

TAYLOR
Gazdálkodás- és szervezéstudományi folyóirat
A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei

2016/4. szám

VIII. évf./4. szám No 25.

SZEGED
2016

TAYLOR
Gazdálkodás- és szervezéstudományi folyóirat

A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei

Főszerkesztő:

Prof. Dr. Gulyás László – Szegedi Tudományegyetem

Szerkesztő

Dr. habil. Keczer Gabriella – Szegedi Tudományegyetem

Szerkesztő bizottság

Prof. Dr. Bakacsi Gyula – Semmelweis Egyetem

Prof. Dr. Berde Csaba – Debreceni Egyetem

Csehné Dr. habil. Papp Imola – Szent István Egyetem

Dr. habil. Dajnoki Krisztina – Debreceni Egyetem

Dr. PhD. Gyökér Irén – Budapesti Műszaki Egyetem

Karoliny Mártonné Dr. PhD. Csetneki Zsuzsanna – Pécsi Tudományegyetem

Dr. habil. Lazányi Kornélia – Óbudai Egyetem

Dr. habil. Móré Mariann – Debreceni Egyetem

Prof. Dr. Poór József – Szent István Egyetem és Selye János Egyetem

Felelős kiadó:

Egyesület Közép-Európa Kutatására

6727 Szeged Lówy Sándor utca 37.

Elnök: Prof. Dr. Gulyás László

e-mail: gulyas1@t-online.hu

Technikai szerkesztő:

Rafai Gábor

Nyomda:

s-Paw Kereskedelmi és Szolgáltató Bt, Üllés

ISSN 2064-4361

Szeged, 2016

TARTALOMJEGYZÉK

Pfau Christa: Hallgatói szabadidősport szervezése és jellemzői a felsőoktatásban	5
Ráthonyi-Ódor, Kinga: NBA in service of environmental protection	16
Madarász Tamás: Stratégiai lehetőségek a birkózás versenyképességének fenntartására Magyarországon	25
Bartha Éva Judit: Szakmai kompetenciák és képzettség szerepe az edzői munka hatékonyságában	35
Herczeg Adrienn – Szabóné Szőke Réka: Adózási specialitások Magyarországon a sportszervezetek versenyképessége tükrében	45
Lenténé Puskás Andrea: Az oktatók véleménye a sportolói párhuzamos karrierépítést támogató intézményi szabályozásokról	54
Bálint Brigitta: A Z generáció karriertervezése a PTE KTK-n.	65
Duong Van Thinh: A társas támogatás szerepe a felsőoktatásban	77
Kőmíves Péter Miklós – Dajnoki Krisztina: Élethosszig tartó tanulás: híd a munkaerő-piac és a felsőoktatás között	86
Erdei Norbert: Sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók kohéziós index vizsgálata egy általános iskolában	95
Katona-Kis Viktória: Elméleti és gyakorlati oktatók tanári minőségének megítélése.	105
Tatárné Varga Ivett – Szabó Zoltán: A fővárosi stratégiai modell bővítésének, illetve a településmarketing területén történő felhasználásának lehetőségei	114
Szűcs Imre – Vízkeleti Anna: A közvetlen tejautomatás értékesítés és a közösségi agrármarketing lehetőségei a tejkvóta kivezetését követően.	123
Köbli Ádám: A sportberuházások szerepe a fürdővárosok fejlesztésében	132
Balázs Földi Emese – Dajnoki Krisztina: A fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek munkaerő-piaci részvételét befolyásoló jellemzők.	145
Bakos Izabella Mária: Részeredmények az egészségi állapot és a munkateljesítmény kölcsonhatásait vizsgáló kismintás online kérdőíves felmérésből	155
Nagy Tünde Orsolya: Munkaerő-piaci folyamatok az észak-alföldi régióban, humán erőforrás fejlesztés, mint a versenyképesség záloga	164

HALLGATÓI SZABADIDŐSPORT SZERVEZÉSE ÉS JELLEMZŐI A FELSŐOKTATÁSBAN

ORGANISATION AND CHARACTERISTICS OF STUDENT RECREATION SPORT IN HIGHER EDUCATION

PFAU CHRISTA testnevelő tanár, doktorandusz

Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola
Debreceni Egyetem Sporttudományi Koordinációs Intézet

ABSTRACT

Not more than fifty percent of the secondary school students and only one third of the university students are involved in regular sporting activities (Fábri, 2002). This suggests that there are differences between sporting habits, and also, that the differences are influenced by the societal background of the individuals. It is, therefore, very important that higher education provide the formal frames of organized sports and lifestyle consultancy, and that students become aware of the preventive function of sports. In my study I was dealing with a questionnaire survey investigating the attitude of the students of the Searching Universities to leisure sports, and the students' opinions about their own physical status. Data collection was completed on a paper based questionnaire, 25 closed-type questions were included and a total of 570 students completed it. In conclusion I found that the students are satisfied with their physical states. I revealed the primary excuses for neglecting sports: lack of time, laziness and timetable discrepancies. These findings make it imperative that by avoiding the existing discrepancies the students be provided the widest range of time in their time tables available for physical activities.

1. Bevezetés

A Sport XXI. Nemzeti Sportstratégia célként fogalmazza meg a magyar lakosság egészségügyi állapotának javítását a sport és fizikai aktivitás segítségével.

A középiskolásoknak mintegy fele, a felsőfokú tanulmányokat folytatóknak pedig már csak egyharmada sportol rendszeresen (Fábri, 2002). Ez arra utal, hogy egyértelmű különbségek vannak a sportolási szokásokban a társadalmi háttértervezőket tekintve is. Ezért fontos, hogy az egyetemi évek az utolsó lehetőséget adják a szervezett keretek közötti sportolásra, életmód tanácsadásra, a sport preventív funkciójának érvényesítésére és tudatosítására.

A Magyar Egyetemi- Főiskolai Sportszövetség (MEFS) egy MOB-tagként működő országos sportszövetséggé vált, amely a felsőoktatási törvényben meg-

határozott célok elérésében és a tervezett fejlesztések véghezvitelében hatékonyan működik közre. Ez által a MEFS égisze alatt működő szabadidősport eseményeket, kupákat is érintette a változás. A MEFS programtervében szerepel hagyományostól eltérő programok szervezése, a központi és helyi rendezvények bővítése, finanszírozása. Az eddigi helyi egyetemi szabadidős rendezvényeket általában a helyi hallgatói önkormányzat szervezi és nyújt rá anyagi fedezetet. Az egészséges életmód előtérbe került, mely a táplálkozással, testsúllyal és a testmozgással mindennapi témát ad a médiának. Az elmúlt időben az egyetemi hallgatók a szabadidősport iránti igénye jelentősen változott. Egyrészt a hallgatói motiváció, másrészt a lehetőségek változásai miatt. A szabadidősport programok megtervezésében figyelembe kell venni a fiatal generációk új igényeit, megváltozott ízlés világát és az új igények megváltozott hely és eszköz feltételeit. A 2012-ben hatályba lépett a nemzeti felsőoktatási törvény azon paragrafusa, ami előírja, hogy a felsőfokú intézményekben biztosítani kell a rendszeres sportolási lehetőséget, ráépülve a közoktatásban bevezetett mindennapos testnevelés programjára. Az állami finanszírozott diákoknak térítésmentesen vagy nagyon kedvező áron lehetőséget kell biztosítani a sportlétesítmények használatára. Ezzel együtt előtérbe került a szabadidősport, mint szolgáltatás az egyetemen belül (Bács – Bácsné, 2014), amivel vonzóbbá lehet tenni az egyetemet a hallgatók számára, megerősítve így az egyetem pozícióját a piacon.

2. Egyetemi szabadidősport

Az egyetemek sportkoncepciójukat mindazon sportfeladatok megoldása érdekében alkották, amely segíti az egyetemek hallgatóit az egészségesebb életmód kialakításában, tanórai kötelezettségeik teljesítésében, szabadidősport rendezvények rész vételében, valamint az egyetemi versenysport megismerésében. A sporttal kapcsolatos központi feladatokat a testnevelők, egyesületek, Hallgatói Önkormányzatok és a Sportirodák látják el.

Ebben a szervezeti formában három terület különül el, nevezetesen az oktatási feladatok (tanrendi testnevelés órák), a szabadidősport, valamint a versenysport lehetőségének biztosítása az élsportoló hallgatók számára. Az egyetemek szabadidősportját a Sportközpontok, a Sportirodák, az egyesületek és a Hallgatói Önkormányzat közösen szervezi. Szabadidősport keretében heti, rendszeres sportfoglalkozásokon, bajnokságokon és rendezvényeken vehetnek részt a hallgatók.

Magyar Egyetemi- Főiskolai Szövetség (MEFS) elkészítette a felsőoktatási sport területére vonatkozó szakmai programot, a Hajós Alfréd Tervet. Az egyik fő pillére ennek az elképzelésnek a szabadidősport tömegbázisának megteremtése. Elsősorban azokat a sportágakat támogatja kiemelten, amelyek népszerűek a hallgatók körében és nagy tömegeket képesek megmozgatni. A MEFS/HÖÖK által koordinált SportPont program bevezetése is nagyobb hallgatói közösséget szeretne mozgósítani egy országosan elérhető sportportál segítségével. A fővárosi és regionális sportnapokat, rendezvényeket nyitottá tették az egyetemek hallgatóinak. A

következő években kétszeresére szeretné növelni a rendszeresen sportoló hallgatói létszámot. A „Sport a felsőoktatásban” című TÁMOP pályázat egyik komponense is a hallgatói szolgáltatások keretében az intézmények által nyújtott sportszolgáltatások fejlesztésére irányul. A pályázat fő céljai közé tartozott egy integrált sportiroda létrehozása, amelynek fő feladata a szabadidőben sportoló hallgatók létszám növelése, kiemelten olyan hallgatók bevonásával, akik még nem vettek részt sportrendezvényeken, bajnokságokon.

Vizsgálataim alapján megállapítottam, hogy az öt kutató egyetem létesítmény infrastruktúrája hasonló adottságokkal rendelkezik (Pfau, 2014). Az elmúlt három évben egyedül a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudomány Egyetemen épültek fedett és szabadtéri létesítmények is. A szabadtéri lehetőségek több sportágnak biztosítanak helyszínt. Mindegyik egyetemen van ingyenes és költségtérítéses sportolási lehetőség. A szabadidősport lehetőségek szervezésében az egyetem testnevelői és a Hallgatói Önkormányzat vesz részt, két intézményben az egyetem sportegyesülete is segít a koordinálásban. Az egyesületek az egyetemek életében is meghatározó szerepet töltenek be, mivel pályázati támogatások is könnyebben elérhetők (Bácsné, 2015). A rendezvények, bajnokságok anyagi háttérét a hallgatókon kívül az egyetem, Hallgatói Önkormányzat (HÖK) és az egyetemi egyesület biztosítja (Kömíves et al., 2014). A kedvelt sportágak, amelyekre a hallgatók igényt tartanak hasonlóak a megkérdezett felsőoktatási intézményekben. A rendszeresen mozgó diákok létszáma, akármelyik szabadidősport foglalkozást nézem, differenciált. Addig még három egyetem hallgatóinak 10-29%-a él a szabadidő sportolás lehetőségeivel, a vizsgált másik két egyetemen ez a mutató a 3%-ot sem haladja meg. A mutatók elég különbözőek, de egyik egyetem sem elégedhet meg ezekkel az eredményekkel, a szabadidősport lehetőségeit fejleszteni, a hallgatói igényeket indukálni kell. A Hajós Alfréd Tervben meghirdetett egyetemi szabadidősport fejlesztési programjai jótékony, tömegnövelő hatással lesz. A beérkezett válaszok alapján az egyetemek támogatják a MEFS által előterjesztett új elképzeléseket. Az eredmények alapján a pozitív visszajelzések azt igazolják, hogy támogatják a kutató egyetemek az egyetemi-főiskolai sport szakmai programját és szívesen csatlakoztak a felhívásokhoz.

3. A kutatás anyaga és módszere

Doktori kutatásom célja, hogy feltárja a felsőoktatási szabadidősport helyzetét és erre épülve megvizsgáljam a fejlesztendő területeket és az alapvető koncepciókat, amelyeket fontosnak tartanak a felsőoktatás sportvezetői, hallgatói. A téma vizsgálatában többoldalú adat felvételezést folytatok. Felvételezéseim célcsoportja maga az érintett csoport, a hallgatóság, de a vizsgálatokat kiterjesztettem a szabadidősport szervezésének irányításával foglalkozó vezetőkre is. Ebben a tanulmányban az egyetemek hallgatói körében végzett helyzetfeltáró vizsgálatok eredményeit mutatom be.

Az összehasonlító elemzésem a kutató egyetemekre terjed ki, mivel a legnagyobb hallgatói létszámmal és széleskörű sportszolgáltatásokkal rendelkeznek. Hat

egyetem kapta meg a kutató egyetem címet: a Szegedi Tudományegyetem (SZE), az Eötvös Lóránd Tudományegyetem (ELTE), a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BME), a Semmelweis Tudományegyetem (SE), a Pécsi Tudományegyetem (PE) és a Debreceni Egyetem (DE). Mivel egy felkért egyetem nem vett részt a felmérésben, így öt egyetem összehasonlító elemzését tudtam elvégezni. Az adatgyűjtés tartalmazhat kisebb eltéréseket, de nagyságrendi különbségek nem lehetségesek. Így elvégzett összehasonlítások az elfogadható hibahatárokon belül vannak. Az adatok 2014/15 II. félévi lekérdezés alapján készültek.

Azok a hallgatók vettek részt a lekérdezésben, akik a nappali tagozatra járnak. A teljes lekérdezés két hónap alatt történt az egyetemek campusain. Valamennyi hallgató, aki megjelent azokon a foglalkozásokon, részt vett a felmérésben, kizáró okokat nem alkalmaztunk. A tantervben előírt testnevelési óra követelményeinek teljesítését jelen kutatásban nem vizsgáltuk meg. Összesen 570 hallgató töltötte ki a kérdőívet. A felmért hallgatók jellemzőinek eloszlását az 1. táblázat tartalmazza.

1. táblázat: A felmért hallgatók jellemzői (százalékos megoszlás)
Table 1: Introduction of the sample(percentage)

nem		egyetem (létszám)	
férfi	46%	BME	20,87%
nő	54%	DE	23,85%
		PE	17,72%
		SE	18,43%
		SZE	19,13%

Forrás: saját vizsgálat (n=570)

A lekérdezés egy papír alapú kérdőív segítségével történt. A kérdőív 25 zárt jellegű kérdésből állt. A kérdőívet három fő kérdéscsoport alkotta. Az első csoportban a hallgatók sportolási szokásaira, sportági preferenciáira irányuló kérdések voltak. A második csoportban a kérdések az egyetemi szabadidőspont szolgáltatásokra és lehetőségekre, a harmadik csoport kérdései pedig, a hallgatók demográfiai adataira vonatkoztak. A kérdőív kitöltése önkéntes volt. Jelen munkában főleg az első kérdéscsoport feldolgozását végeztem el a demográfiai adatok tükrében.

A táblázatokban az adatok százalékos eloszlása látható. A mért mutatók eloszlásának összehasonlítása khi-négyzet próbával történt. A sportolási helyszín preferencia indokok átlagértékeinek az összehasonlítását varianciaelemzés (ANOVA) segítségével végeztem. A két képzett mutató átlagértékeinek összehasonlítása nemek szerint, illetve a sportolási helyszín szerint két-mintás t-próbával mértem. Az eredmények feldolgozásához az SPSS statisztikai program 13.0 változatát használtam (SPSS, Chicago, IL).

4. Eredmények

Az intézmények hallgatói létszáma nagy számokat tükröz. A vizsgált kutató egyetemekre 9500-23 563 fő jár, amelyből egyértelműen megállapítható, hogy közel 100 000 hallgató végzi tanulmányait nappali tagozaton. A kutató egyetemekre járó diák létszám megközelítőleg a felét jelenti a hazánkban működő felsőoktatási intézmények létszámához képest.

A sportolási részvétel eredményeiből (2. táblázat) látható, hogy a hallgatók sportolási aktivitása nagy, 84 százalékuk sportol versenyszerűen vagy szabadidősport keretében. Az eredmény pozitív mérleget mutat az Eurobarométer (2013) adataihoz képest, amely szerint a magyar lakosság 38 százaléka sportol legalább hetente egyszer. Fábry (2002) kutatásaiban csak minden harmadik ehhez képest a felmérés szerint több mint kétharmada a hallgatóknak sportol szabadidejében. Az eredmények ellentmondanak a négyévente lefolytatott „Ifjúság” nagymintás kutatás eredményeivel mely szerint (Bauer és mtsai, 2013), 2012. évi vizsgálatban a fiatalok 35 százaléka vallotta önmagáról azt, hogy a kötelező iskolai testnevelési órán kívül rendszeresen sportol. A 2008. évi eredmények is azt támasztják alá, hogy évről évre csökken a fizikai aktivitási arány a fiatalok körében. A mai fiatalok még hamarabb hagynak fel a testedzéssel, a korábbi fiatal generációkhoz képest (Bauer és mtsai, 2013). A 20-24 évesek 34 százaléka, míg a 25-29 évesek 29 százaléka volt fizikailag aktív 2012-ben (Perényi, 2013).

2. táblázat: Sportolási szokások (százalékos megoszlás)
Table 2: Participation in physical activity (percentage)

	jelenleg sportolsz-e (n=455)		
	összesen	férfi	nő
versenyszerűen (n=23)	5%	52,2%	47,8%
hobby szinten (n=361)	79%	47,1%	52,9%
nem sportolok (n= 71)	16%	35,2%	64,8%

Forrás: saját vizsgálat (2015)

A kutató egyetemek eredménye hasonló százalékos arányt mutat a Corvinus Egyetemen végzett vizsgálat (Szabó,2004,2006,2013). A megkérdezett hallgatók közül kizáró ok volt, ha sporttal kapcsolatos képzésben vesz részt, mivel ez torzította volna az eredményt. A kérdőív, mivel papír alapú volt ezért eljuttott olyan hallgatóhoz is, akiknek nem életeleme a sport. Az on-line kérdőíves módszernél nagyobb esély van, hogy csak sportoló diákok töltik ki. A sportolási részvételben leginkább annak szintje és módja különbözik. A felmérésben részt vett hallgatók öt százaléka versenysportoló és 79 százalék hobby szinten mozog valamilyen formában. Ezen eredmény értékelésében több tényezőt is figyelembe kell venni. Egyrészt, a versenyszerű sportolás ténye önbevallási alapon történt.

Így, nem tudunk különbséget tenni a versenyszerű sportolás különböző szintjei között, azaz megkérdőjelezhetővé válik a válaszadóknak a versenyszerű sportolásra vonatkozó értékítélete. Például, az egyetemi csapatban és egyetemi bajnokságokon való részvétel vajon mennyire számít versenyszerű sportolásnak? Amennyiben elfogadjuk a versenyszerű sportolást, a válaszokból leggyakrabban az nem derül ki, hogy mennyi ideig űzték a kiválasztott sportot versenyszerűen. A váltás a versenyszerű sportból a szabadidő sportra közvetlenül az egyetemi tanulmányok megkezdése előtt történt meg vagy már régebb óta a válaszadók inkább szabadidő sportolók, miközben sportolói pályafutásuk bizonyos (esetleg rövid) szakaszában voltak versenysportolók is? A versenyszerű sportról való lemorzsolódás az életkor előre haladtával egy jól felismerhető, általánosan is elfogadott, a sportvilág köreiben természetesnek tartott folyamat. Ugyanakkor az adatok egy lehetséges tendenciára világítanak rá, azaz, a felsőoktatásba érkező fiatalok, különböző okoknál fogva, csak nehezen tudják összeegyeztetni egyetemi tanulmányaikat versenyszerű sportolásukkal. Ezen felvetésben igazolódni látszik a szabadidő sportolás lehetőségeinek biztosítása, az egyetemi környezetben is fontos, hiszen a versenyszerű sportolók szabadidő sportolóként kezdik sportolói pályafutásukat, de leginkább azt követően szabadidő sportolóvá válnak. Korábbi kutatások kimutatták azt, hogy az egyik legfontosabb szempont a hobby szintű, rendszeres testmozgásra annak minél könnyebb elérhetősége (Szabó,2006).

Utóbbi megállapítás nem igazolódik egyértelműen a jelen kutatás eredményeiből. A megkérdezettek közül kétszer annyian mozognak az egyetemi campus területén kívül, mint a campuson belül (3. táblázat). Nemi bontásban a nők nagyobb arányban sportolnak campuson kívül, mint azon belül, míg a fiúk jobban preferálják a campuson belüli sportolási lehetőségeket. Ezzel ellentétbe egyetemek sportvezetői véleménye inkább pozitív, 89 százalék elfogadhatónak vagy annál jobbnak minősítette a hallgatói szabadidősport lehetőségeket. Kevésnek csak a megkérdezettek 11 százaléka értékelte a szabadidősport alternatívákat (Pfau,2015). Ezt az értékelést a budapesti egyetemek sportvezetői adták.

3. táblázat: Sportolási tevékenység helyszíne (százalékos megoszlás)

Table 3: Installation preference of sporting activity (percentage)

egyetemi campus területén (n=101)			campus területén kívül (n=216)		
összesen	férfi	nő	összesen	férfi	nő
31,8%	52,47%	47,53%	68,2%	42,59%	57,41%

Forrás: saját vizsgálat (2015)

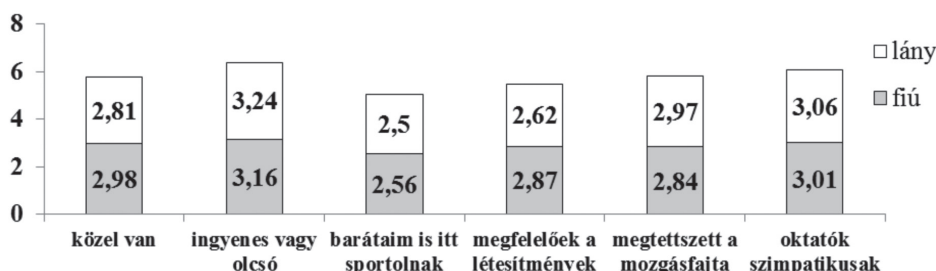
A négyévente lefolytatott „Ifjúság” nagymintás kutatás (Székely és mtsai. 2013) 2012. évi vizsgálat eredményei szerint a fiatalok 35 százaléka vallotta önmagáról azt, hogy a kötelező iskolai testnevelési órán kívül rendszeresen sportol. A felsőoktatási intézményekben a sportvezetők szerint megfelelő a szabadidősport szolgál-

tatások mennyisége, mégis a hallgatók inkább a campuson kívül sportolnak. Váltakoztak a hallgatói szabadidős szokások és kérdésként merül fel milyen rendszeres a szabadidősport keretében végzett mozgás és milyen hatékony formát választ a diák.

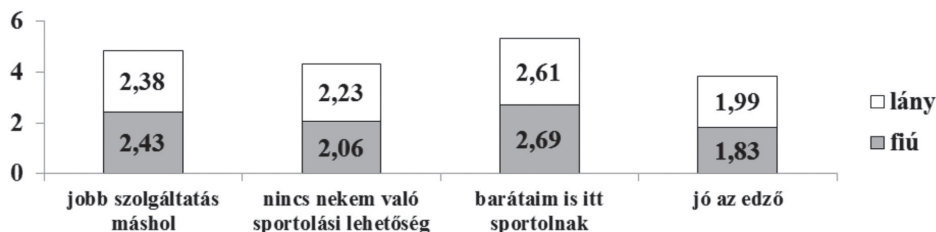
Tovább elemezve a kapott eredményeket, a campuson belüli illetve azon kívüli sportolási preferencia indokaira is kerestünk választ. A megadott indokokat a hallgatók egy négyfokú Likert skálán értékelték (1=nem értek egyet, 4=teljesen egyetértek). A varianciaelemzés (ANOVA) eredményei alapján, a campuson belüli sportolás legfontosabb indoka az volt, hogy ingyenes vagy elég olcsó legyen, míg a második legnépszerűbb ok az oktatók személyisége volt (1. ábra).

1 ábra: Campuson belüli sportolás indokai
Figure 1: Reasons of exercising within the university campus

Úgy tűnik, az anyagi ráfordítás mértéke meghatározó a hallgatók campuson belüli sportolás preferenciájában, ezt felismerve kell tudni alkalmazkodnia az intézményben biztosított sportolási lehetőségeknek is. A közelség szerepe a sportolási szokás kialakításában Szabó (2010) kutatásaival is megegyezik. A válaszokból kiderül az is, hogy a hallgatók a barátaim is itt sportolnak indokával tudtak a legkevésbé azonosulni. A közel van indok átlagértéke szignifikáns különbséget mutatott a férfiak és nők között (sig.=0,010, $p < 0,05$).

2 ábra: Campus területén kívüli sportolás indokai
Figure 2: Reasons of exercising outside of the university campus.

Forrás: saját vizsgálat (2015)

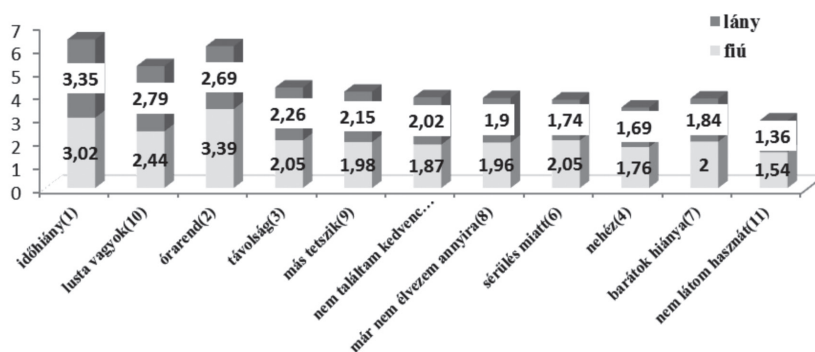
A campus területén kívüli sportolás indokai tekintetében a négy megadott indok között nem voltak szignifikáns különbségek. A legmagasabb átlagértéket a barátokkal való együttlét indok mutatta, amely szekunder kutatásomban is előtérbe került a különböző tanulmányokban (Szabó, 2006; Neulinger, 2007). Neulinger (2007) az egyetemistákkal végzett esszék és mélyinterjúk eredményei alapján megerősíti Szabó (2006) megállapítását, miszerint a barátok fizikai aktivitása nagymértékben befolyásolja az egyén sporthoz való viszonyát, képes hullámszerű viselkedési mintákat létrehozni.

Az edzőhöz való ragaszkodás mutatta a legalacsonyabb átlagértéket, ennek okai között lehet az is, hogy a mai fiatalok önállóan, külső felügyelet és segítség nélkül sportolnak és szeretnek sportolni szabadidejükben. A külső szolgáltatók színvonalasabb sportolási lehetőségei, bár átlagértékük inkább az „egyetértek” felé húzódik, mégsem jelenik meg szignifikánsan meghatározó indokként.

A 3. ábra összefoglalja a sportolás abbahagyásának indokait. A különböző egyetemeken végzett kutatásokhoz (Szabó, 2006; Neulinger, 2007) hasonlóan a kutató egyetem hallgatóinak is egybe hangzóan az időhiány volt a legelső indok.

A harmadik okként megjelölt lustaság némi önkritikát mutat, a hallgatók nem hárítják át külső környezeti tényezőkre a mozgásszegény életmód okát. Az egyetemi elfoglaltság, az órarend is meghatározó a sportolói szokások szempontjából. A nők között ez az elsődleges ok a sportolás abbahagyására. A campuson elérhető szabadidősport lehetőségek egybe esnek a hallgatók gyakorlataival és előadásai-val. Öröndetes, hogy csak legutolsó okként szerepel az, hogy nem látja hasznát a rendszeres testmozgásnak.

3. ábra: A sportolás abbahagyásának okai
Figure 3: Reasons of abandoning sporting activity.

Mivel, a média is folyamatosan a fizikai aktivitás jótékony hatásait kommunikálja, a hallgatók egészségtudata magas, ennek ellenére szabadidejükben könnyebben választatnak más, a sportolásra eltérő, szabadidős tevékenységet.

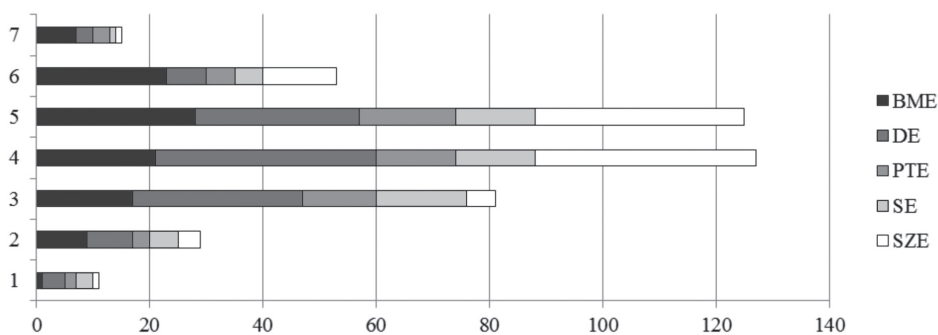

A Szabó (2013) által végzett felmérésben a budapesti egyetemisták egyik leggyakoribb válaszként a barátok hiányát jelölték fizikai inaktivitásuk magyarázatára, ezen eredmény nem igazolódott a kutató egyetemek hallgatói között, utóbbiak alacsony átlagértékeket mutatott (1,84; 2,00).

Vizsgáltam, hogy a hallgatók, mennyire elégedettek fizikai állapotukkal (4. ábra). Egy hétfokozatú Likert skálán jelölték be válaszukat (1=nem vagyok elégedett, 7= nagyon elégedett vagyok). Az eredmények azt mutatják, hogy minden egyetemen inkább pozitív véleményük van diákoknak saját fizikai állapotukról, legtöbbször a négyes fokozatot jelölték meg. Többször gondolják úgy, hogy kiváló az erőnlétük, mint akik elégedetlenek fizikai állapotukkal. A BME és SZE egyetemi hallgatók látják legkedvezőbben fizikai állapotukat és SE a legkevésbé. A BME hallgatói közül vannak a legtöbbször, akik kiváló egészségi állapotot jelöltek a skálán.

4. ábra: A hallgató elégedettsége fizikai állapotukkal (1=nem vagyok elégedett, 7= nagyon elégedett vagyok)

Figure 4: Students' satisfaction with their physical condition (1=not satisfied, 7= very satisfied)

A szakirodalommal ellentétben a vizsgálat szerint a hallgatók kétharmada sportol szabadidejében, ezért fizikai erőnlétükkel is elégedettek. A megkérdezettek közül összesen tizenegy hallgató jelölte az egyes értéket.

5. Összefoglalás

Jelen kutatás a hallgatók sportolási szokásaik, azok helyszín preferenciája és ezen háttérben húzódó tényezők területén gyűjtött adatokat, annak érdekében, hogy közelebb kerüljünk a hallgatói szabadidős sportolási igények és trendek megértéséhez. Feladatunk, olyan szabadidős sportolási környezetet megteremteni, amiben a hallgatók között többen és többször lesznek fizikailag aktívak. A sportolási szokások eredményei két fő tendenciát mutatnak. Egyrészt, a hallgatók versenyszerű sportolása egyetemi éveikre jelentősen csökken, másrészt viszont, szabadidős

sportolási tevékenységük figyelemre méltó. Elgondolkodtató eredmény azonban az, hogy a hallgatók közül többen keresik meg a campuson kívüli sportolási lehetőségeket, mint a campuson belül. Bár fontosnak bizonyult a sportolási tevékenység finansziális és földrajzi szempontból való könnyű elérhetősége, ez mégsem volt elegendő indok ahhoz, hogy ide vonzza a hallgatók többségét. A sportolás abbahagyásának indokai közül, korábbi kutatásoknak megegyezően, az időhiány jelentette a hallgatóknak a legfontosabb tényezőt.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ádám Sz.–Domokos T.–Gazsó T.–Kitta G.–Makay Zs.–Nagy Á.–Nyüsti Sz.–Oross D.–Perényi Sz.–Ross G.–Ruff T.–Susánszky É.–Székely A.–Székely L. (2013) Magyar Ifjúság 2012 Tanulmánykötet (szerk.: Székely L.) 2013 Kutatópont, Budapest pp. 229-250
- Bácsné Bába Éva (2015): Sportszervezetek működési kereteinek változása Közép-Európai Közlemények (No. 28) VIII. évf.: (1.) pp. 151-161. (2015)
- Bács Z. - Bácsné Bába É. (2014): Sportkoncepció és szervezeti megvalósítása a Debreceni Egyetemen. In: XI. Sporttudományi Kongresszus, Debrecen: Magyar Sporttudományi Szemle. Konferencia helye, ideje: Debrecen, Magyarország, 2014.06.05-2014.06.07. Budapest: Magyar Sporttudományi Társaság, 2014. p. 18.
- Fábr István (2002): A sport, mint a fiatal korosztályok életmódjának meghatározó eleme In: Bauer Béla, Szabó Andrea és Laki László. szerk. Ifjúság 2000. pp. 159-171.
- Eurobarometer (2013) http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_412_en.pdf adatok letöltve: 2015. október
- Kömíves Péter Miklós – Vörös Péter – Dajnoki Krisztina (2014): A felsőoktatás nemzetköziesedése: megoldás a hallgatói létszám csökkenésére? Humán Innovációs Szemle, V. évfolyam, 1-2. szám (2014. december), Kaposvár, pp. 34-42. ISSN 2062-0292
- Neulinger Ágnes (2007): Folyamatos megerősítést igénylő tanult fogyasztás – A társas környezet és a sportfogyasztás viszonya. PhD – értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástani Doktori Iskola http://phd.lib.unicorvinus.hu/264/1/neulinger_agnes.pdf
- Perényi Szilvia (2011): Sportolási szokások – Sportolási esélyek és változástrendek. In: Arctalan(?)Nemzedék, Ifjúság 2000-2010. Nemzeti Család-és Szociálpolitikai Intézet, Budapest, volume 1, chapter 2, pp.159-185. nccszi.hu/download.php?file_id=1023
- Pfau Christa (2014): Szabadidősport és sportinfrastruktúra összehasonlító elemzése a kutató egyetemeken. In: Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei VI. évfolyam 1-2. szám (No.14-15), Szeged, pp.413-423.
- SPORT XXI. Nemzeti Sportstratégia 2007-2020 (2007. február), http://www.otm.gov.hu/web/jog_terv.nsf/cf996a065acc6ad3c125 adatok letöltve: 2015. szeptember
- Szabó Ágnes (2006): Egyetemisták szabadidősport-(szolgáltatás) fogyasztása 76.sz.Műhelytanulmány HU ISSN 1786-3031 Budapest Corvinus Egyetem <http://edok.lib.uni-corvinus.hu/114/1/Szabo76.pdf>
- Szabó Ágnes (2010): Mi történt 2004 és 2010 között a budapesti egyetemisták szabadidősport-fogyasztásában? Budapesti Corvinus Egyetem Vállalatgazdaságtan Intézet 154.sz Műhelytanulmány HU ISSN 1786-3031, Budapest.
- Szabó Ágnes (2013): Mi történt 2004 és 2010 között a budapesti egyetemisták szabadidősport fogyasztásában? 154.sz. Műhelytanulmány HU ISSN 1786-3031 Budapesti Corvinus Egyetem, http://edok.lib.uni-corvinus.hu/478/1/Szabo_154.pdf

NBA IN SERVICE OF ENVIRONMENTAL PROTECTION

KINGA RÁTHONYI-ODOR assistant professor
University of Debrecen Faculty of Economics and Business

ABSTRACT

How can the role of sports be interpreted in the field of environmental protection and how can we see the role of environmental protection in the light of sports? Similarly to other aspects of life, it is necessary to make some changes in sports in order to ensure its sustainability. Although sports mean sustainable human activities, services connected to it (e.g. use of water, energy demand, tourism, transport, etc.) are unsustainable and need remarkable steps to make the environment greener.

The aim of this study is on the one hand to introduce the intersections of sports and environmental protection, on the other hand to present the sustainability provisions of NBA from among the American professional leagues and also to show the green aspirations of the American Airlines Arena and the Staples Centre, which are two environmentally conscious arenas.

In the course of presenting the provisions of the NBA and the arenas I applied comparative analysis based on secondary data source, and examined reports, audits and case studies found on the internet.

1. Introduction

The professional sports industry includes some of the world's most iconic, inspirational and influential organizations (Bácsné 2015). In a cultural shift of historic proportions, the sports industry is now using its influence to advance ecological stewardship. North America's professional leagues, teams and venues have collectively saved millions of dollars by shifting to more efficient, healthy and ecologically intelligent operations. At the same time, the sports greening movement has brought important environmental messages to millions of fans worldwide. Sport is a great unifier, transcending political, cultural, religious and socioeconomic barriers. It also wields a uniquely powerful influence, both cultural and economic (Becksky-Nagy et al. 2015), that provides much needed leadership in sustainable practices and, in so doing, promotes a non-political public commitment to environmental protection (NRDC 2012).

In this study I try to answer the following questions that this paper can articulate:

- 1). How can we interpret the linking between sport and environmental protection?
- 2). What kind of environmentally conscious activities do the NBA and some of the League's Center?

2. Materials and methods

In order to present the linking between sport and environment I relied on hungarian and international special literatures (IOC, 2003; Tarradellas 2003; Dikácz, Ujj 2004; Schmied et al. 2007; NRDC 2012).

For the analysis of NBA's green efforts and the use of environmental management tools of arenas I applied a comparative analysis based on secondary databases. I compared the NBA's and arenas' environmentally conscious behaviour – e.g. use renewable energy, reduce waste, cut energy, composting – with the help of data gained from their web sites, reports, case studies.

3. The linking between sport and environment

The practice of sport includes activities at different levels. It ranges from persons who occasionally engage in sports activities and physical education to elite athletes, from small clubs to International Federations, from local competitions to championships and large scale events such as the Olympic Games. The practice of sport implies, to a varying degree, a structured organization, sports facilities and equipment, logistics and sponsors, media, and athletes of course, i.e. persons who practice a sport more or less intensively.

Potentially, sport can generate various impacts on the ecosystems, from insignificant repercussions to major damage. The scale and gravity of impact depends mainly on the kind of sport and the size of the event. The following types of impact generated by sports events should be considered (IOC 2003, Dikácz, Ujj 2004):

- Short-term impacts occur during the event (e.g. F1 noise or air pollution).
- Long-term impacts continue to exist after the end of an event; they can be due to facilities or infrastructures that remain (e.g.: Soil deterioration – long-term pollution or soil packing – are also long-term impacts).
- Direct impacts are caused by facilities and people directly involved in the event. (e.g.: Olympic Game: people, transportation, catering, sport tourism, waste management).
- Indirect impacts are due to new infrastructures built for the event but not directly related to the sports activity (e.g. new roads, new bridges).

It is particularly difficult to describe with accuracy the environmental effects of sport at a general level, mainly because:

- Environmental issues can be very different for each kind of sport. Environmental resources are drawn on in different ways depending on the kind of sport being played;
- Potential impacts are not real impacts. Potential impacts can be reduced or even eliminated by choosing a sound place, adopting an environmentally sound management of events and transforming people's behaviour;

- The extent of an impact is often more relevant than its type. The size of an impact depends on: how intensively the sports place is used and how sensitive the natural setting is.

Literatures (IOC 2003, Tarradellas 2003, Dikácz, Ujj 2004, NRDC 2012) have identified below a series of environmental issues which may have to be addressed, when engaging in a sports activity or organizing a sports event:

- biodiversity conservation,
- protection of ecosystems,
- land use and landscape,
- pollution,
- resource and waste management,
- health and safety,
- nuisances (water, air, soil),
- safeguard of cultural heritage.

In addition to these, there are activities related to sport which also have effect on the environment: building, transportation, food and accommodation, sport tourism, office work, transportation.

Nowadays there are so many environmental management tools for leagues, clubs, managers, sporting goods manufacturers (Ráthonyi, Ráthonyi-Odor 2015) in order to take care for the mentioned environmental issues and make their activities greener.

Next, I would like to highlight these opportunities and activities by the NBA, the American Airlines Arena and the Staples Centre.

4. Results

4.1. The NBA's green efforts

The NBA began working with NRDC's sports greening project in 2007 to enhance the environmental profile of the league. NRDC (Natural Resources Defense Council) is a national nonprofit environmental organization with more than 1.3 million members and online activists. Since 1970, their lawyers, scientists, and other environmental specialists have worked to protect the world's natural resources, public health, and the environment. NRDC has offices in New York City, Washington, D.C., Los Angeles, San Francisco, Chicago, Montana, and Beijing. NRDC and NBA launched the league's greening initiative by creating an environmental policy statement that established the league's goal to improve their environmental performance, and presented their sustainability initiative as an institutional priority (NRDC 2015).

During the launch of the NBA's green initiative, NRDC assisted the league with environmental assessments at their front offices and at the NBA Store in New York City. NRDC offered strategic advice to the NBA Store on improving their procurement and operational practices, including waste and paper reduction, better

paper procurement, environmentally friendly cleaning products and paints, an improved recycling program, and energy-efficiency improvements (NRDC 2011). At NRDC's suggestion, the NBA removed all plastic items containing the chemical BPA that might come in contact with children. This NBA initiative was four years before the U.S. FDA recommended removing BPA from plastics (NRDC 2012).

Soon after, the "NBA Green" program was formed under the NBA's philanthropic NBA Cares program, and NRDC created customized Greening Advisors that were distributed to all NBA teams. These web-based advisors provide a comprehensive toolkit for teams and arenas to green their operations.

NRDC began its NBA All-Star Game greening collaboration at the 2008 NBA All-Star Game in New Orleans by arranging for an energy audit of the New Orleans Arena and adjacent Louisiana Superdome and Convention Center. NRDC helped the NBA to improve the existing recycling program at the arena to include plastic bottles and aluminum cans, to procure 100 percent recycled content bathroom tissue at the arena, and to provide hybrid cars for staff transportation during the event.

NRDC assisted in greening NBA's EuropeLive tour in October 2008, which featured NBA games in four countries in Europe. The arenas being used in London and Berlin were a showcase for sustainability, as they already had in place many environmental features. In London, this included the diversion of 100 percent of food waste for composting and 100 percent of used cooking oil for biodiesel; advanced recycling programs for glass, plastic, paper, and cardboard, which diverted 60 percent of all waste from landfills; a rainwater catchment and recycling system and other water conservation measures; enhanced transportation options that enabled 75 percent of attendees to take mass transit; and energy-efficient lighting.

In an effort to highlight their growing environmental initiatives and engage fans, sponsors, partners, and players, the NBA held its first-ever NBA Green Week in April 2009 at all NBA arenas around the country. They created the NBA up to date Green website including NBA's Green mission, NRDC green tips for home and office, videos and news about teams', players', arenas' greening efforts, and information about earlier and the mature Green Week.

During the 2010 NBA Green Week, the NBA Store in New York City hosted a footwear drive to collect slightly worn athletic shoes for donation to Hoops 4 Hope, a global nonprofit organization teaching life skills through basketball to youth in southern Africa. Customers who brought in shoes received a 20 percent discount on purchases of new athletic shoes.

In early 2012, the NBA collaborated with NRDC to produce a public service announcement (PSA) about the league's greening initiative. This PSA was shown in all arenas and on broadcast TV, was viewed by more than 17 million people. The PSA showcased NBA's commitment to renewable energy, recycling, water

conservation, and reduced packaging. NBA plans to air this PSA each Green Week in the future, and possibly during its All-Star Game and playoffs (NRDC 2012).

Year by year the NBA engages in a number of environmental messaging initiatives. The league's official outfitter, Adidas, has provided All-Star players with shirts featuring the NBA Green logo and made from 50 percent recycled polyester. During nationally broadcast games throughout Green Week, players also wore NBA Green headbands, wristbands, and socks made from 45 percent organic cotton. NBA.com held an online auction of Spalding basketballs incorporating 40 percent recycled content and autographed by NBA players. The NBA Store and select team retailers also offered organic cotton NBA Green t-shirts, hats, socks, headbands, and wristbands for purchase, along with recycled-content Spalding basketballs. Each of the league's 30 teams hosts Green Week community service events such as tree plantings, recycling drives, and park clean-up days to encourage fans to get involved in the league's greening initiative. Teams have also hosted in-arena Go Green Awareness Nights, including promotions of "greener living" tips and auctions to support environmental protection organizations (NRDC 2015).

4.2. American Airlines Arena

The American Airlines Arena, Miami's top sports and entertainment venue and home of the three times NBA Champion Miami Heat, opened 1999. Its seating capacity is 19,600, and the construction cost was almost 300 million dollars.

The Arena was awarded LEED Certification for Existing Buildings: Operations & Maintenance by the U.S. Green Building Council (USGBC) in April 2009. The Arena was one of the first two arenas in the country to receive this prestigious designation by the USGBC (American Airlines Arena 2009, USGBC 2013). LEED is the USGBC's rating system for designing and constructing the world's greenest and most energy-efficient high performing buildings. Over the past 6 years the facility has maintained its steadfast commitment to environmentally sound principles and practices – so much so that the facility completely bypassed its initial LEED Silver goal and achieved LEED Gold, the first arena in the world to receive LEED Gold recertification (American Airlines Arena 2015, NBA 2015).

The Arena has used LEED for Existing Buildings rating system as a road map to achieve the coveted Gold recertification, a set of voluntary performance standards for the sustainable ongoing operation of buildings that includes a number of sustainable maintenance measures as well as energy efficiency and conservation practices. Next, I would like to interpret some of these features.

The exterior of the Arena is maintained without the use of chemicals, preventing the potential contamination of our water table and soil erosion (NRDC 2012).

Over 63% of the Arena's cleaning purchases – cleaning supplies, toilet paper, paper towels and soap – meet LEED's and other industry sustainability criteria.

The Arena is centrally located providing easy access to mass transit systems such as MetroBus, MetroMover, MetroRail and the Miami Trolley. Carpooling

and mass transit use to arena events resulted in 6694 alternative transportation trips during the 2013-14 Miami HEAT season.

The Arena is outfitted with efficient plumbing fixtures (toilets, urinals and faucets) resulting in a reduction of 16,7% water consumption. They managed to save 12,5 million litres water. In addition, 570 litres of water have been conserved due to the facility's efficient landscaping, which provides a reduction of 77,1% in irrigation due to drought resistant plants, drip irrigation and weather-sensitive meters (American Airlines Arena 2015). All irrigation of planters and landscaped areas is done by a drip system or a soak system that applies water directly to the roots, and all lines have low-flow nozzles. Also, timers are used so that irrigation takes place in the middle of the night in order to minimize evaporation (USGBC 2013).

During the 2013-14 season, 148.950 kg of waste was diverted from the landfill and 2250 kg of food were donated through the Re-HEAT Program where unused food from HEAT games and Arena events is donated to local homeless shelters.

The Heat reduced the heat island effect (i.e.: dark non-reflective surfaces absorb the sun's warmth and raises ambient temperature) and saved energy by using a more reflective "white" roofing and underground parking (NRDC 2012).

Over 85% of the Arena's on-going consumables – office supplies, toner, copy paper, calendars – meet LEED's sustainability criteria saving hundreds of trees, thousands of litres of water, hundreds of hours of electricity and preventing hundreds of kg of air pollution. In 2013, American Airlines Arena won the Office Depot Leadership in Green Purchasing Award, one of 30 organizations recognized by the office supply giant for sustainable purchasing habits.

As far as the Arena's energy consumption is concerned, compared to other public assembly facilities, the Arena uses 26,5% less energy per m2. In addition, more than half of all arena electrical equipment purchases meet EnergyStar and/or EPEAT standards. Over 54% of purchases for alterations to the Arena, such as floor tiles, ceiling materials, and carpeting contain recycled content.

American Airlines Arena is ensuring that 75% of its annual electricity use comes from renewable energy by purchasing RECs (Renewable Energy Certificates). RECs represent the renewable and environmental attributes of renewable energy and are one of the important sources of revenue that renewable energy generation projects take into account when developing new projects (American Airlines Arena 2015).

In 2015 the Miami HEAT has challenged Broward County Public Schools (BCPS) to find innovative ways to reduce energy consumption at each campus. Through the greening initiative titled "How Low Can You Go?" the team is enticing the schools to raise environmental awareness of CO2 emissions and educate the facilities about potential financial savings through responsible energy consumption (NBA 2015).

4.2. Staples Center

Staples Center (opened: 1999; seating capacity: 20,000; construction cost: 407 million dollars) in downtown Los Angeles is undoubtedly one of the busiest arenas in the world, hosting more than 250 events and nearly 4 million guests each year. The arena is home to four professional sports franchises – the NBA's Los Angeles Lakers and Los Angeles Clippers, the NHL's Los Angeles Kings and the WNBA's Los Angeles Sparks – and also hosts many high-profile events, including the annual X Games and Grammy Awards. Next, I would like to highlight some of the arena's environmentally friendly activities:

This is the first U.S. arena to achieve ISO 14001 certification for an environmental management system (EMS), a written program setting forth environmental goals and practices.

The venue uses AEG's – one of the leading sports and entertainment presenters in the world – Ecometrics system to measure and report environmental data and performance.

The Center implemented a variety of conservation measures through its EMS to reduce electricity consumption overall by 12%.

It installed a 1727 panel solar array covering 2250 m² of the arena's roof. The 360 kW system supplies 5 to 20% of the building's energy use (depending on load) and produces 525,000 kWh annually, saving an average of 55,000 dollars per year. This system is connected to an additional 166 kW system on top of the roof of Microsoft Theater. The combined systems will provide significant environmental benefits over the next 25 years. These include the elimination of over 10,000 tons of CO₂, more than 27 tons of SO₂ and over 33 tons of NO, one of the principal greenhouse gasses. The net clean energy benefits of the system equates to the environmental benefits of planting 688,000 m² of mature trees (Staples Center 2015).

In 2012 a comprehensive lighting retrofit replaced almost 3000 halogen fixtures throughout the facility with more energy-efficient LEDs, saving nearly 80,000 dollars per year, 2% of total energy costs (NRDC 2012).

All 178 conventional urinals were replaced with waterless urinals. The total annual savings is more than 26 million litres of water and about 28,000 dollars in direct water costs (NRDC 2012; Staples Center 2015).

The Center documents and achieves at least a 50% landfill diversion rate annually in full compliance with California AB 2176, collecting cardboard, wood pallets and electronic waste and, with the help of Levy Restaurants, collecting glass, plastic and aluminium beverage containers.

Over 60% of Staples Center cleaning products have green certifications.

100% of all toilet paper, paper towels and copy paper are a minimum of 30% post-consumer recycled content.

Electrical vehicle charging stations have been installed in adjacent parking lots and structures.

Public transportation is encouraged through partnerships with Los Angeles Kings, with ticket discounts offered to metro riders and other tenants and promoters.

Secure bike racks were installed on the venue property, and management is reviewing contracts for bike valet programs for major events.

In 2014, Staples Center broke new ground as the first NBA arena and the first NHL arena in the United States to install LED sports lights. Having installed LED lighting in other areas of the building, the arena monitored the development of performance-grade LED lighting technology and moved quickly once a product that met its strict standards came to market. The LED installation, which replaced standard metal halide lighting, is expected to save approximately 1.250.000 kilowatt-hours of electricity annually. This figure includes energy savings from the more efficient lights as well as the expected savings on cooling due to their reduced heat output (AEG 2015). Staples Center is looking towards the energy cost savings of approximately 280.000 dollars annually (Staples Center 2015).

The Arena tries to develop fans' environmentally conscious behaviour as well. In the web site we can read some tips to make our visit more environmentally friendly e.g.: use only as many disposable items (paper towels, napkins, utensils) as you need; help the Center increase their recycling rate by placing all waste and recyclables into designated receptacles.

5. Conclusion

Respecting environment means also respecting life and respecting himself. Famous athletes, clubs, team managers, world-wide sport equipment companies and media have special responsibility in influencing greatly new generations to respect environment.

Arenas, sporting clubs have true opportunities to influence in a positive way the environment: doing activities to clean their facilities and their playground, favouring group transportation when displacing to a competition, respecting natural ecosystems.

About the analysed league and the 2 arenas it was easy to find information about their green activities. In connection with the NBA, we can see that the league really does steps towards sustainability. Environmental features have also been incorporated not only into teams but into the NBA's offices and staff events. The NBA also educates their fans about environmental issues, in particular the need to recycle and to reduce energy and water use.

As far as American Airlines Arena and Staples Center are concerned, the Internet inform us detailed about their long term targets, activities related to them and the achieved results. Recycling, reduce waste, cut energy, minimize water use, public transport are those areas which are taken into consideration.

LITERATURES

- AEG (2015): Sustainability Report <http://aegworldwide.com/sustainabilityreport/pdf/Sustainability%20Report.pdf> Letöltés dátuma: 2015.09.12.
- American Airlines Arena (2009): Sustainability <http://www.aaarena.com/arena-information/sustainability> Letöltés dátuma: 2015.09.13.
- American Airlines Arena (2015): American Airlines Arena is world's first sports & entertainment facility to achieve LEED gold recertification <http://www.aaarena.com/news/detail/americanairlines-arena-is-worlds-first-sports-entertainment-facility-to-achieve-leed-gold-recertification> Letöltés dátuma: 2015.09.13.
- Bácsné Bába Éva (2015): Sportszervezetek működési kereteinek változása. Közép-Európai Közlemények VIII. Évfolyam 1. szám. 2015/1-2. pp.151-161.
- Becsky-Nagy Patrícia, Dékán Tamás, Szöke Réka, Bács Zoltán (2015): The relevance of sports financing. APSTRACT – Applied Studies In Agribusiness And Commerce Vol. 9. Nr.1-2. 2015/1-2. pp.19-22.
- Dikács Ernő, Ujj Zoltán (2004): Sport és környezetvédelem. Magyar Olimpiai Bizottság Környezetvédelmi Bizottsága, Budapest. 5-14.o.
- International Olympic Committee (2003): Manual on sport and the environment. Switzerland, Lausanne. pp.7-18.
- National Basketball Association (2015): HEAT, Broward County Schools “Seeing Green” <http://www.nba.com/heat/heat-broward-county-schools-seeing-green> Letöltés dátuma: 2015.09.12.
- National Resources Defense Council (2011): Sustainability Achievements of the 2011 NCAA FINAL FOUR in Houston, Texas pp. 1-2.
- National Resources Defense Council (2012): Game Changer, How the sport industry is saving the environment? pp.26-29. 46-49. 55-61.
- National Resources Defense Council Greening Advisor for NBA (2015): Green Building <http://nba.greensports.org/greener-building/leed/> Letöltés dátuma: 2015.08.18.
- Ráthonyi Gergely, Ráthonyi-Odor Kinga (2015): Analysing sporting goods manufacturers' environmental management tools. APSTRACT – Applied Studies In Agribusiness And Commerce Vol. 9. Nr. 1-2. 2015/1-2. pp.23-31.
- Staples Center (2015): Environmental Management System – sustainability <http://www.staplescenter.com/about/environment> Letöltés dátuma: 2015.09.10.
- U.S. Green Building Council (2013): Sustainability Profile American Airlines Arena in Miami, FL <http://triplebottomsports.com/american-airlines-arena/> Letöltés dátuma: 2015.09.13.
- Taradellas, J. (2003): The Olympic Movement and the environment – University lecture on the Olympics. Centre d'Estudis Olímpics (UAB). International Chair in Olympism (IOC-UAB). Barcelona. pp.7-9.

STRATÉGIAI LEHETŐSÉGEK A BIRKÓZÁS VERSENYKÉPESSÉGÉNEK FENNTARTÁSÁRA MAGYARORSZÁGON

*STRATEGIC CHOICES FOR THE SPORT WRESTLING MAINTAIN THE
COMPETITIVENESS IN HUNGARY*

MADARÁSZ TAMÁS PhD hallgató

Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Vidékfejlesztés, Turizmus-
és Sportmenedzsment Intézet, Sportgazdasági- és Menedzsment Tanszék

ABSTRACT

In the last Olympic cycle race on the occasion of international regulations, it emerged that the wrestling is removed from the Olympic program. The 15-member decision-making body a report by the IOC program committee relied Olympic sport in which all evaluated based on 39 criteria. This data included the attendance of sports competitions, global coverage, and the popularity of television viewership and of anti-doping system. In my research I were an entrepreneur, to introduce case studies on the current situation of the side approaching economic and wrestling sports, as well as the rule changes, strategic decisions that were to boost the competitiveness of the sport in order. My goal is to wrestle in the Hungarian point of view of so many sports success has shed light on the economic survival of the right to exist as well.

1. Bevezetés

A birkózás korai változata már jóval az időszámításunk előtt jelen volt a mindennapi életben, hiszen már az őskorban, elsősorban az élelemszerzés és az ellen-séggel való küzdelem eszköze volt. A közép- és újkőkorszakban (i. e. 8000-3000) a létfenntartás fő területe a földművelés és az állattenyésztés lett. A letelpedő törzsek, az időközben kialakult földműves társadalom városvédelmi testgyakorlatai között megtalálható volt a fegyvernélküli harc, vagyis a birkózás is. A hódítókkal szemben való védekezés során ebben az időszakban a test-test elleni harc volt a legjellemzőbb. Az ókorban (i. e. IV. évezred - i. sz. 475) a megszilárdult társadalmak hatására kialakultak a hadseregek, ahol a birkózást sportágként kezdték jegyezni. Ennek eredményeként már az első ókori olimpián is (i. sz. 476) szerepelt a sportág (Gallovits et al. 2011). Az ellenfelek olajozott testtel, ruha nélkül küzdöttek a homokkal borított küzdőtéren. A versenyek színvonala folyamatosan

emelkedett, a városállamokban külön iskolákat hoztak létre a birkózók képzésére. Hérodotosz szerint: „Birkózás nélkül nem lehet kecses ifjakat nevelni.” Az ókori olimpiai játékok fejlődésével a birkózás is több szakágra vált szét, ám a római korban cirkuszi gladiátorok véres küzdelmévé értékelődött le a magas színvonalú görög birkózás. Az újkori olimpia létrehozása során Pierre de Coubertin báró hatására újjászületett a sportág. Folyamatos átalakuláson és fejlődésen ment át az első ötkarikás játékok alatt, hiszen kezdetben csak a hagyományos „kétvállas” győzelemmel lehetett mérkőzéseket nyerni. Így fordulhatott elő az, hogy 1912-ben 11 órás mérkőzés után hirdettek győztest. Ezt követően időkorlátok közé szorították a sportágat, illetve bevezették a pontozásos győzelmeket is. Ebben az időben vált két szakággá a sportág, a hagyományos kötöttfogás mellett megjelent a szabadfogású birkózás is (Gallovits et al. 2011).

Habár a birkózás az összes ó-, illetve újkori olimpián szerepelt, 2013-ban komolyan felmerült az a lehetőség, hogy végleg kikerülhet az ötkarikás játékok programjából. A birkózás esetleges kiesése nemcsak a magyar, hanem a többi tradicionális olimpiai országot is sokkolta. A szervezet egyébként azzal magyarázta a döntést, hogy a nemzetközi szövetségben a női és a sportolói képviselet szinte teljesen hiányzott. Természetesen a Nemzetközi Birkózó Szövetség (UWW) komoly kampányba kezdett annak érdekében, hogy ez ne történhessen meg. Talán ezeknek a lépéseknek is köszönhető, hogy a Nemzetközi Olimpiai Bizottság Buenos Aires-i ülésén bejelentette, hogy marad a birkózás az ötkarikás programban a kiválasztásra javasolt három sportág közül. A 49 szavazatot kapó birkózás a baseball/softballt (24) és a fallabdát (22) előzte meg.

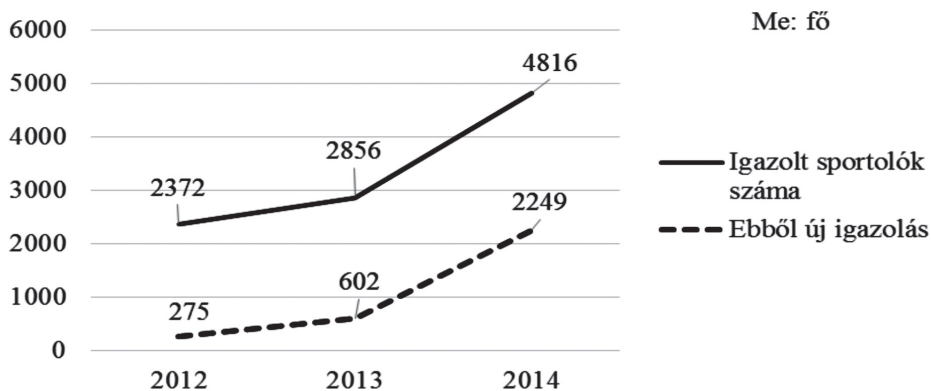
Ezek a 2013.-as események indítottak arra, hogy megvizsgáljam, mitől függhet egyes sportágak sikeressége, versenyképessége hazánkban, és nemzetközi/olimpiai szinten. A jelenlegi vizsgálat, amely a birkózás helyzetére összpontosít, illeszkedik kutatási területemhez, melyben több, hazai szempontból sikeres egyéni sportág versenyképességét elemzem.

2. A sportág helyzete Magyarországon

Hazánk a birkózói az olimpiai játékok örökrangsorában a negyedik helyen szerepel. Fontos azonban megjegyezni, hogy a toronymagasan vezető állam (Szovjetunió) már nem létezik, így gyakorlatilag Magyarország a harmadik legeredményesebb birkózó nemzet a világon az ötkarikás játékok tekintetében. Az 1. ábrán láthatjuk, hogy ez kiemelkedő teljesítménynek számít annak tükrében, hogy míg a londoni olimpia évében 2 372, addig 2013-ban már 2 856 igazolt sportolót tartott nyilván a szakág. A sportágfejlesztési stratégiában meghatározott feladatok és célok pontos végrehajtásának eredményeként, ez a szám 4 816 főre gyarapodott 2014-ben (MBSZ, 2014). Láthatjuk továbbá, hogy ennek a tervnek köszönhetően 2012-ben csak 275, míg 2014-ben már 2249 új igazolt sportolóval rendelkezett a Szövetség.

1. ábra: A Magyar Birkózó Szövetség igazolt sportolókkal kapcsolatos adatai
Diagram 1: The data of the Hungarian Wrestling Federation confirmed athletes

Forrás: Saját szerkesztés sportági szakszövetségi adatok alapján

A legsikeresebb magyar olimpiai sportágnak a vívás tekinthető, ahol 2013-ban az 1661 igazolt sportolóra 35 aranyérem jutott. A birkózók által megszerzett 19 arany, 16 ezüst és 19 bronzérem, a negyedik legeredményesebb olimpiai sportágunká teszi a szakágat.

A sportág a 2012. évi londoni olimpia után komoly veszélybe került. Különböző sportágfejlesztési stratégiák alkalmazásával a szabályozók fejleszteni kívánták a bírkózást, és ebbe a fejlődési folyamatba csatlakozott a Magyar Birkózó Szövetség is, és egy nagyon részletes tervet dolgoztak ki. E koncepció 3 fő projektben került meghatározásra. Elsősorban a verseny, és az élsport fejlesztése mellett, az úgynevezett szőnyegprogram segítségével az utánpótlás nevelés támogatását is célul tűzték ki. A keretösszegeből támogatni kívánták továbbá a fő bázisoknak tekinthető elit akadémiákat és egyesületeket is. E célkitűzésekre 798 000 000 forint forrás állt rendelkezésre a 2014. évben (MBSZ, 2014).

A bírkózás az elmúlt évek eredményességének köszönhetően 2010-ben beválasztásra került azon 16 kiemelt egyéni sportág közé, mely magasabb összegű támogatást kap. Simicskó István, az Emberi Erőforrások Minisztériumának sportért és ifjúságért felelős államtitkára 2013-ban kijelentette, hogy a 2014-2020-ig tartó időszakban az állam vezetése mintegy 135 milliárd forint támogatást ad az 1. táblázatban szereplő 16 sportágnak. A Magyar Birkózó Szövetség 459,1 millió forintból gazdálkodhatott 2013-ban, ami ebben az évben 1 sportolóra vetítve 160 749 forintot jelentett/év. Várhatóan 2014 és 2020 között további 14,5 milliárd forintra számíthat a szövetség (1526/2013. (VIII. 12.) Korm. Határozat).

1. táblázat: A kormány által kijelölt 16 egyéni sportág a kapott támogatási összegekkel

Table 1: The 16 individual sport designated by the Government with the resulting amounts of aid

A támogatott szövetségek és a támogatások összege	2013 (m Ft)	2014-2020 között (Mrd Ft)
Magyar Úszó Szövetség	736,5	14,1
Magyar Birkózó Szövetség	459,1	14,5
Magyar Kajak-Kenu Szövetség	336,3	13,4
Magyar Atlétikai Szövetség	314,5	18
Magyar Öttusa Szövetség	304,9	9,5
Magyar Vívó Szövetség	301,6	9,6
Magyar Torna Szövetség	295,3	8,7
Magyar Ökölvívó Szakszövetség	295,2	5,7
Magyar Judo Szövetség	250,4	11
Magyar Országos Korcsolyázó Szövetség	211,2	3
Magyar Röplabda Szövetség	119,5	4,2
Magyar Tenisz Szövetség	107,5	4,1
Magyar Kerékpársportok Országos Szövetsége	94,4	2,8
Magyar Evezős Szövetség	93,3	9,6
Magyar Sportlövők Szövetsége	65,5	4,9
Magyar Asztalitenisz Szövetség	43,7	2,7

Forrás: 1526/2013. (VIII. 12.) Korm. Határozat

A kiemelt sportágak támogatási mértéke az igazolt sportolók számának a függvényében mutatkozik meg igazán, hiszen 1 főre vetítve hozható közös nevezőre a forrás. Az 1 főre jutó támogatási mutatót, azért számoltam ki, mert kutatási céljaim között szerepel, az egyéni sportágak pozicionálása a sportágak között, és ez az átlagérték alkalmas lehet a sportágak sorrendjének megállapítására a támogatási mértékük alapján. A 2. táblázat alapján látható, hogy az egy főre jutó támogatás a birkózás esetében átlag körülínek tekinthető az egyéni sikersportágainkhoz viszonyítva, melyet korábbi kutatásaim is igazolnak (Madarász, 2015). Fontos azonban kiemelni, hogy realisabb képet csak akkor kaphatunk, ha az egy főre jutó támogatások esetében figyelembe vesszük a sportágak eszközigényét, illetve a sportágakban résztvevő igazolt sportolók számát. Ezt későbbi kutatásaimban egy komplex vizsgálat keretein belül kívánom vizsgálni.

2. táblázat: A vizsgált sportágak támogatási összegei egy főre vetítve 2013-ban
Table 2: The examined sports with the amount by the Government per capita in 2013

	Birkózás	Kajak-kenu	Vívás	Öttusa	Cselgáncs
Támogatás összege (eFt)	459 100	336 300	301 600	304 900	250 400
Igazolt sportolók száma (fő)	2856	4865	1661	621	2350
Egy főre jutó támogatás (Ft/fő)	160 749	69 126	181 577	490 982	106 553

Forrás: saját szerkesztés a 1526/2013. (VIII. 12.) Korm. Határozat és a sportágak sportágfejlesztési stratégiái alapján, 2015

3. A versenyképesség fogalmi lehatárolása

Ha a versenyképesség fogalmát vizsgáljuk fontos megjegyezni, hogy kutatónként és kutatási területenként is más-más deffinícióval találkozhatunk. Az elmúlt 30 évben kulcsfogalommá vált a versenyképesség, ahogy Lengyel (2000) idézi Begg (1999) szavait, miszerint: „...a versenyképesség javítása, ahogy az mindenki által köztudott, a gazdasági nirvánába vezető út”, utalva arra, hogy már-már „divatos közhellyé” vált a fogalom. Ha a versenyképességet szeretnénk javítani, akkor gyakorlatilag innovációt, valamilyen újítást próbálunk keresni. Így van ez a sporton belül is. Ha a versenyképességgel foglalkozunk, alapvetően három definíciót érdemes figyelembe venni. Potori (2004) ugyan a mezőgazdasági ágazatok élet- és versenyképességét vizsgálta, de az általa említett eltartóképességet, életképességet és a versenyképességet bármely sportvállalkozás esetében is értelmezhető. Ezek a fogalmak egymáshoz kapcsolódóak, illetve egymás részterületei.

A fentiek alapján a sport területén értelmezve eltartóképésnek nevezhető az a sportág, mely a fix költségek kifizetése mellett nem képes akkora tartalékokat felhalmozni, amellyel a váratlan kiadásokat is fedezni tudja. Ezzel szemben életképésnek tekinthető az a sportág, amely a fix költségek kifizetése mellett, rendelkezik akkora felhalmozott tőkével, mellyel fel van készülve a váratlan kiadások okozta terhekre. Potori (2004) hiv. Lin (2002) vizsgálatai alapján azonban rámutat, hogy ha komparatív előnyt nem élvező ágazatban működik a vállalkozás, akkor megfelelő vezetés, tudás (Bencsik et al. 2014) mellett is életképtelen lehet.

Versenyképésnek azt a sportágat tekinthetjük, mely a versenytársaival szemben – olimpiai vagy akár nem olimpiai sportágak – valamilyen versenyelőnyt képes kiharcolni, és azt hosszú távon meg is tudja tartani.

A sport területén már történtek versenyképességi kutatások, de ezek leginkább a csapatsportágakra vonatkoztak. A mind magasabb elvárások, a nemzeti, sokszor

ideológiai háttér okozza az egyre növekvő harcot az anyagi javakért. Új sportági technikai elemek, vagy akár új sportágak jelenhetnek meg, melyek új eszközöket, korszerűbb technológiai hátteret biztosítanak a sportiparnak. A rendkívül dinamikusan fejlődő sporttudománynak, mint alkalmazott tudományágnak, is szüksége van a versenyképesség fejlesztésére, leginkább a professzionális – élsport (Nagy-Bácsné 2014 a,b), de persze a szabadidősport szintjén is. A sportiparág mára már a nemzeti össztermék jelentős elemévé lépett elő (Bácsné 2015). András (2006) felhívja a figyelmet, hogy a sport gazdaságban kettősség figyelhető meg. A sportszakmai és gazdasági értelmezési síkok párhuzamosan definiálják a sportszervezetek célrendszerét, a jobb sporteredmény elérése mellett tehát a jobb pénzügyi eredmény elérése egyaránt cél.

Elmondható tehát, hogy az innováció gyakorlatilag a versenyképesség növekedését jelenti. Ezáltal a versenyképes szervezet/sportág alkalmazkodni képes a folyamatosan változó környezethez, fel tudja venni a versenyt a piacra újonnan belépő szereplőkkel és képes a lehetőségeit mindig a legjobban kihasználni (Németh-Gál, 2013) (Nagy, 2012).

Jelen esetben a kérdést úgy tehetjük fel, hogy a birkózás fel tudja-e venni a versenyt a többi olimpiai, vagy nem olimpiai sportággal? Vizsgálatomban a versenyképességet a sportág médiában elfoglalt szerepe alapján vizsgáltam, hiszen a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB), illetve az aktuális nyári játékok szervezőbizottsága (OCOG) is így tesz, azaz minél nagyobb a nézőszám egy-egy sportág esetében, annál nagyobb lesz a támogatási összeg, amelyet a sportágnak juttatnak. E cikkben azt vizsgáltam meg, hogy a 2012-es nyári játékokon milyen mértékben volt jelen a sportág a médiában, mennyire volt versenyképes a nézőkért folytatott harcban.

4. A birkózás versenyképességének jellemzése

A 2012-es ötkarikás játékok után a birkózás nagyon nehéz helyzetbe került az olimpiai szereplés tekintetében. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) döntése alapján a sportág léte lett megkérdőjelezve, hiszen felmerült, hogy 2020-tól a szakág kimaradhat az olimpiai programból. A NOB ezt a döntést azon saját 39-es kritériumrendszere alapján tette meg, ami figyelemmel van a játékok gazdasági és üzleti vonatkozásaira is, nem csupán a hagyományokra. Többek között értékeli az adott sportág helyszíni nézőszámát, a globalizáltságát, illetve a médiában való nézettségét, továbbá a doppingellenes rendszerét is. Érdeemes megjegyezni, hogy egy-egy olimpián pontosan meghatározott a sportágak lebonyolítási sorrendje, a résztvevő versenyzők, illetve a kiosztható érmek száma is. A NOB korlátozni kényszerült ezeket keretszámokat, így alapos vizsgálat alá vetették a jelenlegi olimpiai sportágakat, hogy hol lehetne alakítani az ötkarikás programban. Ez a kényszer, illetve az új, jelenleg még nem olimpiai sportágak erősödése készítette arra a bizottságot, hogy pellengérré állítsák a birkózást. A 2016-os riói olimpiára felvett rögbi és golf nem lehetett kieső, így 26 sportág közül kellett egyet

kiválasztaniuk a tagoknak. „Nemcsak sportszakmailag kell világszínvonalat nyújtani, hanem kapcsolatosan szükséges a népszerűség, a stabilitás, nagy nézettség és a tradíciók is” (András 2013). Napjainkban már a NOB is rákényszerül az üzleti gondolkodásra és az üzleti szféra igényeinek való megfelelésre. Kénytelen volt rövid idő alatt olyan sportágaknak is komoly bevételt generálni, melyek vagy a médiaképességük gyengesége, vagy az intézményi rendszerük gondolkodásából hiányzó üzleti szemlélete miatt szinte csak abból élnek, hogy az olimpián szerepeljenek. (András 2013) szerint a birkózásnak fogyasztói piaca szinte csak az olimpiák vonatkozásában értelmezhető, adásvétellel jellemezhető sportolói piaca nincsen. A sportmerchandise piac egyáltalán nem létezik, pedig ennek a lenne a feladata a nézői elkötelezettség kialakítása és megszilárdítása.

Közvetítési jogokról szinte csak az olimpiák kapcsán beszélhetünk. A 3. táblázatot a Londoni olimpia szervezőbizottsága, a LOCOG és a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) adatai alapján szerkesztettem, mely az egyes olimpiai sportágak média értékük szerinti csoportosítását mutatja. Fontosságuk szerint ABC kategóriákba sorolták a sportágakat, ahol az A csoport a legtámogatottabb, míg az E egy újonnan létrehozott csoportot jelent, ahol egyelőre nem beszélhetünk támogatási összegről. E csoportban szereplő sportágak támogatásának mértéke a 2016. évi Rio De Janeiro-i olimpiai játékok után, a nézettségi adatainak tükrében kerül elosztásra. Tehát a sportág versenyképessége hogyan azonosítható be? Hazánkban eltartóképes-e a sportág, vagy esetleg rosszabb? Mivel a sportágban hazai sikerekről beszélhetünk, a kormányzat támogatását élvezzi a szövetség. A táblázat alapján láthatjuk, hogy a birkózás a „D” jelű csoportban szerepel, tehát nem tartozik a legnézettebb sportágak közé. A fő problémát az jelenti, hogy a bevezetett szabálymódosítások vitatottak, a laikus nézők számára nem vagy nehezen érthetőek.

3. táblázat: A 2012. évi londoni olimpia TV közvetítés jogdíjainak elosztása
Table 3: The allocation of the 2012 London Olympics TV coverage royalties

Csoportosítás	Sportágak	Támogatási összeg
A	Atlétika, Torna, Vízi sportok	47 millió USD
B	Kosárlabda, Kerékpár, Labdarúgás, Tenisz, Röplabda	22 millió USD
C	Íjászat, Tollaslabda, Ökölvívás, Cselgáncs, Evezés, Sportlövészet, Asztalitenisz, Súlyemelés	16 millió USD
D	Kajak-kenu, Vívás, Kézilabda, Birkózás, Lovaglás, Vitorlázás, Taekwondo, Triatlon, Gyeplabda	14 millió USD
E	Öttusa, Golf, Hetes Rögbi	Újonnan létrehozott csoport

Forrás: Saját szerkesztés a LOCOG, NOB adatai alapján 2015

4. A sportág jövője Magyarországon, következtetések

Egy sportág jövője mindig is nagyban függött az állami támogatások mértékétől (Becsky et al. 2015). A birkózás nem tartozik azon sportágak közé, melyek a médiából befolyt összegekből el tudják tartani magukat. Jelen esetben nem beszélhetünk a félidők közötti reklámbevételek szétosztásáról, hiszen a szponzoráció nagyon alacsony mértékben van jelen a szakágban. A probléma azonban nem csak hazánkban jelentkezik. Ha törölték volna a sportágot azt például Törökország is megszenvedti, hiszen ott is sikersportágnak számít, eddigi 39 olimpiai aranyukból 28-at abban nyertek. A sportág hazai támogatottsága a kiemelésnek köszönhetően 2020-ig megoldott. Ez azért is üdvözítő, mert a birkózás a 2020-as Tokió-i olimpiáig, biztosan szerepel az ötkarikás játékok programjában. Kulcsfontosságú, hogy a hazai szövetség a különböző támogatásokat, hogyan és milyen formában használja fel. A 4. táblázatban láthatjuk a Magyar Birkózó Szövetség bevételeit, illetve kiadásait ezer forintban, a szakág által készített 2014-es egyszerűsített éves beszámoló alapján. Ez alapján láthatjuk, hogy a Magyar Olimpiai Bizottság és az Emberi Erőforrások Minisztériuma jelenti a két legnagyobb támogatót, míg a pályázati pénzek teljes mértékben hiányoznak a szövetség költségvetéséből. A kiadások között tisztán látszik, hogy a szakág ténylegesen nagy hangsúlyt fektet az utánpótlás bázis növelésére, hiszen nincs éles kontraszt a támogatás tekintetében a felnőtt élsportolók illetve a jövő reménységei között.

Összegzésként megállapítható, hogy a Magyar Birkózó Szövetség hosszútávú célokkal rendelkezik. Az elmúlt időszakban elvégzett munka hatására minden esély megvan arra, hogy a szakág 2020 után is az olimpiai család tagja marad. A Szövetség fő feladata a verseny és élsport szervezése, irányítása, fejlesztése, valamint a Szövetség tagjai érdekeinek képviselése. Mivel a Magyar Birkózó Szövetség működéséhez szükséges bevételeit döntő többségben az államháztartás más alrendszerétől kapja, fontos az eredményességet megőrizni. Ennek érdekében folytatni szükséges, a felkészülések hosszú évek óta legeredményesebb módjának számító központi edzőtáborok szervezését. Emellett a szakosztályok támogatása, illetve az utánpótlásfejlesztés elengedhetetlen, hiszen megfelelő méretű gyermek-állományból lehet sikeres verseny,-élsport bázist fenntartani. Az eredményesség persze csak akkor lehet továbbra is fejlődőképes, ha az új sportszakemberek képzése, a már meglévő munkatársak továbbképzésével párosul.

4. táblázat: A Magyar Birkózó Szövetség kiadásai és bevételei a 2014-es évben

Table 4: The Hungarian Wrestling Federation of expenditure and revenue for the 2014 year

Megnevezés	Éves Terv	Tény adatok
Magyar Olimpiai Bizottság	166.800	165.643
Emberi Erőforrások Minisztériuma	807.999	822.318
Pályázatok	0	0
Jogi és természetes személyek	8.500	7.500
Külföldi szervezetek	2.000	0
Külföldi szervezetek részvételi díj	25.500	31.310
Egyéb bevételek	18.500	25.016
Reklámtevékenység bevétele	11.006	11.800
BEVÉTELEK ÖSSZESEN	1.040.305	1.063.587
Felnőtt kötöttfogás	58.806	59.276
Felnőtt szabadfogás	36.472	37.709
Felnőtt női válogatott	22.658	35.909
Felnőtt egyéb dologi kiadások	56.444	41.927
FELNÖTTEK ÖSSZESEN	174.380	174.821
UTÁNPÓTLÁS ÖSSZESEN	135.910	107.860
Hazai versenyek, rendezvények	51.650	45.672
Egyéb szakmai kiadások	470.912	468.594
Szőnyegprogram	70.000	508
Közvetlen költségek, ráfordítások, kiadások	902.852	797.455
Általános (működési költségek)	135.453	148.293
KIADÁSOK ÖSSZESEN	1.040.305	957.403

Forrás: Saját szerkesztés a Magyar Birkózó Szövetség 2014. évi Egyszerűsített Éves Beszámoló Kiegészítő Melléklete és Közhasznúsági Jelentése adatai alapján 2015

FELHASZNÁLT IRODALOM

- András K. (2013): A birkózás irányítói is felelősek, ha kikerül a sportág az olimpiáról, <http://www.vg.hu/kozelet/tarsadalom/a-birkozas-iranyitoi-is-felelosek-ha-kikerul-a-sportag-az-olimpiarol-399532> Szerző: Éber Sándor
- András K. (2006): A szabadidősport gazdaságtana. 75. sz. Műhelytanulmány HU ISSN 1786-3031
- Bácsné Bába É. (2015): Sportszervezetek működési kereteinek változása KÖZÉP-EURÓPAI KÖZLEMÉNYEK (No. 28) VIII. évf.:(1.) pp. 151-161.
- Becsky-Nagy P. – Dékán T. – Szőke R. – Bács Z. (2015): The relevance of sports financing. APSTRACT 2015/1. pp 19-22
- Bencsik A. – Juhász T. – Machora R. (2014): Mentor system/practice on the behalf of knowledge sharing. Acta Politechnica Hungarica 2014/Vol. 11. No. 9. pp 95-114. ISSN 1785-8860
- Gallovits L. – Honfi L. – Széles-Kovács Gy. (2011): Sport A-tól Z-ig. Általános és különleges sportágak ismerete, Pécsi Tudományegyetem, Szegedi Tudományegyetem, Nyugat-Magyarországi Egyetem, Eszterházy Károly Főiskola, Dialóg Campus Kiadó-Nordex Kft
- Lengyel I. (2000): A regionális versenyképességről. Közgazdasági Szemle, XLVII. évf., 2000. december 970. p.
- Madarász T. (2015): Támogatási lehetőségek a csapatsportágak vs. egyéni sportágak esetében, a TAO sportágak sportgazdasági helyzetének áttekintése a támogatói oldalról, Debrecen
- Magyar Birkózó Szövetség sportágfejlesztési stratégia 2013-2020
- Magyar Birkózó Szövetség 2014. évi Egyszerűsített Éves Beszámoló Kiegészítő Melléklete és Közhasznúsági Jelentése
- Nagy I. Z. – Bácsné Bába É. (2014a): Szervezeti átalakulások futballvállalkozásoknál, AGRÁRTUDOMÁNYI KÖZLEMÉNYEK, ACTA AGRARIA DEBRECENIENSIS 2014:(58) pp. 141-146.
- Nagy I. Z. – Bácsné Bába É. (2014b): Organizational Changes of Professional Football Companies, JOURNAL ON LEGAL AND ECONOMIC ISSUES OF CENTRAL EUROPE 5.:(2.) pp. 102-111. Folyóiratcikkek/Szakecikkek/Tudományos
- Némethné G. A.: A kis- és középvállalatok versenyképessége, Közgazdasági Szemle, LVII. évf., 2010. február (181–193. o.)
- Potori N. (szerk.) (2004): A főbb mezőgazdasági ágazatok élet- és versenyképességének követelményei. Agrárgazdasági Kutató Intézet, Budapest. 91 p. HU ISSN 1418 2122 ISBN 963 491 472 1
2004. évi I. törvény – a sportról
- 2011 évi LXXXII törvény a sport támogatásával összefüggő egyes törvények módosításáról

SZAKMAI KOMPETENCIÁK ÉS KÉPZETTSÉG SZEREPE AZ EDZŐI MUNKA HATÉKONYSÁGÁBAN

THE ROLE OF PROFESSIONAL COMPETENCIES AND QUALIFICATION IN THE EFFICIENCY OF TRAINER PROFESSION

BARTHA ÉVA JUDIT PhD hallgató
Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar

ABSTRACT

There are multiple identical traits between the profession of a trainer and managerial activities in any other area, one being their main goal: the continuous improvement of performance. As the profession of trainers continually evolved, these similarities were examined mostly from the point of view of professional sportsmanship, but nowadays, sport facilities accessible by the masses, fitness clubs, and trainers working in the fitness segment play an increasingly important role. There are a multitude of factors influencing the effectiveness of trainers working in the field of professional and leisure sports activities alike. As revenues from fitness classes are of a particular importance to sports facilities, it is very important to select the appropriate and adequate professionals, as well as the continuous improvement of their professional skills (Bartha – Perényi, 2014.). The aim of the present study is to provide an analysis and interpretation of the Hungarian and international literature covering the role of professional competencies and qualifications, i.e. the cultural assets of trainers, in efficient leadership, from the point of view of the trainers.

Bevezetés

Napjainkban a sport növekvő jelentőséggel bíró társadalmi és gazdasági jelenséggé vált, gyorsan bővülő ágazattá, amelynek fontos célja az egészség fejlesztése, nevelési vonatkozásokkal is rendelkezik, valamint fontos szociális, kulturális és rekreációs szerepet tölt be (European Commission, 2007). Az iparág fejlődése során fokozott hangsúly kerül a szektorban dolgozó szakemberek képzésére, továbbképzésére és munkájuk során elért hatékonyságra is. A sportban dolgozó humán erőforrás többségében sportszakmai munkát végez, edzéseket, foglalkozásokat, egyéni vagy csoportos órákat vezet. A sportoktatók, edzők tevékenysége nagyban hasonlít a más területeken dolgozó vezetőkéhez, munkájuk egyik legfőbb célja is megegyezik: a lehető legnagyobb hatékonyság elérése, a teljesítmény folyamatos növelése. Igaz az edzők hatékonyságának mérése a verseny és sza-

badidősportban bizonyos szempontok szerint eltér, a feladatok ellátásához szükséges eszközök mégis hasonlóak: kommunikáció, motiválás, lelkesedés fenntartása, visszajelzések nyújtása, csapatépítés, valamint konfliktus- és stressz-kezelés (Whetten et al, 2000). A feladatok és kötelezettségek mellett az edző sikerességéhez, hatékonyságához szükséges kompetenciái is hasonlóak az élet más területén működő vezetőkhöz. Szükséges azonban hangsúlyozni, hogy a sportra egy igen speciális saját szabály és szokásrend érvényes, amelynek köszönhetően az emberi teljesítményt számos, a munka világának egyéb területein nem mindig jellemző tényező befolyásolja (Bartha – Perényi, 2014). Az edzők hatékonyságát alakító tényezők feltárására a sportban is sor került. Az edzői munka professzionalizálódása, szakmává alakulása az angolszász országokban indult meg a 20. század első felében (Bodnár, Perényi, 2012) A szakmává alakulás folyamatát követve az edzői és vezetői szakma közötti párhuzamokat főként a versenysportokkal kapcsolatban vizsgálták (Chelladurai - Saleh, 1980; Chelladurai – Arnott, 1985; Sherman et al., 2002; Kanczler – Nagykáldi, 2008; Kaya, 2014). Napjainkban azonban a szabadidősport térhódításával egyre fontosabbá válnak a sport mindenki számára elérhető és fontos színterei, a fitneszklubok és az ezekben dolgozó edzők. A fitneszklubok fenntartható működése a gazdaság szempontjából is lényeges, hiszen a népesség széles rétegeinek ezen sportlétesítmények biztosítanak helyszínt a szabadidőszerű sporttevékenységekhez. A sportban, kiemelt jelentősége van a teljesítménynek, az edzők hatékonyságának is fontos mutatói sportolók eredményei. A sportközponthosszú távú fenntarthatóságának egyik fontos kritériuma a csoportos órák látogatottsága és az ezekből származó bevétel, ezért kellő figyelmet kell fordítani a megfelelő oktatók toborzására, valamint nélkülözhetetlen képességeik, kompetenciáik állandó fejlesztésére (Bartha – Perényi, 2014). A teljesítmény, elért eredmények és a kompetenciák, képzettségek, ismeretek, azaz a kulturális tőke között egyértelmű összefüggés van (Bourdieu, 1977; Gaddis, 2012). A fitnesztermekben dolgozó edzőknek tisztában kell lennie önmaguk folyamatos továbbképzésének jelentőségével, és erre megfelelően nagy hangsúlyt helyezni. A társadalomra jellemző alacsony sportolási hajlandóság (Gál, 2008; Perényi, 2009) és arányok miatt előtérbe kerül a versenysport mellett a szabadidősport, és azon belül a fitnesz szegmensben dolgozó szakemberek vizsgálata is. Jelen tanulmány célja a szakmai kompetenciák és képzettség, valamint azok hatékony vezetői tevékenységben betöltött szerepét bemutató és kutató magyar és nemzetközi szakirodalom feldolgozása és elemző értelmezése a sport területén belül az edzők szempontjából.

1. Kulturális tőke és gazdasági hatékonyság a vezetésben

A kompetenciák egy meghatározott közegben végzett hatékony tevékenységhez szükséges készségek, ismeretek, attitűdök, értékek, érzelmek, etikai jellemzők és motivációk összességét foglalják magukba (Gaál, 2008), olyan személyes jellemzői az egyénnek, amelyek lehetővé teszik, hogy az munkájában és más általános

helyzetekben magasabb teljesítményre legyen képes (Spencer – Spencer, 1993). A szakmai kompetenciák a kommunikáció, a tudás, a szakmai készségek, érzelmek, értékek és észlelések olyan megfelelő használatát jelentik a mindennapi gyakorlatban, amely az egyén és az adott közösség számára is előnyökkel jár (Harpan – Draghici, 2013). A kompetencia értékelések középpontjában a személyes tudás, a képzettség, a készségek, a tapasztalat valamint a kötelezettségek teljesítésében való jártasság áll (Herringer, 2002). A legfontosabb vezetői kompetenciákat, készségeket, számos kutató vizsgálta már, és többféle csoportosítása létezik. Jones et al. (2000) úgy véli, egy vezetőnek ötvöznie kell tanárok pedagógiai érzékét, a pszichológusok tanácsadói készségét, valamint az üzleti vezetők adminisztratív képességeit (Sherman et al. 2002). A szükséges jellemzők közül azonban fontos kiemelni a vezető erős elkötelezettségét folyamatos személyes és szakmai fejlődése iránt. Ez magába foglalja a naprakész tudás megszerzésének igényét saját szakterületén, az új készségek elsajátítását, valamint saját maga folyamatos értékelését és menedzselését (Campone – Ruth, 2012). A szakmai és vezetői kompetenciák fontos tulajdonsága a fejleszthetőség, a kontextus-függőség, valamint az, hogy nem állandóak (Epstein - Hundert, 2002), és nem feltétlenül velünk született jellemzők, amelyek az egyéni teljesítményben tükröződnek (Katz, 1955). A vezetői készségeknek Katz (1955) három kategóriáját különbözteti meg: a szakmai készségeket, az általános emberi készségeket, és a konceptuális készségeket.

A különböző képzettségek és kompetenciák meghatározására, csoportosítására és vizsgálatára alkalmas kategóriákat Bourdieu (1986) tőkeelmélete alapján lehet elkülöníteni. A kulturális tőke egy személy különböző képzettségeit és kompetenciáit foglalja magában, és Bourdieu (1986) szerint gazdasági tőkévé konvertálható. Az inkorporált kulturális tőke kategóriájába azok a felhalmozott ismeretek tartoznak, amelyek elsajátítását képzési, tanulási folyamat előzte meg, megszerzésük időbe kerül, valamint a családi háttérhez, neveltetéshez, személyiséghez kapcsolódó ismeretek, tudás, amelyet általában képességekként, kompetenciákként tartanak számon. A tárgyasult kulturális tőke az anyagi hordozókat foglalja magába, amelyek birtoklásához gazdasági tőkére is szükség van. Az intézményesült kulturális tőke kategóriájába a kulturális kompetenciák bizonyítékaul szolgáló titulusok, végzettségek tartoznak. Ez által a különböző végzettségű, különböző titulusokkal rendelkező személyek összehasonlítása is lehetségessé válik (Bourdieu, 1999).

Azzal kapcsolatban, hogy egy vezető mely képességek, képzettségek birtokában lesz sikeres, azaz hatékony, fontos meghatározni, mit jelent a hatékonyság. Leggyakrabban a gazdasági szereplők céljaként határozzák meg, a ráfordítások és hozamok viszonyaként (Kopányi, 2004, mérése a kibocsátás és ráfordítások elemzésével lehetséges (Nábrádi - Pető 2007). A célok megvalósításához a szervezeti erőforrások megfelelő koordinációja szükséges (Rue – Byars, 1992). Ezen megközelítés alapján egy vezetőt akkor tekintünk hatékonnak, ha a kitűzött egyéni és szervezeti célokat a lehető legkisebb idő, energia és anyagi ráfordítással valósítja meg. Csath (2004) kiemeli a jövőkép kialakításának és közvetítésének képesség-

gét, az ehhez szükséges változtatások elindítását és véghezvitelét, valamint a környezeti változásokra való gyors reakciókészséget. Más kutatók szerint a vezető hatékonyságának legfontosabb feltétele, hogy vezetési stílusát legyen képes kontextustól és feladattól függően változtatni (Németh, 2011; Goleman, 2000). A hatékonyságot a teljesítményen keresztül lehet vizsgálni, amelyet meg lehet becsülni az alapján, hogyan képes egy vezető eleget tenni a kötelezettségeinek. A képzettség és kompetenciák egyértelműen hatással vannak a hatékonyságra, Klein et al. (2001) szerint a munka világának bármely területén a hatékony munkavégzés nélkülözhetetlen feltételei a dolgozó megfelelő kompetenciái.

2. A kulturális tőke szerepe az edzői szakma hatékonyságában

Napjainkban az egészséges életmód térhódításával a mindennapos testmozgás igénye is különös figyelmet kap, (Gál 2008; Perényi 2013), így a szabadidősport iránti érdeklődés is fellendült (Szabó, 2012). Hasonlóan a fitnessklubok által nyújtott sportolási lehetőségek, és az ezeket irányító edzők tevékenysége iránt is amiatt, hogy a népesség széles rétegei számára elérhető szolgáltatást nyújtanak. A sportoktatók, edzők tevékenysége nagyban hasonlít a más területeken dolgozó vezetőkéhez, az azonban, hogy mely edzői magatartás a megfelelő a hatékony munkához, függ attól, hogy az edző milyen vezetői szintet képvisel. A versenysportban az edzők és sportolók között legtöbbször hierarchikus munkakapcsolat van, az edzők ezen a területen szervezeti értelemben többnyire középszintű vezetői szintet töltenek be. Vannak feletteseik (pl. tulajdonos), azonban formális hatalommal rendelkezik az általa irányított sportolók felett, így számukra már felsővezetői szintet képvisel. Mivel az edző tevékenysége a sportolók személyes előmenetelére irányul, ezért főként leader szemléletben vezet ők, munkája középpontjában a sportolók célkitűzései, az ösztönzés, tanítás, javítás és visszajelzések nyújtása (Németh, 2011), valamint az emberi kapcsolatok, a vezetési folyamat, a vezetettek befolyásolása áll (Bakacsi, 2004; Roóz, 2001). Fontos kiemelni, hogy míg az amatőr versenysportban egy önkéntes tagságon alapuló non-profit szervezetben tagdíj befizetésével járul hozzá sportegyesülete működéséhez, addig az él- és hivatásos sportban a sportoló munkavállalóként kerül értelmezésre. Ettől eltérően a szabadidősportban a sportoló mint fogyasztó vesz részt, ennek köszönhetően céljaik is eltérőek (András 2002; Szabó 2012).

A fitness szektorban a sportoló-edző kapcsolata eltér az élsporttól és amatőr versenysporttól, itt a sportoló a speciális kapcsolatban áll az edzővel, amely kapcsolat középpontjában egy piaci csere alapú szolgáltatás áll. A szabadidősportban dolgozó edzők körében egyértelműen a leader szemléletű vezetés az elterjedtebb. A leader személyes példamutatással tud követésre készíteni másokat (Gächter – Renner, 2003). Ennek megfelelően egy fitnessklub vendégei számára is fontos motiváló tényező az edző személyéből áradó vonzerő, amely egyszerűbbé teszi számukra a személyes azonosulást, ez egy fontos lehetőség az edző számára, akinek célszerű is élnie ezzel (Stocker et al 2015). Az edzők számára attól függően,

hogy az élsport vagy szabadidősport területén dolgoznak, egyéni sportolókat vagy csapatokat edzenek, valamint sportolók céljaitól függően is érdemes alakítani vezetési szemléletüket, eszközeiket, stílusukat. Sikerességükhöz nélkülözhetetlen, hogy képesek legyenek szem előtt tartani saját személyes jellemzőiket, a sportolók jellemzőit és céljait, valamint az elvégzendő feladatokat, és ezek alapján kiválasztani az adott szituációban alkalmazandó vezetési stílust és eszközöket (Kanczler, Nagykáldi 2008; Chelladurai 1990). Ezen tényezők felismeréséhez, és a szükséges stílus, feladatok, eszközök mérlegeléséhez nélkülözhetetlen, hogy az edzőnek megfelelő tudás és kompetenciák álljanak rendelkezésére (Bartha – Perényi, 2014). Az edzők kulturális tőkéjének szintjét Bourdieu elmélete alapján is meg lehet közelíteni: az edző inkorporált kulturális tőkéjét többek között a megszerzett ismeretek széleskörűsége, az önfejlesztésre fordított figyelem alapján; az edző tárgyasult kulturális tőkéjét a birtokolt szakmai források mennyisége, változatossága alapján; az edző intézményesült kulturális tőkéjét a képzettségei, oklevelei, tudományos fokozatai alapján (Bartha– Perényi, 2014).

A kutatások azt bizonyították, hogy az edző hosszú távú sportolói tapasztalatai és sportolóként elért eredményei nem jelentik azt, hogy edzőként is hatékony és sikeres lesz (Gilbert - Trudel, 2005). A sport gazdasági szerepének növekedése miatt fontos vizsgálni, hogy hogyan lehet a sportra fordított idő, pénz és energia felhasználása minél hatékonyabb, valamint, hogy mit jelent és hogyan mérhető a hatékonyság a sportban, kiemelten az edzői tevékenységben.

1. sz. táblázat: A sport speciális jellemzőiből fakadó hatások

A sport sajátosságai	Hatásuk
Irracionális rajongás sportcsapatokért, versenyekért vagy sportolókért optimizmus és márkahűség magas szintje	Az átlagosnál magasabb kockázatvállalás
A sportteljesítmény eltérő értékelése	Kreativitás a szervezeti teljesítmény gazdasági, szociális és környezeti indikátorainak értékelésében
Kiegyensúlyozott verseny, „együttműködve versenyezni” elv	A versenytárs elfogadásának igénye
A termék feletti szervezeti szintű kontroll korlátozottsága, határt szab a versenyelőnyök elérésének is	A különleges nem sport-jellegű termékek felfedezésének szükségessége
Szimbolikus kapcsolat a médiával	A sporttal kapcsolatos innovációt a médiához kötik
Korlátozott elérhetőség	Szükséges a termék pénzügyileg kiegyensúlyozott részben sport, részben üzleti termék portfóliójának a fenntartása

Forrás: Kaya (2014); Smith - Steward (2010); Chadwick (2011) nyomán

A sportban a hatékonyság jelentése különbözhet attól függően, hogy versenysportról vagy szabadidősportról van szó, hiszen míg az élsport dominánsan a minőség logikája mentén, a szabadidősport és ezen belül a fitnessz szektor a mennyiség logikája mentén szerveződik és működik. Ez meghatározza azt, hogy a hatékonysághoz milyen edzői magatartás szükséges, ennek megfelelően befolyásolja, hogy az edző tevékenysége során milyen vezetői szintet választ és képvisel. A sporttal kapcsolatos vállalkozások sikerét, ezek vezetőinek hatékonyságát nagymértékben befolyásolják a sport jellegéből adódó sajátosságok (Smith – Steward, 2010; Chadwick, 2011). A sport speciális jellemzői (1. táblázat) speciális vezetési technikákat tesznek szükségessé a hatékony irányításhoz (Smith – Steward, 2010).

A versenysportolók és szabadidő-sportolók céljai hasonlóan az egyéni készségek és képességek fejlesztésére irányulnak. De jelentős különbségek is megjelennek, hiszen az előbbiekké többnyire az előmenetel és jövedelemszerzés, utóbbiaké az egészség megőrzése, a szabadidő eltöltése (András, 2002), emiatt az edzői hatékonyság is más jelentéssel bír a két területen. Vezetőként az egyéneket és csoportokat a célok megvalósítása érdekében kell irányítani (Barrow, 1977), a sportban ez a folyamat a sportolók befolyásolásán, a különböző döntési folyamatokon és visszajelzések nyújtásán keresztül valósul meg (Tóth, 2010). Ahhoz, hogy egy edző hatékony legyen, Hiddink (2002) szerint fontos, hogy ismerje fel a kihívást a különböző helyzetekben, képes legyen egyértelműen meghatározni a sikerhez szükséges személyi és tárgyi feltételeket, tanuljon a hibákból, vonja le a szükséges következtetéseket, képes legyen szilárd stratégiát kialakítani, leküzdeni a változásokkal szembeni ellenállást, kiépíteni és megerősíteni mind az edző, mind a sportoló önbizalmát, a versenytársak számára ne legyen kiszámítható a viselkedése, megfelelő koncentráció és belső motiváció kialakítására legyen képes. Tóth (2010) a hatékonyság lényeges elemei közé sorolja még a pozitív énképet, az intelligenciát és érzelmi intelligenciát, a célok elérésében való erős hitet, a teljesítmény-motivációt, szakmai ismereteket, készségeket (sportszakmai, pedagógiai stb.), a vezetői tulajdonságokat és a kreativitást. Tehát csak a sportolók szemében hiteles, és megfelelő szakmai kompetenciákkal rendelkező edző képes munkáját hatékonyan ellátni (Tóth 2010). Az edzői hatékonyság közvetlen mérésének vizsgálata a hazai és nemzetközi szakirodalomban hiányos, közvetett meghatározása az elért eredményeken keresztül történik. Az élsportban ráfordításként a sportolók fejlesztésére fordított pénzt, időt, energiát értelmezzük, míg outputként a versenyekben elért helyezéseket, olimpiai pontokat, válogatottak számát, a sportolói elégedettséget (Sterbenz 2007; 2013). A fitnessz szegmensben dolgozó edzők hatékonyságának mérésére kidolgozott tudományos módszer nem terjedt el, a korábbi kutatások száma igen korlátozott. Mivel gazdasági szempontból egy sportlétesítmény számára a megtermelt profit kiemelt jelentőségű, a fitnessz szektorban inputnak tekintjük az edző fizetését valamint az edzésekkel járó költségeket (például rezsi, eszközök amortizációja), míg az outputot az órákból származó bevétel, a fitnesszklubok edző által termelt profitja jelenti (Bartha – Perényi, 2014). Az edzői

viselkedés erős összefüggéseket mutat a sportolói drop-out-tal (Chatzisarantis et al. 2003), amely szintén a hatékonyság egyik mutatójaként értelmezhető a sportban. A fitness szektorban akkor tekintünk hatékonnak egy edzőt, ha a vendégeinek száma magas, és a lemorzsolódás alacsony (Bartha – Perényi, 2014).

Összefoglalás

A kompetenciák, a kulturális tőke az élet szinte minden területén befolyásolják a hatékonyságot. Ez igaz a vezetői szakmára is, hiszen aki emberekkel foglalkozik, másokat irányít, szükséges, hogy a megfelelő képességek és tudás birtokában legyen. A szakirodalom számos párhuzamot von a vezetői és az edzői szakmai között mind az élsport, mind a szabadidősport területén. A vezetőkhöz hasonlóan az edzőknek is képesnek kell lennie mások befolyásolására a kijelölt célok megvalósítása érdekében, akár egy sportolót irányítanak, akár egy egész csapatot. Az edző-sportoló kapcsolat eltéréseket mutat a szabadidősportban és élsportban. Az edzők különböző vezetői szintet képviselhetnek, nélkülözhetetlen, hogy mindig alkalmazkodni tudjanak az adott szituációhoz, amelyben irányítják sportolóikat. Ehhez szükségük van arra, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű ismerettel rendelkezzenek, amit csak az önmaguk fejlesztésére fordított állandó kiemelt figyelemmel tudnak biztosítani. Az élsport és szabadidősport területén is szükséges az edzők számára a sportszakmai ismeretek mellett a vezetéseméleti ismeretek elsajátítása is. A szakirodalmi áttekintés alapján megállapíthatjuk, hogy az edzői tevékenység hatékonyságával és kulturális tőkéjének vizsgálatával mind az élsport, mind a szabadidősport területén kevés kutató foglalkozott, ezen a területen hazai és nemzetközi szinten is korlátozott számú szakirodalom áll rendelkezésünkre. A fitness iparban dolgozók szakmai felkészültsége összefügg az óralátogatottsági statisztikákkal, így a klubok gazdasági sikerével és fenntarthatóságával. Az edzők szakmai felkészültségének a képzés és továbbképzés egyaránt szükséges eleme. A sportklubok, vállalkozások sikerének, hatékonyságának nélkülözhetetlen feltétele a megfelelően képzett és felkészült edzők kiválasztása és foglalkoztatása, illetve képzéseken és továbbképzéseken való részvételük támogatása.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- András Krisztina (2002): Üzleti elemek a sportban. Doktori (Phd) értekezés tervezet. BKÁE Gazdálkodástani PhD Program. Budapest.
- Bakacsi Gyula (1991): Hatalom a szervezetben. In: Bakacsi Gyula - Balaton Károly – Dobák Miklós - Máriás Antal (szerk): Vezetés-szervezés. Aula Kiadó, Budapest. pp. 101-111. o.
- Bakacsi Gyula (1991): Kommunikáció a szervezetben. In: Bakacsi Gyula - Balaton Károly – Dobák Miklós – Máriás Antal (szerk): Vezetés-szervezés. Aula Kiadó, Budapest. pp. 75-84. o.
- Bakacsi Gyula (2004): Szervezeti magatartás és vezetés. Aula Kiadó, Budapest.
- Barrow, Jeffrey (1977): The variables of leadership. A review and conceptual framework. *Academy of Management Review*, Volume 2. pp. 231-251.
- Bartha Éva – Perényi Szilvia (2014): Communication of trainers as one of the means for customer retention in fitness clubs. In: APSTRACT (in press).
- Bartha Éva – Perényi Szilvia (2015): A Fitneszipar és Trendjei. In: Perényi Szilvia (szerk.) (2015): A szabadidősport társadalmi gazdasági és egészségügyi megközelítései. Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar, Debrecen
- Bass, Bernard .M. (1990). From transactional to transformational leadership: Learning to share the vision. *Organizational dynamics*, Volume 18. Issue 3. pp. 19-31.
- Bayer József (1995): Vezetési modellek – vezetési stílusok, Vinton
- Berde Csaba (2003): Menedzsment a mezőgazdaságban - vezetési módszerek és sajátosságok. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest
- Bodnár Iлона – Perényi Szilvia (2012). A socio-historical approach to the professionalization of sporting occupations in Hungary during the first decades of the twentieth century: The coach. *International Journal of the History of Sport*. Volume 29. Issue 8. pp. 1097-1124.
- Bourdieu, Pierre (1977): *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge University Press, London
- Bourdieu, Pierre (1999): Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: Angelusz Róbert (szerk.): *A társadalmi rétegződés komponensei*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest. pp. 155-177.
- Buda Béla (1994): *A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei*. Animula, Budapest
- Budavári Ágota (2012): *Az edzői hatékonyság pszichológiája*. Utánpótlás Konferencia, Budapest
- Campane, Francine – Ruth, Mark (2012): *The voices at the table: Perspectives on coaching practices and the preparation of professionals*. Future of Coaching Summit. Charlotte, North Carolina (USA) 27-28 July, 2012.
- Chatzisarantis, Nikos L.D. – Hagger, Martin S. – Biddle, Stuart J. H. – Smith, Brett – Wang, John C. K. (2004): A meta-analysis of perceived locus of causality in exercise, sport, and physical education contexts. *Journal of Sport and Exercise Psychology*. Volume 25. Issue 3. pp. 284-306.
- Chelladurai, P. – Saleh, S. D. (1980): Dimensions of leader behavior in sports: development of a leadership scale. *Journal of Sport Psychology*. Volume 2. Issue 1. pp. 34-45.
- Chelladurai, Packianathan – Arnott, Margaret (1985): Decision Styles in Coaching: Preferences of Basketball Players. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. Volume 56. Issue 1. pp. 15-24.
- Chelladurai, Packianathan (1990): Leadership in sports: A review. *International Journal of Sport Psychology*. Volume 21. Issue 4. pp. 328-354.
- Csath Magdolna (2004): *Stratégiai tervezés és vezetés a 21. században*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest
- European Commission (2007). *White paper on Sport*.

- Fiedler, Fred. E. (1971): *Vezetéstudomány*, New York: General Learning Press
- Forgó Sándor (2011): *A kommunikáció-elmélet alapjai. Médiainformatikai Kiadványok*, Eger
- Gaál Roland (2008): *Munkaerőpiaci kulcskompetenciák újszerű megközelítése*. Szarvas
- Gächter, Simon – Renner, Elke (2003): *Leading by example in the presence of free rider incentives*. Paper presented at a Conference on Leadership, March 2003, Lyon
- Gaddis, Michael S. (2013): *The influence of habitus in the relationship between cultural capital and academic achievement*. *Social Science Research*. Volume 42. Issue 1. pp. 1-13.
- Gál Andrea (2008): *A magyar lakosság egészségtudatossága és szabadidő-sportolási szokásai*. In Földesiné Szabó Gyöngyi – Gál Andrea – Dóczi Tamás (2008): *Társadalmi riport a sportról*. ÖM Sport Szakállamtitkárság, MSTT Budapest
- Gilbert, Wade – Trudel, Pierre (2005): *Learning to coach through Experience: Conditions that influence reflection*, *Physical Educator*, Volume 62. Issue 1. pp. 32-42.
- Goleman, Daniel (2000): *Leadership that gets results*. *Harvard Business Review*.
- Harpan, Ionan – Draghici, Anca (2013): *Competencies in use and exploitation: a proposed research methodology*. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. Volume 109. pp. 193-197.
- Lee, Nami – Jackson, Steven J. – Lee, Keunmo (2007): *South Korea's "Glocal" Hero: The Hiddink Syndrome and the Rearticulation of National Citizenship and Identity*. *Sociology of Sport Journal*. Volume 24. Issue 3. pp. 283-301.
- Hitt, William D. (1990): *A mestervezető. Vezérfonal a cselekvéshez*. OMIKK, Budapest
- Kanczler István, Nagykáldi Csaba (2008): *A sportoló képe a reális és az ideális edzőről*. *Kalokagathia*. Volume 46. Issue 2-3. pp. 152-159.
- Katz, Robert L. (1955). *Skills of an effective administrator*. *Harvard Business Review*. Volume 33. Issue 1. pp. 33-42.
- Kopányi Mihály (2004): *Mikroökonómia*. Complex Kiadó, Budapest.
- Kotter, John P. (1990). *A force for change: How leadership differs from management*. New York, NY: Free Press
- Lénárt Ágota (2002): *Téthelyzetben. A sportpszichológiáról edzőknek és versenyzőknek*. OSI, Budapest
- Mintzberg, Henry (1979). *The Structuring of Organizations*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall
- Nábrádi András – Pető Károly (2007): *Különböző szintű hatékonysági mutatók*. In: Nábrádi András – Lazányi János – Herdon Miklós (szerk.): *Agrárgazdaság, vidékfejlesztés, agrárinformatika*. Debrecen
- Németh Erzsébet (2002): *Az önismeret és a kommunikációs készség fejlesztése*. Századvég, Budapest
- Németh Tamás (2011): *Az edző vezetői stílusa a judo utánpótlás nevelésben*. Diplomamunka, Semmelweis Egyetem Testnevelés és Sporttudományi Kar, Budapest
- Nová, Jana (2015): *Developing the entrepreneurial competencies of sport management students*. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. Volume 174. pp. 3916 – 3924.
- Perényi, Szilvia. (2009). *The relation between sport participation and the value preferences of Hungarian youth*. *Sport in Society*, 13/6. 984-1000.
- Perényi Szilvia (2013): *Comparative Sport Development – System, Participation and Public Policy*. In: Hallmann, K., – Petry K., editors. Springer Science+Business Media. New York, pp. 87-100.
- Raducan, R.– Raducan, R. (2014): *Communication Styles of Leadership Tools*. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 149, pp. 813 – 818.

- Rue, Leslie W. – Byars, Lloyd L. (1992): Management: Skills and Application. Von Hoffmann Press. USA, Volume 6. pp. 4-10.
- Tóth László (2010): Lélektani és sportlélektani ismeretek, Főiskolai jegyzet, Budapest
- Sherman, Cheyne A. – Fuller, Robert – Speed, Harriet D. (2002): Gender comparison of preferred coaching behaviors in Australian sports. Journal of Sport Behavior. Volume 23. Issue 4. pp. 389-406.
- Smith, Aaron C. – Stewart, Bob (2010). The special features of sport: A critical revisit. Sport Management Review, Volume 13. Issue 1. pp. 1-11.
- Spencer, Lyle M. – Spencer, Signe M. (1993). Competence at Work: A Model for Superior Performance. New York: Wiley
- Stocker Miklós – Ács Pongrác – Farkas Ferenc (2015): Stratégiaalkotás, szervezés és vezetés a sportban. In: Ács Pongrác (szerk): Sport és Gazdaság, Pécs
- Sterbenz Tamás – Géczy Gábor (szerk., 2012): Sportmenedzsment Egyetemi jegyzet
- Sterbenz Tamás (2007): Teljesítményértékelés a professzionális kosárlabdában Vezetéstudomány. Évf. 38. pp. 35-41. o.
- Sullivan, Philipm – Feltz, Debora L.(2006): The Preliminary Development of the Scale for Effective Communication in Team Sports. Journal of Applied Social Psychology. Volume 33. Issue 8. pp.1693-1715.
- Szabó Ágnes (2012): A magyar szabadidősport működésének vizsgálata. Piacok, értékteremtés, feladatok a szabadidősportban. PhD értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástani Doktori Iskola, Budapest.
- Whetten, David A. – Cameron, Kim S. – Woods, Mike (2000): Developing Management Skills for Europe. Prentice Hall.
- Zaccaro, S. J., Gulick, L. M.V., Khare V.P. (2008). Personality and Leadership. In Hoyt, Crystal L. – Goethals, George – Forsyth, Donelson R. (Eds): Social Psychology and Leadership. New York: Praeger. Volume 1. pp. 13-29.
- Zopcsák László (2015): Real Madrid Graduate School-IWI SportAkadémia Sportszakember Továbbképző Konferencia, Budapest

ADÓZÁSI SPECIALITÁSOK MAGYARORSZÁGON A SPORTSZERVEZETEK VERSENYKÉPESSÉGE TÜKRÉBEN

*SPECIALITY OF TAXATION CONNECTION WITH THE
COMPETITIVENESS OF SPORTS ORGANISATIONS IN HUNGARY*

HERCZEG ADRIENN adjunktus

Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar,
Számviteli és Pénzügyi Intézet

SZABÓNÉ SZŐKE RÉKA PhD hallgató

Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar,
Számviteli és Pénzügyi Intézet

ABSTRACT

The relevance of the sports has increased in the modern society, so nowadays there is an emphasized role of the sports, primarily grassroots – and leisure sports, also in Hungary. These processes caused an increase of the economic weight of sports, that understandably created the claim of economic approach for sports industry. The specifications of the Hungarian taxation system in connection with the above-named sector, and the knowledge of the specific tax liabilities contribute greatly to successful operation of sports organizations, and assist the work with increasing effectiveness. These knowledge are contribute the foundation of economic and financial stability, so it is extremely important because it can influence not only the return a company earns, but whether or not a firm survives in a recession or depression. That's why we are seeking in this study to illuminate the specificity of single taxes, in this way demonstrating the pursuit of the increasing competitiveness for the Hungarian sports organizations.

1. Bevezetés

A sport napjainkban olyan önálló iparágga vált, mely a nemzetgazdaságnak nem csekély arányát képezi. A sport megerősödött társadalmi-gazdasági szerepének köszönhetően jó befektetéssé vált, jelentős tőkét vonzott. Ugyanakkor azonban a sportnak is egyre inkább szüksége volt erre a tőkére, mert a különböző versenysportágak egyre nagyobb ráfordítást igényeltek (András, 2003). A sport tehát napjainkban már fontos szegmense a gazdasági életnek, szolgáltatásaival és azzal,

hogy egy teljes iparág épül rá, részt vesz a GDP előállításában, s ezer szállal kapcsolódik a globális gazdasághoz (Nagy et al, 2014).

Az adórendszer egy adott időszakban működtetett adók és intézmények összessége. Az adórendszer egyes elemei történetileg eltérő időszakokban alakultak ki, az új elemek rendszerint változatlanul hagyják a fennálló adórendszer legtöbb létező elemét, s az új adók, módszerek, intézmények a korábbi adókkal, szabályokkal csak többé-kevésbé összehangoltak (Herich, 2014). Az adók egyik legfontosabb kritériuma az érvényesíthetőség, ami legalább két szápra bontható. Az egyik szál az adófizetői magatartást meghatározó elemek alkotják: csak olyan adórendszer működtethető, amely megfelel az adómentalitásnak, a kulturális fejlettségnek, nem ellentétes a hagyományokkal, adottak vagy megteremthetők az infrastrukturális feltételek. A másik szál az adóigazgatás intézményrendszere: az adórendszert, egyes elemeit működtetni és ellenőrizni kell, mert e nélkül a legtökéletesebbnek tűnő adórendszer is összeomlik.

Hazánk adózási rendszerének alappillérei a 2003. évi XCII. törvényen alapulnak, amelyben meghatározásra kerültek többek között az adóalanyok kötelezettségei, valamint az adóhatóságok jogkörei. Az adóhatóságok az adók, illetékek megállapításával, nyilvántartásával, kivetésével és beszedésével kontrollálják az ország adópolitikájának szabályok szerinti működését.

2. Anyag és módszer

Jelen tanulmány célja a magyar adózási rendszer sportszektorhoz kapcsolódó sajátosságainak összefoglalása, hiszen az egyes vonatkozó adókötelezettségek ismerete nagyban hozzájárul a sportszervezetek sikeres működéshez, segítséget nyújtanak minden szervezetnek az eredményességet növelő munkájához, hozzájárulnak a gazdasági és pénzügyi stabilitásuk megalapozásához. Ennek érdekében tanulmányozásra kerültek a hazánkban jelenleg hatályos adózási jogszabályok, törvények és rendeletek, melyek feldolgozása során a sportszektorhoz kapcsolódó specifikumokat kerestük és értékeltük, és némely esetben példák segítségével szemléltettük.

3. Eredmények - Sportszervezetek adózási sajátosságai

3.1 Általános forgalmi adó speciális vonatkozásai

Az általános forgalmi adót a 2007. évi CXXVII. törvény szabályozza, amely a termelés és értékesítés minden egyes fázisában, a hozzáadott érték után képez adóterhet az adóalany számára. A hozzáadottérték adózást az adóhalmozódás elkerülése érdekében alakították ki. Az értékesítés egyes fázisaiban a hozzáadott érték utáni adó mértéke a termék, szolgáltatás értékében előre felszámításra kerül, így az adó megfizetése a végleges fogyasztót terheli.

Az általános forgalmi adóhoz kapcsolódóan a sporttevékenységek tekintetében az adómentesség értelmezésében találunk speciális szabályozásokat. Az áfa adó-

mentesség meghatározásánál két fő csoportot különböztetünk meg: a levonási joggal rendelkező valódi, és a levonási jog nélküli nem valódi adómentességek. A szektorhoz kapcsolódó adózási specialitás a tevékenységek közérdekű jellegére tekintettel jelennek meg. Közérdekű jelleg alapján a sporttevékenységek esetében adómentesnek minősül az a sportolással, testedzéssel kapcsolatos szolgáltatásnyújtás, amelyet közszolgáltató – ilyen minőségében – teljesít. A természetes személynek teljesített szolgáltatás esetén azt az adott személy sportolása, testedzése érdekében veszi igénybe, vagy olyan egyéb személy, szervezet részére teljesítik, amely azt természetes személy javára történő közvetlen biztosítása érdekében veszi igénybe. Az uszoda- és strandfürdő-szolgáltatás, a sportesemény megtekintése, valamint a sportolást, testedzést szolgáló ingatlan (ingatlanrész) bérbeadása kivételt képez a fenti mentességek alól. (2007. évi CXXVII. törvény). A tevékenységek közérdekű jellegére tekintettel mentesnek minősített sportszolgáltatáshoz kapcsolódóan nem kerül általános forgalmi adó felszámításra, azonban a tevékenység érdekében történő beszerzésekhez kapcsolódó előzetesen felszámított áfa a mentesség vonzataként nem helyezhető levonásba sem.

3.2 Jövedelemhez kapcsolódó adók - Személyi jövedelemadó

A személyi jövedelemadóval kapcsolatos adóhatósági és adózói feladatokat, szabályokat a 1995. évi CXVII. Törvény (SZJA törvény) szabályozza. A személyi jövedelemadó fizetésének célja, hogy a magánszemélyek ily módon finanszírozzák az állami és önkormányzati közkiadásokat. A személyi jövedelemadó tekintetében a sporttevékenységhez kapcsolódó sajátosságok a bevételek, adómentes bevételek körének értelmezésénél jelentkeznek.

A sporttevékenységhez kapcsolódóan a törvény csoportokba sorolja a bevétel-fajtákat, melyek adómentes juttatásként érvényesülnek. A közcélú juttatások körében adómentes például a közhasznú alapítványból, közalapítványból annak közhasznú céljával összhangban a magánszemély részére kifizetett összeg, amelyet a diák- és szabadidősport résztvevőjének alkalmanként legfeljebb az 500 forintot meg nem haladóan folyósítanak. Adómentes továbbá az az összeg, melyet a magánszemély olimpiai járadék címén kap; továbbá a sporteredmények elismerésének juttatásként folyósított anyagi támogatásaként kap a magánszemély (1995. évi CXXVII. Törvény);

Az adómentes juttatások másik csoportjába az egyes tevékenységekhez kapcsolódóan adómentes bevételek sorolandóak, ide tartozik az olimpiai játékokon és a fogyatékos sportolók világjátékán szerzett 1-6. helyezéshöz kapcsolódó érem, trófea tárgyasult formája, valamint a nemzeti felsőoktatási törvény szerinti hallgató részére folyósított Klebelsberg Képzési Ösztöndíj, Magyar Sportszallagok Ösztöndíj, nemzeti felsőoktatási kiválóság ösztöndíj (Herczeg, 2015).

A nem pénzben kapott juttatások közül adómentes minősíti a törvény azt a szolgáltatás, amelyet a kifizető a sportlétesítményben szervezett sportrendezvényen nyújt, továbbá az a sportszolgáltatást is, amelyet a kifizető az általa fenntartott

sportlétesítmény használata útján juttat. Ezen körön belül adómentesnek minősül továbbá az a szolgáltatás is, amelyet a sportszervezet, országos sportági szakszövetség a versenysport, diáksport érdekében szervezett edzés vagy verseny résztvevőjének az edzési vagy versenyfeladathoz tartozó utazás, szállás és étkezési szolgáltatás révén juttat. Ez utóbbi esetben a sportoló 30 napnál hosszabb folyamatos elszállásolása akkor adómentes, ha az az olimpiai játékokon, a világbajnokságon, az Európa-bajnokságon, a speciális világbajnokságokon vagy a Heraklész program keretében való versenyzést, illetve az arra történő közvetlen felkészülést szolgálja. Adómentes továbbá az olyan juttatás, amelyet a sportszervezet az amatőr vagy hivatásos sportolónak az edzési vagy versenyfeladathoz közvetlenül kapcsolódó sportszolgáltatás, utazás, szállás és étkezés, és a sportegészségügyi ellátás és sportegészségügyi ellátás fedezetéül szolgáló biztosítás díja révén juttat. Nem terheli személyi jövedelemadó fizetési kötelezettség összeghatártól függetlenül a sportversenyen vagy sportvetélkedőn nyert érem, serleg, trófea értékét; az egyesülettől, az egyházi jogi személytől évente egy alkalommal kapott tárgyjutalom értékéből az 5000 forintot meg nem haladó összeget. A sportszervezet által az olimpián, a világ- és Európa-bajnokságon való részvételhez a versenyző részére adott, a nemzeti címerrel ellátott sportruházat és formaruha, valamint az ingyenesen vagy kedvezményesen juttatott, a sportról szóló törvény hatálya alá tartozó sportrendezvényre szóló belépőjegy, bérlet is adómentesen adható. (1995. évi CXVII. Törvény);

3.3 A jövedelem kifizetéséhez kapcsolódó fizetési kötelezettségek – járulékok rendszere a sportban

Sportszervezetek esetében, amennyiben munkaviszonyban vagy megbízási jogviszonyban álló alkalmazottai vannak, szinte ugyanazok az adó- és járulékfizetési kötelezettségek kapcsolódnak, mint más vállalkozáshoz, melyek összefoglalása az 1. táblázatban található. A munkáltató kötelessége, hogy a munkabérrrel kapcsolatos fizetési kötelezettségeket az elszámolt hónapot követő hó 12. napjáig az adóhivatal részére jelentse, és a fizetési kötelezettség összegét az adóhivatal által megadott számlaszámra átutalja (Herczeg, 2015).

A járulékfizetési kötelezettségek sportszervezetekhez kapcsolódó szabályainak összegzése kapcsán érdemes kiemelni a mérkőzésvezetők esetében jelentkező adókötelezettségeket. Megbízási szerződés alapján önálló tevékenységből származó jövedelemnek minősülve 16 százalék személyi jövedelemadó fizetési kötelezettség jelentkezik, melyet a fizető (sportegyesület) állapít meg, vonja le, akkor is, ha adószámos magánszemély és számlát bocsát ki. Amennyiben a játékvezető egyéni vállalkozó és szerepel a jogállást bizonyító közokirat számának feltüntetésére nem jelentkezik levonás. A foglalkoztatató vizsgálja: létrejön-e a biztosítási jogviszony, amennyiben igen járulékfizetési kötelezettség keletkezik: 10% nyugdíjjárulék, 7% egészségbiztosítási járulék. A kifizetőt terhelő 27% szociális hozzájárulási adó akkor is fennáll, ha nem biztosított a mérkőzésvezető.

1. táblázat: Adó- és járulékfizetési kötelezettség (2015)
1. table: The value of the tax-and contributions liability (2015)

Bruttó havi munkabér	200.000 Ft
Munkaadót terhelő fizetési kötelezettség	
Szociális hozzájárulási adó (27%)	54.000 Ft
Szakképzési hozzájárulás (1,5%)	3.000 Ft
Munkavállalót terhelő fizetési kötelezettség	
Munkaerő-piaci járulék (1,5%)	3.000 Ft
Egészségbiztosítási járulék (7%)	7.000 Ft
Nyugdíjjárulék (10%)	10.000 Ft
Személyi jövedelemadó (16%)	32.000 Ft

Forrás: Saját számítás a vonatkozó törvények alapján

Kirendelés alapján (nem egyéni vállalkozóként) az alábbi három szereplő jelentkezik az adózási kötelezettségek teljesítése kapcsán: szakszövetség (kirendelő), rendezvényt lebonyolító és díjat kifizető sportegyesület, valamint a mérkőzésvezető. Ebben az esetben a 16% személyi jövedelemadó megállapítása, levonása, bevállása a kifizetői feladata. A kirendelés nem azonos a megbízással, hiszen nem jön létre biztosítási jogviszony, így nincs járulék és szociális hozzájárulási adó fizetési kötelezettség. A 27% egészségügyi hozzájárulási kötelezettség a sportegyesületet terheli, melynek alapja: az szja adóelőleg-alap számításánál figyelembe vett jövedelem.

3.3.1 Egyszerűsített közteherviselési hozzájárulás választásának lehetősége a sporttevékenységek kapcsán

Az egyszerűsített közteherviselési hozzájárulásról szóló 2005. évi CXX. törvény értelmében bizonyos alább részletezett sporttevékenységet folytató magánszemély és a magánszeméllyel e szerződéses kapcsolatban álló munkáltató, kifizető – a magánszemély választása alapján – a tevékenység ellenértékeként fizetett bevétel után a közteherviselési kötelezettségeit egyszerűsített közteherviselési hozzájárulás (a továbbiakban: ekho) által teljesíti (Herczeg, 2015).

Az ekho választására jogosító foglalkozásnak minősül a sporttevékenységek esetében:

- szakképzett edző, sportszervező, -irányító, feltéve, hogy rendelkezik a sport területén képesítéshez kötött tevékenységek gyakorlásához szükséges képesítések jegyzékéről szóló jogszabályban meghatározott képesítéssel, szakképzettséggel;
- hivatásos sportoló, sportmunkatárs, valamint a sportról szóló törvényben meghatározott sportszakember, feltéve, hogy a magánszemély sportszervezettel vagy országos sportági szakszövetséggel, országos sportági sportszö-

vetséggel fennálló jogviszonya keretében sporttevékenységgel kapcsolatban közvetlenül vagy közvetetten feladatot lát el. További feltételként jelentkezik, hogy a szövetség szabályzatában meghatározott sportszakembernek minősül, és rendelkezik a sport területén képesítéshez kötött tevékenységek gyakorlásához szükséges képesítések jegyzékéről szóló jogszabályban meghatározott képesítéssel, szakképzettséggel. Sportszakember különösen a sportedző (a sportág megjelölésével), sportoktató (a sportág megjelölésével), mérkőzésvezető, versenybíró, sportorvos, gyűró (Herczeg, 2015).

A választásra jogosító bevételi összeghatáralapesetben évi 60 millió forint, feltevé, hogy a magánszemély jövedelme az adóévben eléri az év első napján érvényes havi minimálbér 12-szeresét Amennyiben ez nem teljesül az évi 60 millió forintnak olyan hányada, amelyen arányt az említett jövedelem összege az év első napján érvényes havi minimálbér 12-szereséhez viszonyítva képvisel. Nyugdíjas esetében évi 60 millió forint, illetve az említett összeghatárok helyett évi 125 millió forint, ha a magánszemély az adóévben az országos sportági szakszövetség, országos sportági szövetség első osztályú versenyrendszerében induló sportszervezet hivatásos sportolója, vagy edzője, vagy az országos sportági szakszövetség, országos sportági szövetség edzője, válogatott vezetőedzője (szövetségi kapitánya) (2005. évi CXX. törvény).

Az ekho alapja a bevétel, csökkentve – ha a magánszemély általános forgalmi adó fizetésére kötelezett – az általános forgalmi adóval. A magánszemély a meghatározott ekho-alap összegéből 15 százalék ekhot fizet. Ettől eltérően, ha a magánszemély a kifizetést megelőzően nyilatkozik arról, hogy nyugdíjas, az ekho mértéke 11,1 százalék (Herczeg, 2015). A kifizető az ekho-alap összege után 20 százalék ekhot fizet. A kifizető a magánszemélyt terhelő ekhot levonással állapítja meg, ideértve azt az esetet is, ha a kifizetést számla alapján – akár egyéni vállalkozónak, akár más magánszemélynek – teljesíti, kivéve, ha a magánszemély nyilatkozatot tesz.

3.3 A társasági adó sportszervezetekhez kapcsolt sajátosságai

A társasági adózás rendszerét az 1996. évi LXXXI törvény szabályozza, amely a társaságok jövedelmét/gazdasági tevékenységét adóztatja. A törvény szektor-specifikus sajátosságai az adókedvezmények körére összpontosul. Látvány-csapatsportok támogatásának kedvezménye összegzése kapcsán első lépés meghatározni a látvány-csapatsport körébe tartozó sportágakat, ezek: a labdarúgás, a kézilabda, a kosárlabda, a vízilabda, a jégkorong sportág;

Látvány-csapatsport támogatása keretében az adózó a következő jogcímekre nyújthat támogatást (juttatást): a látvány-csapatsport országos sportági szakszövetsége részére; annak tagjaként működő amatőr vagy hivatásos sportszervezet részére; a látvány-csapatsport fejlesztése érdekében létrejött közhasznú alapítvány részére, valamint a sport stratégiai fejlesztését szolgáló, a költségvetési törvényben meghatározott állami sportcélú támogatás felhasználásában döntéshozatali

jogkörrel rendelkező és a támogatást folyósító sportköztestület (Magyar Olimpiai Bizottság) részére.

A cég a kifizetett sporttámogatás után adókedvezményt vehet igénybe, ezzel csökken a tényleges adófizetési kötelezettsége. Fontos kiemelni, hogy a kiegészítő sportfejlesztési támogatás megfizetését követően is megtakarítást realizál a támogató. A támogatás mértéke nincs maximalizálva. Az adókedvezményt egy adóévben a társasági adó 70 százalékos támogatási mértékig lehet igényébe venni. Illetve az e feletti rész tovább három évre továbbvihető (2. táblázat).

A társasági adó rendszerébe 2015. január 1-jei hatállyal bevezetésre kerülő – első ízben a 2015. adóévre alkalmazható – új konstrukció, a Tao. tv. 24/A. §-a szerinti adófelajánlás intézménye. A kedvezményezett célok felajánlás útjántörténe támogatása kapcsán nincs az adózónál ráfordításként elszámolt összeg (számviteli értelemben ez nem is támogatás), miután az adózó az adóévi bevallott és megfizetett adója terhére rendelkezhet, s a felajánlott összeg pénzügyi teljesítését az adóhatóság végzi; minden jogosult részére az adóhatóság teljesíti az átutalást.

2. táblázat: Látvány csapatsport támogatás kalkulációja
2.table: Calculation of the corporation tax relief

	2012/2013-as támogatási időszakig benyújtott sportfejlesztési programokra vonatkozó kalkuláció	2013/2014-es támogatási időszaktól benyújtott sportfejlesztési programokra vonatkozó kalkuláció
Adóalap	10 000 000 Ft	10 000 000 Ft
Maximálisan érvényesíthető támogatás	654 000Ft	654 000Ft
Alapesetben fizetendő társasági adó	1 000 000 Ft	1 000 000 Ft
Alapesetben fizetendő negyedéves társasági adóelőleg összege	250 000 Ft	250 000 Ft
Kiegészítő sportfejlesztési támogatásként minimálisan átutalandó	-	49 050 Ft
Új adóalap	9 346 000 Ft	9 346 000 Ft
Új adó	281 000 Ft	281 000 Ft
Megtakarítás	65 000 Ft	15 950 Ft
Megtakarítás a támogatáshoz viszonyítva	9,94%	2,44%

Forrás: saját számítás a www.ado.hu/kalkulator alapján

Lényeges kiemelni, hogy az adózó az adóelőleg-fizetési, adóelőleg-kiegészítési és adófizetési kötelezettségének az általános szabályok szerint köteles eleget tenni, azok teljesítése alól a rendelkező nyilatkozat(ok) megtételével sem mente-

sül, sőt, a megfizetés feltétele a nyilatkozat(ok), illetve az átutalás érvényessége. Az új konstrukciós lehetőség nem egyezik meg a már eddig is ismert adókedvezményi rendszerrel; a felajánlott és az adóhatóság által átutalt összegre tekintettel az adózót a jóváírás, az adózó társasági adó folyószámlájára átvételre kerülő csökkentő tétel illeti meg, ami nem adókedvezmény.

A felajánlás átutalásához szükséges, hogy az adózó rendelkezzen a kedvezményezett célhoz kapcsolódóan kiállított igazolással és annak egy példányát az adóhatóságnak megküldje. Az igazolás kiállítására jogosult szerv a sportpolitikáért felelős miniszter, vagy az országos sportági szakszövetség. A felajánlás keretében az adózó rendelkezhet az egyes havi, illetve negyedéves társasági adóelőleg-kötelezettsége legfeljebb 50 százalékának megfelelő részéről. Az adózó az adóelőleg-nyilatkozatát módosíthatja, egy adóévben összesen legfeljebb öt alkalommal. Amennyiben az adózó a bevallott adóelőlegek terhére rendelkező nyilatkozatot nem tett, vagy a felajánlott és az adóhatóság által kedvezményezett célra átutalt összeg nem éri el az adózó által a fizetendő adó várható összegének 80 százalékát, úgy az ahhoz hiányzó mértékig az adózó – a második ütemben is – rendelkezhet a társaságiadóelőleg-kiegészítési kötelezettséget tartalmazó bevallás benyújtására nyitva álló határidő utolsó napjáig (először 2015. december 20-áig). Előzőek szerinti nyilatkozat(ok) hiányában, továbbá akkor is, ha az adóelőleg, az adóelőleg-kiegészítés terhére felajánlott és átutalt összeg nem éri el a ténylegesen fizetendő adó összegének 80 százalékát, az adózó ezúttal – a harmadik ütemben is – az éves adóbevallásában tehet nyilatkozatot.

Az adóhatóság a rendelkező nyilatkozat szerinti felajánlások összegét, az adózó felajánlásra való jogosultságát és az átutalás feltételeként előírtakat megvizsgálja. Az átutalás teljesítésének feltételei a között az alábbiak szerepelnek: a kedvezményezett célokhoz kapcsolódóan előírt, kiállított igazolásokat az adóhatóság kézhez kapja, és az adózó, továbbá a felajánlás kedvezményezettjének az állami adóhatóságnál nyilvántartott, végrehajtható, nettó módon számított adótartozása az átutalás napján nem haladja meg a 100 ezer forintot. Feltételként jelentkezik az adózónak az adóelőleg-kiegészítés, valamint az éves adó terhére tett felajánlása együttesen nem haladja meg a 80 százalékos korlátot.

4. Következtetések és összegzés

A Magyarországon működő sportszervezetek versenyképességének növelésére irányuló törekvések megnyilvánulnak a magyar adójogszabályok egyes speciális vonatkozásaiban is. A törvények és rendeletek által biztosított adómentességek és adókedvezmények összessége segítheti a szervezetek stabil és eredményes működését, jövedelmező gazdálkodását. A sporttevékenységek tekintetében megvilágított egyes adózási preferenciák (a tevékenység közérdekű jellegére tekintettel áfa mentes szolgáltatások köre, az egyes személyi jövedelemadó mentes juttatások, a kedvezményes járulékfizetési lehetőségek és a társasági adóhoz kapcsolódó tao

kedvezmények) mind-mind nagyban hozzájárulnak a sportszektor gazdasági-társadalmi szerepének és helyzetének megerősítéséhez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

András, K. (2003): A sport és az üzlet kapcsolata – elméleti alapok, Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Vállalatgazdaságtan Tanszék HU ISSN 1786-3031

Herczeg A. (2015): Sportszervezetek pénzügyei és adózása. Debreceni Egyetem, (megjelenés alatt)

Herich Gy. (2014): Adótan. Penta Unió Kiadó Pécs 2014.

Nagy A, Tobak J, Fenyves V. (2014): Lakossági sportolási és sportfogyasztási szokások vizsgálata, In: Magyar Sporttudományi Szemle 15. évfolyam, 58. szám, 2014/2 p. 47.

Felhasznált törvények:

- Art. 2003.évi CXII. törvény
- ÁFA – 2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról
- SZJA – 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról
- TA -1996. évi LXXXI. törvény a társasági adóról és az osztalékadóról
- EKHO – 2005. évi CXX. törvény az egyszerűsített közteherviselési hozzájárulásról

Felhasznált rendeletek:

A Kormány 107/2011. (VI. 30.) Korm. rendelete a látvány-csapatsport támogatását biztosító támogatási igazolás kiállításáról, felhasználásáról, a támogatás elszámolásának és ellenőrzésének, valamint visszafizetésének szabályairól

A nemzeti erőforrás miniszter 39/2011. (VI. 30.) NEFMI rendelete a látvány-csapatsportok támogatásával összefüggő sportfejlesztési program jóváhagyására és a támogatási igazolás kiadására irányuló hatósági eljárásban fizetendő igazgatási szolgáltatási díjról

AZ OKTATÓK VÉLEMÉNYE A SPORTOLÓI PÁRHUZAMOS KARRIERÉPÍTÉST TÁMOGATÓ INTÉZMÉNYI SZABÁLYOZÁSOKRÓL

*LECTURERS' OPINION ON INSTITUTIONAL REGULATIONS
SUPPORTING ATHLETES' DUAL CAREER*

LENTÉNÉ PUSKÁS ANDREA PhD hallgató
Debreceni Egyetem

ABSTRACT

Institutional regulations applied in higher education provide elite athletes with the possibility to pursue a dual-career, that is pursuing academic studies while developing a sporting career. The purpose of this study is to explore lecturers' opinion on institutional regulations facilitating academic requirements, which elite athletes need to fulfil, and the feasibility thereof. Data were collected by means of online questionnaires via Evasys among lecturers at the University of Debrecen. Lecturers from 15 different majors who may have some sort of relationship with elite athletes having participated in the previous study were considered as part of the pattern. 190 lecturers were chosen randomly for the study; the respond rate was 23%. Based on the results it can be concluded that the majority of the lecturers do not know the elite athletes studying in the institution, however, they agree with institutional regulations aimed at facilitating academic requirements.

Key words: higher education, institutional regulation, lecturer, elite athlete

Bevezetés

A sportolói pályafutás sajátosságai, a sportban rejlő kockázati tényezők és a sportolói karrier hosszának bizonytalansága a sportolókat egyre inkább arra ösztönzi, hogy tudatosan építsék sportolói karrierjüket és az azt követő civil életüket már az aktív sportolói időszak alatt. A civil életre történő felkészülés az egyik leglényegesebb tényező tekintettel arra, hogy az ideális, azaz a tudatosan eltervezett visszavonulás esetében is hátránnyal indulnak a sportolók kortársaik munka- és néhány éves szakmai tapasztalatához viszonyítva. (Lenténé Puskás,2014). Egy sportoló pályafutásának hossza előre nem meghatározható, számos, előre nem látható körülmény – sérülés, klubváltás, edző váltás – befolyásolhatja azt, amelyek sok esetben a sportoló akaratától függetlenül alapvető változásokat hoznak és módosítják korábbi céljaikat. Ezt felismerve egyre több élsportoló készül a sportolói karrier lezárását

követő időszakra és tartja fontosnak a tanulást, amely egyrészt megkönnyíti a civil életbe történő beilleszkedést, másrészt alternatívát kínál egy sérülés következtében bekövetkező visszavonuláshoz (Kun - Szretykó, 2011). A tanulás és a sport egyensúlyának megteremtése azonban kihívást jelent a sportolók számára, mivel a magas-szintű sportteljesítmény elérése érdekében a sportolásra fordított idő és pszichikai energia megnehezítheti számukra, hogy a tanulásra is megfelelő mennyiségű időt és mentális energiát fordítsanak (Corrado „et al.”, 2012).

A fiatal sportolók életének egyik legkritikusabb időszaka az egyetemi évekre esik, amikor a sportoló jellemzően a pályafutása csúcsához közeledik vagy éppen a csúcson van. Ebben az időszakban a legfontosabb az egyéni (sportolói karrierre és civil foglalkozásra vonatkozó) célok és az egyetem által támasztott követelmények sikeres összehangolása a megfelelő előrehaladás érdekében (Lenténé Puskás-Perényi, 2014). Ezen célok összehangolását megnehezíti az a tény, hogy a felsőoktatási intézményekben gyakran előítéletekkel kell a sportolóknak megküzdniük, mely fakadhat abból, hogy az élsportolói életvitel kötelezettségei, feladatai és kihívásai nem kerülnek be kellőképpen a köztudatba, mivel az élsportolókkal való személyes találkozás, a velük való mélyebb kommunikáció korlátozott.

Több kutatás (Engstrom-Sedlacek, 1991, 1993; Engstrom „et al.”, 1995) azt találta, hogy a sportolókkal kapcsolatos negatív sztereotípiák léteznek a karokon és a tanszékeken belül és ezek olyan környezeti faktorok, amelyeket a sportolók nem tudnak irányítani, azonban befolyással lehetnek egyetemi tanulmányaikra. Előfordul, hogy azt feltételezik róluk, hogy nem rendelkeznek a tanulmányi követelmények teljesítéséhez szükséges megfelelő tanulási képességekkel (Storch-Ohlson, 2009). Engstrom és társai tanulmányukban arra világítottak rá, hogy sokszor a hallgató társak vagy éppen az intézmény dolgozói vélik úgy, hogy a sportolók egy velük született felsőbbrendűségi érzéssel rendelkeznek, viszont annál kevesebb, a tanulmányokhoz szükséges kompetencia és képesség áll rendelkezésükre. (Engstrom „et al.”, 1995). Ettől eltérően egy korábbi, az élsportolók kari átlagokhoz viszonyított tanulmányi eredményét vizsgáló kutatás azt mutatta, hogy az élsportolók két vizsgált félév során is a kari átlaghoz képest jobb tanulmányi eredményt értek el, mely azt igazolja, hogy a sportolók számára fontos a tanulás (Lenténé Puskás-Perényi, 2015). Kun és Szretykó is arra az eredményre jutott, hogy a megkérdezett 20 év feletti sportolók 91%-a tekinti elsődlegesnek a tanulást biztosítva ezzel a civil karrier előkészítését (Kun - Szretykó, 2011).

Az élsportolók párhuzamos karriervezetését megkönnyíthetik a felsőoktatási intézmények által alkalmazott szabályozási elemek, amelyek megteremtik a sportolók számára a piacképes diploma megszerzéséhez szükséges feltételeket. A szabályozási rendszer és az intézmény által biztosított támogatási formák, valamint a sportolóknak az oktatókkal kialakított kapcsolatrendszere, a tanulmányok és a sportkarrier egyidejű megvalósításának meghatározó faktoraként jelentkeznek az egyetemi időszak alatt. Ezt felismerve a Debreceni Egyetem az elsők között alakította ki Magyarországon az Európai Unió irányelveknek megfelelő Sportkon-

cepcióját és kidolgozta a sportolói kettős karrier megvalósítását támogató szabályozási rendszerét (Lenténé Puskás, 2014, Bács, 2011, Bács-Bácsné, 2014). Az élsportolókat segítő támogatási formák: egyéni tanrend- és vizsgarend szerinti képzés, költségtérítéses képzésről államilag finanszírozott képzésre történő áthelyezés, a költségtérítés csökkentése, intézmény- és szakváltás engedélyezése, előnyös kollégiumi elhelyezés, korrepetitor, segítő tutor biztosítása. A tanulás és sportolás egyensúlyának megteremtése által a sportolók olyan tudásra tehetnek szert, amely biztosítja számukra a sportkarrier befejezését követően a munka világába történő belépést (Lenténé Puskás, 2013, Lenténé Puskás „et al”, 2014).

Jelen tanulmány célja, hogy feltárja, hogyan vélekedik a szabályozásokat alkalmazó, képviselő és ellenőrző oktatói csoport az élsportról, az egyetemi tanulmányok és az élsport összeegyeztethetőségéről és hogy mi a véleményük az egyetem által biztosított szabályozási elemekről valamint azok megvalósíthatóságáról. Hasonló kutatás a témával kapcsolatosan Magyarországon még nem került bevezetésre. A felmérés egy átfogó, a felsőfokú tanulmányok mellett sportolói karrierjükre is koncentrálnó hallgatók párhuzamos karrierépítését vizsgáló kutatás részeként valósult meg.

1. Anyag és módszer

A kérdőíves lekérdezésre a 2014/15. tanév II. félévében került sor a Debreceni Egyetem oktatói körében a Perényi és Lenténé Puskás által kidolgozott „Sportolói Kettős Karrier Monitoring, Oktatói Kérdőív I.” alapján (SKKM-OK I. 2015)©. A minta kialakítására több lépcsőben került sor. A 2013/14 tanév II. félévében és a 2013/14 tanév első félévében sportösztöndíj pályázatot benyújtott és a hallgatói kérdőívet kitöltő különböző sportolási szinten lévő sportolók szakonként megoszlása alapján, az azonos szakon tanuló sportolók száma szerint 3 kategória került meghatározásra (magas, közepes vagy alacsony sportolói előfordulás). A mintába minden kategóriából 5 szak került be úgy, hogy minden kar és szak képviselője megvalósuljon. A különböző karok eltérő számú szakjainak és oktatói létszámának figyelembe vételével a mintába karonként megközelítőleg azonos oktatói csoportok kerültek be. A több szakon tanító oktatók csak egy szak esetében lettek figyelembe véve. A mintába bekerült 15 szak oktatóinak névsorából véletlenszerűen kerültek kiválasztásra az oktatók (N= 190), ebből 119 férfi és 71 nő. Karonként, az oktatók létszámától függően lekérdezésre került a karon tanító oktatók minimum 50%-a. Alacsony oktatói létszám esetén a teljes oktatói csoport a mintába került. A kérdőívek kvalitatív és kvantitatív kérdéseket is tartalmaztak, felajánlva az oktatók részére a szöveges kiegészítések lehetőségét. Az online kérdőívek az Evasys rendszeren keresztül kerültek kiküldésre, a visszaküldött kérdőívek 23%-os válaszadási hajlandóságot mutattak. A kérdőívek kvantitatív adatainak feldolgozása az SPSS statisztikai program segítségével történt.

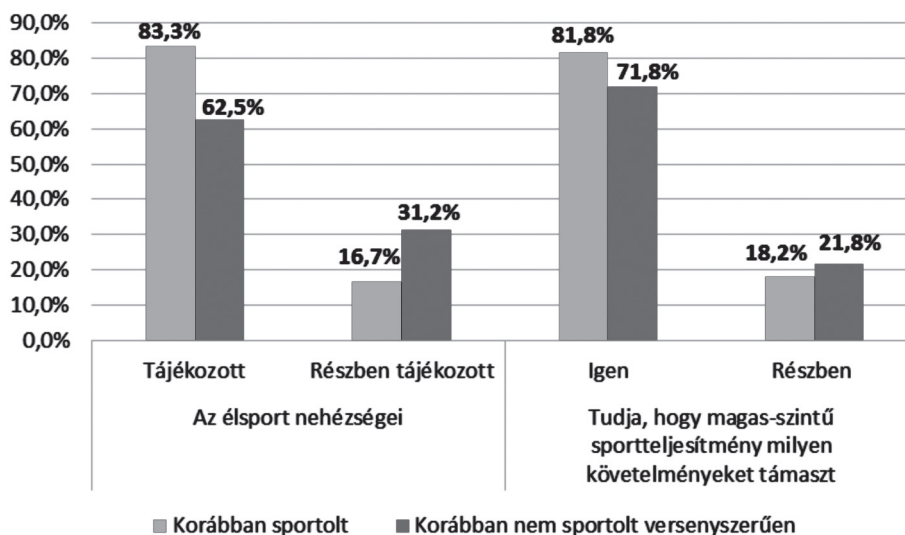

2. Eredmények

2. 1 A sportpályafutás kihívásai – sportoló hallgató az oktatók ismereteinek tükrében

Az oktatók sportoló hallgatókkal kapcsolatos ismerete korlátozott tudástartalmat tükröz, az oktatók több mint a fele (59,1%) az olimpikonokon kívül nem ismer olyan kiemelkedő sportolót, aki a Debreceni Egyetemen folytat tanulmányokat. Jelentős azoknak a száma is, (72%), akik nem ismerik a 2013/14-es tanév „A Debreceni Egyetem kiváló sportolója” címet elnyert hallgatóit. Ez következhet abból, hogy az oktatók 43%-ának nincs személyes kapcsolata a sportolókkal, nem ismerik őket, vagy nem tudják róluk, hogy sportolók. Az oktatók 34,1%-a szorgalmi időszakban előadáson vagy szemináriumon, negyedük az egyéni tanrendre vagy vizsgarendre vonatkozó kérelem elbírálásakor azonban találkozik a sportolókkal, és az is előfordul (18,2%), hogy egyéni konzultáció alkalmával kerülnek kapcsolatba.

1. diagram: Éltsporttal kapcsolatos ismeretek-sportolói múlt
1. diagram: Knowledge about elite sport - Athletic track record

Forrás: Saját szerkesztés

A megkérdezett oktatók 68,2%-a vallja magát tájékozottnak az éltsportolói létből fakadó nehézségekkel kapcsolatban és 74,4% saját bevallása szerint tisztában van azzal, hogy a magas-szintű sportteljesítmény elérése milyen követelményeket támaszt egy éltsportolóval szemben. A válaszok azt mutatják, hogy a korábban versenyszerű sporttevékenységet folytató oktatók a korábbi sportolói létükből fakadó tapasztalataik alapján tájékozottnak érzik magukat az éltsport nehézségeit illetően.

(83,3%), és többségük (81,8%) tudni véli azt, hogy az élsportolói pályafutás milyen erőfeszítésekkel és kihívásokkal jár egy sportoló számára. Az eredmények azt mutatják, hogy a korábban versenyszerűen nem sportolt oktatók között is többségben vannak azok, akik tájékozottak (62,5%) és magas azoknak az aránya is (71, 8%), akik tisztában vannak az élsport által támasztott követelményekkel (1. diagram).

Karonkénti csoportosításban vizsgálva a válaszadókat azt találtam, hogy ahol a sportoló hallgatók létszáma magasabb volt, az oktatók is tájékozottabbnak érezték magukat, mint olyan karokon, ahol a sportolók létszamaránya alacsony volt (5 alatt).

A sportolóknak az élsportolói kötelezettségeikből származó egyéb feladatait az oktatók 79,6%-a megérti, közülük azok, akik korábban sportoltak – függetlenül attól, hogy korábban milyen szinten versenyeztek – a legmegértőbbek az élsportolókkal szemben. Az adott válaszok rámutattak arra, a korábbi sport múlt és az oktatóknak a sportolókhöz való viszonya összefüggést mutat, azok az oktatók (61%) a toleránsabbak és rugalmasabbak az élsportolókkal, akik maguk is sportolnak vagy sportoltak. A karok eltérő követelményrendszerétől függetlenül a legtöbb karon az oktatók jelentős többsége megértő azzal kapcsolatban, hogy az élsport milyen egyéb kötelezettségekkel jár egy élsportoló életében. Ebben fontos szerepet játszik az oktató és hallgató közötti kapcsolat jellege is. Az oktatók toleránsabbak abban az esetben, ha személyesen is ismerik a sportolót és rendelkeznek információval a sportolóról, a sportoló karrierjéről, nehézségeiről, esetleges igényeiről. Azok az oktatók, akik ismerik a karokon tanuló élsportolókat többségében pozitív véleménnyel vannak róluk, a követelmények teljesítését viszont minden oktató fontosnak tartja. Eltérőek a tapasztalatok azonban arra vonatkozóan, hogy a sportolók a tanulmányi kötelezettségük teljesítése érdekében milyen erőfeszítéseket tesznek. Az eredmények azt mutatták, hogy az oktatók 59,5% tapasztalta úgy, hogy a sportolók többsége sokat tesz azért, hogy tanulmányi téren is sikeres legyen, és előrehaladásuk biztosított legyen. Vannak azonban olyanok is, akik ettől eltérően ezt csak részben (31%) vagy egyáltalán nem gondolják igaznak (9,5%).

A felsőfokú tanulmányokkal párhuzamosan folytatott élsportolói pályafutást az oktatók jelentős többsége – függetlenül a korábbi sport múlttól – megvalósíthatónak tartja. A korábban versenyszerűen sportoló oktatók 16,6%-a, a versenyszerűen nem sportolt oktatók 22,5%-a úgy véli azonban, hogy a két területen történő párhuzamos előrehaladás nem valósítható meg. Azokon a karokon, ahol a gyakorlatok jelentősége nagy, mint például az orvosi karokon, az oktatók 33,3%-a teljes mértékben, 66,6%-a pedig részben tartja megvalósíthatónak a párhuzamosságot. Az összeegyeztethetőség lehetőségét elutasító oktató nem volt.

A különböző tudományos fokozattal rendelkező oktatók válaszait elemezve a kapott eredmények alapján úgy tűnik, hogy a magasabb oktatói szinten lévők is – professzor (83,3%), docens (75%), adjunktus (61,5%) – megfelelő ismeretekkel rendelkeznek az élsporttal és a sportolói pályafutás által támasztott követelményekkel kapcsolatban. Az oktatók közül a professzorok véleménye erősen megoszlik az élsport és a tanulás összeegyeztethetőségére vonatkozóan, egyenlő

azoknak a száma, akik teljes mértékben vagy részben, illetve akik egyáltalán nem tartják ezt megvalósíthatónak. A docensek 62, 5%-a véli úgy, hogy a két terület által támasztott követelmények teljesítése teljes mértékben megvalósítható, 12,5% csak részben, 25% pedig egyáltalán tartja ezt teljesíthetőnek. Hasonló arányok alakultak ki az adjunktusi beosztásban lévő oktatók válaszai alapján is. A tanársegédek jelentős többsége (75%) gondolja úgy, hogy az élsportolói pályafutás összeegyeztethető a felsőfokú tanulmányokkal és nincs közöttük olyan, aki ezt nem tartja megvalósíthatónak.

2.2 Vélemények – ellenvélemények a párhuzamos karrierépítést segítő intézményi szabályozásokról

A felsőoktatási intézmények által alkalmazott szabályozási elemek lehetőséget biztosítanak az az egyetemi időszak alatt a tanulmányok és a sportolói karrier párhuzamos folytatására. Az intézményi szabályozások bevezetésekor szükséges figyelembe venni azonban, hogy a rendszerben az oktatók önálló, autonóm döntéshozók, a szabályozási elemek alkalmazásának eldöntése saját hatáskörükbe tartozik. A felmérés eredményei szerint a megkérdezett oktatók 43,2%-a nem, 31,8% részben, és csak 25% ismeri teljes mértékben az élsportolók tanulmányi kötelezettségeinek megkönnyítését szolgáló intézményi szabályozásokat a Debreceni Egyetemen. Az oktatók többsége (80,6%) egyetért ezekkel a szabályozási elemekkel, ebből 62,8% fontosnak tartja, hogy a követelmények teljesítésének feltételével az intézmény támogassa a sportolókat a diploma megszerzésében. A felmérés kvalitatív adatfelvétele során az egyik oktató kifejezte egyetértését az élsportolók tanulmányi kötelezettségeinek megkönnyítését szolgáló intézményi szabályozásokkal (egyéni tanrend és vizsgarend), azonban hangsúlyozta, hogy „nagyon fontos lenne világossá tenni a felelősségi köröket és az ezzel kapcsolatos információk áramlásának irányát”. A többséggel ellentétben az oktatók 9,7%-a csak részben ért egyet az intézményi szabályozásokkal, egyikük úgy véli, hogy a kedvezmények biztosítása „időnként elfogadhatatlan mértékben tekint el a tanulmányi kötelezettségek teljesítésétől”. Ettől teljesen eltérően olyan vélemény is megfogalmazódott, mely szerint „a hallgatók azért vannak az egyetemen, hogy tanuljanak, választaniuk kell, hogy melyiket tartják fontosabbnak”.

Az oktatók által adott válaszok azt tükrözik, hogy az élsport által támasztott követelmények ismeretében többségük helyesnek gondolja az élsportolók bizonyos szintű megkülönböztetését hallgató társaiktól, azonban ennek megvalósíthatóságáról kari szinten eltérő vélemények alakultak ki és bizonyos fokú következetlenség is felfedezhető az oktatók válaszaiban. A kar sajátosságának köszönhetően az orvosi karok oktatóinak csak 33,3%-a gondolja úgy, hogy kedvezményekkel kell segíteni az élsportolókat a követelmények teljesítésében, 66,6% szerint nem kell őket megkülönböztetni hallgató társaiktól és nem kell számukra kedvezményeket sem biztosítani. Jogi és bölcsészettudományi területen az oktatók 25%-a, gazdasági karon 39,9%, természettudományi karon pedig az oktatók 100%-a úgy véleke-

dik, hogy nem jár az élsportolóknak semmiféle kedvezmény és megkülönböztetés annak ellenére, hogy ezen karok többségének oktatói saját bevallásuk szerint tisztában vannak és tájékozottak az élsportolói pályafutással összefüggő elvárásokkal. Az eltérő álláspontokat magyarázhatja egyrészt, hogy a karokon tanulmányokat folytató sportolók különböző sportolási szinten vannak, ezáltal a sport és tanulmányok által támasztott követelmények az alacsonyabb szintű sportolók esetében kedvezmények igénybevétele nélkül is teljesíthetőek, másrészt, hogy az oktatók jelentős része nem ismer az olimpikonokon kívül olyan kiemelkedő sportolókat, akik hazai vagy világviszonylatban ugyan eredményesek, de amatőr versenysportolóknak számítanak. Ezáltal esetleges nehézségeikről, igényeikről sem rendelkeznek információval.

Az élsportolók egyéni tanrenddel történő felkészülésének lehetőségével az oktatók döntő többsége (95,2%) egyetért (1. táblázat).

1. táblázat: Intézményi szabályozások

Table 1: Institutional regulations

Intézményi szabályozások	Egyéni tanrend	Egyéni vizsgarend
Egyetért	95,2%	95,2%
Nem ért egyet	4,8%	4,8%

Forrás: saját szerkesztés

Ez kari szinten is hasonló mintázatot mutatott, bár a Mezőgazdaság-, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Kar (MÉK) és a Bölcsészettudományi Kar oktatóinak 16,6% és 12,5%-a eltérően vélekedik erről a kérdésről. Ez – amint ezt az egyik oktató megfogalmazta – a szak jellegéből fakad, nyelvszakon nem tartja megvalósíthatónak a diploma megszerzéséhez szükséges képességek elsajátítását egyéni tanrend szerint történő felkészüléssel, véleménye szerint ehhez szükséges a rendszeres óralátogatás. Szintén ellenvéleményt fogalmazott meg egy másik oktató, aki szerint „az élsportolóknak a sportpályafutásukra kellene koncentrálniuk, és annak lezárása után – bizonyos anyagi jólét megszerzése után – nyugodtan tanulhatnak”. Ebből arra lehet következtetni, hogy az egyetemen amatőr versenysportolóként tanulmányokat folytató sportolókat olyan élsportolóknak tekintik esetenként, akik sporttevékenységükért anyagi juttatást kapnak, ezáltal lehetőségük van bizonyos „anyagi jólét megteremtésére”. A többségükre azonban nem ez a jellemző.

Az egyéni tanrend lehetőségét a megkérdezett professzorok 16,6%-a nem akceptálja. A korábbi sportolói múlt sem befolyásolja jelentősen az oktatók álláspontját, hiszen a korábban versenyszerűen sportolók 100%- a, a nem sportolók 93,3% nyilatkozott úgy, hogy egyetért az egyéni tanrend lehetőségével, ebből következően nem fordult velük elő, hogy elutasították volna egy élsportoló egyéni

tanrendre vonatkozó kérelmét. A válaszokból az is kiderült, hogy az oktatók döntésénél (86%) a kedvező elbírálást befolyásolja a sportoló személyes megjelenése a kérelem leadásakor.

Az egyéni vizsgarenddel kapcsolatosan az oktatók véleménye hasonlóan alakult, a többi kartól eltérően az Informatikai Karon az oktatók fele, a MÉK-en 16,6%-a nem ért egyet azzal, hogy az élsportolók egyéni vizsgarend szerint vizsgázhassanak. A kapott válaszok alapján ezek az oktatók azok közül kerültek ki, akik korábban nem sportoltak versenyszerűen, így kevésbé vannak tisztában az élsport által támasztott követelményekkel. Az egyik oktató álláspontja szerint minden hallgató számára több vizsgalehetőség áll rendelkezésre, így az élsportolóknak is van lehetőségük megfelelő alkalmat keresni a vizsga letételére. Ennek ellentmond az a tény, hogy a sportágak jellegéből és versenyrendszeréből fakadóan az élsportoló egy számára előre összeállított versenynaptár szerint kell, hogy részt vegyen a versenyeken, mely olimpiai ciklusokhoz, kontinens-és világversenyekhez, valamint hazai bajnokságokhoz, versenyekhez kötött, így emiatt válik szükségessé az egyéni vizsgarend igénylése. Kari szinten a válaszok azt mutatták, hogy döntően nem jellemző, hogy az oktatók nem fogadják el az egyéni vizsgarendre vonatkozó kérelmet, ilyen eset csak két kar esetében (MÉK, 16,6% és Gazdaságtudományi Kar, 6,25%) fordult elő a két legmagasabb beosztásban lévő, korábban versenyszerűen nem sportolt oktatói csoport körében.

A sportolói karrierrel párhuzamosan folytatott tanulmányokkal, valamint ennek megkönnyítését szolgáló intézményi szabályozásokkal kapcsolatosan több oktató is megfogalmazta gondolatait. Az egyik oktató mellett, hogy tiszteli az élsportolókat, felhívja a figyelmet arra, hogy a diploma megszerzése esetükben sem lehet automatizmus, nagyon fontos, hogy valós tudással rendelkezzenek azok az élsportolók, akik a tanulmányi kötelezettségek teljesítését követően belépnek a munka világába. Úgy véli, hogy a munkahelyen az elvárások mindenkire egyformán vonatkoznak, ott sem tesznek majd különbséget a dolgozók között. Ugyanakkor egyetért azzal, hogy mivel a magas-szintű sportteljesítmény elérése az átlag hallgató időbeosztásától eltérő napirendet kíván az élsportolóktól, ezért az intézmény bizonyos támogatásokkal segítse őket az egyetemi időszak alatt. Egy másik oktató nem csak az élsportolókra vonatkozóan fogalmazta meg azt az észrevételét, hogy: „a hallgatók/sportolók az egyéni tanrendet az órák látogatása alóli teljes felmentésnek tekintik, mellyel nem értek egyet”. Vélhetően, amennyiben az engedélyezett egyéni tanrend mellett a sportoló hallgató lehetőségeihez képest látogatná az órákat, ez a fajta vélemény pozitív irányba változna.

Érdekes véleményt fogalmazott meg az az oktató, aki már korábban kifejtette, hogy az élsportolóknak a sportolói pályafutásuk lezárását követően kellene felsőfokú tanulmányokat folytatniuk, és „akkor kellene számukra az intézménybe való bejutást segíteni, esetleg az élsport utáni tanulmányok alatt kellene őket mentórálni”. Úgy véli, hogy aki élsportoló, az mindig a sportolói karrierjét fogja előtérbe helyezni, ezáltal kevésbé tud a tanulmányokra koncentrálni, vagy párhuzamosság

esetén törvényszerű valamelyik terület háttérbe szorulása. Ezen vélemény kialakulása a korábbi sport múlt hiányából fakadó tapasztalatok és az élsportolókkal kapcsolatos rossz benyomások következménye lehet. Ez az oktató véleményét azzal egészítette ki, hogy az egyetem mellett munkát vállaló, sokszor hátrányos helyzetű hallgatók kedvezményekkel való támogatását tartja fontosabbnak.

A korábban versenyszerűen sportolt és jelenleg is sportoló oktatók a lehetőségeikhez képest rugalmasak és megértőek a sportolókkal szemben. Köszönhetően személyes ismereteiknek, tapasztalataiknak, empatikusabbak a sportolókkal szemben. Az egyik válaszadó azt fogalmazta meg, hogy a sportolók egyetemi tanulmányainak támogatása „egy folyamat, amit az egyetemen is mindenkinek meg kell tanulnia”. Ebben lát előrelépést, meglátása szerint a fejlődésnek folytatódnia kell. A vélemények sok hasznos információt tartalmaznak, de ami kiemelhető, hogy az oktatók úgy gondolják, hogy a sportolók megfelelő hozzáállása, elkötelezettsége mindenképpen szükséges ahhoz, hogy az egyetemi évek alatt sikeresen tudjanak előrehaladni.

3. Összefoglalás

Jelen tanulmány azt vizsgálta, hogy az intézményi szabályozásokat – egyéni tanrend és egyéni vizsgarend – alkalmazó, képviselő és ellenőrző oktatói csoport milyen véleménnyel van az élsportolókról, az egyetemi tanulmányok és az élsport összeegyeztethetőségéről és mi a véleményük az egyetem által biztosított szabályozási elemekről és azok megvalósíthatóságáról. Az eredmények azt mutatták, hogy az intézményekben az oktató-hallgató közötti kapcsolat jellemzően szakmai kompetenciájú, az oktatók sportoló hallgatókkal kapcsolatos ismerete korlátozott tudástartalmat tükröz, általában nem ismerik őket, nem tudják róluk, hogy sportolók. Ugyanakkor az oktatók nagyobb része tájékozottnak vallja magát az élsporttal együtt járó követelményekkel és nehézségekkel kapcsolatosan. Az oktatók sportolókkal szembeni hozzáállását nagymértékben befolyásolja a sport múlt, a korábban versenyszerűen sportolt oktatók toleránsabbak és rugalmasabbak az élsportolókkal azáltal, hogy nagyobb ismeretekkel és tapasztalattal rendelkeznek a sportolói pályafutással kapcsolatosan. Az eredmények arra világítottak rá, hogy bár azoknak az oktatóknak, akik ismerik a karukon tanuló sportolókat pozitív véleményük van róluk, a tanulmányi kötelezettség teljesítésére vonatkozó erőfeszítéseiket már eltérően ítélik meg. Az oktatók több mint fele tapasztalta úgy, hogy a sportolók többsége tanulmányi téren is törekszik arra, hogy sikeres legyen, és az előrehaladásuk biztosított legyen. Az élsportolók tanulmányi kötelezettségeinek megkönnyítését szolgáló intézményi szabályozásokkal az oktatók többsége egyetért, azonban ellenvélemények is megfogalmazódtak, amelyek ezek veszélyeire hívták fel a figyelmet. A szak jellege meghatározó az intézményi szabályozások igénybevehetőségét illetően azáltal, hogy a rendszeres óralátogatás elmulasztása nem teszi lehetővé a diploma megszerzéséhez szükséges képességek elsajátítását.

A személyes kapcsolat a sportolóval pozitív irányban befolyásolja az oktatókat az egyéni tanrendre – vizsgarendre vonatkozó kérelem elbírálásakor. Az eredmények alapján megállapítható, hogy az oktatók többsége támogatja az élsport mellett folytatott tanulmányokat, azonban ez nem lehet automatizmus, fontos, hogy valós tudást szerezzenek az élsportolók, amellyel majd be tudnak lépni a munka világába. Ebben a felsőoktatási intézményeknek nagy szerepük van.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bács, Z. (2011). A Debreceni Egyetem Sport Konceptiója.
- Bács Z. - Bácsné Bába É. (2014): Sportkonceptió és szervezeti megvalósítása a Debreceni Egyetemen. In: XI. Sporttudományi Kongresszus, Debrecen: Magyar Sporttudományi Szemle. Konferencia helye, ideje: Debrecen, Magyarország, 2014.06.05-2014.06.07. Budapest: Magyar Sporttudományi Társaság, 2014. p. 18.
- Corrado, L. Tessitore, A. Capranica, L. Rauter, S. Doupona, M. (2012). Motivation for a dual-career: Italian and Slovenian student athletes. *Kinesiologia Slovenica*, 18, 3, 47–56 (2012), ISSN 1318-2269.
- Engstrom, C. M., and Sedlacek, W. E. "A Study of Prejudice Toward College Student Athletes." *Journal of Counseling and Development*, 1991, 70, 189–193.
- Engstrom, C. M., and Sedlacek, W. E. "Attitudes of Residence Hall Students Toward Athletes: Implications for Training, Programming, and Advising." *Journal of College and University Student Housing*, 1993, 23 (1), 28–33.
- Engstrom, C. M., Sedlacek, W. E, and McEwen, M. K. "Faculty Attitudes Toward Male Revenue and Nonrevenue Student-Athletes." *Journal of College Student Development*, 1995, 36, 217–227.
- Istvánfy, (2012). Beszámoló a Magyar Olimpiai Bizottság elnöksége részére az Olimpikon Életút programról. (szóbeli közlés).
- Kun, Zs. - Szretykó, Gy. (2011). Karriermenedzsment a magyar élsportban (1. rész). In: Humánpolitikai szemle, ISSN 0865-7009, 2011.5.sz. 3-17.old.
- Kun, Zs. - Szretykó, Gy. (2011). Karriermenedzsment a magyar élsportban (2.rész). In: Humánpolitikai szemle, ISSN 0865-7009, 2011.6.sz. 26-39. old.
- Lenténé Puskás, A. (2013). Sportoló egyetemista-egyetemista sportoló: Szabályozás és megvalósítás a Debreceni Egyetemen. Ifjúsági Sport és Tehetséggondozás - „A 21. Század Kihívásai”: konferencia kötet/szerk. Perényi Szilvia, Debreceni Egyetem, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kara, Debrecen, 168-175, 2013.
- Lenténé Puskás, A. (2014). A párhuzamos karrierépítés lehetőségei élsportoló egyetemisták körében. *Taylor.-6:1/2* (2014), p.403-412.
- Lenténé Puskás, A. (2014). A Debreceni Egyetem és a hozzá tartozó sportszervezetek kapcsolat-és működési rendszerének változásai 2000-2013 között. *Agrártudományi közlemények, Acta Agraria Debrecenensis* 58: pp.133-139.
- Lenténé Puskás, A - Perényi, Sz. (2014). Dobogó és Diploma: A sportolói kettős karrier befolyásoló tényezői élsportoló egyetemi hallgatók körében. *Magyar Sporttudományi Szemle* 15 (58), 42., 2014.
- Lenténé Puskás, A - Perényi, Sz (2015). A tanulmányi teljesítmény és a sportolási szint közötti összefüggések versenysportoló egyetemi hallgatók körében. *Magyar Sporttudományi Konferencia*.

- Lenténé Puskás, A - Bács, Z – Perényi, Sz.(2014). Review and assesment of dual-career programs in sport at the University of Debrecen. In: Youth Sport: abstract book/ured. Mojca Doupona Topic, Tanja Kajtna, Faculty os Sport, Ljubljana, 25, 2014.
- Lenténé Puskás, A - Perényi, Sz. (2014). Sportolói kettős karrier monitoring, sportolói kérdőív I.© SKKM - SK I.
- Lenténé Puskás, A - Perényi, Sz (2015). Sportolói kettős karrier monitoring, sportolói kérdőív II.© SKKM - SK II.
- Murphy, G. M., Petitpas, A. J., & Brewer, B. W. (1996). Identity foreclosure, athletic identity and career maturity in intercollegiate athletes. *The Sport Psychologist*, 10,, Pages: 239–246.
- Perényi, Sz - Lenténé Puskás, A (2015). Sportolói Kettős Karrier Monitoring, Oktatói Kérdőív I. SKKM-OK I.
- European Commission: Athletes to Business; EOC EU Office: Guideline: Promoting Dual Career in the EU. (2011) - URL: http://www.forumelitesport.org/sites/default/files/A2B_guidelines_final.pdf (Letöltve: 2013. április 10.).
- Storch, J. Ohlson, M. (2009). Student Services and Student Athletes in Community Colleges. *New Directions for Community Colleges*, Volume 2009, Issue 147.-Wiley Online Library.
- ec. europa.eu.(2013. 02.07). European Comission. Forrás: EU Guidelines on Dual Careers of Athletes are presented to the EU Concil: http://ec.europa.eu/sport/news/20130123-eu-guidelines-dual-careers_en.htm.

A „Z” GENERÁCIÓ KARRIERTERVEZÉSE A PTE KTK-N

THE CAREER PLANNING OF THE GENERATION Z ON THE PTE KTK

BÁLINT BRIGITTA egyetemi tanársegéd, PhD hallgató
Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar

ABSTRACT

The study investigates the career planning of the members of generation Z who were born after 1990. The research was carried out among third year students at the Faculty of Business and Economics at University of Pécs. Career means achieving goals and self-realization to the respondents. The employers emphasize today that the employee is responsible for his/her career management. For this reason they expect him/her to activate himself/herself. The surveyed members of the generation Z are aware of the importance of career planning but they just partly take actions consciously. Most of them are just waiting for the opportunities. They plan to continue the study in the master program but they would like to work beside their studies. Not all of them wish to work for a big or multinational company. They rather prefer the small and medium-sized enterprises. The salary and the fringe benefits are the most important factors to them when we consider work. If the future workplace or employer will not satisfy their needs then they will not hesitate so much to change.

1. Bevezetés

Az Y generáció már régóta jelen van a munka világában, és tagjai már megmutatták mennyire céltudatosak tudnak lenni. Ha a végzett munka nem felel meg igényeiknek, akkor nem haboznak sokat a váltáson. Kommunikációjuk többnyire online zajlik, és könnyen boldogulnak az új információs technológiai eszközökkel. Viszont az idő előre haladtával lassan a fiatalabb, Z generáció tagjai is kilépnek a munkaerőpiacra, akiknek a munkastílusáról, jövőképéről kevesebbet tudunk. A tanulmány célja ezért, hogy bemutassa, miképpen tervezi a Z generáció a karrierjét, mennyire tudatosan teszi azt, fókuszálva a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karán tanuló Gazdálkodási és menedzsment szakos hallgatókra.

2. A karrier és az egyéni karriermenedzsment meghatározása

A karrier kezdetben sok ember számára a vezetői beosztásba kerülést jelentette, a ranglétrán való feljebb jutással azonosították. Ez a kezdeti meghatározás a tradi-

cionális vagy hagyományos (szervezeti) karrier fogalmához köthető, amely Hall (1996) szerint jellemzően egy-két szervezeten belül valósul meg, lineáris karrier állomásokkal, és a sikert az előléptetésben és a fizetésemelésben lehetett mérni. A környezeti változásoknak (pl.: globalizáció, technológiai fejlődés) köszönhetően a szervezetek ellaposodtak (lecsökkent a hierarchia szintek száma). Míg korábban az alkalmazottak a hűségüket adták a munka biztonságáért cserébe, addig az új alkutárgyuk a teljesítményük lett, amiért cserébe a fejlődést, a tanulást várták el. Egyre többször fordult elő, hogy egyén és szervezet megvált egymástól, amelynek következtében egy új fogalom körvonalazódott: a határtalan karrieré (boundaryless). DeFillippi és Arthur (1996) a határtalan karrier alatt olyan munkalehetőségek sorozatát érti, amelyek túlmutatnak egyetlen szervezet határain, azaz egyidejűleg több munkáltatónál valósítható meg karrier, nem egyetlen vállalathoz kapcsolódóan. A határtalan karrier mellett további karrier fogalmak is megjelentek az elmúlt időszakban. Ilyen például a változatos (protean) karrier fogalma (Noe 2013), amely az életpálya változatosságára fókuszál.

A karriermenedzsment fogalmát két oldalról közelíthetjük meg: az egyén és a szervezet szemszögéből. A szerző az egyéni megközelítésre fókuszál jelen tanulmányban. Greenhaus definíciójával élve: „Az egyéni karriermenedzsment az a folyamat, amely során az egyének fejlesztik, megvalósítják és ellenőrzik karriercéljaikat és stratégiájukat.” (Greenhaus, 2010, 12.) A kitűzött karriercélok, karrieraspirációk nagyban függenek a társadalmi környezettől, demográfiai tényezőktől (kor, nem), a szülőktől, szakképzettségtől, tapasztalatoktól és a személyiségtől. A motivációra is nagyjából az előbb felsoroltak hatnak: a személyiség, a környezet és a karrierdöntések. Koncz Katalin is hasonlóképpen ragadja meg az egyéni karriergondozás folyamatát, mint Greenhaus: „az egyének irányítják, befolyásolják, szervezik karrierjüket teljes szakmai életpályájuk folyamán és egy adott szervezetben”. (Koncz 2004) A céljuk, hogy világos perspektívát nyújtson számukra a szervezet, láthassák maguk előtt a lehetőségeiket az előrelépésre, a fejlődésre.

Az egyéni karriergondozás folyamatát négy fő lépésre oszthatjuk Koncz Katalin szerint (2004, 2013). Először is a karriercélok kijelölését kell megtenni az egyének a saját ön- és környezete ismerete alapján. A céloknak kellően specifikusnak, mérhetőnek, elérhetőnek, realizálhatónak és időhöz kötöttnek kell lenniük. A célok elérését ezután gondosan meg kell tervezni, majd a meghatározott lépéseket végre kell hajtania. A bezáró szakasz a karrier értékelését foglalja magába, amikor számba veszi az illető, hogy a kitűzött karriercélokat milyen mértékben sikerült elérnie.

Jelen cikk a korból, illetve a generációs sajátosságokból fakadó karriertervezési jellegzetességekre koncentrál, nem feledve azt a tény sem, hogy a kutatás eredményeit nagyban befolyásolta az is, hogy a megkérdezettek egyetemi hallgatók voltak.

3. Generációk

A generációk címkézése a baby-boomerek időszakától jelent meg. Előtte csupán a különböző korosztály megjelölésére használtak olyan kifejezéseket, mint „idős generáció” vagy „fiatal generáció”. A generáció olyan személyek csoportja, „akik ugyanabban a korszakban születtek, ugyanazon időszak formálta őket, és ugyanazon társadalmi markerek voltak hatással rájuk – más szóval a generáció egy azonos életkor és életszakasz, létfeltételek és technológia, események és tapasztalatok által összekapcsolt csoport”. (McCrindle – Wolfinger 2010: 14) Mindegyiknek megvan a maguk sajátosságai, közös jellemzőik. Majd a környezet, a világ történései hatására új tulajdonságok kerülnek előtérbe, és egy új nemzedék formálódik.

A legújabb nemzedékek esetében fontos kiemelni, hogy „közös jellemzőik minden eddiginél inkább átlépték a globális, kulturális és szociogazdasági határokat. A globalizációnak köszönhetően, melyet a mai változatos technológiai újítások tettek lehetővé, az ausztrál, amerikai, brit, német és japán fiatalokat ugyanazon események, trendek és folyamatok alakítják...” (McCrindle – Wolfinger 2010: 14.) Míg korábban nem biztos, hogy teljesen azonos értékrendet vallottak egy-egy kultúra generációi, mára hasonló élményekben van részük a fiatal korosztályoknak.

A szakirodalom áttanulmányozása során főképp a 20-21. század generációs csoportjaival lehet találkozni, azonban már korábbi évszázadokból is beazonosíthatók generációk (Pais 2013). Az újabb generációk kapcsán megállapítható, hogy sem azok megnevezései, sem azok időbeli besorolása nem egységes (1. táblázat).

1. táblázat: A generációk
Table 1.: Generations

Howe és Strauss (1991)	Lancaster és Stillman (2002)	Oblinger és Oblinger (2005)	Mccrindle Research (2012)
Csendes generáció (1925-1943)	Hagyománytisztelők (1900-1945)	Érettek (<1946)	Építők (1925-1945)
Boom generáció (1943-1961)	Baby boomerek (1946-1964)	Baby boomerek (1947-1964)	Baby boomerek (1946-1964)
13. generáció (1961-1981)	X generáció (1965-1980)	Gen-Xers (1965-1980)	X generáció (1965-79)
Millenniumi generáció (1982-2000)	Ezredfordulósok / Y generáció / Jövő generáció (1981-1999)	Gen-Y, NetGen, Millenaristák (1981-1995)	Y generáció (1980-1994)
		Millenaristák követői (1995-)	Z generáció (1995-2010)

Forrás: (Reeves - Oh (2007); Lancaster - Stillman (2002); Mccrindle Research (2012) alapján saját szerkesztés)

A tanulmány további részében röviden ismertetésre kerülnek a munkaerőpiacon jelenlévő generációk, valamint bővebben bemutatásra kerül a Z generáció, akinek tagjai még alig vagy egyáltalán nem tették be lábukat a munka világába.

3.1. Baby-boomers

A Baby-boomerek a saját tinédzser korukban és a főiskolai éveik során jellemzően az 1960-as évek ellenkultúrájának részei voltak, azonban továbbra is elkötelezettek voltak az olyan alapértékekhez, mint a nemek közötti egyenlőség, a faji egyenlőség és a környezetvédelem. (Strauss – Howe 1991) Többnyire az 1946-64 között születettek tartoznak ide. A nemzedék a nevét az akkori korszakban megnövekedett születési számok miatt kapta.

„A fejlődési időszakban születtek, fiatalkorukat az ébredés éveiben, középkorú éveiket a feltárás és idős korukat a krízis éveiben töltötték. Ez a generáció a háború utáni fejlődés korában született. A civil mozgalmak, melyek a boomerek ifjúkorát meghatározták, az ébredés legközelebbi példája.”(McCrindle – Wolfinger 2010: 15) Következésképpen ezt a korszakot a nagylázadóknak tekinthetjük, akik békében és boldogan akartak élni. Majd felnőtként kénytelenek voltak munkába állni, és megtanulták a fegyelmet, a tiszteletet és a kitartást. Nagymértékben kötődnek a munkahelyükhöz. (Kissné 2010)

Magyarországon ennek a generációnak az életét jelentősen meghatározta a szocializmus megépülése, melyben ők is részt vettek és ez meghatározta életfelfogásukat. Megjelent a poroszos tekintélyelvűség nem csak a munkájuk során, hanem a gyereknevelésben is. A fiatalabb tagok közül sokan a rendszerváltás után belevágtak a privatizációba. Azonban ez az a nemzedék, akik sokat is vesztek, mivel a biztos munkahelyek eltűntek. (Tari 2010)

„Ha azonban jobban a dolgok mögé nézünk, akkor a szoft-szocializmusban is jellegében ugyanaz a folyamat mutatkozott, mint a fejlett országokban, vagyis megjelent a „fridzsider-szocializmus”, a kis léptékű gazdagodás lehetősége és ténye. Ily módon azt állapíthatjuk meg, hogy a folyamatok hasonlóak, csak annak eredményeinek megjelenése korlátozott mértékű a magyar viszonyok között.” (Töröcsik 2009: 224)

3.2. X generáció

A következő generáció tagjai, az „X-ek” a baby-boomerek után születtek 1965 és 1979 között. Egyfajta átmeneti generációnak tekinthetők, akiknek az idején gyors fejlődésnek indult a technika, elkészültek az első személyi számítógépek, és megindult az internet terjeszkedése. Azonban ezeket az új technikai vívmányokat nehezebben fogadják be, mint a későbbi generációk, de képesek mindig megújulni és tartani az élet felgyorsult ritmusát. „A mai 40-50 éveseket fiatalokként lázadónak tekintették: házasság előtt léptek intim kapcsolatba, nem olyan vallásosak, mint szüleik és úgy írták le őket, mint akik „nem tisztelik szüleiket”.” (Börösök é.n.)

Különböző ellentmondások és politikai folyamatok formálták ezt a generációt. Nem véletlenül adta Billy Idol első zenekarának a Generation X elnevezést, hogy megmutassa ez már egy másik nemzedék. A generáció megnevezésének elterjedése Douglas Coupland azonos című könyvének köszönhető, mely 1991-ben jelent meg.

Az X-generáció elnevezés nem is csak az embereket jelöli, hanem egyfajta társadalmi hierarchiát, mely a státus, a pénz és a társadalmi ranglétra szent triumvirátusát ötvözi, melynek rabságában élnek érzelmileg-szellemileg üres életet a nemzedék tagjai. (Kissné 2010) Folyamatos hajsza van jelen a mindennapjaikban, hogy igényeiknek megfelelő fizetést érjenek el, jó pozícióba kerüljenek munkahelyükön, valamint társadalmilag is elismertek legyenek.

3.3. Y generáció

1980 és 1994 között született a következő nemzedék, melyet olyan elnevezésekkel is szoktak illetni, mint MTV generáció, Millenniumi generáció vagy Net generáció. (Levickaité 2010: 173) Ők már igazi internet korosztály, minden napi életük része az internet, egyfolytában a világhálón lógnak szinte. Az újabb és újabb innovatív technikai találmányok nem okoznak gondot nekik, rögtön megtalálják helyes használati módot. „Ennek a generációnak már nem jelent problémát eligazodni a felgyorsult világban: pörög az életük és megpróbálnak „up to date” lenni a technikai vívmányokban.” (Börcsök é. n.) Életük nyitottá válik a különböző közösségi hálókon keresztül, mint például a Facebook, ha valami említésre méltó történik velük, egyből megosztják a barátaikkal.

Inkább rövid távú szemlélet jellemzi őket, nem terveznek hosszú távra. Az elkötelezettségnél és a hűségénél fontosabb az élvezet számukra. Nincs, vagy csupán kevés megtakarításuk van. A mának élnek, a jelen élményei fontosak számukra, hogy mindig jól érezzék magukat. Ebben kiemelkedő szerepet játszanak a barátaik, akikkel szeretnek együtt lenni. Könnyen elfogadják a változatos dolgokat, a kulturális különbségeket. (McCrinkle – Wolfinger 2010)

„Számukra a siker, karrier, pénz fogalma elsőrendű fontosságú, mert megtanulták, hogy a fogyasztói társadalomban csak ez visz előre. Már nem „engedelmes munkaerők”, hanem sokszor öntörvényű személyiségek, akiknek a munkahely csak egy a sok közül, amit bármikor lehet változtatni.” (Tari 2010: 23) Ők már nem az életüket rendelik a munkájuk alá, hanem éppen ellenkezőleg a munkát szervezik az életük köré. Egy 2007-es felmérés szerint (Montana – Petit 2008) ennek a korosztálynak fontos a munkájában, hogy elismerjék. A kemény munkájáért megfelelően jó fizetést kapjon. Az emberi kapcsolatok is meghatározóak számára, számítni neki, hogy jól kijöjjön a kollégáival. Megkívánja, hogy legyen lehetősége előre lépni a szervezetben, érdekes feladatokat lásson el, valamint a saját fejlődése is előtérben legyen.

3.4. Z generáció

Az előző generációnál létezik még inkább internet függő nemzedék, ők a Z generáció, akik születése egyesek szerint már az 1982-es évtől számítható (Strauss-Howe 1992), míg megjelenik olyan vélemény is a szakirodalomban, hogy a 90-es évek elejétől kezdve született fiatalok tekinthetők a csoport tagjainak (Törőcsik-Pál 2015). Míg a leggyakoribb feltételezés (mint az 1. táblázatban is látható volt), hogy az 1995-2010-es idősokra tehető a generáció tagjainak világra jövétele (Oblinger-Oblinger 2005; Tari 2011; Mccrindle Research 2012). „Instant online” korosztálynak is nevezik őket, mert folyamatosan online vannak. Hívják őket „kapcsolgatóknak” is („Zappers”) (Mute 2004), mivel könnyedén váltogatnak különböző tevékenységek között, és egyszerre több mindenre képesek odafigyelni. Emiatt a „multi-tasking” képesség miatt a gyorsaság válik fontosabbá, mint a pontosság. Ők csak ezt a vezeték nélküli, hiperhivatkozásokkal teli felhasználó által megalkotott világot ismerik. Mindig csak pár kattintásra vannak a tudástól. Hamarabb érik ez a generáció, gyorsabban nőnek fel. Előbb kerülnek az oktatásba, mint más generációk. (Levickaitè 2010) Az Internet penetráció riport is a fentieket támasztja alá, miszerint a 15-24 évesek körében tízből kilencen interneteznek. Folyamatosan nő azok aránya is, akik közvetlenül a mobilkészülékükön interneteznek. Jelenleg a heti internetezők egyötöde böngészzi az internetet mobilján legalább alkalmanként – ez a tevékenység leginkább a fiatal férfiakra jellemző. (Internetpenetráció riport 2011/Q3)

Ferincz – Szabó szerzőpáros (Ferincz – Szabó 2012) a következőképpen mutatja be őket: A generáció tagjai könnyen boldogulnak ebben a multikulturális világban, hiszen már ebben nevelkedtek fel. Csupán egy kattintásba kerül számukra, hogy más kultúrájú személlyel teremtsenek kapcsolatot. Nagyon kreatívak, és felfoghatatlan tudásszomja jellemzi őket. Ők az első globális, technikailag legjobban képzett és mind társadalmilag, mind technológiailag legönállóbb nemzedék. Virtuális hálózatok veszik körül őket, ezért nagyon nyitottak, ami komoly veszélyt is jelenthet számukra. Értéket jelent számukra a megosztás, a kulturális javak ingyenes hozzáférhetősége, valamint a környezetvédelem és az információ.

„A Z-generáció tagjai a jövő fogyasztói, és kiválóan ki is vannak képezve: már kiskoruktól hozzászoktak a reklámokhoz, és ahhoz, hogy amit szerintük megérdemelnek, azt el is éri. Az interneten kiválóan elboldogulnak és számunkra érthetetlen rövidítésekkel kommunikálnak...” (Nagyító alatt: a zűrös Z-generáció) A Z-ék számára fontos, hogy trendik legyenek, és mindenből a legjobbat szerezzék be. Hódítanak náluk az okostelefonok, melyet igyekeznek is a vállalatok kihasználni. A közösségi hálók is kiemelkedő szereppel vannak jelen életükben, hiszen ez a fő platform, ahol elérik egymást, és megoszthatják gondolataikat.

A szakirodalmi áttekintés és az 1. táblázat alapján elmondható, hogy egyesek az Y generáció szülöttei közé sorolják az 1995-ig világra jötteket, és az utána jövőket számítják a Z generáció tagjainak. Jelen kutatás az 1990-es évek elején született személyeket is a Z generáció tagjai közé sorolja.

4. A Z generáció karriertervezése

A továbbiakban ismertetésre kerülnek a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karán tanuló hallgatók között lefolytatott felmérés eredményei. A kutatás fő célja az volt, hogy megvizsgálja a Z generáció idősebb tagjai foglalkoznak-e karriertervezéssel, mennyire tudatosan teszik azt, illetve milyen terveik vannak a jövőre nézve. A kutatás kérdőíves megkérdezésen alapult, amely nyitott és zárt kérdések egyaránt tartalmazott.

4.1. A minta alapjellemezői

A minta és a további kutatási eredmények bemutatása előtt fontos megjegyezni, hogy a felmérés nem minősül reprezentatív kutatásnak, illetve a válaszadók egyik különlegessége, hogy mindannyian harmad éves Karriermenedzsment kurzuson résztvevő hallgatók voltak, akik a szemeszter végén kerültek megkérdezésre. Ezek a tények némileg befolyásolhatják a válaszokat, hiszen a kurzus célja az volt, hogy tudatosabb karriertervezésre tanítsa, és ösztönözze a hallgatókat. A kutatás a kérdőíves megkérdezés módszerével került lefolytatásra. A kérdőív, amelyet összesen 105 fő töltött ki, egyaránt tartalmazott nyitott és zárt kérdéseket. A minta alapjellemezőit tekintve elmondható, hogy a nők és a férfiak szinte ugyan akkora arányban képviseltették magukat. Az átlag életkor 22 év volt a kitöltők között.

4.2. Karrier célok és karriertervezés

A felmérés során a válaszadóknak meg kellett fogalmazniuk saját szavaikkal, hogy mit jelent számukra a karrier fogalma (1. ábra).

1. ábra: A karrier fogalmának jelentése a kitöltők szerint
Figure 1.: The meaning of career according to respondents

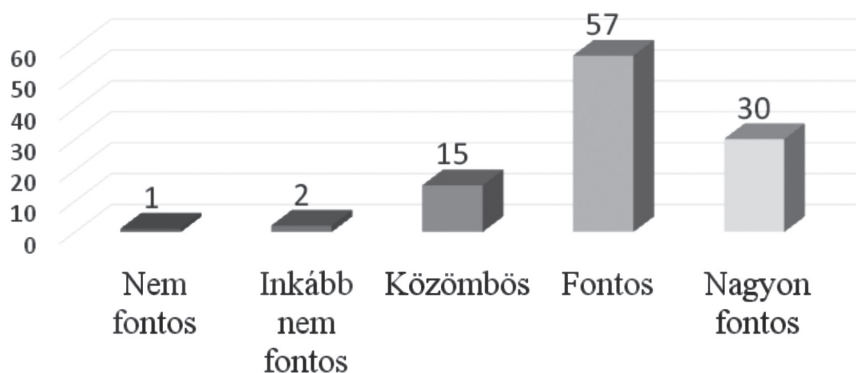

Forrás: saját szerkesztés

A leggyakrabban az életpályával, a célok elérésével, az előrelépéssel és az önmegvalósítással azonosították a karriert. A válaszokban megjelent még többek között a fejlődés és a siker motívuma, valamint a munka, amit szívesen csinállok állítás is. A régi, inkább negatívnak tekinthető karrier felfogás (törtető, egyet jelent a szervezeti hierarchiában való feljebbjutással) elemei kevésbé jelentek meg az értelmezések között: felfelé ívelő, magasabb beosztás.

A kitöltők a karriertervezést átlagosan fontosnak ítélték meg (4,08) az 1-től 5-ig terjedő skálán (2. ábra). Ez köszönhető annak, hogy a kitöltők több, mint fele (54%) fontosnak tartja, míg majdnem harmaduk (29%) nagyon fontosnak minősítette, tehát érzékelik, hogy szükség van tervezésre, tudatosságra az életpályájuk során.

2. ábra: Karriertervezés fontossága (n=105 fő)
Figure 2.: The importance of career planning (n=105 fő)

Forrás: saját szerkesztés

Azonban az már nem mondható el, hogy ez a tudatosság megvan akkor is, amikor cselekedni kell, ugyan is az életük irányítását illetően (Hogy érzed, tudatosan irányítod az életed?) a következő két választ jelölték a legtöbben:

Igen, tisztában vagyok vele, hogy mit szeretnék, és annak megfelelően intézem a dolgaimat. (29%) Részben igen, tudom, hogy mit szeretnék, részben pedig sodródok az eseményekkel. (70%)

Megjegyezhető persze, hogy ennyi idősen nem biztos, hogy elvárható egy fiataltól, hogy teljesen tudatosan élje életét, azonban elgondolkodtató, hogy ezek a hallgatók, akik az alap szintű képzésük végén járnak, illetve a szakmai gyakorlatuk előtt állnak, még ilyen bizonytalanul vágnak neki a jövőnek.

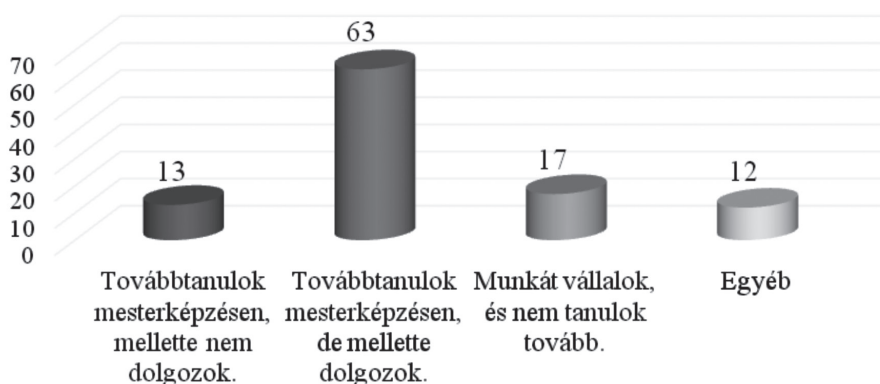
A kérdőív további részében a hallgatóknak a jövőjüket illető elképzeléseikről kellett nyilatkozniuk. Arra vonatkozóan, hogy az alapképzés befejezése után, milyen terveik a vannak (3. ábra), a többség (72%) azt jelezte, hogy folytatni szeretné a tanulmányait mester szakon, azonban döntő többségük (60%) mellette

munkavállalást tervez. A válaszadók 16%-a egyértelműen amellett tette le a voksát, hogy dolgozni szeretne, és nem kíván továbbtanulni. A gyakorlat mostanában inkább ezeknek az arányoknak a fordítottját mutatta: az alapképzést elvégzettek nem folytatták ilyen nagy arányban tanulmányaikat, és inkább a munkavállalást helyezték előtérbe. A továbbtanulás helyét tekintve a többség (71%) itthon szeretné ezt megtenni.

3. ábra: A kitöltők tervei az alapképzés befejezése után (n=105 fő)
Figure 3.: The plans of respondents after finishing BA level (N=105)

Forrás: saját szerkesztés

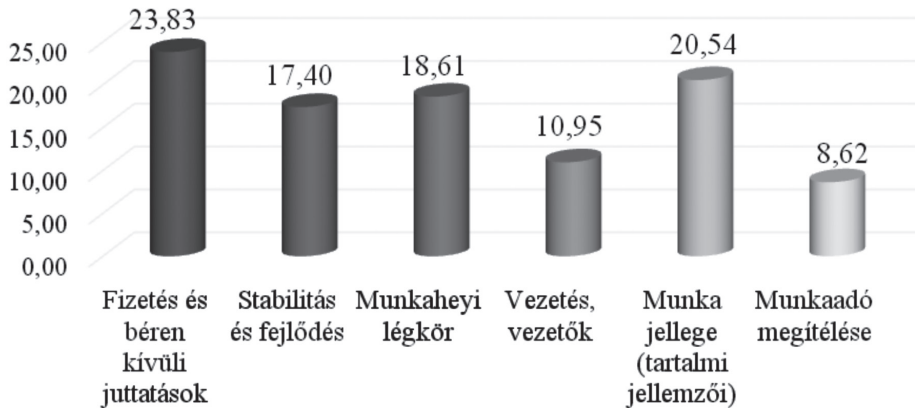
A szervezeti méretet tekintve a kutatásban résztvevő hallgatók több, mint egy harmada (39%) nagy-, illetve multinacionális vállalatnál képzei el a jövőjét, míg a nagyobb hányaduk inkább a KKV-ék felé hajlik. 16%-uk saját vállalkozás indítását tervezi. Továbbá a többség a versenyszférában (79%) szeretne majd elhelyezkedni, az állami (7%) és a nonprofit (9%) szektor nem túl kedvelt célpont számukra. A jövőbeli külföldi munkavállalással kapcsolatos kérdés eléggé megosztotta a mintát: 38% tervez külföldi munkavállalást, 24% zárkózik el ettől a lehetőségtől, és sokan (37%) nem tudják még eldönteni. Kijelenthető, hogy hasonlóan az Y generációhoz, ennek a generációnak is jelentős része nem riad meg külföld gondolatától.

A következő ábrán (4. ábra) látható, hogy a hallgatók mely tényezőket mennyire fontosnak ítélik meg a munkavállalás során. A kitöltőknek 100 pontot kellett elosztaniuk az egyes kategóriák között. Minél több ponttal jutalmaztak egyet, annál fontosabbnak tekinthető az adott tényező.

4. ábra: A különböző tényezők fontosságának megoszlása a munka során a kitöltők szerint (n=104 fő)

Figure 4.: The importance of the various factors during work according to the respondents (n=104)

Forrás: saját szerkesztés

A válaszadók számára a fizetés és a béren kívüli juttatások a legfontosabbak, ezután jön csak a munka tartalmi jellege, majd a munkahelyi légkör. Felmerülhet a kérdés, hogy vajon a szakmai gyakorlat után is hasonlóképpen alakul a preferencia sorrend...

Összegzés

A tanulmány a Z generáció, a jövő leendő munkavállalóinak karrier tervezését vizsgálta meg. Az elvégzett empirikus kutatás alapján megállapítható, hogy a karrier egyet jelent a célok elérésével és az önmegvalósítással a válaszadók számára. A munkaadók manapság azt hangsúlyozzák, hogy a munkavállaló felelőssége a saját karrierjének gondozása, ezért tőlük várják el, hogy aktivizálják magukat. A megkérdezett Z generációsok tisztában vannak vele, hogy fontos a karrier tervezése, viszont még csak részben mondható el, hogy tudatosan cselekszenek. Sokan még részben sodródnak az eseményekkel, és várják, hogy a lehetőségek őket találják meg. Jelenleg a továbbtanulás főszerepet játszik a jövőbeli elképzeléseikben, de mellette számos válaszoló munkavállalást is tervez egy időben. Látható volt, hogy nem mindenkit vonz a „multi lét”, magasabb azoknak a száma, akik KKV-nál szeretnének elhelyezkedni. Jelenleg a fizetés az elsődleges számukra minden más tényező előtt a munka kapcsán. Ami a leendő munkahelyet illeti, fontos, hogy kielégítse a kutatásban résztvevők igényeit, különben könnyen odébbállhatnak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Börösök Gyöngyi: X, Y és Z-generáció <http://www.kamaszpanasz.hu/hirek/lelek/3912/x-y-z-generacio> (Letöltve: 2015.10.15.)
- DeFillippi, Robert J. – Arthur, Michael B. (1996): Boundaryless contexts and careers: A competency-based perspective. In: Arthur, Michael B. – Rousseau, Denise M. (Eds.): *The boundaryless career*. Oxford University Press, New York, pp. 116–131.
- Ferincz Adrienn – Szabó Zsolt Roland (2012): Z generáció hatása a munkáltató szervezetekre. *Munkügyi Szemle*. 56. évfolyam 2. szám pp. 88-93.
- Greenhaus, Jeffrey H. – Callanan, Gerard A. – Godshalk, Veronica M. (2000): *Career Management*. 4. ed., SAGE Publications, Thousand Oaks, CA
- Hall, Douglas T. (1996): Long live the career. In: Hall, Douglas T. (Ed.): *The career is dead – long live the career*. Jossey-Bass, San Francisco, pp. 1–12.
- Internetpenetráció riport 2011/Q3 <http://nrc.hu/hirek/2012/01/13/Internetpenetracio> (Letöltve: 2015.10.15.)
- Kissné András Klára (2010): Hogyan motiválhatóak a különböző generációk tagjai? <http://www.hrportal.hu/hr/hogyan-motivalhatoak-a-kulonbozo-generaciok-tagjai-20100804.html> (Letöltve: 2015.10.15.)
- Koncz Katalin (2013): *Karriermenedzsment*. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest.
- Koncz Katalin (2004): *Karriermenedzsment*. Aula Kiadó, Budapest.
- Lancaster, Lynne C. – Stillman, David (2002): *When generations collide. Who they are why they clash. how to solve the generational puzzle at work*. Harper Business, New York.
- Levickaitė, Rasa (2010): Generations x, y, z: How social networks form the concept of the world without borders (the case of Lithuania). *Limes*, Vol. 3, No. 2. pp. 170–183.
- McCrinkle, Marc – Wolfinger, Emily (2010): Az XYZ ábécéje. A nemzedékek meghatározása. Fordító: Keszeg Anna http://korunk.org/letoltlapok/Z_RKorunk2010november.pdf (Letöltve: 2015.10.15.)
- McCrinkle-Research (2012): *Generations Defined*. <http://mccrinkle.com.au/resources/Generations-Defined-Sociologically.pdf> (Letöltve: 2015.10.15.)
- Mutte, Jean – Louis (2004): Managing workers of the next decade. *Expatica HR [online]* <http://www.expatica.com/hr/story/managing-workers-of-the-next-decade-11866.html?ppager=1> (Letöltve: 2012.10.16.)
- Noe, Raymond A. (2013): *Employee training and development*. 6. ed., McGraw-Hill Education, London.
- Nagyító alatt: a zűrös Z-generáció. <http://www.life.hu/anyaskodj/20111208-nagyito-alatt-a-zuros-zgeneracio.html> (Letöltve: 2015.10.15.)
- Oblinger, Diana G. – Oblinger, James L. (Eds., 2005): *Educating the Net Generation*. EDUCAUSE, Washington, D.C.
- Montana, Patrick J. – Petit, Francis (2008): Motivating And Managing Generation X And Y On The Job While Preparing For Z: A Market Oriented Approach. *Journal of Business & Economics Research*, Vol. 6. No. 8. pp. 35-39.
- Pais Ella Regina (2013): Alapvetések a Z generáció tudománykommunikációjához. <http://www.zgeneracio.hu/getDocument/1391> (Letöltve: 2015.10.15.)
- Reeves, Thomas C. – Oh, Eunjung (2007): Generation differences and educational technology research. In: Spector, Michael J. – Merrill, David M. – van Merriënboer, Jeroen J. – Driscoll, Marcy P.

- (Eds.) Handbook of research on educational communications and technology. Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, NJ, pp. 295-303
- Strauss, William – Howe, Neil (1991): Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069. Perennial, New York.
- Tari Annamária (2010): Y generáció: Klinikai pszichológiai jelenségek és társadalomlélektani összefüggések az információs korban. Jaffa Kiadó, Budapest
- Tari Annamária (2011): Z generáció: klinikai pszichológiai jelenségek és társadalomlélektani szempontok az információs korban. Tericum, Budapest
- Törőcsik Mária (2009): Generációs marketing. In: Bugár Gyöngyi – Farkas Ferenc (szerk.): Elkötelezettség és sokoldalúság. Tanulmánykötet Barakonyi Károly tiszteletére. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Pécs, pp. 221–228.
- Törőcsik Mária – Pál Eszter (2015): Generációs kutatások tapasztalatai, Z generáció a kutatásokban. In: Törőcsik Mária szerk. (2015): A Z generáció magatartása és kommunikációja. Pécsi Tudományegyetem. pp. 10-32.

A TÁRSAS TÁMOGATÁS SZEREPE A FELSŐOKTATÁSBAN

THE ROLE OF SOCIAL SUPPORT AT HEI

Duong Van Thinh

Óbudai Egyetem Keleti Károly Gazdasági Kar

ABSTRACT

Since in the labor market, the competition is great. Due to, there is a massive urge. The younger generation must achieve the results and properties that society expects from them (university, labored, in the family) as soon as possible. However, all is not gold that glitters. Because of the social life's issues, an individual has many problems to deal with. That's why they need social assistance for developing. In this study, I'm figuring out that whether students need social supporting during their academic years or not.

1. Bevezetés

A jelenlegi felsőoktatásban részt vevő hallgatók nagy száma miatt (KSH 2014) elmondható, hogy a felsőoktatás tömegessé vált. Az egyetemek előadásokat, gyakorlatokat biztosítanak annak érdekében, hogy a hallgatók megszerezzék a szükséges elméleti és gyakorlati ismereteket, valamint igyekeznek megteremteni számukra a tanuláshoz optimális környezetet. Az viszont a diák saját felelőssége és feladata, hogy megtervezze és megszervezze magának a tanulása ütemét. (Szikora, 2015) Tanulmányaik során mégsem képesek társas kapcsolatokat kialakítani sem egymással, sem az oktatóikkal. Dolgozatomban arra keresem a választ, hogy a hallgatóknak valóban szükségük van-e társas támogatásra, vagy egyedül is képes boldogulni a főiskolákon, egyetemeken.

2. A társas támogatás

A társas támogatás úgy határozható meg, mint a másoknak, az egyén szinten nyújtott támogatás, mely a védelmet helyezi a jelenség középpontjába. A személy azt feltételezi, hogy érzelmi és/vagy anyagi segítséget biztosítanak számára. Az egyén azt érezheti, hogy törődnek vele, szeretetet és megbecsülést kap a másik féltől. (Albert et al. 2005) Ez lehet anyagi és nem anyagi jellegű támogatás, míg a védelem egy harmadik személlyel, bizonytalansággal vagy veszéllyel szemben, de

„munkahelyi” stresszből fakadó negatív pszichés és/vagy szomatikus hatásokkal szemben is létrejöhet. (Lazányi 2012b)

Moss (1973) szerint az érzelmi támogatáshoz, annak érzékeléséhez elég, ha az egyén úgy véli, hogy támogatják, törődnek vele, mások számára fontos a véleménye, továbbá az adott csoport tagjai maguk közül valónak tekintik. Megállapítható tehát, hogy ez egyfajta észlelt támogatás. Deelstra et al (2003) véleménye szerint a társas támogatásra tekinthetünk úgy, mint az egyének egymást segítő, vagy annak szánt megnyilvánulásai. A folyamat szerves részét képezik a hatalmi és információs kapcsolatok, viszonyok (akinek nagyobb a támogatói köre az könnyebben jut információhoz, illetve hatékonyabban tudja érdekeit, akaratát érvényesíteni). A szakirodalom többféle társas támogatást különböztet meg. Érzelmi támogatás például akkor jöhet létre, ha pozitív érzelmek alakulnak ki a tagok között. Ilyen a másik szeretete, tisztelet, csodálata, el- és befogadása. (Norbeck et al. 1981) A társas támogatás másik formája a tárgyiasult (instrumentális) javak (oktatásra értelmezve: jegyzetek, tananyagok, tantárggyal kapcsolatos információk tanácsok, puskák), mások segítése céljából történő rendelkezésre bocsátása. A társas támogatás e formája önmagában nagyon ritkán fordul elő, legtöbbször együtt jár érzelmi támogatással, mivel a tárgyiasult javak ellentételezés nélküli átadása a fogadó félben előidézí az elismertség és szeretettség érzetét. (Lazányi 2012a). Az olyan információkat és közléseket, amelyek a fogadó fél önértékelését (is) hivatottak javítani, a szakirodalom „megbecsülés”-ként címkézi. Azonban a társas támogatás egyik formája sem tartható fenn hosszabb távon a kölcsönösség igénye nélkül. A támogatást nyújtó fél ellenszolgáltatást vár az általa nyújtott támogatásért cserébe. Elég, ha ez az ellenérték a kapcsolat kölcsönös jellegében rejlik, vagyis a társas támogatás nem más, mint erőforrások cseréje (legalább) két személy között. (Lazányi 2012) Azonban az is elmondható, hogy a hallgatók csak olyan tranzakciókban vesznek részt, amely biztosít számukra valamilyen típusú hasznot. Ezek a kapcsolatok csak addig működnek, amíg a rendszerben lévő felek egymás számára a másik által preferált jóságokat, vagy valamilyen előnyöket, jutalmat képesek nyújtani. Tehát csak akkor jöhet létre bármilyen típusú kapcsolat, ha a felek közti tranzakcióban egymásnak képesek olyat felkínálni, amire a másik félnek szüksége van.

3. Társadalmi csere elmélet

Blau (2009), Emerson (1976), Thibault és Kelley (1959) szerint az érintettek a társadalmi interakciókat az alapján ítélik (mérlegelik), hogy milyen társadalmi és/vagy gazdasági előnyeik származhatnak belőle. A felek számára az összehasonlítás lehetővé teszi a feltételezhető kapcsolati alternatívák előnyeinek vizsgálatát, így a kapcsolattól való függőség felmérését. Egy bizonyos idő után a kapcsolat gazdasági és társadalmi fejlődésének egyensúlyát kielégítőnek látják a felek, ekkor kezd majd a bizalom növekedni. Tehát minden érintettnek érdekében áll a kapcsolat hosszú távú fenntartása. Bourdieu (1997) szerint a társas kapcsolatok egyfajta esz-

közéként használhatóak az egyéni jólét növelése érdekében. Tehát a társas támogatás csak egy eszköz, melynek segítségével az egyén kezelni tudja problémáit. Egy másik nézet képviselői (Messick és Kramer 2001 H e). Kiyonari és Yamagishi, (2000) szerint minden interakció kezdetén az egyén választás előtt áll: megbízik-e partnerében vagy sem. Tehát az egyén minden alkalommal, amikor felajánl egy szívességet, állást foglal amellett, hogy az illető, akiben megbízik, hozzá hasonlóan engedelmessé fog az általa elfogadott társadalmi normáknak, elvárásoknak és szabályoknak. Ezzel szemben Williamson (1985) szerint az individuumok bizalmát ki kell érdemelni. E gondolat szerint minden csereügylet során, fennáll az opportunista viselkedés lehetősége. Emiatt a bizalmat egyik fél sem gyakorolhatja, míg a másik fél nem mutat világos szándékot olyan magatartásra, amellyel kiérdemli a bizalmat. Azonban minél nagyobb a partnerek száma (személytelen kapcsolatok száma) annál nehezebb a potenciális cserepartnerek szavahihetőségének ellenőrzése. (Bereczkei 2009)

A feldolgozott szakirodalmak alapján és a nagy hallgatói létszám miatt nem meglepő, hogy jelenleg a hallgatók kisebb hajlamot mutatnak a kooperációra és a segítségnyújtásra.

3.1. Intézményesített tanulás

Mivel a bolognai rendszerben a hallgatók szabadon és kedvük szerint vehetik fel tárgyaikat, emiatt szétszélednek. Nincs egy fix együtt tanuló közösség, emiatt nem is alakul ki semmilyen személyközi kapcsolat a diákok és/vagy tanáraik között, tehát nincs meghatározva a kölcsönös függőségi és felelősségi viszony, ami segíthetné az egyént a nehezebb időszakokban. Ha a felsőoktatási intézményekre úgy tekintünk, mint egy szervezetre, továbbá a benne lévő hallgatókat úgy definiáljuk, mint folyamatosan tanuló csoportok összessége, akkor az információ, ismeretek megosztásának és átadásának érdekében a felsőoktatási intézmények elsődleges feladata az, hogy megteremtse egy, a tanulást és tudás átadást segítő támogató környezetet. Erre a problémára úgy gondolom, megoldást jelenthet a tankörök bevezetése, hiszen a tankörökben való együtt tanulás nagyban csökkentheti a lemorzsolódási és lemaradási rátákat (Duong 2015).

4. Minta specifikációja

Vizsgálataimhoz egy 2015-ben az az Óbudai Egyetemen Keleti Károly Gazdasági Karon (továbbiakban KGK-s) és a Kandó Kálmán Villamosmérnök Karon (továbbiakban KVK-s) Vállalatgazdaságtan tárgyat tanuló hallgatók körében – a Társadalom, Informatika és Gazdaság kutatócsoport keretében végzett, célzott mintavételes, online kvantitatív felmérést készítettem.

A minta nagysága 428 fő, a kitöltők életkora 18-31 év. A kvantitatív kutatás vizsgálati módszere az online, strukturált kérdőív volt, amely összesen 29 db, 12 db nyitott és 17 db zárt- többségében eldöntendő vagy alternatív zárt kérdést tar-

talmazott. Az adatokat alap leíró statisztikákon túl keresztábla lekérdezéssel elemeztem az SPSS 20.0 program segítségével.

A kérdőív minta alanyainak mintegy kétharmada a KGK-hoz (68,7%), illetve egyharmada a KVK-hoz tartozik (31,7%). A diákok korát tekintve 68,5%-uk tizennyolc és huszonkettő év közötti, 29,67%-uk huszonkettő és huszonhat év közötti és 1,8%-uk huszonhat és harminc év között helyezkedik el.

A hallgatók mintegy fele az első évfolyamra jár (47,7%), másodéves hallgatók (35,1%), harmadik évfolyamosok (13,3%), végezetül pedig akadtak olyan hallgatók, akik nem tudják magukat behatárolni a fent említett kategóriák egyikébe se (3,97%). Az adatokat alap leíró statisztikákon túl független T-próbával elemeztem az SPSS 20.0 program segítségével.

A feldogozott irodalmak alapján a következő hipotéziseket fogalmaztam meg:

- H1: A hallgatók kortól és kartól függetlenül érzik azt, hogy tanulmányaik alatt nincs szükségük segítségre.
- H2: A hallgatók kortól, évfolyamtól függetlenül érzik azt, hogy a különböző szakirányok megnehezítik a kapcsolatok kialakítását, fenntartását.
- H3: A hallgatók szívesen nyújtanak egymásnak segítséget.
- H4: A tankörök segítségével jobb eredményeket tudnak elérni a diákok.

5. Kutatás

5.1 Kutatás módszertan

A kapott adatok alapján elmondható, hogy korcsoportoktól függetlenül az egyetemi évek alatt valamilyen külsős segítségre van szükségük. A csoport átlagok 1.27 és 1.28 azt mutatják, hogy tisztában vannak azzal, hogy nem képesek egyedül megfelelni az egyetem által megfogalmazott követelményeknek. Az egymással való kapcsolattartás kérdésére viszont szignifikáns különbséget mutat a 18-22 év közötti, valamint az annál idősebb korcsoport. ($t(426)=2,819$, $p=0,005$). A 18-22 közötti korcsoporthoz tartozó egyetemisták (csoport átlag= 0,47) úgy érzik, hogy a nagy létszám és a különböző szakirányok ellenére egyáltalán nem probléma számukra kapcsolatokat kialakítani és fenntartani. Az idősebb hallgatók (csoport átlag= 0,69) már kevésbé látják ennyire pozitívnak az egyetemi társas kapcsolatokat. (Véleményem szerint a kapott eredményt nagyban befolyásolták a különböző közösségi oldalak) A „kar”, vizsgálata során megállapítható, hogy a csoportok átlaga szignifikánsan különbözik egymástól: ($t(425)=-2,469$, $p=0,014$)

A KVK-s egyetemisták általános véleménye, hogy nem képesek megfelelni a követelményeknek (csoport átlag=1,13) (szórás=0,839), a KGK-s hallgatók jóval pozitívabban látják a helyzetüket. (csoport átlag= 1,34) (szórás= 0,835),

A következőekben azt vizsgálom, hogy a hallgatók legszívesebben kihez fordulnak segítségért. Kor szerinti vizsgálat során a t-próba segítségével megállapít-

ható, hogy a két csoport átlaga nem különbözik egymástól szignifikánsan ($t(426) = -1,153$, $p=0,250$, $t(426) = -0,449$, $p=0,654$, $t(426) = -1,556$, $p=0,121$)¹.

A mérvadó csoport átlagok azt mutatják, hogy a hallgatók a tanulmányi időszakban inkább egymástól (csoport átlag= 2,21) és a felsőbb évesektől (csoport átlag = 2,03) kérnek segítséget. Ugyanezt a vizsgálatot végeztem a „tanulmányok előrehaladásával karonként” mint csoport ismérvekkel: A „tanulmányok előrehaladásával” csoport ismerv szerinti vizsgálat során azt várnánk, hogy a „rutinosabb” hallgatók már hajlandóak segítséget kérni az oktatóktól, de ezzel szemben nem találtam szignifikáns különbséget a „golyák, előírtak megfelelően haladók” és azon hallgatók között, akik csúsznak a tanulmányaikkal.² ($t(426) = 0,202$, $p=0,840$, $t(426) = -0,358$, $p=0,720$, $t(426) = 0,996$, $p=0,320$) mérvadó csoport átlagok = 2,27, 1,47, 2,03 azonban a kar szerinti vizsgálat folyamán találtam szignifikánsan eltérő adatokat ($t(425) = 2,864$, $p=0,004$).

A KVK hallgatói (csoport átlag=2,15) szívesen kérdeznek, kérnek segítséget felsőbb évesektől, ezzel szemben a KGK hallgatói (csoport átlag=1,91) inkább tartózkodnak a segítségkéréstől. Ezt a kirívó különbséget én a szakma kultúrában rejlő különbségekben látom, mely további kutatást és vizsgálatokat igényel.

A továbbiakban azt vizsgálom, hogy a hallgatók mennyire hajlandóak egymásnak segíteni. Habár nem találtam szignifikánsan eltérő eredményt, az adatok alapján elmondható, hogy a hallgatók kortól és kartól függetlenül szívesen megosztják egymással tapasztalataikat, ismereteiket.

1. táblázat: A hallgatók kortól és kartól függetlenül érzik azt, hogy tanulmányaik alatt nincs szükségük segítségre
table.1: Students feel that they do not need help during their studies.

Összességében				Sig. (2-tailed)	
Csoport ismérvek	N	Átlag	Szórás		
Ön szívesen megosztja tudását, ismereteit másokkal	>= 22 évesnél idősebb hallgatók	135	2,29	,584	,702
	< 18-22 éves	293	2,31	,649	,691
	Kandó	133	2,38	,635	,114
	Keleti	294	2,27	,624	,117

Forrás: (Saját szerk.)

Az utolsó vizsgálatomban arra voltam kíváncsi, hogy a hallgatóknak milyen véleménnyel bírnak azon elméleti kérdést illetően, miszerint „a tankörök segítségével jobb eredményeket tudnának-e elérni”. Sajnálatosan itt sem találtam szigni-

1 Lásd: melléklet 4. táblázat

2 Lásd: melléklet 3. táblázat

fikánsan eltérő eredményeket, azonban a kapott eredmények alapján elmondható, hogy mindkét kar hallgatói kortól függetlenül úgy látják, a tanulmányaik alatt tankörök segítségével jobb eredményeket tudnának elérni.

2. táblázat: A tankörök segítségével jobb eredményeket tudnának-e elérni
table.2: Eternal tank could help students achieve better results

Csoport ismérvek				N	Átlag	Szórás	Sig. (2-tailed)
a tankörök segítségével jobb eredményeket tudnának-e elérni	>= 22 évesnél idősebb hallgatók	135	1,90	0,721	0,992		
	< 18-22 éves	293	1,90	0,715	0,992		
	Kandó	133	1,99	0,635	,077		
	Keleti	294	1,86	,624	,078		

Forrás: (Saját szerk.)

5. Összefoglalás

A fenti eredmények tehát azt mutatják, hogy abban a kérdéskörben, miszerint „képes-e megfelelni az egyetemek, főiskolák által megfogalmazott követelményeknek?” nincs szignifikáns különbség a diákok között. Kortól, szaktól függetlenül úgy érzik, hogy igenis szükségük van társas támogatásra. Ezt leginkább évfolyamtársaiktól és a felsőbb évesektől várják, cserébe pedig hajlandóak tudásukat, ismereteiket megosztani más hallgatók számára.

Ebből kiindulva úgy hiszem a megfelelő társas támogatás megszerzésével, illetve a felkínált támogatás elfogadásával a hallgatók szociális kompetenciái és a csoportokban való munkavégzés képessége nagymértékben fejlődhet, ez viszont leghatékonyabban a tankörök újbóli bevezetésével lenne elérhető.

MELLÉKLET

3. táblázat: Az egyetemi időszak során egyedül is képes boldogulni a hallgató.

Table 3: During the academic years student are able to deal with their problem by their own

t-test for Equality of Means		Levene's Test for Equality of Variances					
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference
Az egyetemi időszak során egyedül is képes boldogulni a hallgató.	Equal variances assumed	0,082	0,775	-0,105	426	0,917	-0,009
	Equal variances not assumed			-0,105	262,131	0,917	-0,009
A különböző szakirányok megnehezítik a diákok számára a közösségek kialakítását, fenntartását.	Equal variances assumed	0,851	0,357	2,819	426	0,005	0,214
	Equal variances not assumed			2,765	248,689	0,006	0,214
Kór csoportok		N		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	
Az egyetemi időszak során egyedül is képes boldogulni a hallgató.	> = 1,5	135		1,27	0,841	0,072	
	< 1,5	293		1,28	0,847	0,049	
A különböző szakirányok megnehezítik a diákok számára a közösségek kialakítását, fenntartását..	> = 1,5	135		0,69	0,758	0,065	
	< 1,5	293		0,47	0,719	0,042	

Forrás: (Saját szerk.)

4. táblázat: A hallgatók szívesen kérnek egymástól segítséget
table.4: Students do ask help from each other

t-test for Equality of Means		Levene's Test for Equality of Variances					
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference
A hallgatók szívesen kérnek egymástól segítséget.	Equal variances assumed	1,092	,297	1,811	425	,071	,125
	Equal variances not assumed			1,840	264,994	,067	,125
A hallgatók szívesen kérnek segítséget egy tanártól.	Equal variances assumed	,007	,936	1,380	425	,168	,094
	Equal variances not assumed			1,397	262,472	,164	,094
A hallgatók szívesebben kérdeznek, kérnek segítséget felsőbb éve-sektől.	Equal variances assumed	3,261	,072	2,892	425	,004	,235
	Equal variances not assumed			2,864	249,024	,005	,235
Melyik_kar?		N		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	
A hallgatók szívesen kérnek egymástól segítséget.	Kandó	133		2,35	,640	,056	
	Keleti	294		2,22	,668	,039	
A hallgatók szívesen kérnek segítséget egy tanártól.	Kandó	133		1,52	,635	,055	
	Keleti	294		1,43	,655	,038	
A hallgatók szívesebben kérdeznek, kérnek segítséget felsőbb éve-sektől.	Kandó	133		2,15	,793	,069	
	Keleti	294		1,91	,773	,045	

Forrás: (Saját szerk.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Argyris, C. (1992): *On Organizational Learning*. Cambridge, U.K, Blackwell Publishers.
- Bereczkei T. (2009): *Az erény Természete*, Osiris Kiadó
- Blau, P. (1964): *Power and exchange in social life*. NY, John Wiley & Sons.
- Bourdieu, P. (1977): *Cultural Reproduction and Social Reproduction*. In Karabel, I. and Halsey, A. H., eds, *Power and Ideology in Education*. OUP, Oxford.
- Deelstra, J. T. (2003): *Receiving instrumental support at work, When help is not welcom*. *Journal of Applied Psychology* 88, 324-331.
- Duong Van Thinh (2015): *A MENTORRENDSZER HELYE ÉS SZEREPE A FELSŐOKTATÁSBAN*. Óbudai Egyetem Tudományos Diákköri Konferencia
- Emerson, R.M. (1976): *Social Exchange Theory*. *Annual Review of Sociology*, 2: p. 335–362.
- Kiyonari, T.-Tanida, S.- Yamagishi, T. (2000): *Social exchange and reciprocity: or a heuristic? Evolution and Human Behavior*. Vol. 21 pp. 411-428.
- Központi Statisztikai Hivatal. (2013): *KSH jelentés Gazdaság és Társadalom 2013*. I-III negyed év.
- Lazányi Kornélia, (2012a): *A társas támogatás szerepe egy individualista társadalomban* *A VIRTUÁLIS INTÉZET KÖZÉP-EURÓPA KUTATÁSÁRA KÖZLEMÉNYEI* 4:(2) pp. 51-58.
- Lazányi Kornélia. (2012b): *Társas támogatás a munkahelyen*. *MUNKAÜGYI SZEMLE* 56:(2) pp. 17-23.
- Lazányi Kornélia. (2015): *What is the role of higher educational institutions in managing their students' competencies?* *Science Journal of Business and Management*, 46-52.
- McGregor, D. (1960): *The human side of enterprise*. McGraw Hill, New York.
- Moss, G. E. (1973): *Illness, immunity and social interaction*.
- Norbeck, J.S., Lindsey, A. M., Carrieri V. L. (1981): *The development of an instrument to measure social support*. *Nursing Research*, 30, pp. 264-269.
- Szikora Péter. (2015): *The role and ineluctability of student performance evaluation in higher education*, *MANAGERIAL CHALLENGES OF THE CONTEMPORARY SOCIETY* 8:(2) pp. 79-85.
- Thibaut, N. – Kelley, H. (1959): *The social psychology of groups*., John Wiley, Oxford
- Williamson, O.E. (1985): *The Economic Institutions of Capitalism*., Free Press, New York

ÉLETHOSSZIG TARTÓ TANULÁS: HÍD A MUNKAERŐ-PIAC ÉS A FELSŐOKTATÁS KÖZÖTT

*LIFELONG LEARNING: THE BRIDGE BETWEEN THE LABOUR
MARKET AND THE HIGHER EDUCATION*

KŐMÍVES PÉTER MIKLÓS doktorandusz

Debreceni Egyetem Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok
Doktori Iskola

DAJNOKI KRISZTINA habilitált egyetemi docens

Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar

ABSTRACT

The lifelong learning is one of the most actual topics in the higher educational policy nowadays. This new trend, which aims to raise the limits of the educational part in the human life is one of the main focus points of the whole higher educational sector. It's known – and shown by the OECD research – that the difference between the salaries earned by those employees, who only have secondary school degree and those employees, who has higher educational degrees is very big in comparison with the other EU member states. This means it's really profitable in Hungary to study because the labour market awards a premium for the fresh and actual extra knowledge. The return rate of the higher educational investments are very impressive: both the public and private investments spent on tuition fees or other higher educational expenses fastly return. To serve all the needs of the labour market, the higher educational system has to prepare itself to start special new programmes, which are not aimed to award tertiary degrees.

1. Bevezetés

Az élethosszig tartó tanulás azon túl, hogy napjaink oktatás- és foglalkoztatáspolitikájának egyik legfontosabb kérdésköre, meggyőződésünk szerint hidat is jelenthet a felsőoktatás világa, a felsőoktatás rendszere és a munkaerő-piac között. A munkáltatók által elvárt szükséges tudás egy részét a munkavállaló már munkába állása előtt elsajátítja, azonban az ismeretek másik részét munkavégzés során, nem kis részben tapasztalati úton szerzi. Bizonyos esetekben viszont szükség lehet az informális tudás formalizálására, amelyben a felsőoktatási intézmények komoly segítséget nyújthatnak a munkáltatók és a munkavállalók részére is.

A nemzetközi tendenciák és a hazai elérhető statisztikai adatok is egyre határozottabban jelzik a felnőttkori tanulásban a munkahelyi tanulás és a munkához

kapcsolódó tanulás erősödő jelenlétét. Az aktív foglalkoztatottnak minősülő munkavállalók nemcsak egyéni elképzeléseiknek megfelelően tehetnek szert további, nem kis részben formalizált tudásra, hanem a munkáltatók által ellátott humánpolitikai funkcióknak köszönhetően is. Ez a koncepció természetesen azon a – figyelmen kívül semmiképp sem hagyható – körülményen alapul, amely szerint a munkáltatók jól felfogott érdeke a dolgozók ismeretének, képességeinek fejlesztése, ezáltal pedig a cég gazdaságosabb, hatékonyabb működésének, fokozódó versenyképességének biztosítása. (Stéber 2014:418)

Az oktatás jelentős és pozitív hatást gyakorolhat az egyes munkavállalók munkaerő-piaci sikerességére. A hazai és a nyugat-európai munkaerő-piacok a legalább középfokú végzettséggel rendelkező munkavállalók foglalkoztatását preferálják, amelyet ékesen bizonyít a tény, hogy a magasabb iskolai végzettség hatására szignifikánsan csökken az esélye annak, hogy egy-egy munkavállaló tartósan munka nélkül marad, másrészt pedig a rendszerváltás idején az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező munkavállalók körében megfigyelt nagyarányú állásvesztés is ezt a trendet igazolja. A legújabb kutatások igazolják, hogy az élethosszig tartó tanulás eszményképének elterjedése komoly hatással volt a tanulási szokásokra: a tanulás ideje ma már nem feltétlenül korlátozódik a nappali tagozatos tanulói vagy hallgatói jogviszony időtartamára, annak felső határa jelentősen kitolódik (elsősorban különböző részidejű képzéseknek köszönhetően). Mindez összhangban van a 21. század tudásalapú társadalmá által támasztott elvárásokkal is. (Kállai 2013:61-62)

A fenti összefoglalásból kifolyólag okkal következtethetnénk arra, hogy a pedagógiai szakfolyóiratok nagy hangsúlyt fektetnek az élethosszig tartó tanulás koncepcionális vitájára, az azt megvalósító rendszer finomhangolására. Ehhez képest a magyar és a német oktatási szakfolyóiratok téma iránt mutatott érdeklődését vizsgáló felmérés meglepő eredményre jutott. Noha retorika szintjén és a megjelent cikkek tartalmában is egyértelmű konszenzus mutatkozik az élethosszig tartó tanulás jelentőségét illetően, mégis mindössze oktatástudománnyal, neveléstudománnyal foglalkozó szaklaponként évente átlagosan egy-egy olyan cikk jelent meg a két országban, amely ezzel a tárgykörrel foglalkozott volna. Ennek oka egyébként részben az is lehet, hogy a téma jelentőségét illetően már az előtt szakmai-tudományos konszenzus alakult ki mindkét országban, hogy a téma ennyire aktuálissá vált volna az európai uniós szakpolitikák eredményeként. (Óhidy 2014:6) A fentiek hatására egyértelműen arra a meglátásra jutottunk, hogy az élethosszig tartó tanulás, a felsőoktatás rendszere és a munkaerő-piac közötti kapcsolati rendszer több szempontból is érdemes gazdaságtudományi vizsgálatokra is.

2. Az élethosszig tartó tanulás koncepciója

Az élethosszig tartó tanulás koncepcióját az alábbi öt pontba tömörített jellemezés alapján tárgyaljuk. A 21. század egyik legjelentősebb oktatáspolitikai trendje a következő öt deskriptor mentén értelmezhető: globalizáció, európai integráció,

gazdaságpolitikai orientáció, a felnőttoktatás didaktikájának átvétele és az önállóan irányított tanulás, továbbá a nem formális és informális tanulás középpontba helyezése. (Óhidy, 2006)

A globalizáció fogalmának meghatározásakor a következő fogalmat értjük. „Az egymástól nagymértékben független és önálló nemzetgazdaságokról az egész világra kiterjedő gazdasági rendszerre történő átalakulás folyamata, azaz a globalizáció, jelentős változásokat eredményezett. Ezek a mélyreható változások óriási mértékben befolyásolták és befolyásolják a társadalmakat, a politikát, az emberek szociális helyzetét, a gazdaságot”. (Szalók 2010:4) A globalizáció jelentősége a 21. század munkaerő-piacának alakulásában éppúgy elvitathatatlan, miként a felsőoktatási rendszer jelenleg is zajló változásaiban. A nemzeti, nemzetgazdasági keretek lebontása és a világszintű, ám nemzeti jellegzetességektől mégsem mentes piac kialakulása minden munkavállalót és munkáltatót érint. Hazánkban ennek egyik legfontosabb megjelenési formája épp a második deskriptor, az európai integráció.

Az európai integráció – jelen tanulmány szempontjából – legfontosabb sarokkövei a munkaerő szabad áramlására vonatkozó uniós alapelv gyakorlati érvényesülése és a különböző iskolai végzettségeket igazoló tanúsítványok kölcsönös elismeréséről szóló jogszabályok. Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés 45. cikke foglalkozik a munkavállalók szabad mozgásával, amely nélkül elképzelhetetlen volna a közös európai munkaerő-piac létrejötte. Emellett számtalan Európai Bírósági ítélet is segíti a pontos jogértelmezést, amelyek közül szakirodalmi források, egyebek mellett a C-167/73 (Commission v. French Republic), a C-36/74 (Walrave and Koch), a C-15/69 (Württembergische Milchverwertung-Südmilch AG v. Salvatore Ugliola), a C-419/92 (Scholz v. Opera Universitaria di Cagliari) és a C-415/93 (Union Royale Belge des Sociétés de Football Association ASBL v. Jean Marc Bosman) ügyeket tartják kiemelkedő jelentőségűnek. (Várnay, Papp 2005:477-478) A külföldön megszerzett iskolai végzettségek itthoni használatának rendjét alapjaiban véve a külföldi bizonyítványok és oklevelek elismeréséről szóló 2001. évi C. törvény határozza meg.

Az élethosszig tartó tanulás egyik legfontosabb jellegzetessége a felnőttoktatás didaktikájának átvétele, amely alatt a pedagógia-módszertani eljárások és a speciális igényeknek megfelelő – praktikus részidejű – oktatásszervezés mellett érthetjük néhány olyan különleges pedagógia-teoretikai reformelképzelés megvalósítását is, mint amelyet Halász Gábor ír le John Biggs-re hivatkozva. Halász Gábor tanulmányában a tanításra koncentrálnak tudományosság felsőoktatási szemléletmód-váltásának szükségességét emeli ki az alábbi elemek, mint nélkülözhetetlen kritériumok mentén: „az elérni kívánt tanulási eredmények (intended learning outcomes) megfogalmazásából való kiindulás (outcome based education); a tanulási/tanítási aktusok, az értékelés és az elérni kívánt tanulási eredmények közötti összhang tudatos létrehozása, figyelembe véve a tanulásnak a kognitív tudományok által feltárt sajátosságait (constructive alignment); a tanulóközpontú attitűd, azaz a tanulóakra való intenzív odafigyelés, annak elfogadása, hogy mindenki másképpen

tanul és minden hallgatóban egyedi módon „fejlődik ki” a tudás, az eltérő egyéni tanulói stílusok elfogadása és az azokhoz való alkalmazkodás; az okos implementáció, azaz a fentiek elérését szolgáló szervezeti, környezeti, vezetési feltételek kialakítását célzó változásmenedzsment, annak érdekében, hogy a fentiekre épülő megközelítés az ezt gyakran nehezen befogadó egyetemi szervezetben valóban érvényre juthasson”. (Halász 2010:7-8) A fentebb leírt reformpedagógiai módszerekkel olyan újszerű oktatási szolgáltatásokat nyújthatnak a felsőoktatási intézmények, amelyek nagyban növelhetik a munkáltatók és a munkavállalók szempontjából képzéseik attraktivitását.

A felsorolás szerinti utolsó kritérium, az önállóan irányított tanulás, továbbá a nem formális és informális tanulás középpontba emelése kiválóan összhangban van a felsőoktatási validációnak a hazánkban az utóbbi években ismertté vált és elterjedt céljaival. Tót Éva, a hazai validációs kutatások egyik meghatározó alakja tanulmányában az alábbiakban foglalta össze a validáció célját és jelentőségét: „Az elmúlt néhány évtizedben gyökeresen átalakultak a tanulási útvonalak. Egyre jellemzőbb, hogy az iskolarendszerű képzésből kilépve váltakoznak vagy éppen egymást átfedik a munka és a szervezett tanulás periódusai. A szerteágazóvá és több lépcsőssé vált egyéni tanulási pálya alakításához elengedhetetlen a képzési rendszerek nagyobb rugalmassága, átjárhatósága. Erősödő igény, hogy a képzési programok közötti óhatatlanul keletkező felesleges átfedések ne terheljék a képzés szereplőit. Emellett az a lehetőség, hogy az eltérő tanulási környezetben megszerzett tudások érvényesíthetők egy képesítés megszerzése érdekében, komoly motivációt adhat a további tanuláshoz.” (Tót 2013:2) Az idézetből is jól kitűnik, hogy a validáció célja éppen az, hogy a formális, iskolarendszerű képzésen kívül szerzett tudást is értékesse, értékelhetővé tegye a különböző végzettségek megszerzése során.

Meggyőződésünk, hogy a fenti négy deskriptor bemutatása összességében is bizonyíték az élethosszig tartó tanulás gazdaságpolitikai orientációjára. A munkaerő-piacot szolgáló, segítő felsőoktatás képe több gazdasági szereplő szempontjából jelent valamifajta ideáltípust. A Magyar Európai Üzleti Tanács 2015. évi ország-értékelő jelentésében például az elhúzódó oktatáspolitikai reformokra hívja fel a figyelmet, ugyanakkor a nyomon követés jelentőségére is utal. (HEBC 2015:15) Mindez az élethosszig tartó tanulás kontextusában még bonyolultabban értelmezhető, hiszen az oktatáspolitikai reformok elhúzódó jellegének megemlítése egyáltalán nem túlzó: míg a felsőoktatási rendszer reakcióideje (jellegéből fakadóan) igen hosszú, a gazdasági előrejelzések készítése a szükséges távra vetítve igen rizikós. Ennek fényében látjuk tehát szükségesnek a gazdaságpolitikai orientáció értelmezését.

3. Az élethosszig tartó tanulás munkaerő-piaci jelentősége

Az élethosszig tartó tanulás koncepciója a rendszerváltással és a munkanélküliség megjelenésével párhuzamosan lett hangsúlyos Magyarországon. Míg 1989

előtt javarészt hiánypótló funkciókat ellátó felnőttoktatásról beszélhettünk (javarészt a hiányos tudás kései pótlása volt a cél, példának okáért az analfabetizmus felszámolása érdekében), addig a rendszerváltást követő nagy, a gazdasági struktúrát alapjaiban megváltoztató átalakulások miatt szükség lett a megváltozott funkciójú felnőttképzésre is. Ennek célja immár a megváltozott munkáltatói igények kiszolgálása, az elavulttá vált tudás felfrissítése, modernizálása lett, amelyre a munkavállalók jelentős hányadának ciklikusan visszatérő jelleggel van szüksége. (Turcsányi, Gulyás 2011:127) Idővel az élethosszig tartó tanulás jellegzetességei is megváltoztak hazánkban: noha részint ma is tekinthetünk erre a folyamatra a munkanélküliek munkaerő-piaci reintegrációjának eszközeként, azonban döntően egyfajta munkavállalói képességeket javító folyamatról, tudáskorszerűsítésről is szó eshet az élethosszig tartó tanulással összefüggésben.

Az élethosszig tartó tanulás megvalósulása összefüggésben állhat azzal, hogy a diplomások végzettségüknek megfelelő munkakörben tudnak-e elhelyezkedni. Természetesen a végzettségnek megfelelő elhelyezkedés esetén is szükség lehet bizonyos további ismeretek megszerzésére vagy speciális ismeretanyagok elsajátítására (pl. meghatározott gyakorlati időt követő szakvizsga formájában), de a további képzések valószínűsége logikusan nagyobb, ha a diplomás nem a végzettségének megfelelő munkakörben dolgozik – feltéve persze, hogy egyáltalán felsőfokú végzettséget igénylő munkakörben tevékenykedik. Felmérések vizsgálták, hogy a hallgatók végzést követően milyen munkakörben kívánnak elhelyezkedni. A közzétett kutatási adatok szerint a hallgatók közel kétharmada a saját szakterületén szeretne elhelyezkedni, de mintegy ötödük ugyanakkor rugalmasnak bizonyult, hiszen visszajelzése értelmében bárhol hajlandó lenne dolgozni, míg valamivel több, mint tizedük jelezte, hogy más területen is elfogadna álláslehetőséget. (Csehné Papp 2014:298) Ugyanebben a tanulmányban került közzétételre az a felmérés is, amelynek tárgya a hallgatók véleménye saját végzettségük piacképességéről. A kutatás eredménye szerint az országos átlag 5-ös Likert skálán mérve mindössze gyenge jó: 3,36. (Csehné Papp 2014:303)

A felsőfokú tanulmányok eredményessége meghatározó lehet az élethosszig tartó tanulás szempontjából is. Ha a munkavállalók azt tapasztalják, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkező munkatársaik jelentős bérelőnyre tesznek szert, akkor hamarabb szánhatják rá magukat arra, hogy valamilyen formában és szinten (tipikusan a terciér oktatás valamely formájában) tanulmányokat kezdjenek. Az OECD 2011-ben készített felmérését továbbelemezve kiderül, hogy Magyarországon rendkívüli bértöbblet érhető el a felsőfokú végzettséggel rendelkező munkavállalók által a legfeljebb másodfokú iskolai végzettséggel rendelkező kollégáikhoz mérten. Magyarországon – a felmérések értelmében – egy diplomás munkavállaló 2009-ben, vagyis a gazdasági válság kitörését követően átlagosan több mint kétszer annyi bérért dolgozott, mint legfeljebb érettségivel rendelkező munkatársa. Az arány különösen nagy volt a férfiak körében, akik közel két és fél-szeresét keresték érettségizett kollégáik bérének. A kelet-közép európai térségből

hazánkéhoz legközelebb a szlovén diplomás bértöbblet állt: ott a magyar 211%-hoz képest átlagosan 191%-nyi bért kerestek a diplomások a középfokú végzettséggel rendelkező munkatársak bázisához mérten. Az OECD országok átlaga mindeközben, hasonló viszonyítási alapon 157% volt. (Németh 2012:90)

Az OECD 2014-ben közölte 2010-es adatfelvételének eredményét a harmadfokú oktatás belső megtérülési rátáját illetően, országonkénti bontásban. A férfiak felsőoktatási részvétele esetében a magánkiadások terén elért 28,5% kimagasló értéknek minősül (az OECD átlaga 13,9%, az EU vizsgált 21 országának átlaga pedig 15,1%). A nők esetében, a hasonló kategóriában elért 24,6%-os eredmény is messze felülmúlja mind az OECD (13,2%), mind a vizsgált EU tagállamok (14,1%) átlagát. A közkiadások megtérülési rátája férfiak esetében 23,1% (OECD átlag 11,9%, az EU vizsgált államainak átlaga 12,9%), míg nők esetében 17,3% (OECD átlag 10,5%, a vizsgált EU tagállamok átlaga 11,6%). (OECD 2014:167-170)

A fentiek alapján egyértelműen kijelenthető, hogy Magyarországon megéri befektetni a munkavállalók felsőfokú tanulmányaiba, hiszen mind a közkiadások, mind a magánkiadások gyorsan megtérülnek, a diplomások által elérhető bértöbblet pedig magas. Ez egyben a felsőoktatás által nyújtott képzések minőségét is jelzi, hiszen okkal feltételezhető, hogy csak minőségi és naprakész tudással bíró munkavállalók képesek ilyen mértékű munkaerő-piaci sikerek elérésére.

4. Az élethosszig tartó tanulás jelentősége a felsőoktatás szempontjából

Az élethosszig tartó tanulás intézményes megvalósításának terepét Magyarországon minden kétséget kizárólag, elsődlegesen az egyetemek és a főiskolák jelentik. Noha a hallgatóknak – Magyarország uniós tagságának köszönhetően – van ugyan lehetősége arra, hogy más tagállamban folytassanak teljes- vagy részidejű tanulmányokat, erre azonban még a nappalis hallgatók esetén is csak az összlétszám egy kisebb hányada nyitott. Valószínűsíthető, hogy az élethosszig tartó tanulás – optimális esetben munka mellett végzett – kurzusai körében igen alacsony lesz a mobilitás, vagyis az országoknak nemzeti keretek között kell megoldaniuk a tömegoktatás problémáit, beleértve ebbe az élethosszig tartó tanulás szervezésével összefüggő feladatokat is. (Hrubos 2010:358-359) Meglátásunk szerint a szervezés egyik legfontosabb pontja a képzésekkel összefüggő költségek vizsgálata, amelyek finanszírozása sokszor kulcsfontosságú lehet az élethosszig tartó tanulás kiteljesedése szempontjából.

Egy érdekes felmérés szerint, amelyet a Debreceni Egyetem és a Nyíregyházi Főiskola hallgatóinak körében készült, a részidős (vagyis nem nappali munkarendű) hallgatók 39,5%-a állami támogatással (mai jogi terminológiával: állami ösztöndíjjal) folytat tanulmányokat, míg 60,5%-uk költségtérítést (önköltséget) fizet. A költségviselésre kötelezett hallgatók 44%-a saját maga finanszírozza

a tanulmányait, 16,5%-uk pedig részben³ finanszírozza a tanulás költségeit. Ez utóbbi kategóriában szerepelnek azok a hallgatók is, akik taníttatásának költségeit – legalább részben – munkahelyük állja. (Tözsér 2014:156) A tanulmányok finanszírozása megkerülhetetlen kérdés: a munkáltatók kénytelenek legalább azokat a képzéseket finanszírozni, amelyek elvégzésére a munkáltatók munkakörükből kifolyólag kötelezettek. Ezen túlmenően az adott munkáltató vezetői modellje, a konkrét vezető személyes habitusa alapján dőlhet el, hogy az egyes munkavállalók milyen mértékű vállalati képzésfinanszírozásban részesülhetnek.

A fent említett tanulmány egyébként jól reflektál arra a magyar gazdaság jövőjéről szóló szakmai beszélgetésre, amelyet kötetünkben Patai Mihály, Parragh László és Lentner Csaba közöl. Parragh László felvetésére, amelyben a hazai oktatási rendszer átalakításának szükségességét vázolja, Lentner Csaba a társadalom alacsony képzettségének elemzésével reflektál. Meglátása szerint a munkavállalók az oktatási rendszer segítségével képesek követni a munkaerő-piac folyamatosan változó igényeit, így pedig a munkavállalók magasabb életszínvonala, a versenyképes gazdasági termelés is az önmagukat képző embereken múlik. (Patai, Parragh, Lentner 2015:181)

Az élethosszig tartó tanulás pályáján meginduló munkavállalók által választott képzések köre, amennyiben egyáltalán valamilyen formalizált képzésről lehet szó, igen változatos. A felsőoktatási intézmények sem csak felsőfokú végzettséget eredményező képzések szervezőjeként és lebonyolítójaként jelenhetnek meg az élethosszig tartó tanulás oktatási piacán. A felsőoktatási intézmények akár közvetlenül, akár valamilyen kiszervezett képzőegységükön belül biztosíthatnak akár OKJ-s, vállalati, informatikai vagy nyelvi képzéseket felnőttoktatás keretein belül. (Farkas 2014:253) Kiterjedt vizsgálatok⁴ foglalkoznak azokkal a felsőoktatásban tanuló, részidős képzésben részt vevő hallgatókkal, akik tanulmányaik kimeneteleként valamilyen felsőfokú végzettséget szereznek. Az élethosszig tartó tanulás szempontjából igen nagy relevanciával bírnak azok a képzések, amelyeket felsőoktatási intézmények hirdetnek meg, azonban azok elvégzése nem eredményez felsőfokú végzettséget. A hivatkozott tanulmányok a két legfontosabb ilyen képzési szintnek a felsőoktatási szakképzések (korábbi néven felsőfokú szakképzések) és a szakirányú továbbképzések. Míg az előbbi képzési szint az alapszak alatti képzéseket, addig ez utóbbi jellemzően a mesterszakokat követő képzéseket takarja. Ezek a zömében gyakorlatorientált képzések – a hivatkozott tanulmányban közölt statisztikák értelmében – igen eltérő munkarenddel váltak tipikussá: míg a felsőoktatási szakképzések körében kifejezetten gyakoriak a nappali munkarend szerint

3 A szerző, Tözsér Zoltán megjegyzése szerint ebbe a kategóriába tartoznak azok a hallgatók is, akik például valamilyen ösztöndíjból finanszírozzák – legalább részben – tanulmányaikat. Ebből feltételezhetően a magyar felsőoktatási terminológiában 2012 óta használatos részösztöndíjak nyertesei is ebbe a kategóriába tartoznak.

4 Farkas Éva már citált tanulmánya mellett mindenképpen meg kell említeni Polónyi István tárgykörben közölt publikációit.

tanuló hallgatók, addig a szakirányú továbbképzések körében szinte kivétel nélkül kizárólag részidős képzésben, esti vagy levelező oktatási rend szerint tanuló hallgatókat találhatunk. (Farkas 2014:259-260) Mindebből az a konzekvencia vonható le, hogy míg a felsőoktatási szakképzés nem ritkán az egyes alapszakok alternatívájaként jelent meg a felsőoktatási képzések piacán, és ennek köszönhetően sok, érettségi után álló, teljes idejű képzésre igényt tartó hallgató tanulmányainak kereként szolgál, addig a szakirányú továbbképzések inkább a munka mellett tanuló hallgatók képzését szolgálják. A felsőoktatási szakképzések rendszerének fent leírt torzulása feltehetően azért is alakulhatott ki, mert számtalan esetben könnyebben szerezhettek a hallgatók ilyen képzési szintre állami ösztöndíjas férőhelyet, mint az alapszakok esetében. Erre a tendenciára a felsőoktatási rendszer egésze is ráerősít akkor, amikor a felsőoktatási szakképzésen végzettséget szerzett hallgatókat felmentik az alapszakos kreditek egy részének kötelező teljesítése alól. Ezzel a hallgatók rövidíteni tudják alapszakos diplomaszerezési idejüket, ami csábító alternatíva lehet – különösen azon szakok esetén, ahol nagyon nehéz a felvételi eljárás során állami ösztöndíjas férőhelyet szerezni.

5. Összegzés

Magyarországon a diplomák munkaerő-piaci értéke igen magas, amelyet a felsőfokú végzettséggel elérhető bértöbblet nagy mértéke igazol. Mindez motiválhatja arra a munkavállalókat, hogy új végzettségek és új szaktudás megszerzésével próbáljanak előrelépni a munkáltató ranglétráján.

A munkáltatók igényei világosan megfogalmazottak: versenyképes és hatékony tudással felvértezett munkavállalókat szeretnének alkalmazni, amelynek elérése érdekében felsőoktatási reformok kezdeményezésétől sem riadnak vissza. A reformok hatására végre Magyarországon is nagyobb teret nyerhet az élethosszig tartó tanulás eszményképe.

Maga az élethosszig tartó tanulás pedig egy olyan globálisan jelenlévő, Magyarországon az Európai Unióhoz kötődő integrációs folyamatok által elmélyített jelenség, amelynek kezelésére hazánkban nemzeti keretek között is fel kell készülnie. Emellett a felsőoktatási rendszernek arra is készen kell állnia, hogy iskola-rendszeren kívüli, a felnőttképzés kereteibe tartozó és felsőfokú végzettséget nem eredményező képzéseket folytasson – ezzel is kiszolgálva azokat a piaci igényeket, amely friss, aktuális tudással rendelkező, magasan kvalifikált munkaerő meglétére vonatkoznak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Csehné Papp Imola (2014): A munkaerő-piaci tájékozottság és az elvárások területi differenciái. *Educatio*, 2014/II. lapszám. pp. 292-304.
- Farkas Éva (2014): Felnőttképzés a felsőoktatásban. *Educatio*, 2014/2. lapszám. pp. 253-269.
- Halász Gábor (2010): A tanulás minősége a felsőoktatásban: intézményi és nemzeti szintű folyamatok. Elérhető: http://halaszg.ofi.hu/download/A_study_TANULAS.pdf Utolsó letöltés dátuma 2015. 10. 25.
- Hrubos Ildikó (2010): A foglalkoztathatóság kérdése az Európai Felsőoktatási Térségben. *Educatio*, 2010/3. lapszám. pp. 347-360.
- Hungarian European Business Council (2015): For a Stronger Hungary in a Stronger Europe. HEBC, Budapest.
- Kállai Gabriella (2013): Felnőttek az iskolapadban. Új Pedagógiai Szemle, 2013/3-4. lapszám. pp. 61-73.
- Németh András Olivér (2012): Felsőoktatás-finanszírozás Kelet-Közép Európában. In: Temesi József (2012): Felsőoktatás-finanszírozás: Nemzetközi tendenciák és a hazai helyzet. Aula Kiadó, Budapest. pp. 67-102.
- OECD (2014): Education at a Glance 2014: OECD Indicators. OECD Publishing, Párizs.
- Óhidy Andrea (2006): Az élethosszig tartó tanulás és a felnőttképzés. Elérhető: <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00107/2006-10-31-Ohidy-Elethosszig.html> Utolsó letöltés dátuma 2015. 10. 25.
- Óhidy Andrea (2014): A lifelong learning paradigma a németországi és magyarországi neveléstudományi vitában 1996-2005 között. *Magyar Pedagógia*, 2014/1. lapszám. pp. 3-23.
- Patai Mihály – Parragh László – Lentner Csaba (2015): Magyarország a változó világban. Éghajlat Könyvkiadó, Budapest.
- Stéber Andrea (2014): A munkahely mint a felnőttkori tanulás színtere – tények és magyarázatok. In: Csiszár Imre – Kómíves Péter Miklós (2014): Tavasz Szél 2014 Konferenciakötet IV. Doktoranduszok Országos Szövetsége, Debrecen. pp. 411-420.
- Szalók Csilla (2010): A globalizálódó idegenforgalmi piac – szállodaipari trendek és magyarországi érvényesülésük. Elérhető: http://www.gei.uni-miskolc.hu/phd/teziszfuzetek/szalok_phd.pdf Utolsó letöltés dátuma 2015. 10. 25.
- Tót Éva (2013): Validáció a felsőoktatásban – szakterületi nézőpontból. Elérhető: http://413.hu/files/TE_Validacio_szakterületi_elokeszito_anyag.pdf Utolsó letöltés dátuma 2015. 10. 25.
- Tózsér Zoltán (2014): Ki fizeti a részidős hallgatók felsőoktatási tanulmányait? *Educatio* 2014/1. lapszám. pp. 154-160.
- Turcsányi Enikő – Gulyás László (2011): Az élethosszig tartó tanulás pszichológiai aspektusai. A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei 2011/3. lapszám. pp. 125-131.
- Várnay Ernő – Papp Mónika (2005): Az Európai Unió joga. KJK-KERSZÖV, Budapest.

SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ (SNI) TANULÓK KOHÉZIÓS INDEX VIZSGÁLATA EGY ÁLTALÁNOS ISKOLÁBAN

*COHESION INDEX OF STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL
NEEDS (SEN) IN A PRIMARY SCHOOL*

ERDEI NORBERT PhD hallgató
Debreceni Egyetem Ihrig Károly Doktori Iskola

ABSTRACT

The European Community has launched a comprehensive economic, organizational procedure, which took aim at people with different disabilities so as to integrate them into the society. The European and Hungarian educational laws rule the integration of the SEN-students into the mainstream classes so as to secure the equity in their childhood. Literature claims, despite this aim the cohesion index of the SEN students reduce, comparing with their mainstream peers in their classes. The aim of this study is to compare the cohesion index of the students with special educational needs (SEN) (aged 7-15.) in the experimental primary school (Ferenc Móra) with their mainstream peer students in their own classes. 92 SEN students and 232 mainstream students completed the questionnaire in may 2015. The questionnaire contained 18 sociometric questions targeting the cohesion index of the participants. The study shows significant differences between SEN and mainstream students, which means SEN-students with lower cohesion index are isolated in their own classes.

1. Bevezetés

Az Európai Közösségek a nyolcvanas évek végén kezdte el azt az átfogó folyamatot, amelynek elsődleges célkitűzése a fogyatékossgal élők társadalmi integrálása. Az UNESCO 1994-ben rögzített szalamankai ajánlása és cselekvési tervezete szerint a sajátos nevelési igényű tanulók oktatása nem fejlődhet tovább szegregált –azaz elkülönített formában. Ezért egy átfogó oktatási stratégiára, és egy új társadalmi,- és közgazdasági politikára volt szükség. Ez pedig fontos reformokat igényelt az iskola szervezésben és az oktatáspolitikában. Ez a dokumentum egy világméretű konszenzus eredményét mutatja be a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásának jövőjéről. Alapelve az inkluzív (befogadó) oktatáshoz való közeledés, az iskoláknak képessé kell válniuk minden gyermek, de különösen a sajátos

nevelési igényű gyermekek szükségleteinek kielégítésére.¹ Ezzel a rendelkezéssel- amennyiben teljesen megvalósulna, valóban minden gyermek már életének az elején megkapná a lehetőséget, hogy teljes jogú tagja legyen a társadalomnak

Magyarország oktatáspolitikájának része az Európai Unió által kidolgozott oktatási-nevelési program. Megfogalmazódott ugyanis, hogy a fogyatékkal élők problémáját kiemelt ügyként kezelve mindenhol egyértelműen és határozottan kezeljék,- azon területeken (beleértve Magyarországot is), ahol a sokféleség és változatosság jellemző-, az integrációt tekintve oktatáspolitikai célként. Ezen keretek közt, egy elképzelt skálán jól megfigyelhetővé válnak az integráció eltérő mértékei. További célként tekintenek az integráció társadalmi megítélésének kezelésére: az oktatás feladatává tüzte ki a fogyatékkal élők elfogadását, hiszen a felnőtt társadalom is akkor válik befogadóvá, ha ennek alapjait már gyermekkorban lerakták.

A sajátos nevelési szükségletű gyermekek oktatásának jogi kereteit a Köznevelési Törvényben² (1993/VXXIX. törvény), illetve annak végrehajtási rendeletében (11/1994 MKM rendelet) található.

2/2005. (III.1.) OM rendelet pedig a sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelési irányelvének és a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelveit tartalmazza. Az állam erőforrásokat biztosít a gyógypedagógiai, habilitációs folyamatok megvalósításához (speciális iskolák, integrált nevelés, terápiás habilitációs és rehabilitációs tevékenység, egészségügyi ellátás, társadalmi érdekérvényesítés³.

2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 4. § 13. és 4. § 25. szerint sajátos nevelési igényű tanulók⁴:

- kiemelt figyelmet igénylő gyermek,
- különleges bánásmódot igénylő gyermek,
- sajátos nevelési igényű gyermek,
- beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek,
- kiemelten tehetséges gyermek,
- a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvény szerint hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermek.

A pedagógiai szakszolgálati intézmények működését az 15/2013. (II.26.) EMMI rendelet szabályozza⁵. Ennek alapján és az EGYMI (Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény) segítségével az SNI tanulókat az általános iskolákban utazó gyógypedagógusok fejlesztik.

A nevelési folyamat így alkalmazkodott a gyermekek egyéni sajátosságához, az SNI-tanulók többlet időt kaptak a képességeik „beéréséhez” Az integrált oktatás tehát jogilag 1993 óta szabályozott Magyarországon. Ennek jogi keretrendszere kiépült, az állam fokozott felelősséget vállal a fogyatékkal élők esélyegyenlőségének és teljes társadalmi integrációjának megvalósulásáért. A törvények, rendeletek lehetőséget biztosítanak a pedagógiai tevékenység sérülés-specifikus adaptálására, így a környezeti akadályok felszámolása megvalósítható⁶. Ilyen keretek között az

integrált tanulók szociális státusza előnyösen változtatható, több interakciós lehetőségük van többségi társaikkal. Ennek ellenére számos kutatás^{7, 8, 9, 10, 11} számol be az ellenkezőjéről, nevezetesen, hogy ezek a gyerekek a saját osztályukban marginalizálódnak és a szociális státuszuk alacsony. Az iskolai légkörnek tanulói oldalon nagyon fontos összetevője a társakhoz való viszony. Amennyiben egy szervezetben egy tag szociometriai módszerek alapján végzett vizsgálat során kapott kölcsönös visszajelzése – kohéziós indexe 10% alatt marad, gyakorlatilag az adott tag nem tekinthető a szervezet tagjának¹²

Több évtizede a fejlett országokban új közigazgatási reformokat (New Public Management) vezettek be. A kilencvenes évek végétől a magyar közoktatásban is megjelent ez az új szabályozási rendszer, amely engedélyezte a helyi szintű differenciálódást és a speciális igényekhez való alkalmazkodást. Ezt, a szabályozásban végbemenő átalakulást decentralizációnak nevezik. Lényege, hogy a kormány alsóbb szintekre telepíti a hatásköröket. Ez törvényszerűen szükséges, mert az oktatás egyre összetettebbé – komplexebbé válik. Ez kiterjed az emberi kapcsolatok és az ember által használt technológia bonyolódására is. A komplexitás miatt a szabályozási feladatok elláthatatlanná válnak, így az állam támogatja az új ellenőrzési és szabályozási rendszereket. Esetenként oly módon bátorítja a törekvéseket, hogy nem határozza meg, az iskola hogyan hajtja végre a programját. Ha növekszik a komplexitás, akkor ezzel együtt a kiszámíthatóság és a tervezhetőség is csökken, ami magával vonja a kockázat és a bizonytalanság növekedését is. Ennek több következménye is lehet. Egyik folyamánya, hogy a tanuló gyerek közösségek heterogenitása megnő, ezzel együtt megnő a speciális ellátást igénylő gyerekek köre is, ami nehezebbé teszi az ellátásuk megszervezését. Az is előfordulhat, hogy az iskolák a helyi saját érdekeik figyelembe vétele miatt, eltérnek az országos politikai vonaltól. A legtöbb modern társadalom fenn kívánja tartani a komplexitás magas szintjét. Ugyanakkor az új, decentralizált rendszer már kellőképpen megerősödött, ahhoz, hogy a régebbi kevésbé komplex- szorosabb állami szabályozási rendszer visszaálljon.¹³

Az intézményvezetőknek menedzserekké kell válniuk és egyre ügyesebben és rugalmasabban kell dolgozniuk ahhoz, hogy az általuk vezetett intézmény fennmaradhasson, egyre nagyobb szükségük van az oktatásmenedzsment elméletére és gyakorlatára¹⁴ Budapest, Zugló kerület 17 általános iskolájából 2 helyen találkozhatunk olyan speciális oktatással, ahol alsóbb évfolyamon a beszéd fogyatékos SNI-tanulók külön osztályokban tanulnak¹⁵ a Németh Imre és a Móra Ferenc Általános Iskolák logopédiai osztályaiban. Ezekbe az intézményekbe olyan gyerekek járnak, akiknek a szülei felismerték és elfogadták gyermekeik sérülését és próbálják számukra a legoptimálisabb pedagógiai feltételeket biztosítani. Ennek a két intézménynek a vezetősége igyekezett eleget tenni ennek a szülői óhajnak. A Móra Ferenc Általános Iskola a pedagógiai programja alapján indította be az 1994/1995. tanévben az 'L' jelzésű logopédiai osztályait. Ezekbe az osztályokba csak beszéd-fogyatékos tanulók járnak. (BNO F 98.5 , BNO F 98.6, BNO Q 35 , BNO F 80.1,

BNO F 80.0) Itt SNI szegregációról beszélhetünk, hiszen 1-4. osztályig évfolyamonként együtt, egy közösségben vannak a beszéd fogyatékos gyerekek (1.L, 2.L, 3.L, 4.L.) Az előbb említett elkülönítés, úgy tűnik, hatékony a gyerekek egyéni fejlesztésében, viszont ezen osztályok létezése konzerválhatja a fejlődési különbséget a kortárs osztályokhoz képest. ¹⁶ Az 5. évfolyam elérésekor az 'L' osztályban tanuló beszéd fogyatékos gyerekeket a párhuzamos osztályokba integrálják-helyezik át. A felső évfolyamba került gyerekeknek nem csak az új osztályfőnök, szaktanárok megjelenését kell elfogadniuk, hanem azt is, hogy a korábbi megszokott osztályközösségük felbomlik és korábbi osztálytársaikkal a kapcsolat így lazábbá válik. Az 1. és a 2.sz. táblázat tartalmazza a kísérleti iskola tanulóinak megoszlását az SNI tanulók tükrében.

1.táblázat: SNI-tanulók a kísérleti intézmény alsó évfolyamain 2015 május hónapban

	Integrátlan oktatott fő	Szegregáltan oktatott fő
1. osztály	3	14
2. osztály	0	9
3. osztály	2	12
4. osztály	2	11
Összesen	7	46

Forrás: saját szerkesztés

2.táblázat: SNI-tanulók a kísérleti intézmény felső évfolyamain 2015 május hónapban

	Integrátlan oktatott fő	Szegregáltan oktatott fő
5. osztály	10	0
6. osztály	7	0
7. osztály	5	0
8. osztály	7	0
Összesen	29	0

Forrás: saját szerkesztés

A vizsgálatban résztvevő többségi tanulók alsó tagozatban: 95 fő, felső tagozatban 137 fő.

2. Anyag és módszer

Kutatásom során elsődleges adatforrásként a kísérleti intézmény (Budapest - Móra Ferenc Általános Iskola) 1.-8. osztályos (7-15 éves) sajátos nevelési igényű és többségi tanulóit vizsgáltam. A kísérletben résztvevők létszáma: 82 fő SNI és 232 fő többségi tanuló. Előzetesen minden érintett tanuló szüleitől a kutatáshoz írásbeli beleegyező nyilatkozatot kértem. A vizsgálatot 2015 május hónapban kezdtem el. A 18 zárt kérdésből álló önkitöltéses kérdőívben, szociometriai vizsgálat során térképeztem fel a kutatásban résztvevő gyerekek rokonszenvi és szociális funkcionális választásait osztályonként. A kérdőívet az iskola pszichológusa bocsátotta rendelkezésemre. Rokonszenvi és bizalmi kérdések (ki mellé ülnél egy padba, kinek mondanád el a titkodat ?) mellett szociális funkcióra vonatkozó kérdések (Ki a legjobb sportoló az osztályban, ki tudna legszebben felköszönteni egy híres embert ?) is szerepeltek. Célom az egyes tanulók kohéziós indexének összehasonlítása a saját osztályaikban.

- 10-13% az index átlagértéke;
- 15% fölött már magas kohézióról beszélünk ;
- 10% alatt az adott egyén nem tagja a szervezetnek

Alsó tagozaton három csoportot különítettem el: 1. többségi tanulók (95 fő), 2. integráltan – többségi osztályokban oktatott SNI-tanulók, (7 fő) 3. szegregáltan oktatott SNI-tanulók. (46 fő)

Felső tagozaton két csoportot különítettem el: 1. többségi tanulók (137 fő), 2. integráltan – többségi osztályokban oktatott SNI-tanulók, (29 fő) Elemzésemben arra kerestem választ, hogyan alakul az egyes csoportok tagjainak a kohéziós indexe.

Négy alapfeltevésem volt.

- H1 – Az integráltan oktatott SNI-tanulók kohéziós indexe a rokonszenvi kapcsolatoknál nem tér el az osztályukban a többségi tanulókéétól;
- H2 – Az integráltan oktatott SNI-tanulók kohéziós indexe a funkcionális kapcsolatoknál nem tér el az osztályukban a többségi tanulókéétól;
- H3 – Alsó tagozaton a szegregáltan oktatott SNI-tanuló kohéziós indexe sem a rokonszenvi kapcsolatoknál, sem a funkcionális kapcsolatoknál nem tér el többségi társaitól
- H4 – Alsó tagozaton a szegregáltan oktatott SNI-tanulóknak sem a rokonszenvi, sem a funkcionális kapcsolati kohéziós indexe nem tér el az integráltan oktatott SNI- társaiktól.

3. Eredmények

Vizsgálatom során az SPSS szoftvert használtam. Először a normalitás vizsgálatot végeztem el mindkét változóra, amely meghatározza az alkalmazható vizsgálatokat. Mindkét független változó adatai a normális eloszlást követték. Független változók voltak a rokonszenvi választás és a funkcionális választás,

függő változóim az egyes csoportok (1. többségi tanulók, 2. SNI-tanulók, 3. L-SNI tanulók) Null hipotézisem az volt, hogy a kohézió indexek átlaga azonos a csoportokban. Alsó tagozatban a három csoport miatt a Manova (Multivariate ANalysis Of Variance, vagyis többváltozós variancia-analízis) alkalmaztam. Ez egy többváltozós eljárás, mely során több változó átlagait tudjuk összehasonlítani. 2 vagy több változó esetén használható. A kovarianciai együttható segítségével tesztelhető, hogy a független változók együtt mozognak-e. A vizsgálat eredménye viszont szignifikáns volt. A Post Hoc test lefolytatása után látható a független változók átlagainak eltérése.

Eredmények a rokonszenvi választásoknál alsó tagozatosoknál

- A többségi tanulók (1.csoport) rokonszenvi választásai szignifikánsan nem térnek el az SNI-tanulókétól (2.csoport): átlagok közötti különbség:6,47, szig:0,095
- A többségi tanulók (1.csoport) rokonszenvi választásai rosszabbak az L-SNI-tanulókénál (3.csoport): átlagok közötti különbség:-17,92, szig: 0,000
- Az SNI-tanulók (2.csoport) rokonszenvi választásai rosszabbak az L-SNI-tanulókénál (3.csoport) : átlagok közötti különbség:-24,39 , szig:0,000

Eredmények a szociális funkcionális választásoknál alsó tagozatosoknál

- A többségi tanulók (1.csoport) rokonszenvi választásai jobbák az SNI-tanulókénál (2.csoport): átlagok közötti különbség:11,43 , szig:0,032
- A többségi tanulók (1.csoport) rokonszenvi választásai rosszabbak az L-SNI-tanulókénál (3.csoport): átlagok közötti különbség:-15,01, szig: 0,000
- Az SNI-tanulók (2.csoport) rokonszenvi választásai rosszabbak az L-SNI-tanulókénál (3.csoport) : átlagok közötti különbség:-26,45, szig:0,000
- Felső tagozatban nincsenek szegregált SNI-s osztályok, csak integrált osztályok. Mivel csak két csoportunk van ezért kétmintás T-próbát alkalmaztam.

Eredmények a rokonszenvi választásoknál felső tagozatosoknál

- A többségi tanulók (1.csoport) rokonszenvi választásai jobbák az SNI-tanulókénál (2.csoport): szig:0,00

Eredmények a szociális funkcionális választásoknál felső tagozatosoknál

- A többségi tanulók (1.csoport) funkcionális választásai jobbák az SNI-tanulókénál (2.csoport): szig:0,00

Az eredmények az alábbiak szerint alakultak.

- H1 – Alsó tagozaton az SNI-tanulók és a többségi tanulók rokonszenvi választásai szignifikánsan nem térnek el. Így ezt az alapfelvetést, miszerint az integráltan oktatott SNI-tanulók kohéziós indexe a rokonszenvi kapcsolatoknál nem tér el az osztályukban a többségi tanulókétól megtartom.
- H1 – Felső tagozaton az SNI-tanulók és a többségi tanulók rokonszenvi választásai szignifikánsan eltérnek. Így ezt az alapfelvetést, miszerint az integráltan oktatott SNI-tanulók kohéziós indexe a rokonszenvi kapcsolatoknál nem tér el az osztályukban a többségi tanulókétól, elvettem.

- H2 – Az integráltan oktatott SNI-tanulók kohéziós indexe a funkcionális kapcsolatoknál eltér az osztályukban a többségi tanulókéétól. Így ezt az alapfelvetést, miszerint az integráltan oktatott SNI-tanulók kohéziós indexe a funkcionális kapcsolatoknál nem tér el az osztályukban a többségi tanulókéétól, elvetem.
- H3 – Alsó tagozaton a szegregáltan oktatott SNI-tanulóknak mind a rokonszenvi, mind a funkcionális kapcsolati kohéziós indexe eltér a többségi társaiktól. Így ezt az alapfelvetést, miszerint az alsó tagozaton a szegregáltan oktatott SNI-tanuló kohéziós indexe sem a rokonszenvi kapcsolatoknál, sem a funkcionális kapcsolatoknál nem tér el többségi társaiktól elvetem.
- H4 – Alsó tagozaton a szegregáltan oktatott SNI-tanulóknak mind a rokonszenvi, mind a funkcionális kapcsolati kohéziós indexe eltér el az integrált SNI-társaiktól. Így ezt az alapfelvetést, miszerint az alsó tagozaton a szegregáltan oktatott SNI-tanulóknak sem a rokonszenvi, sem a funkcionális kapcsolati kohéziós indexe nem tér el az integráltan oktatott SNI- társaiktól, elvetem.

4. Összefoglalás

Jelen tanulmány a kísérleti általános iskolában 82 fő SNI és 232 fő többségi tanulót vizsgált. A szociometriai vizsgálat eredménye azt mutatja, hogy az alsó tagozatban szegregált formában oktatott SNI-tanulóknak mind a rokonszenvi, mind a funkcióra vonatkozó kölcsönös választása gyakoribb, így a kohéziós indexük is jobb a másik két csoporthoz képest. Alsó tagozatban a többségi tanulók és az integráltan oktatott SNI-tanulók rokonszenvi választásai között nincs különbség. A többségi tanulók funkcióra vonatkozó kölcsönös választása viszont gyakoribb, így a kohéziós indexük is jobb az integráltan oktatott SNI-tanulóknál. Felső tagozatban a többségi tanulók mind a rokonszenvi, mind a funkcióra vonatkozó választásai gyakoribb az integráltan oktatott SNI-tanulókhoz képest, így mindkét kohéziós indexük jobb. Vizsgálatom eredménye egybevág korábbi, hasonló kutatások eredményeivel. Integrált osztályokban a többségi tanulók általában nem barátkoznak sérült társaikkal, akik emiatt gyakran magányosak és alacsony önértékelésűek.¹⁷ Ez pedig óhatatlanul magával vonja az utóbbi csoport tagjainak szociális és érzelmi fejlődésének visszamaradását és viselkedési problémákat okoz. Az SNI tanulók többségi társaikhoz képest az osztályközösségben kevésbé elfogadottabbak, visszautasítottabbak, szociális helyzetük rosszabb. Ennek oka lehet a szociális képességek elmaradása.¹⁸ Rokonszenvi kérdésekben enyhén értelmi fogyatékos tanulók kevesebb kölcsönös választást kaptak, mint többségi társaik.¹⁹ Egy 45 publikációt vizsgáló kutatás is hasonló következtetésekre jutott, miszerint az integrált tanulók alacsonyabb szociális státusszal rendelkeznek, emellett azt is megállapította, hogy az eredményeket nem befolyásolja az iskola szervezet struktúrája vagy az integráció típusa.²⁰

Alapvető cél az egyenlő esélyek megteremtése az oktatásban is, a speciális oktatási igényekkel rendelkező gyermekek együttnevelése és a diszkrimináció megszüntetése. Ma sehol a világon, így Magyarországon sem létezik olyan szakmai fórum, amely támogatná az oktatás szegregált szervezeti formáját, de ennek ellenére sokan úgy vélik, hogy a speciális szükségletekkel rendelkező gyermek oktatása jobban megoldható lenne az általános iskolák keretein kívül.²¹ Szegregált oktatással az országban több helyen is találkozhatunk, ahogyan azt munkájában megállapítja²², ahol részben, vagy teljesen elkülönítve oktatják a sajátos nevelési igényű tanulókat. Egy korábbi vizsgálat megállapította, hogy a szegregált szervezeti formában oktatott SNI-tanulók jobb motoros teljesítményt értek el, mint a kontroll csoport SNI-tanulói az integrált iskolában.²³ Az ilyen intézményekre jellemző, hogy alapítványi, esetleg önkormányzati fenntartással működnek és sokszor komoly gondokat okoz működtetésük. Kerülő²⁴ esettanulmánya bemutat egy Nyíregyházán évek óta szegregált formában működő általános iskolát, ahol elég volt egy önkormányzati döntés ahhoz, hogy azt bezárják. A döntés alapja a szalamankai ajánlás²⁵, amely kimondja, hogy az SNI-tanulók oktatása nem fejlődhet tovább szegregált formában. A törvények által szabályozott inkluzív oktatás sem óvja meg az SNI-tanulókat a szegregáció elől. A szegregáció egy új formája jelenik meg az inkluzív iskola keretei között. A szaktanárok egyénre szabott fejlesztési tervet készítenek, külön gyógypedagógus foglalkozik a tanulóval, az integrált tanuló számos esetben nem érzi, hogy tagja lenne az osztályközösségnek²⁶ „Nagyon különös, ahogyan az inkluzív oktatás működik, Sokkal inkább egyfajta mikro-elkülönített oktatásnak nevezném többségi iskolában” – állítja egy pedagógus.²⁷ Amennyiben cél a jobb szociális integráció elérése, Szekeres²⁸ két választási lehetőséget ajánl fel. Az iskolákban olyan oktatási folyamatot kellene alkalmazni, ami több kommunikációs lehetőséget és több kooperációs munkát biztosít (1), illetve a többségi tanulók ismeretét kellene bővíteni sajátos igényű társaikkal kapcsolatosan, hogy elfogadóbbá váljanak (2). Teljesen egyetértek fent említett szerző mindkét javaslatával. Jelen tanulmány a korábbi hazai és nemzetközi kutatásokat támasztja alá, miszerint az inkluzív integráltan oktatott SNI-tanulók minden erőfeszítés ellenére marginalizált helyzetben vannak. A szalamankai javaslat és a Magyar oktatási törvény lényege a társadalmi integráció elkezdése már fiatal korban. Az oktatási intézmények pedagógusai ezeknek a törvényeknek eleget is tesznek, ennek ellenére a cél eredményessége kétséges.

JEGYZETEK

- 1). http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_E.PDF
- 2). http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99300079.TV
- 3). http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0500002.OM
- 4). http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100190.TV

- 5). http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1300015.EMM
- 6). <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/idex.php?menuindex=200&pageindex=kozltart-&ev=2012&szam=132>
- 7). Bless Gerard (1995) A tanulásban akadályozottak integrációja – a szociális, emocionális és értelmi fejlődéssel kapcsolatos hatékonyságkutatás eredményei. In: Csányi Y. (szerk.): Együttnevelés- Speciális igényű tanulók az iskolában. Iskolafejlesztési Alapítvány OKI Iskolafejlesztési központ. 132-142.
- 8). Christofer.Mamas (2013) Promoting social interaction in the inclusive classroom: Lessons from inclusive schools in England and Cyprus. *Procedia Social and Behavioral Sciences* Volume 2, Issue 4, December 2013, Pages 217–226
- 9). Skar Lysa (2003) Peer and adult relationships of adolescents with disabilities. *Journal of Adolescence* (2003) Volume 26, Issue 6, 635–649 p.
- 10). Szekeres Ágota (2012) Integráltan tanuló, enyhén értelmi fogyatékos gyermekek szociális helyzetének felmérése szociometria segítségével. *Iskolakultúra* 12. 11. sz. 3–23.
- 11). Susan Tetler (2006) A tanítás és tanulás modelljei, dilemmák és kihívások. *Iskolakultúra*, Vol. No. 10, 2006.
- 12). Csepeli György (2003): A szervezkedő ember. Osiris Kiadó, Budapest
- 13). Halász Gábor (2002) Az állam szerepének változása a modern közoktatás szabályozásában *Iskolakultúra* 2002. 4.szám,
- 14). Móré Marianna (2015) Menedzsment feladatok a közoktatási intézményekben
- 15). <http://www.zuglo.hu/kepek/dokutar/281/ISKOLA.pdf?refres=6900>
- 16). Nagy József (2008) Az alsó tagozatos oktatás megújítása. Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért 53-68.o.
- 17). Skar Lysa (2003) Peer and adult relationships of adolescents with disabilities. *Journal of Adolescence* (2003) Volume 26, Issue 6, 635–649 p.
- 18). Christofer.Mamas (2013) Promoting social interaction in the inclusive classroom: Lessons from inclusive schools in England and Cyprus. *Procedia Social and Behavioral Sciences* Volume 2, Issue 4, December 2013, Pages 217–226
- 19). Szekeres Ágota (2012) Integráltan tanuló, enyhén értelmi fogyatékos gyermekek szociális helyzetének felmérése szociometria segítségével. *Iskolakultúra* 12. 11. sz. 3–23.
- 20). Bless Gerard (1995) A tanulásban akadályozottak integrációja – a szociális, emocionális és értelmi fejlődéssel kapcsolatos hatékonyságkutatás eredményei. In: Csányi Y. (szerk.): Együttnevelés- Speciális igényű tanulók az iskolában. Iskolafejlesztési Alapítvány OKI Iskolafejlesztési központ. 132-142.
- 21). Kende Anna (2004) Együtt vagy külön? A szegregált iskolarendszer és a speciális oktatási szükségletek. *Iskolakultúra* 2004/1. 3-13.o.
- 22). Kecső Klára (2010) Sajátos nevelési igényű tanulók az oktatásban. *Debreceni Egyetem Szakdolgozat* 1-24.o.
- 23). Erdei Norbert (2014) Sajátos Nevelési Igényű tanulók összehasonlító vizsgálata két általános iskolában *Agrártudományi Közlemények Acta Agraria Debreceniensis* 58. pp. 71-76.
- 24). Kerülő Judit ((2008) Az integráció és a szegregáció kérdése egy iskolabezárás kapcsán. *Okta-táskutató és fejlesztő intézet könyvtára Új pedagógiai szemle* 2008.01. 12-28.o.
- 25). http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_E.PDF
- 26). Susan Tetler (2006) A tanítás és tanulás modelljei, dilemmák és kihívások. *Iskolakultúra*, Vol. No. 10, 2006.

- 27). Christofer.Mamas (2013) Promoting social interaction in the inclusive classroom: Lessons from inclusive schools in England and Cyprus. *Procedia Social and Behavioral Sciences* Volume 2, Issue 4, December 2013, Pages 217–226
- 28). Szekeres Ágota (2012) Integráltan tanuló, enyhén értelmi fogyatékos gyermekek szociális helyzetének felmérése szociometria segítségével. *Iskolakultúra* 12. 11. sz. 3–23.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bless Gerard (1995) A tanulásban akadályozottak integrációja – a szociális, emocionális és értelmi fejlődéssel kapcsolatos hatékonyságkutatás eredményei. In: Csányi Y. (szerk.): *Együttnevelés-Speciális igényű tanulók az iskolában*. Iskolafejlesztési Alapítvány OKI Iskolafejlesztési központ. 132-142.
- Christofer.Mamas (2013) Promoting social interaction in the inclusive classroom: Lessons from inclusive schools in England and Cyprus. *Procedia Social and Behavioral Sciences* Volume 2, Issue 4, December 2013, Pages 217–226
- Csepeli György (2003): *A szervezkedő ember*. Osiris Kiadó, Budapest
- Csépe Valéria (2008) A különleges oktatást, nevelést és rehabilitációs célú fejlesztést igénylő (SNI) gyermekek ellátásának gyakorlata és a szükséges teendők. *Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért Országos Közoktatási Intézet, Budapest 2009.139-165.o.*
- Erdei Norbert (2014) Sajátos Nevelési Igényű tanulók összehasonlító vizsgálata két általános iskolában *Agrártudományi Közlemények Acta Agraria Debreceniensis* 58. pp. 71-76.
- Halász Gábor (2002) Az állam szerepének változása a modern közoktatás szabályozásában *Iskolakultúra* 2002. 4.szám,
- Kecső Klára (2010) Sajátos nevelési igényű tanulók az oktatásban. *Debreceni Egyetem Szakdolgozat* 1-24.o.
- Kende Anna (2004) Együtt vagy külön? A szegregált iskolarendszer és a speciális oktatási szükségletek. *Iskolakultúra* 2004/1. 3-13.o.
- Kerülő Judit ((2008) Az integráció és a szegregáció kérdése egy iskolabezárás kapcsán. *Oktatáskutató és fejlesztő intézet könyvtára Új pedagógiai szemle* 2008.01. 12-28.o.
- Magyar közlöny 2012. Évi 132. Szám Az emberi erőforrások miniszterének 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelete a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról 22436-22525
- Móré Marianna (2015) *Menedzsment feladatok a közoktatási intézményekben*
- Nagy József (2008) Az alsó tagozatos oktatás megújítása. *Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért* 53-68.o.
- Skar Lysa (2003) Peer and adult relationships of adolescents with disabilities. *Journal of Adolescence* (2003) Volume 26, Issue 6, 635–649 p.
- Susan Tetler (2006) A tanítás és tanulás modelljei, dilemmák és kihívások. *Iskolakultúra*, Vol. No. 10, 2006.
- Szekeres Ágota (2012) Integráltan tanuló, enyhén értelmi fogyatékos gyermekek szociális helyzetének felmérése szociometria segítségével. *Iskolakultúra* 12. 11. sz. 3–23.

ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI OKTATÓK TANÁRI MINŐSÉGÉNEK MEGÍTÉLÉSE

PERCEPTION OF LECTURERS AND SEMINAR CONDUCTORS TEACHING QUALITIES

KATONA-KIS VIKTÓRIA ügyvivő szakértő
Óbudai Egyetem, Intézményfejlesztési Főigazgatóság

ABSTRACT

The research is examining opinions from students about teaching qualities. Earlier studies and literatures revealed many traits that can influence the judgement of a particular teacher. However, they did not examine the differences that can appear between seminar conductors and lecturers in a social space where students experience teaching qualities. We can assume that each mentioned groups of teachers establish different relationships with the students due to the distinct group numbers and working methods. Below I will present the research results where the characteristics of the seminar conductors get compared to the characteristics of the teachers who the students could meet during the lectures of their university study. The students' opinion is relevant in the aspect of teaching qualities, therefore the research is also based on questionnaire of student opinions made among the undergraduates of Óbuda University, with the help of higher-grade full time training students.

1. Bevezetés

A kutatás a tanári minőség hallgatói megítélését vizsgálja, melynek keretében egyrészt igyekszik kvantifikálni a tanári minőség különböző dimenzióit, másrészt azonban a változók segítségével az értékelt tanárok egyszerű, bináris értékelésére is sor kerül a tanulmányban.

A tanári minőség indikátorainak vizsgálatával már számos korábbi kutatás is foglalkozott, azonban nem vizsgálták, hogy a gyakorlatvezető oktatók és az előadók között milyen különbségek alakulhatnak ki abban a szociális térben, melyben a hallgatók érzékelik a tanári minőséget. Feltételezhető, hogy a két oktatói csoport különböző kapcsolati viszonyt alakít ki a hallgatókkal, az eltérő csoportlétszámból és munkamódszerből adódóan. A tanulmányban bemutatom azokat a kutatási eredményeket, amelyben összehasonlítottam a gyakorlatvezető oktatók jellemzőit azoknak az oktatóknak a jellemzőivel, akikkel a hallgatók előadás keretében találkozhattak egyetemi tanulmányaik során. A tanári minőség vizsgálatának szem-

pontjából meghatározó a diákok véleménye, így a kutatás módszere is diákvéleményeken alapuló kérdőíves megkérdezés, amely az Óbudai Egyetem hallgatóinak körében valósult meg felsőbb éves, nappali tagozatos hallgatók bevonásával.

2. Szakirodalmi háttér – pedagóguskutatások, tanári minőség

A pedagógiai kutatásokkal kapcsolatos szakirodalmak több nagyobb irányzatba sorolhatók. Kezdetben a pedagógusok személyisége foglalkoztatta a kutatókat, igyekeztek meghatározni azokat a tulajdonságokat, amelyek segítségével jó tanár válhat valakiből. Többek között ilyen jellemzőnek tekintette az 1930-as években Hart az igazságos, elfogulatlan értékelést, a türelmet és megértést, valamint a vidám és barátságos megnyilvánulásokat a tanárok részéről (Falus, 2004). A tulajdonságokat vizsgáló kutatások még napjainkban is fellelhetők, azonban eredményesség szempontjából ezekkel a kapcsolat nem igazolt (Szivák, 2002).

A továbbiakban a kutatások fókuszába a tanárok gyakorlati tevékenysége került, melyet igyekeztek számszerűsíthető formába alakítani a megfigyelők. Ebben az időszakban jellemzőek voltak az osztálytermi megfigyelésen alapuló kutatások, azonban ekkor sem sikerült igazán megragadniuk a tulajdonságok és tevékenységek mögött meghúzódó gondolatokat és folyamatokat. Így a későbbi irányzatok – például a konstruktivista pedagógiai irányzat, vagy a kognitív pszichológia – ebben az irányban kezdek vizsgálni. Fontos állomás volt a döntéshozatal tanulmányozása, valamint különböző komplex modellek (Snow-modell, Smith-modell) létrehozása.

A későbbiekben inkább a tanári tudás került a középpontba, amelyet több kategóriába soroltak: pedagógiai, szaktárgyi, pedagógiai tartalmi tudás. (Falus, 2004). A sémák vizsgálata is fontossá vált, különösen a tanárrá válás folyamatának kutatásában (Szivák, 1999), valamint a sémaelmélet is segítette a pedagógiai szituációk mögött meghúzódó döntések megértésében (Falus, 2001). Kiemelt figyelmet fordítottak a pályakezdő szakaszra, a pályaidentitás kialakulásának állomásaira (Ritókne, 1986). A pedagógusok gondolkodásának vizsgálata során szintén figyelmet kapott a „beliefs” fogalma, melyet egyfajta nézetrendszerként értelmezhetünk. Ez a fogalom a tanári minőség kérdésének szempontjából is kiemelkedő jelentőséggel bír, hiszen befolyásolja azt. Ezek a nézetek alapulhatnak személyes, vagy képzési tapasztalatokon, valamint saját oktatási gyakorlatokon is (Falus, 2001). A 90-es évektől a fókuszba a reflektív gondolkodás került akár a tanárok tekintetében (Schön, 1983), akár a reflexiók kollegiális szintjén (Szivák, 2003).

A tanári minőség kérdése – az, hogy mitől válik valakiből jó tanár – szintén régóta foglalkoztatja a kutatókat. Már igen korán, 1597-ben a piarista rend irányvonalakat jelölt ki tanárai számára: egészség és örömteli munkavégzés. 1969-ben egy tanulmányban a jó tanárok tekintetében már alátámasztást nyert a segítőkészség, a humor és az emberségesség fontossága (Hamachek, 1969). Később a tanárt, mint érett személyiséget körvonalzták (Allport, 1980), Clark pedig diákvéleményeken

alapuló kutatása során a diákok megismerését, tiszteletét, a bátorítást és vezetést emelte ki a tanári erények sorából (Clark, 1990). Később Rogers a személyes kapcsolatok fontosságát helyezte előtérbe (Rogers, 2006).

A tanári minőséggel kapcsolatos kutatások napjainkban is igen jelentős szerepet kapnak, azonban érdemes figyelembe venni azokat az elemeket is, amelyek folyamatosan változnak attól függően, hogy az adott tanár éppen melyik osztályban/csoportban tanít, hiszen az adott körben, szituációban kialakult szociális tér is eltérő lesz. Az információk átadásán túl nyilvánvalóan sokkal összetettebb, nehezebben mérhető elemek is befolyásolják a tanári minőséget, ilyen lehet például az érzelmi elfogadás, a személyiségjegyek, vagy a kapcsolati, asszociációs elemek alakulása (Suplicz, 2012). A tanári minőség kérdésének fontosságát szintén mutatja, hogy a pedagógusok minősítési rendszerében is számos területen megjelennek különböző vizsgálandó kompetenciacsoportok és indikátorlisták, amelyek segítik a minősítés kialakítását.

3. Kutatásmódszertan

A kutatás folyamata a klasszikus kutatási terv állomásait járta be. A tanári minőség szempontjából meghatározó a diákok véleménye - korábbi kutatásokban is megjelent az a feltételezés, hogy a tanári minőség indikátorai igazán a tanár-diák kapcsolati felületen vizsgálhatók leghatékonyabban (Suplicz, 2012) - így jelen kutatás módszere is diákvéleményeken alapuló kérdőíves megkérdezés volt. A kérdőív egyaránt tartalmazott nyitott és zárt rendszerű kérdéseket. Ez utóbbiak biztosították az összehasonlíthatóság objektivitását, többségében skálázható és alternatív zárt kérdések formájában. A kérdéseket Suplicz 2012-es kutatására alapozva magam fogalmaztam meg oly módon, hogy a későbbiekben lehetővé tegyék a „jó”, illetve „rossz” tanár értékelített minősítés alkalmazását is a diákvélemények sarkított tükrözésével.

A kérdőív összesen 42 kérdést vonultatott fel, melyek feldolgozását a papír alapú megkérdezést követően Excel program segítségével végeztem el. A felmérés lebonyolítására 2014 februárjában és márciusában került sor az Óbudai Egyetem valamennyi karának (BGK, KGK, KVK, NIK, RKK) bevonásával. A megkérdezés az egyetem nappali tagozatos, felsőbb éves hallgatóinak körében valósult meg. A kérdőívet összesen 195 fő töltötte ki, az egyetem képzési profiljából adódóan 158 férfi és 37 nő, ami megközelítően reprezentatív nemi eloszlásnak tekinthető az intézmény esetében. A hallgatók által választott gyakorlati és elméleti oktatók esetén a válaszok alapján az elemszámok eltérést mutattak, így az eredmények értékelésekor ezt figyelembe véve, az eltérések szemléltetésére százalékos arányt mutató grafikonokat alkalmaztam.

4. Kutatási eredmények

A kérdőív kitöltésekor arra kértem a hallgatókat, hogy egyetemi tanulmányaikra fókuszálva válasszák ki az általuk legjobbnak, illetve legrosszabbnak ítélt oktatóikat, majd rájuk vetítve válaszoljanak az egyes kérdésekre. A kérdőív kitöltése során a tanári minőség a különböző munkamódszerek esetén (előadás, gyakorlat, mindkettő) ugyanazzal az általam fontosnak tartott és a szakirodalom szerint releváns 23 indikátorral volt jellemezhető, melyek a következők voltak:

- Személyiség értékei / hibái
- Pedagógia erények / hibák
- Érzelmi elfogadás / elutasítás
- Humor
- Szaktudás
- Választott oktatók gondolataiban található okos és használható elemek alakulása
- Tananyag érthetősége
- Oktatói szerepértelmezés alakulása
- Az oktató kedvéért a tantárgyba fektetett többletenergia alakulása
- Hogyan befolyásolta a teljesítményt adott tárgyból az oktató
- Érdemjegyek alakulása az oktatók tárgyai esetén
- Tisztelet háttéré
- Órák látogatásának okai
- Oktatók kiegyensúlyozottságának alakulása
- Mennyire kedvelték a hallgatók az oktatót
- Mennyire kedvelte az oktató a hallgatókat
- Oktatókba vetett hallgatói bizalom alakulása
- Hallgatókkal való kapcsolattartás minősége
- A hallgatói csoporttal kapcsolatos érzések kimutatása
- Problémakezelés rugalmassága
- Hallgatókkal való kapcsolat alakulása
- Oktatói optimizmus
- Hallgatók véleményének fontossága

Az indikátorokat végigtekintve számos ponton volt eltérés tapasztalható az egyes oktatói csoportok között, azonban voltak olyan jellemzők is, amelyek nem mutattak jelentős különbségeket. Ilyenek voltak például: az oktatói szerepértelmezés alakulása, a humor, a választott oktatók gondolataiban található okos és használható elemek alakulása, vagy a tisztelet háttérének kérdése. Az egyes oktatói csoportok érthetőségének megítélésében sem mutatkozott számottevő különbség, azonban a gyakorlatban az érdemjegyek alakulásában már igen. A legjobbnak és legrosszabbnak választott oktatók esetén az érdemjegyek átlagos alakulásában több, mint egy egész jegynyi eltérés mutatkozott (3,72; 2,41) a legjobbnak választott oktatók tantárgyai javára. Az alcsoportokat tekintve a legjobb eredményeket

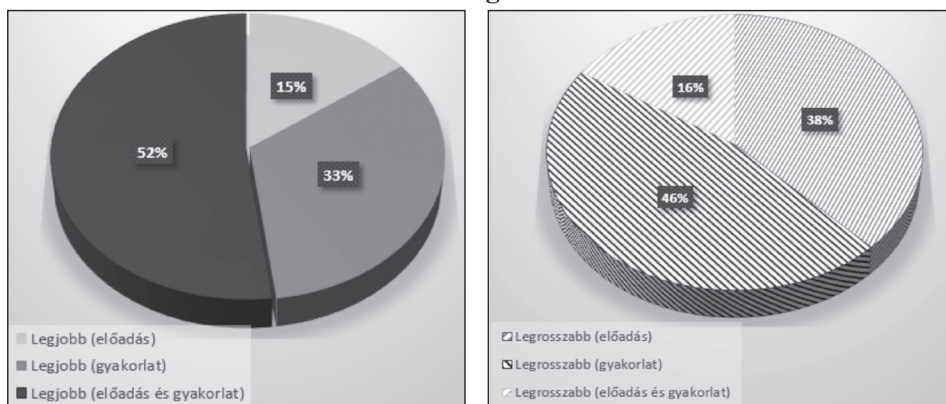
átlagosan a gyakorlati oktatók tárgyai kapcsán érték el a hallgatók (4,05), őket követték az előadók (3,93), végül azok az oktatók, akikkel a hallgatók mindkét szituációban találkozhattak (3,42). Ez utóbbi csoportban a legrosszabbnak választott oktatók esetén volt a legjobb a válaszadó hallgatók átlagos eredménye (2,62), majd őket követték az előadók (2,45), végül a gyakorlatvezetők csoportja (2,34).

Jelentős különbségek alakultak ki a hallgatók válaszai nyomán a legjobbnak, illetve legrosszabbnak választott oktatók munkamódszerek szerinti eloszlása tekintetében.

Az egyes számú ábra bal felén jól látszik, hogy a választott oktatók esetében a hallgatók több mint fele (52%) olyan oktatót ítélte a legjobbnak, akivel előadáson és gyakorlaton egyaránt volt alkalma találkozni tanulmányai során. Őket követték a gyakorlati oktatók (33%), majd az előadók (15%). Jobb oldalon a legrosszabbnak választott oktatók megoszlásában már más véleményen voltak a megkérdezettek. Legtöbb esetben (46%) olyan oktatót választottak legrosszabbnak, akivel gyakorlati keretek között találkoztak, majd az előadók jelentek meg (38%), végül legkisebb arányban (16%) azok az oktatók, akikkel elméleti és gyakorlati keretek között is találkozhattak a hallgatók. Ez utóbbi oktatói csoport legmagasabb arányban képviseltette magát a legjobbnak választott, míg legkisebb arányban a legrosszabbnak választott oktatók között.

1. ábra: A legjobbnak, illetve legrosszabbnak választott oktatók munkamódszer szerinti megoszlása

Figure 1: Distribution of teachers with the best and worst results according to working method

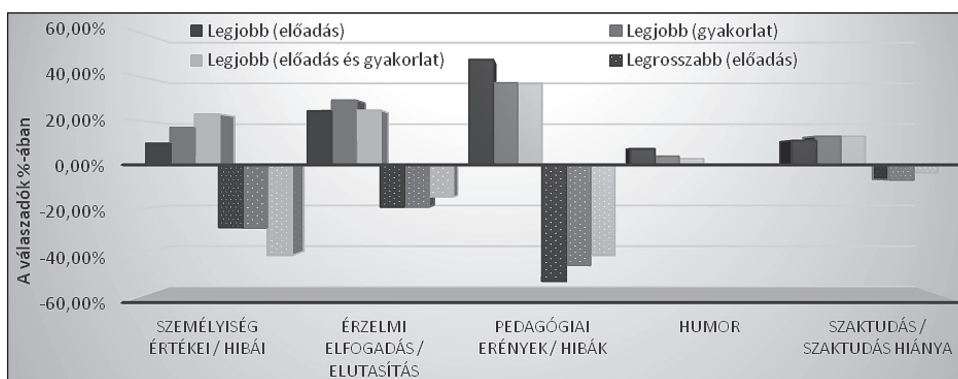

Forrás: saját szerkesztés

A következő nyitott rendszerű kérdésben a hallgatóknak 3-3 tulajdonságot kellett felsorolniuk a választott oktatók kapcsán, amely véleményük szerint az adott oktatót a többiek fölé emelte, illetve ami miatt a legrosszabbnak ítélték. A válaszokat egy korábbi kutatásra alapozva öt csoportba osztottam: személyiség értékei/

hibái, érzelmi elfogadás/elutasítás, pedagógiai erények/hibák, humor/humor hiánya, szaktudás/szaktudás hiányossága (Suplicz, 2012., p59-60). A második ábrán kitűnik, hogy a legjobbnak és a legrosszabbnak választott oktatók esetén is a legnagyobb arányban a pedagógiai elemek jelentek meg a hallgatók válaszaiban. Az előadókat ebben a kérdésben mindkét főcsoportban a legnagyobb arányban jelölték meg (47,56%, 52,60%) a megkérdezett hallgatók. A személyiséggel kapcsolatos vonások tekintetében mindkét főcsoportban azok az oktatók jelentek meg legmagasabb arányban (22,92%, 40,96%), akikkel a hallgatók előadás és gyakorlat keretében is találkoztak. Az érzelmi elfogadás kérdésében jelentősnek mondható különbségek nem alakultak ki, azonban jól látszik, hogy ezek az elemek (segítőkészség, figyelmesség,...) igenis fontosak a hallgatók számára egy adott oktató megítélése kapcsán még akkor is, ha már egyetemi tanulmányaikat végzik.

2. ábra: A legjobbnak, illetve legrosszabbnak választott oktatók jellemzői
Figure 2: The characteristics of teachers with the best and worst results

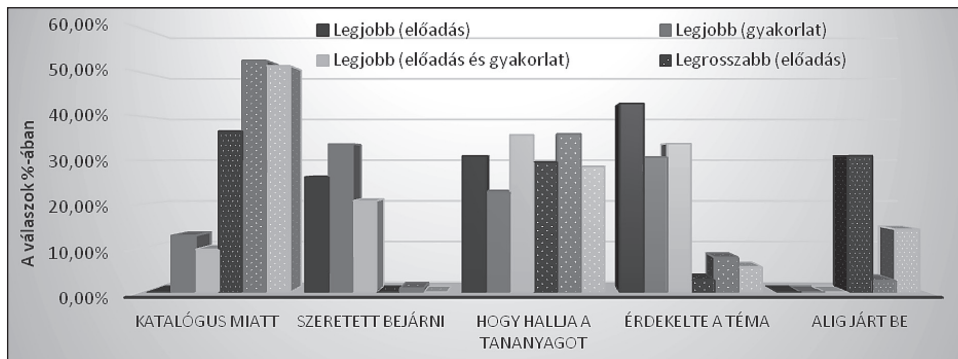

Forrás: saját szerkesztés

Bár az alcsoportok szempontjából jelentős eltérések szintén nem mutatkoztak, mégis kiemelendő a szaktudás kérdése. Általánosnak mondható az a vélekedés, ami szerint a szaktudás az egyetemi oktatók esetében meghatározó elem a tanári minőség tekintetében. A hallgatók válaszai alapján azonban jól látszik, hogy a szaktudás, vagy annak hiánya nem szerepel a leghangsúlyosabb elemek között a megítélés szempontjából.

Az órák látogatásának okairól a hallgatók alternatív zárt kérdés keretében adhattak véleményt. A harmadik ábrán látható, hogy a legrosszabbnak választott oktatók esetén az órákra való bejárás fő okaként legnagyobb arányban a „katalógus miatt” válaszlehetőséget jelölték meg a hallgatók mind az előadók, a gyakorlatvezetők, mind azon oktatók esetében, akikkel mindkét típusú foglalkozáson találkozhattak.

3. ábra: Az órák látogatásának okai a választott oktatók esetén
Figure 3: Causes of course attendance in case of chosen teachers

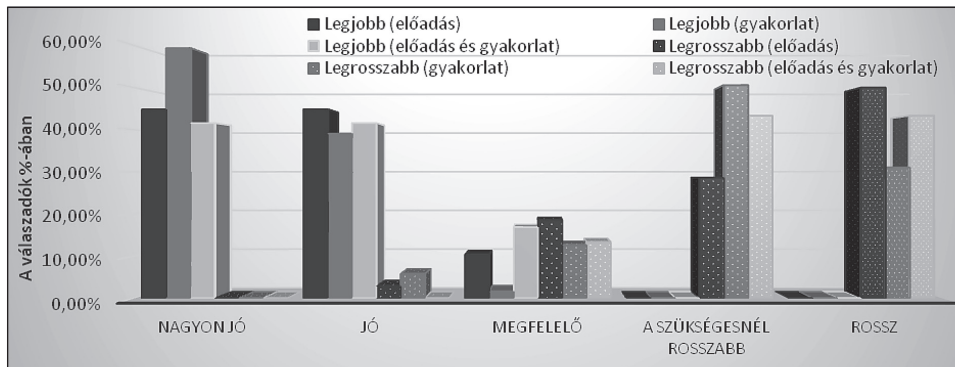
Forrás: saját szerkesztés

Érdekes eredmény, hogy a katalógus miatti megjelenés a legjobbnak választott előadók esetében nem jellemző óralátogatási ok, a hallgatók inkább azért jártak az előadásaira, mert érdekelték őket a téma (42,86%). További érdekesség, hogy a „szeretett bejárni” válaszlehetőséget leginkább csak a legjobbnak választott oktatók esetén választották a hallgatók, a csoporton belül is legnagyobb arányban (33,66%) a gyakorlatvezetők esetében. A legjobbnak választott oktatók érdeklődést keltő hatása többszöröse a legrosszabbnak választott oktatókéénak, hasonló a helyzet az órára való bejárás pozitív érzelmi viszonyulásának kérdésében is.

A hallgatók számára fontos tényező, hogy milyen kapcsolatot tudnak kialakítani az oktatókkal a közös munka során. A negyedik ábrán jól látszik a legjobbnak választott gyakorlatvezetők előnye ebben a kérdésben. A „nagyon jó”-nak ítélt kapcsolat válaszlehetőségét az ő esetükben választották legnagyobb arányban (59,38%) a megkérdezett hallgatók, míg a legrosszabbnak választott oktatók között ők szerepelnek legkisebb arányban (31,03%) a „rossz” válaszlehetőség tekintetében.

A kérdőív számos kapcsolati, érzelmi elemmel összefüggő kérdést tartalmazott. A már említetteken túl például véleményt mondhattak a megkérdezett hallgatók arról, hogy mennyire kedvelték az adott oktatót, illetve hogy érezték, az adott oktató mennyire kedvelte őket. Mindkét esetben a legjobbnak választott gyakorlati oktatók emelkedtek ki a vizsgált oktatói csoportok között. További érdekesség, hogy a legjobbnak választott oktatók esetén úgy érezték a hallgatók, hogy átlagosan (öt fokozatú skálán a kategóriák súlyozott átlagában) ők kedvelték jobban (4,21) a választott oktatót, mint fordítva (3,54). A legrosszabbnak választott oktatók esetén viszont pont ellentétesen alakultak az eredmények, hiszen a hallgatók úgy gondolták, hogy a választott oktató kedvelte őket jobban átlagosan (1,92), mint amennyire ők kedvelték az oktatót (1,47).

4. ábra: A választott oktatók hallgatókkal való kapcsolatának alakulása
Figure 4: Development of relations with chosen teachers

Forrás: saját szerkesztés

Abban a kérdésben, hogy a hallgatók véleménye mennyire számított a közös munka során, a megkérdezettek válaszai alapján szintén a választott gyakorlati oktatók emelkedtek ki az al csoportok között. Az oktató csoporttal kapcsolatos érzelmi kimutatásának mértékére adott válaszok például igen vegyes képet mutattak, azonban a kérdés nem tért ki ezen érzések irányára, amely természetesen lehet pozitív, de akár negatív is. Az oktató által kimutatott érzések iránya pedig jelentősen befolyásolhatja a hallgatókban ennek nyomán kialakuló érzéseket, gondolatokat is.

Összegzés

A kutatás megkezdése előtt körvonalazott feltételezés, mely szerint a vizsgált oktatói csoportok (előadók, gyakorlatvezetők, előadók és gyakorlatvezetők) különböző kapcsolati viszonyt alakítanak ki a hallgatókkal, alátámasztást nyert. Ennek legfőbb okai az eltérő csoportlétszámban és a munkamódszerek különbözőségében gyökereznek. A kutatás kitért számos más tényezőre is és vizsgálta, hogy milyen különbségek alakulhatnak ki abban a szociális térben, melyben a hallgatók érzékelik a tanári minőséget. A legjobbnak választott oktatók esetén például a pedagógiai erények, vagy az érdeklődés felkeltésének kérdésében értek el kiemelkedő eredményeket az előadók, míg az érzelmi, kapcsolati kérdésekben inkább a gyakorlatvezetők vették át a vezető szerepet. Az egyes al csoportok részletes statisztikai vizsgálatához és az ebből való következtetések levonásához azonban jelentősen bővítésre szorul a megkérdezettek köre a későbbiekben.

Az azonban elmondható, hogy a tanári minőség ezen indikátorai csak nehezen alakíthatók, mégis már jelentőségük felismerése az egyes elméleti vagy gyakorlati szituációkban pozitív eredményeket mozgíthat elő. A kutatás az egyetemi oktatók csoportjaira terjedt ki, ami kevésbé kutatott terület, mégis az eredmények alapján látható, hogy a felsőoktatásban is fontosak a hallgatók számára például a kapcsó-

lati, érzelmi elemek, vagy a pedagógiai erények az egyes oktatók megítélésekor. Ezek a tapasztalatok beépíthetők és felhasználhatók akár a tanárképzésben, vagy a mentorképzés területén, akár gyakorlati mentorálási folyamatban.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Allport, Gordon W. (1980): A személyiség alakulása. Gondolat, Budapest.
- Clark, Christopher M. (1990): A jó tanár. Fizikai szemle. XL. évfolyam. 9. szám. pp. 262-267.
- Falus Iván (2001): Gondolkodás és cselekvés a pedagógus tevékenységében. In. Báthory Zoltán – Falus Iván szerk. (2001): Tanulmányok a neveléstudomány köréből. Osiris Kiadó, Budapest. pp. 213-234. o.
- Falus Iván (szerk., 2004): Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanulásához. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Hamachek, Don (1969): Characteristics of Good Teachers and Implications for Teacher Education. The Phi Delta Kappan. 50. 6. pp. 341-345.
- Ritóók Pálné (1986): Személyiség és pályaválasztás. Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest.
- Rogers, Carl R. (2006): Valakivé válni. Edge 2000 Kiadó, Budapest.
- Schön, Donald A. (1983): The reflective practitioner. How professionals think in action. Temple Smith, London.
- Sántha Kálmán (2006): Történeti áttekintés a 20. századi pedagóguskutatásokról. Neveléstörténet. 1-2. szám. http://www.kodolanyi.hu/nevelestortenet/?act=menu_tart&rovat_mod=archiv&e-id=33&rid=2&id=191 Adatok letöltve: 2015 szeptember.
- Suplicz Sándor (2012): Tanárok pszichológiai jellemzői diákszemmel. PhD doktori értekezés. Debreceni Egyetem.
- Suplicz Sándor – Katona-Kis Viktória (2014): A szakmai tanári minőség indikátorainak vizsgálata. In. Tóth Péter – Ősz Rita – Várszegi Ágnes szerk. (2014): Pedagógusképzés – személyiségformálás, érték közvetítés, értékteremtés. IV. Trefort Ágoston Szakmai Tanárképzési Konferencia Tanulmánykötet. pp. 39-48.
- Szivák Judit (1999): A kezdő pedagógus. Iskolakultúra. 4. szám. pp. 3-13.
- Szivák Judit (2002): A pedagógusok gondolkodásának kutatási módszerei. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- Szivák Judit (2003): A reflektív gondolkodás fejlesztése. Gondolat Kiadói Kör, Books is Print, Budapest.

A FŐVÁROSI STRATÉGIAI MODELL BŐVÍTÉSÉNEK, ILLETVE A TELEPÜLÉSMARKETING TERÜLETÉN TÖRTÉNŐ FELHASZNÁLÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI

*OPPORTUNITIES OF EXPANSION AND APPLICATION OF
THE BUDAPEST STRATEGIC MODEL IN THE FIELD OF CITY
MARKETING*

TATÁRNÉ VARGA IVETT PhD hallgató

Szent István Egyetem, Gazdálkodás és Szervezéstudományok
Doktori Iskola

Dr. habil. SZABÓ ZOLTÁN PhD tanszékvezető egyetemi docens

Szent István Egyetem, Marketing Menedzsment Tanszék

ABSTRACT

This study introduces the Budapest strategic management model that was introduced in 2010 and its results within a 5-year period. At the same time, the study proposes further expansion and broadening of the model and its applied synergies.

Besides a short introduction of the model, further potential areas are represented and modelled within this paper in the field of synergies, by taking into account the need of increasing the absorption of financial resources both in the field of the European Union funding and in other financial areas. Also in relation both to the projects have already been finished and to the ongoing ones, potential opportunities in the field of city marketing will be introduced.

Keywords: strategic management model and planning, increase of funding absorption, city marketing

A tanulmány ismerteti a 2010-ben bevezetett fővárosi stratégiai menedzsment modellt és annak közel öt éves eredményeit, illetve az abban bemutatott szinergiák további kiterjesztésére, illetve bővítésére tesz javaslatot.

A modell rövid leírásán túl, a jelenleg már bevezetett és alkalmazott szinergiák mellett további potenciális területek modellezésére és ábrázolására is sor kerül, figyelembe véve mind az európai uniós, mind az egyéb finanszírozási területre irányuló forrásabszorpciós képesség növelésének igényét, illetve a már megvalósult vagy folyamatban lévő projektek által nyújtott lehetőségeket a településmarketing területén.

1. Bevezetés

Budapest Főváros Önkormányzata, mint tulajdonos óriási gazdasági potenciál birtokosa. Cégei saját tőkéje a BKV Zrt. és a vegyes tulajdonú társaságok nélkül is meghaladja a 100 Milliárd forintot. A fővárosi társaságokban lévő gazdasági potenciál az uniós stratégiai tervezés szempontjából több szempontból vizsgálható. A vállalati és önkormányzati struktúra együttes értelmezése, a szervezeti és operatív rendszerben rejlő szinergiák kihasználása olyan új modellek tervezését és bevezetését tette lehetővé, mely a korábbiakban el nem ért támogatási területek bevonását, a forrásabszorpció növelésének új lehetőségeit nyitották meg. Erre tekintettel került bevezetésre 2010-ben az új önkormányzati-vállalti együttműködésen alapuló, a következőkben röviden bemutatott projekt-menedzsment modell.

Jelen tanulmányban a modellben létrejövő vállalati, illetve önkormányzati szintű szinergiák, illetve az ún. belső kapcsolati háló kerül bemutatásra, megjegyezve, hogy a modell tágabb szintű értelmezése, annak európai szintű kapcsolati rendszere, illetve a nemzetközi szinergiák rendszere is kidolgozásra került, melynek bemutatása itt nem kerül sor.

2. Anyag és módszer

Az anyag irodalmi hátterét a stratégiai tervezés és stratégiai menedzsment, valamint marketingmenedzsment területén, elsősorban a vállalati szektor tekintetében megjelent publikációk adják, de az elemzés azok önkormányzati szektorban történő alkalmazhatóságára, a közsféra vonatkozásában történő értelmezésére is kiterjed.

A tanulmány a hulladékgazdálkodás területén, az új stratégiai modell keretében indított, uniós finanszírozással megvalósult első, már eredményesen befejezett projekt rövid gazdasági értékelését is tartalmazza, bemutatja a modell bővítésének lehetőségeit, illetve a településmarketing területén való alkalmazásának, hasznosításának lehetőségeit.

3. A stratégiai tervezés lépései-erőforrás alapú szinergiák

A fővárosi stratégiai modell kialakításakor olyan, a vállalati szektorban már szélesebb körben ismert és alkalmazott tervezési módszerek adaptációja történt meg, melyeket korábban a közsférában, illetve az önkormányzati szektorban nem, vagy a for-profit szektortól jelentősen eltérő módon alkalmaztak. Az erőforrás szinergiák kihasználása, a szervezeti modellek tágabb szintű értelmezése, illetve az egyes szervezeti modellek nyújtotta stratégiai tervezés az üzleti szektorban, a vállalati stratégiák esetén ma már széles körben vizsgált (Mintzberg, 1987). A külső és belső környezet elemzésén alapuló stratégiai tervezés, a stratégiai célok, és a célok megvalósításához szükséges eszközök és módszerek meghatározása általa-

nos modell a vállalati szektorban (Mészáros, 2002). További lehetőség az exponenciális tervezési modell figyelembe vétele, mely a célok tervezését tartja a kiinduló pontnak és ennek alárendelve elemzi az értékeket és tervezi meg a márka architektúrát, valamint a kommunikációt és a teljesítmények igazítását. (Garrison in Szabó-Vada-Konkoly, 2010) A tervezés fontos eleme és célja lehet a település identitásának (City Identity) kialakítása, mely szintén stratégiai feladat. Ennek lényegi eleme, hogy világossá tehető a célszövegmének számára az a relatív versenyelőny, amivel az adott terület más területekkel össze nem téveszthető módon rendelkezik. (Törőcsik, 1995)

Az önkormányzati szektor, különösen a főváros tekintetében értelmezve a fenti stratégiai tervezést és a külső és belső környezet által determinált lehetőségeket és korlátokat, új együttműködési modellek állíthatók fel. Az erőforrásokra alapozott stratégiai elemzés (resource based analysis) esetén a rendelkezésre álló erőforrásokból kiindulva építhető fel a stratégia (Mintzberg-Ahlstrand-Lampel, 1998, illetve Grant, 2007), figyelembe véve természetesen a külső környezet által meghatározott követelményeket is. Az erőforrások és képességek értékelése a Grant által meghatározott elemzési módszertanon alapul, de az értékelés nem önállóan az önkormányzat, hanem az ahhoz szorosan, első sorban az önkormányzathoz annak tulajdonosi státuszából adódóan kapcsolódó társaságokkal együtt, e teljes szervezeti rendszer tekintetében határozza meg az erőforrásokat.

Első lépésként elengedhetetlen a vállalati és önkormányzati erőforrások azonosítása. Ennek során, a későbbiekben bemutatott SWOT analízishez hasonlóan, az erősségek és gyengeségek azonosítása történik, figyelemmel a forrásabszorpció növelésének, mint fő célnak az elérésére. E tekintetben, a vállalati szektorban klasszikusként értelmezhető versenyképesség meghatározása vagy versenyelőny elérése kevésbé jellemző, hacsak azt nem az uniós források „elnyeréséért” vívott versenyként értelmezzük.

A képességek azonosítása, mint második lépés, szintén a teljes struktúra vonatkozásában értelmezhető. Az együttműködési modell előnyei itt abban az esetben is jól azonosíthatók, ha az összehasonlítás nem a külső környezet és a többi potenciális uniós pályázatot benyújtó szervezet vagy vállalat vonatkozásában értelmezzük, hanem azt vizsgáljuk, hogy az önkormányzat vagy az egyes társaságok önmagukban milyen eredményességgel pályáztak a korábbi időszakokban.

Az erőforrások és képességek jövedelemtermelő képességének vizsgálata mint 3. lépés, a klasszikus, profitorientált vállalati rendszerben történő értékeléshez képest szintén módosul, bár annak az adott társaság mérlegadatainak elemzése során kétségtelen eredményei vannak. Fontos megjegyezni, hogy a kötelező közszolgáltatások színvonalának emelése, az ahhoz szükséges tőke és eszközpark fejlesztése nyilvánvalóan hozzájárul a vállalat és az önkormányzat eredményességéhez is, így kétségtelenül kimutatható az értékeremtő (value driver) hatás az önkormányzati és vállalati eredmény és az új modellen alapuló erőforrás-elérés között.

A stratégia kiválasztásánál tehát abból indulunk ki, hogy a korábbi uniós stratégiai menedzsmenthez képest egy új, kettős szervezeti modellt alkalmazunk, melyben az önkormányzati és vállalati erőforrásokat egyesítjük, az egyes résztvevők oldalán külön-külön jelentkező gyengeségeket pedig a lehető legnagyobb mértékben kiküszöböljük, oly módon, hogy azokat a másik oldalon lévő erőforrásokkal pótoljuk.

A képesség rések, vagyis a hiányzó erőforrások azonosításának igénye ebben a modellben nem csupán a jövőre, hanem a jelenre nézve is értelmezendő. Így például a vállalati oldalon erőforrás rést jelenthet az uniós projektmenedzsment ismeretek hiánya, mely az önkormányzati oldalról pótolható, az önkormányzati oldalon jelentkező tökehiány, mely a nagy volumenű uniós pályázatok önrészenek biztosításához szükséges, a vállalati oldalról érhető el.

A stratégiai szándék, mely a főváros esetében az uniós forrásabszorpció növelése, és új forrás-területek bevonása a közszolgáltatások színvonalának emelése érdekében, illetve az alapvető képesességek vizsgálata, önkormányzati és vállalati szinten együttesen határozhatja meg az új fókuszokat (Hamel-Prahalad, 1989).

4. A modell pénzügyi eredményei

Tekintettel arra, hogy a modellhez kapcsolódó korábbi tanulmányokban mind a SWOT analízis, mind a modellhez kapcsolódó cél-, és eszközrendszer részletesen bemutatásra került, erre a jelen tanulmány nem tér ki. A modell pénzügyi eredményei az alábbiakban, a hulladékgazdálkodás területén indított projektek fő pénzügyi mutatóin keresztül kerülnek bemutatásra.

Budapest Főváros Önkormányzata és az Fővárosi Közterület-fenntartó NZrt. együttműködésében eddig három uniós projekt indítása történt meg az új, fentiekben bemutatott önkormányzati-vállalati együttműködési modell keretében, melyek a következők:

A fővárosi házhoz menő szelektív hulladékgyűjtési rendszer kialakítása-KEOP-1.1.1/B /10-11-2011-0002 (KEOP I.)

- Teljes elszámolható költség: 5,388 Mrd Ft
- Támogatási összeg: 4,95 Mrd Ft
- Státusz: támogatási szerződéssel rendelkezik, megvalósítása befejeződött.

A fővárosi hulladékgazdálkodási rendszer környezetbarát technológiáinak bővítése, a hulladékfeldolgozás és újrahasznosítás arányának növelése című projekt KEOP-1.1.1/B/10-11-2013-0002 (KEOP II.)

- Teljes elszámolható költség: 8 982 580 100
- Támogatás: 8 431 049 682
- Beadás: 2013.január
- Státusz: támogatási szerződéssel rendelkezik, megvalósítása folyamatban

A „Hulladék lerakástól történő eltérítéshez szükséges eszközök beszerzése – a fővárosi hulladékgazdálkodási rendszer eszközparkjának fejlesztése és informatikai korszerűsítése” (KEOP III.)

- Vegyes hulladékszállító gépjárművek beszerzése
- KEOP-1.1.1/C/13
- Teljes elszámolható költség: 3 157 890 000
- Várható támogatás: 3 000 000 000
- Státusz: támogatási szerződéssel rendelkezik, megvalósítása folyamatban

A három KEOP projekt mintegy 15 823 049 682 Ft. támogatási összeggel (elszámolható költség) növeli a hulladékgazdálkodással kapcsolatos közszolgáltatás színvonalát (a támogatási összeg, illetve a kedvezményezettre eső végső önerő mértéke a projektekkel párhuzamosan beadott önerő támogatások odaítélésének függvényében változhat). A projektek az eszközbeszerzések mellett építési beruházásokat, illetve jelentős társadalmi haszonnal bíró szemléletformáló, kommunikációs és oktatási elemeket is tartalmaznak. A projektekhez szükséges önrészt a vállalat biztosítja, a megvalósuló fejlesztésekhez és szolgáltatásokhoz kapcsolódó fenntartási, üzemeltetési feladatokat a közszolgáltató cég (jelen esetben az FKF Zrt.) látja el.

A hulladékgazdálkodás területén eddig (2015. januári adatok alapján) odaítélt, 15 Mrd Ft-ot is meghaladó uniós támogatás jelentősége a Fővárosi Közterület-fenntartó Nonprofit Zrt. mérlegadatainak tükrében értékelhető, s mint az alábbiakból kiderül, az mind a vállalat, mind a főváros tekintetében kiemelkedően magas fejlesztési hányadot jelent (1. táblázat).

1. táblázat: FKF NZrt. 2013-2014. évi mérleg-adatok (e Ft)
Table 1: 2013-2014 balance sheet data of FKF NZrt. (K HUF)

	2013	2014
Saját tőke:	32 842 920	33 313 612
Jegyzett tőke:	15 439 400	15 439 400
Tőketartalék:	14 761 672	14 761 672
Eredménytartalék:	545	545
Lekötött tartalék:	2 641 303	2 641 303
Beruházások, felújítások:	2 325 190	1 711 570
Értécsökkenési leírás:	4 595 991	4 506 400

Forrás: www.fkf.hu adatai alapján saját szerkesztés/own editing, based on data of www.fkf.hu

A vállalatok új fejlesztésekre, beruházásokra az elszámolt értécsökkenés mintegy 30%-át, illetve az esetlegesen megképzett fejlesztési tartalékokat, bankhiteleket vagy az éves eredmény egy részét fordítják. Az alábbi mérlegadatok alap-

ján megállapítható, hogy a KEOP projektek révén fejlesztésre fordított támogatási összegek jelentősen meghaladják az adott évben reálisan tervezhető fejlesztéseket. Ez az arány még sokkal jelentősebb annak ismeretében, hogy a közszolgáltatásokat érintő rezsicsökkentés, a hulladékgazdálkodási szektort 2014-től, illetve részben már 2013-tól érintő rögzített díjpolitika, továbbá a lerakói járulék emelése jelentősen csökkenti az elvárt bevételeket, egyben csökkenti a fejlesztésre fordítható forrásokat is.

5. A modell bővítésének lehetőségei

A bevezetett stratégiai modell közgazdasági, pénzügyi eredményeinek értékelése mellett annak vizsgálatára is szükség van, hogy a fentiekben bemutatott modellnek milyen további bővítési lehetőségei vannak, illetve, hogy a már elért eredmények milyen módon hasznosíthatóak a városmarketing területén.

Mint az a korábbiakban említésre került, a modell EU-s, illetve nemzetközi szintű kapcsolati hálójának bemutatása jelen tanulmánynak nem tárgya, azonban a modell további, az ún. belső kapcsolati hálójának bővítési lehetőségeit az alábbi, 1. ábra mutatja be.

1. ábra: A fővárosi stratégiai modell bővítésének lehetőségei
Figure 1: Expansion opportunities of the Budapest strategic model

Forrás: Saját szerkesztés

A fentiekben bemutatott és mára eredményesen bevezetett stratégiai menedzsment modell tovább bővíthető, a kooperációs tevékenység számos szakterületre, illetve együttműködő partnerre kiterjeszhető. Az ábrán látható kapcsolatrendszerek segítségével az elérhető források köre jelentősen bővíthető, a hazai uniós források mellett a közvetlen brüsszeli elérésű EU-s források is mind nagyobb mértékben válnak pályázhatóvá. Emellett további, az üzleti, pénzügyi szektor felé nyitó új szervezeti rendszerek kialakítására is lehetőség nyílik. Ily módon, a hosszútávon megtérülő, nagy volumenű infrastrukturális fejlesztések mellett a kutatás-fejlesztés-innováció, valamint a rövid megtérülésű, de nagy tőkeigényű beruházások megvalósítására is lehetőség nyílik.

Fontos említést tenni arról is, hogy a folyamatosan megvalósuló projektek nem csupán az egyes kötelező közszolgáltatások színvonalát emelik, hanem a városmarketing területén is jelentős közvetlen és közvetett eredményeket hoznak. A már lezárt 1. projekt esetében az ún. Kötelező kommunikáció támogatása (önerő-támogatás nélkül): 13.192.312 Ft, míg a Szemléletformáló kommunikáció támogatása (önerő-támogatás nélkül): 185.974.284 Ft volt. Ezek a támogatások, bár projektenként eltérő mértékben, minden uniós finanszírozású projekt esetében jelen vannak és a lakosság tájékoztatását, az új rendszerek mind könnyebb bevezetését, elfogadtatását segítik, eközben mind ismertebbé teszik a folyamatban lévő fejlesztéseket.

A városmarketingnek számos szegmense van, ezek közül csupán az egyik, de nem elhanyagolható lehetőség, hogy a városfejlesztés területén előkészítés alatt álló, illetve már folyamatban lévő projekteket mind szélesebb körben ismertté tegyünk.

Jelen stratégiai modellt kiegészítheti a Rechnitzer János által meghatározott terület-, és településmarketing célcsoport rendszer (Rechnitzer, 1995), illetve a célcsoportokat az önkormányzat szempontjából vizsgáló, a már meglévő és a potenciális marketing-célcsoportokat is bemutató Aubert-féle modell (Aubert, 2000), (2. ábra).

A stratégia modellt kiegészítheti továbbá a 10K-modell (Kuron, 1997), amely arra tartalmaz útmutatást, hogy egy adott fejlesztési keretprogramot hogyan és mely értékek mentén kell és lehet megismertetni, kommunikálni és elfogadtatni a különböző célszegmensekkel.

2. ábra: A terület-, és településmarketing célcsoportjai az önkormányzat szempontjából
Figure 2: Target groups of spatial and city marketing from the point of view of local governments

Forrás: Aubert, 2000, 259. oldal

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Aubert, A. (2000), Marketingföldrajz és városmarketing. in Lovász, Gy. – Szabó, G. (szerk.), Területfejlesztés és regionális kutatások: Tiszteletkötet Tóth József Professor Úr 60. születésnapjára, Pécs, pp. 257-270.
- Garrison P. (2006) in Szabó Z. – Vada G. – Konkoly M. (2010): Marketing menedzsment, Szent István Egyetem, p. 23-29.
- Grant, R.M. (2007): Contemporary Strategy Analysis, Blackwell publishing, Cambridge, MA, 6th ed.
- Hamel, G. – Prahalad, C.K. (1989): Strategic intent. Harvard Business Review, May-June.
- Kuron, I. (1997): Stadtmarketing: Chance zur ganzheitlichen Stadtentwicklung in Pfaff-Schley, H. Dadtmarketing und kommunales Audit, Springer, Berlin p. 1-14.
- Magyarország Kormánya. (2012. 04). Nemzeti Reform Program. Széll Kálmán Terv 2.0 .
- Mészáros, T. (2002): A stratégia jövője – a jövő stratégiája. Aula Kiadó, Budapest.
- Mintzberg, H. (1987): The strategy concept. California Management Review, no. 1.
- Mintzeberg, H.- Ahlstrand, B. – Lampel, J. (1998): Strategy safari. A guided tour through the wild of strategic management. Free Press, New York. (Magyar kiadás: Stratégiai szafari. Útbaigazítás a stratégiai menedzsmentben. HVG Kiadói Rt., Budapest, 2005)
- Mondok, B. (2012. tavasz). A következő többéves pénzügyi keret tárgyalásainak menete. EURÓPAI TÜKÖR, XVII. 1. SZÁM , 29-36.pp.
- Pearce, J.A.-Robinson, R.B. (1988): Strategic mangement: strategy formulation and implementation. Irwin, Homewood, II.
- Rechnitzer, J. (1995): Vázlatpontok a településmarketing értelmezéséhez és kidolgozásához, Tér és Társadalom 1-2., pp. 5-17.
- Töröcsik, M.: Település- és területidentitás kialakítása marketing eszközökkel. Tér és Társadalom 9. 1995. 17-23.o.
- A Bizottság Szolgáltatásainak álláspontja MAGYARORSZÁG 2014–2020-as időszakra vonatkozó partnerségi megállapodása és programjai előrehaladásáról, forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/pdf/partnership/hu_position_paper_hu.pdf,
letöltés ideje: 2013.11.20.
- http://www.fkf.hu/portal/page/portal/fkf/fkfzrt/kozvetetel/Gazdalkodasi_adatok/2011.%20%C3%A9vi%20CXII%20tv%20III.1-m%C3%A9rleg-2012.pdf

A KÖZVETLEN TEJAUTOMATÁS ÉRTÉKESÍTÉS ÉS A KÖZÖSSÉGI AGRÁRMARKETING LEHETŐSÉGEI A TEJKVÓTA KIVEZETÉSÉT KÖVETŐEN

*THE DIRECT SALES OF MILK THROUGH MILK VENDING MACHINE
AND THE COMMUNITY MARKETING OPPORTUNITIES AFTER
ABANDONING THE MILK QUOTA*

SZÚCS IMRE PhD hallgató

Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar
Marketing és Kereskedelem Intézet

VIZKELETI ANNA PhD hallgató

Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar
Világ- és Regionális Gazdaságtan Intézet

ABSTRACT

Current milk production of the European Union is about 150 million tons and there is no sign of the global expansion. At the same time the 2015 abandoning of the milk quota can lead to not only a highly competitive market, but also can entirely rearrange Europe's "dairy sector map" and expansion of production is projected. Before abandoning the milk quota, purchase prices have decreased significantly and even after the abandoning they haven't started to grow. Small scale dairy farms usually sell milk to collectors therefore decreasing purchase prices affect them negatively. Direct distribution channels such as using milk vending machines could be an escape route. Several marketing tools are able to locate the ideal position of a machine. Furthermore, community agricultural marketing could help by positioning the purchases through milk vending machines. These tools are quite important for small scale dairy farms because farmers don't need to carry out marketing activities individually but they can enter into partnership with each other.

1. Bevezetés

A világ tejtermelése folyamatosan növekszik, az elmúlt évtizedben 24%-kal nőtt, ezzel szemben az Európai Unió tejtermelése stagnál, 150 millió tonna körül ingadozik, így világgazdasági szerepe folyamatosan csökken. 2013-ban mintegy 24% volt az EU részesedése a világon megtermelt összes tejből, egy év alatt mintegy 4%-ot visszaesve. 2012-ben 52 milliárd euró termelési értékkel az EU-27 mezőgazdasági kibocsátásának 14%-át adta a tejágazat (Eurostat,2013). A stag-

nálás alapvető oka a tejkvóta-rendszer volt. A nagy tejtermelő országokat a kvóta és az átlépésével járó büntetés visszatartotta, ugyanakkor voltak olyan országok – köztük Magyarország is – amelyek nem használták ki a rendelkezésükre álló keretet. Az EU a tejkvótarendszert 1984-ben vezette be azért, mert az 1980-as évtized elején felhalmozódtak a vaj- és tejporkészletek. Ezek a piaci feleslegek egyre nagyobb problémát okoztak akkor. Egészen 2004-ig (tejtámogatás bevezetése) ez volt az egyetlen olyan szabályozási elem, amely közvetlen hatást gyakorolt a tejtermelésre. A tagországokra lebontott tejkvóta kihatott a feldolgozókra is, mivel ez meghatározta a nyersanyagbázisukat, ezáltal korlátozta a feldolgozási volument. A tejkvóta hatályát még 2003-ban az Európai Bizottság meghosszabbította egészen 2015. március 31-ig annak fokozatos emelése mellett. 2015. április 1-jével pedig megszüntette a rendszert (Vőneki, Mándi-Nagy, 2014). A kvótarendszer kivezetése előreláthatólag középtávon (5-10 év) átrajzolja majd Európa „tejgazati térképét” kiélezett piaci versenyt és területi átrendeződést eredményezve. Feltételezhető, hogy az alapanyag előállítás jelentős része a költséghatékony termelési övezetekbe fog átkerülni, a feldolgozás meghatározó része pedig a szervezett piaci működéssel rendelkező régiókba fog koncentrálni (Borbély et al., 2013).

Magyarországban a tejtermelés egyértelműen csökkent az elmúlt évtizedekhez képest. 1986-1990 között kb. 2 800 millió liter, 2001-2005 között közel 2 050 millió liter, míg az utóbbi években már csak 1 600 – 1 700 millió liter körül ingadozott a hazai tejtermelés. Az egy főre jutó tej- és tejtermékfogyasztás (tejgyejenértékben számolva) 260-270 kg körül lenne ideális. Hazánkban ez a mutató 1987-ben érte el a legmagasabb szintet 193,3 kg/fő/év értékkel, napjainkban 150-160 kg/fő/év körül alakul. A folyadék tej fogyasztás az EU-27-ben 32,2 millió tonna volt 2009-ben, ez átlagosan 64,5 kg/fő. (Blaskó et al., 2012).

A hazai tejtermelésre általánosan jellemző az alacsony jövedelmezőség, mely számos tényezéből ered. A két legmeghatározóbb közülük a magas önköltség és a viszonylag alacsony felvásárlási árak. A tej termékpálya egyes szakaszait vizsgálva megállapítható, hogy a termelők alkupozíciója a leggyengébb, kiszolgáltatottságuk a feldolgozó szektorral szemben fokozott. Mindez pedig alacsony felvásárlási árakat eredményez. A felvásárlási árakat azonban nem csak koncentráltabban jelenlévő és nagyobb alkuerőt képviselő feldolgozó szektor nyomja le, hanem a hazai termékeknél olcsóbb importtermékek növekvő jelenléte és az „árérzékeny” fogyasztók kedvezőtlen termékválasztása is (Kovács és Blaskó, 2011).

A kisüzemi tejtermelők jövedelmezőségének növelésére megoldást nyújthat a rövid ellátási láncokon keresztül történő értékesítés. A helyi élelmiszer, és ehhez kapcsolódóan a rövid élelmiszer-ellátási láncok egyre nagyobb figyelmet kapnak a fogyasztók, fogyasztói képviseléssel és vidékfejlesztéssel foglalkozó civil szervezetek, termelő érdekképviseletek és a különböző szintű döntéshozók körében. A rövid ellátási láncok egyik jellemzője a helybéliség míg a másik a közvetlen értékesítés. Ez utóbbi abban nyilvánul meg, hogy a termelő és a fogyasztó közvetlenül találkozik egymással, illetve az értékesítésbe közbeiktatott szereplők (pl. kereske-

dők) száma alacsony (Benedek et al., 2013). A közvetlenül értékesített tejmenyi-ségből a 2012/2013. kvótaévben Románia (39%) értékesítette a legnagyobb arányban a tejet, második helyen Olaszország szerepelt 17%-kal, míg Magyarország csupán 3%-ot részesedett a közvetlen tejértékesítésből. Ez hazánkban akkor 1924 termelőt jelentett aki foglalkozott ezzel az értékesítési formával, ez mindössze 1%-a az összes közvetlen értékesítőnek. Az egy termelőre jutó közvetlen értékesítésben a 15. helyen álltunk az EU-27 tagországok sorában (31 tonna/termelő). Ezen helyezés, illetve az elmúlt időszakban történt óriási tej felvásárlási árzuhanás miatt készült el az alábbi tanulmány. A felvásárlási árak ilyen mértékű esésének több oka is van. Az egyik a bőséges kínálat. Nemrégiben az USA mezőgazdasági minisztériuma becslése szerint mind tejből, mind pedig sajtból és vajból is rekordszintet ér el idén a világ termelése. A globális kínálat bővülése mellett Európában az árakat lenyomó tényező a megszűnt tejkvóta valamint az orosz embargó. Az uniós feldolgozók az eredetileg Oroszországba szánt felesleget más országokban igyekeztek értékesíteni. Az embargó után az oda szánt termékek elárasztották az európai piacokat.

2. Anyag és módszer

Tanulmányom elkészítéséhez primer és szekunder adatgyűjtést is végeztem. A primer adatok egy kisüzemi tejelő tehenészet üzemsoros adataiból származtak. A begyűjtött adatokat felhasználva olyan természetes adatokon alapuló modellkalkulációt készítettem, amely a különböző inputadatokról determinisztikus módon határozza meg az egyes gazdasági mutatókat. A modellt egy kisüzemi tejelő tehenészetre (20 tehenes tehenállomány és annak szaporulata) paramétereztem. A modellezést érzékenységvizsgálattal egészítettem ki, amelynek során különböző scenáriókat készítettem, vizsgáltam az egyes változók eredményre gyakorolt hatását, illetve kritikusérték vizsgálatokat folytattam.

A kalkulációs modell peremfeltételeit mutatom be a következőkben. A tanulmányhoz kapcsolódó modellben egy már beállt gazdaság termelését és működését feltételeztem, amely húsz darabos Holstein-fríz állománnyal és annak szaporulatával rendelkezik. Az üszők első termékenyítésére 18 hónapos korban kerül sor. Az éves selejtezési arány mindössze 10-15%, ez az jelenti, hogy évente 2-3 tehenet kell pótolni az állományban. A tehenek kb. 7-8 éves korukig vannak tartva, ezért a nagyüzemi termelésben lévő tehenekhez képest nagyobb az életteljesítményük, így a tenyésztő pótlás költsége több évre oszlik el. A bikaborjúk 10 napos korukban értékesítésre kerülnek, az üszők pedig a meglévő állomány szinten tartását szolgálják. Azokra a vemhes üszőkre, amelyekre nincs szükség az állománypótlás során 25 hónapos korban értékesítésre kerülnek. A 10 hónapnál idősebb állatok április 15. és október 15. között legeltetve vannak, ekkor ezek az állatok csak abraktakarmányt kapnak tömegtakarmányt nem. Az ágazathoz közvetlenül kapcsolható 55 ha legelő terület, amelynek bérleti díja az ágazatot terheli, míg az utána igényelhető

területalapú támogatás összege megjelenik a termelési értékben. Az év minden napján átlagosan 18 tehén van fejésben, naponta átlag 28 liter tejet termelve. Ez azt jelenti, hogy a fajlagos, egy tehenre vetített éves tejtermelés (20 tehenre számítva) 9198 liter, ami a gazdaság szintjén 183 960 liter tejet jelent évente. Ez a fajlagos érték az országos átlaghoz képest jónak tekinthető. A modellben a feldolgozó értékesítés mellett megjelenik a közvetlen tej automatán keresztüli értékesítés is. A tej automata üzemeltetésének paraméterei: napi egyszeri feltöltés, az értékesített mennyiség naponta 100 liter, így az éves tej automatán keresztüli értékesítés 36 500 liter. A modellkalkuláció eredményeként ágazati szintű költség- és jövedelem mutatókat határoztunk meg. Az input és output árak a 2015. évi gazdasági környezetet tükrözik, ezért a kapott eredmények is a 2015. évre vonatkoznak. Szekunder kutatásaim főként szakirodalmak adták, melyek segítségével elemeztem a modell eredményeit és a közösségi agrármarketing lehetőségeit ezen a területen.

3. Eredmények és azok értékelése

3.1. A primer kutatás bemutatása

A primer kutatásom alapján összeállított modellt első lépésben frissítettem, azokkal a változókkal, amelyek módosultak 2015 szeptemberéig. Ez jelen esetben a felvásárlási árakat jelenti. Mivel hatalmasat zuhantak az árak az előző kutatásom óta, így teljesen eltolódott az a küszöbár, amit a közvetlen tej automatás értékesítésnek el kell érnie ahhoz, hogy jövedelmezőbb legyen, mint a felvásárlói értékesítés. Az 1. ábrán az az eset látható, amikor az automatán keresztül értékesített tej ára nem változik (150Ft/l) ekkor legalább 72 liter tejet kell naponta ezen a csatornán értékesíteni, ahhoz hogy jövedelmezőbbé váljon a feldolgozó értékesítésnél.

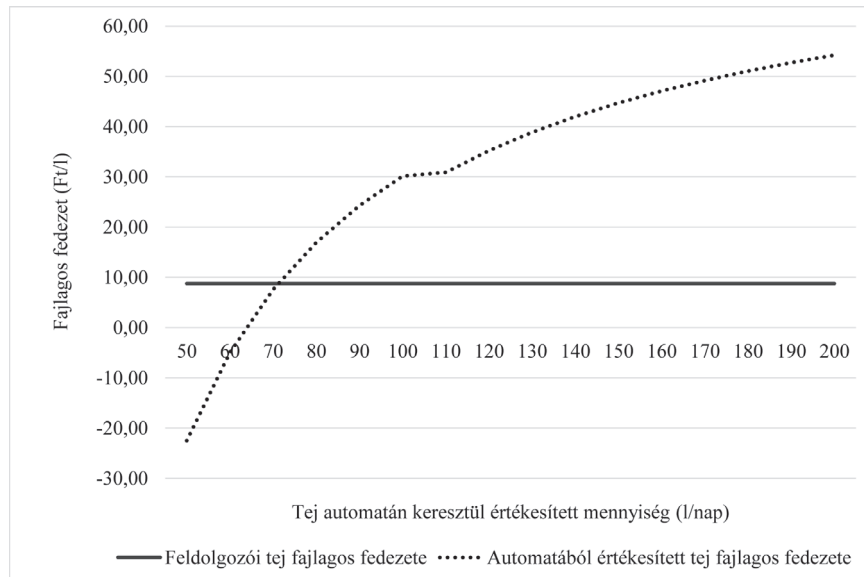
A másik eset, amelyet a 2. ábra szemléltet az, amikor a naponta automatából értékesített tej mennyisége marad 100 liter és az a kérdés, hogy ezt mennyiért kell legalább értékesíteni. Látható, hogy a két függvény metszéspontja 125Ft és 130Ft közé esik, mégpedig 129Ft/l lesz. Megállapítható, hogy jelen gazdasági viszonyok között már akkor is megéri ezen a közvetlen értékesítési csatornán keresztül értékesíteni, ha naponta csak 72 litert tudunk eladni (150Ft/l áron). Ez az eset lesz, amit biztonságosabban el lehet érni, mint az hogy legalább 100 litert értékesítsünk olcsóbban.

Hivatkozva előző kutatásom eredményére a kulcsfontosságú tényező, amit vizsgálni kell akkor, ha tej automatás közvetlen értékesítésben gondolkodik valaki, hogy hol legyen elhelyezve az automata, ugyanis egy jó elhelyezés növeli a naponta értékesített mennyiséget és kedvező esetben magasabb áron is értékesíthető a tej. Ehhez mindenképpen egy előzetes részletes marketing kutatás elvégzését javaslom elsőként. Ezáltal kiderül, hogy az ott élőknek van-e egyáltalán igénye a termelői tejre, illetve az is hogy mennyit lennének hajlandóak fizetni érte (Szűcs – Szöllősi, 2014).

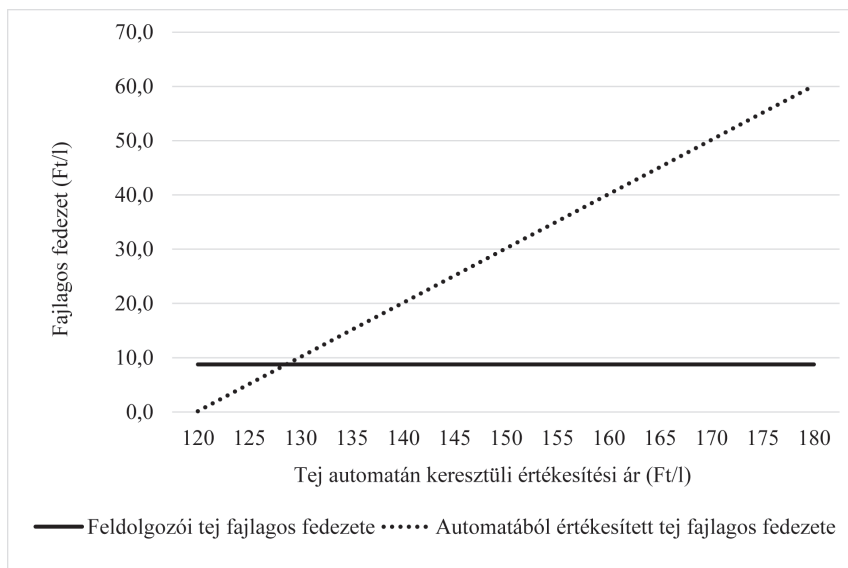

1. ábra A fajlagos fedezet változása a tej automatán keresztül értékesített mennyiség változásakor

2. ábra A fajlagos fedezet alakulása a tej automatán keresztüli értékesítési ár változásának függvényében

3.2. A közösségi agrármarketing lehetőségei

Ezen a ponton léphet be a közösségi agrármarketing, mint eszköz, mely keretében a termelők közösen együttműködve, egy közös alapot létrehozva kezdik meg a közvetlen tej értékesítését. Ez lehetőséget nyújt mind az előbbieken említett marketingkutatások elvégzéséhez, mind a beruházásokhoz szükséges források megteremtéséhez.

A közösségi marketing gondolata a múlt század első felében a gazdasági világválság után az Amerikai Egyesült Államokban merült fel, ahol a farmerek jövedelmük biztosítása céljából „marketing ordereket” és „marketing agreementeket” hoztak létre, amelyek elsődleges feladata a termelés szabályozása, a termelés piachoz való mennyiségi és minőségi igazodásának a biztosítása volt. Az amerikai példát számos európai ország átvette. Franciaországban a jelentős élelmiszer külkereskedelmi deficit vezetett a SOPEXA létrehozásához az 1960-as évek elején, amelyhez hasonló megfontolásokból alakult meg Németországban a CMA. Magyarországon a közösségi agrármarketing tevékenység nem fejlődött szinkronban a szakirodalmi megjelenéssel. Az ez irányú próbálkozások az 1980-as évek elején elhaltak az együttműködési készség hiánya miatt. Hazánkban csak az utóbbi évtizedben beszélhetünk magyarországi szervezett közösségi agrármarketingről. A jelenlegi gyakorlat azonban nem felel meg teljes mértékben az elvárásoknak, az elmélet és a gyakorlat egyaránt keresi a helyes megoldásokat, sokszor indokolatlan mértékű és az ügynek inkább ártó, semmint használó médianyilvánosság mellett (TOTTH, 2006). Európa nyugati felében dinamikus és szerves szövetkezeti fejlődés, valamint alkalmazkodási folyamat jellemző. Az Európai Unió egyes országaiban, illetve különböző szektoraiban eltérő a mezőgazdasági szövetkezetek jelentősége. A fejlett országokban és egyes kiemelt szektorokban (pl. tej és hús) a szövetkezet funkciója megváltozott. Az új funkció a fogyasztó közelebb hozatala a termelőhöz, információ áramoltatás, azaz a piac igényeinek lefordítása és ennek megfelelő marketingstratégia kidolgozása annak érdekében, hogy a tagok a lehető legmagasabb jövedelemhez jussanak (SZABÓ, 2000). A közösségi marketing speciális eszköz, amely egy ország, egy ágazat, egy régió, egy termék piaci sikerét elősegíti, mindamelllett, hogy illeszkedik az országimázshoz és az agrárpolitikához (BUJDOSÓNÉ, 2003). Az agrárszférában jelentősége abban mutatkozik, hogy az egyes termelők vagy vállalkozások atomisztikusan nem képesek ellátni önállóan a marketingtevékenységet, ezért erre a feladatra társulniuk kell. A marketing közösségi formája tehát azért előnyös a résztvevők számára, mert az alaptevékenységük önállóságát meg tudják őrizni, de a reklám, a piackutatás, a kiállításokon való megjelenés és a termékpolitika (pl. márkázás) költségeit fel tudják osztani egymás között, nem beszélve az egységes alkupozíció kérdéséről (BOLDIZSÁR, 2004). A közösségi marketing is a hagyományos módszereket, eszközöket alkalmazza, hiszen a piaci munka megcélzott közönsége ugyanaz, mint az egyedi, vállalati marketing esetében. A közösségi marketing ugyanakkor szélesebb árucsoportot ölel fel, mivel jellemzően egy-egy termékcsoportot, ágazatot átfogva kapcsolódik

a vállalkozások egyedi marketing-tevékenységéhez. A közösségi agrármarketing stratégiának négy fő üzenete van a jövőre nézve a tejszektorban:

- Egészségirány: a tej, tejtermékek egészségesek, helye van az egészséges táplálkozásban.
- Magyar tej: a tejszív logó használata, a szív motívum és a nemzeti trikolor érzelmeket közvetít, ami segíthet a magyar tejtermékek imázsának erősítésében.
- A tejtermékek fogyasztási kultúrája és élvezeti értéke: hazai ismert emberek segítségével közvetíteni a tej, tejtermékek fontosságát; különböző kampányokkal kell népszerűsíteni a tejtermékek élvezeti értékét (pl. sajtra fel kampány).
- Fenntarthatóság, karbon-lábnyom: talán ez a jövő egyik nagy lehetősége a hazai közösségi marketingstratégiában, mert versenyelőnyt jelenthet hazánk számára a tejkvóta kivezetését követően.

A hazai közösségi marketing legfontosabb feladata a fogyasztói patriotizmus erősítése a hazai élelmiszerpiacon. Fő célkitűzésünk, hogy a patrióta fogyasztó magyar eredetű élelmiszereket válasszon, emocionálisan döntsön, és érezze annak a felelősségét, hogy miért kell hazai élelmiszereket vásárolnia. Alapvetően két eltérő fogyasztói magatartásról beszélhetünk. A racionális fogyasztó következetesen és körültekintően vásárol. Figyel a „jó vétel” lehetőségére, jellemzően fontos számára a termék ára és kényelmes beszerezhetősége, ugyanakkor a termék eredete kevésbé. Vele szemben az emocionálisan döntő fogyasztó már nem terméket, hanem olyan márkákat vásárol, amelyek üzeneteivel azonosulni tud, biztosítva ezzel valamiféle érzelmi többletet. A fogyasztás nemcsak a termék jellemzői miatt történik, hanem az azzal kapcsolatos érzésekért is. Emiatt van nagy jelentősége az eredet- és minőségjelző jelöléseknek és védjegyeknek a hazai élelmiszerpiacon (Szakály, 2012).

A marketingben az együttműködésre ható egyik döntő motiváció a részt vevő vállalkozók költségcsökkentésének kihasználása és piaci pozíciójuk további javítása. Természetesen az együttműködés nem minden marketingműködési területen azonos módon ésszerű és lehetséges. Az együttműködés formái rendkívül sokoldalúak. Vonatkozhatnak különböző funkciókra többek közt piackutatásra, reklámra, termékpolitikára, disztribúciós politikára, kiállítási megjelenésre (Gaál, 1995). A közösségi marketingnek a tej közvetlen értékesítése területén több előnye, lehetősége is van. A hazai agrártermékek értékesítésének kibővítése a külföldi élelmiszerek rovására a belföldi piacon, hiszen ha a vevő a helyi termelőtől közvetlen módon szerzi be jelen esetben a tejet, akkor ezzel egyidejűleg valószínűleg nem fog a különböző hipermarketek polcairól származó külföldi származású hasonló terméket is megvenni. Kivédhetőek a nem kívánatos áringadozások. 2014. év elején még 100Ft feletti volt a tej felvásárlási ára, jelenleg azonban már 80Ft alatt található ez az összeg. A termelők nagy részének ez már így is önköltségi ára alatti, ezért egy ilyesfajta diverzifikációval ez kiküszöbölhető. Más oldalról vizsgálva ezt

a kérdést, a közösségi marketing által megismertethető az egyes védjegyek használata, ahogyan azt a Tej Terméktanács már a gyakorlatban is alkalmazza. Egy Közösségi Marketing Alapot hoztak létre a tagok között, melybe kétféleképpen fizethetik meg a hozzájárulás. Az egyik miszerint a tej és tejtermék forgalmazásából származó, tárgyévet megelőző naptári évben keletkezett nettó árbevétel fél ezrelékének megfelelő összeget kell befizetni. A másik esetben pedig a Tej Terméktanács tulajdonában álló „Tej-Szív” védjegycsalád jogszerű használata alapján meghatározott védjegyhasználati díjat fizetik meg. Még egy jövőbeli lehetőséget emelnék ki, mégpedig a fenntarthatósághoz kapcsolódó karbon lábnyomot. Ezt főként a LOHAS célcsoport számára lehet fontos. A társadalom, a fogyasztók és a döntéshozók igénye egyre nő azon információk iránt, amelyek az egyes élelmiszerekhez köthető termelés, feldolgozási és forgalmazási folyamatok környezetre gyakorolt hatásait szemléltetik. Ennek hatására előtérbe került a termékek életciklusához kapcsolódó ÜHG kibocsátás, az úgynevezett karbon-lábnyom mérésének a jelentősége. A tejtermékek karbon-lábnyomának kiszámításakor a termék teljes életciklusa során kibocsátott ÜHG mennyiségét veszik figyelembe. Takarmány termelés, szállítás, feldolgozás, állattartása, fejés, hűtés világítás minden.

4. Összegzés

Az előbbieken szó volt a mai piaci viszonyok között a tej közvetlen értékesítését befolyásoló tényezőkről. A közösségi marketingnek sokféle lehetősége van ezen a területen, többek közt a közös marketingkutatások elvégzése, amit mindenképp javaslok egy új tej automata kihelyezése előtt. Jelen esetben két kutatási eszközt alkalmazhatunk hatékonyan, az egyik a kérdőíves megkérdezés, a másik pedig a szakértői interjú. Kérdőívek kitöltését azon a területen célszerű elvégezni ahová kihelyezni kívánjuk az automatát, ezzel felmérve a fogyasztók igényeit, így megbecsülve az eladható tej mennyiségét is. Szakértői interjút olyan termelőkkel érdemes lefolytatni, akik rendelkeznek tej automatával és évek óta üzemeltetik azt. Ennek eredményeként szembesülhetünk a különböző előnyeivel és hátrányaival. Kijelenthető tehát, hogy megfelelő mennyiségű közvetlenül értékesített tejjel növelhető a jövedelmezőség, stabilizálható a vállalkozás és javítható a kapcsolat a termelők és a vásárlók között.

5. Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretném megköszönni a sok támogatást és segítséget témavezetőmnek Prof. Dr. Szakály Zoltánnak. Illetve köszönöm, hogy az EMVA-Fiatalközgazdasági termelők indulásához a 2012. évben igényelhető támogatási jogcímmel (6.122.01.01) benyújtott sikeres pályázatomban segítségével megvalósíthattam primer kutatásaim és létrejöhett ez a tanulmány.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Benedek, Zs. Fertő, I. Baráth, L. Tóth J. (2013): Hogyan kapcsolódhatnak a mezőgazdasági termelők a modern élelmiszerláncokhoz?, Vidékkutatás 2012-2013, Budapest, 2013, 6-7, elérhetőség: <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/1352/1/videkkutatás2013.pdf>
- Blaskó, B – Kovács, K. – Szöllősi, L. – Szűcs, I. (2012): „Complex problem analysis of the Hungarian dairy farms” APSTRACT, Vol. 6. Numbers 1-2. 2012. pp. 93-100. Agroinform Publishing House.
- Boldizsár B.: A közösségi marketing helye és szerepe az élelmiszergazdaságban. Hallgatói szakdolgozat, Kaposvári Egyetem, Állattudományi Kar, Kaposvár, 2004, 1-70.
- Bujdosóné Kertész J.: Az Agrármarketing Centrum feladatai az agrárgazdaságban. Szakmai előadás, Budapest, 2003. november 7.
- Borbély, Cs. Bognár, L. Juhász, A. Mándi-Nagy, D. Mészáros, Gy. Keleti, E. Kocsis, R. Koppány, Gy. Papp, G. Szakály, Z. Varga, L. Vőneki, É. (2013): A magyar tejágazat helyzete és fejlődésének lehetséges iránya, Tej Terméktanács, 1. , elérhetőség: <http://www.tejtermek.hu/home-2/altalános-hirek/285-tanulmány>
- Gaál B. (1995): Közösségi marketing az agrárgazdaságban, Mezőgazda Kiadó, Budapest, ISBN: 963-8439-52-21, p 17.
- Kovács, K. Blaskó, B. (2011): Néhány hazai tejgazdaság gazdasági hatékonyságának elemzése, Tejgazdaság 1-2 37-46.
- Szabó G. G. (2000): Marketing szövetkezetek a piacgazdaságban, I. Élelmiszermarketing-tudomány 3-11. pp.
- Szakály Z. (2012): Közösségi marketing a hazai tejtermékek szolgálatában
- Tóth G. (2006): Marketing együttműködések az élelmiszergazdaságban. A közösségi agrármarketing perspektívái és lehetőségei Magyarországon, EU WORKING PAPERS, 2006/3, pp 53-62.
- Vőneki É. – Mándi-Nagy D. (2014): A tejágazat kilátásai a kvótarendszer megszüntetése után, Agrárgazdasági Kutató Intézet, Budapest, ISBN: 978-963-491-593-5, p. 126.

A SPORTBERUHÁZÁSOK SZEREPE A FÜRDŐVÁROSOK FEJLESZTÉSÉBEN

THE ROLE OF SPORT INVESTMENTS IN THE DEVELOPMENT OF SPA TOWNS

KÖBLI ÁDÁM PhD hallgató

Pécsi Tudományegyetem Földtudományok Doktori Iskola

ABSTRACT

Health tourism – being prominent in the tourism of Hungary – became popular among broader and broader layers as the promotion and improvement of their health play more and more important role in the motivation of the guests. Among the renewing services of spa towns the sport tourism and sport investments are becoming increasingly important. Two different branches of sport investments can be distinguished in the spa towns. On the one hand the building of sport halls/stadiums for different sport events, when contestants and spectators arrive in large numbers to the town. On the other hand the expansion of sport centres to satisfy the needs of local people in the towns with high standard of living is also a settlement development strategy. Spa towns are ideal locations for the development of sport centres as they possess the required medical attendance and specialists (sport doctors, trainers, and physiotherapists) related to health tourism. In my research I aim to present the implemented and planned sport developments through three internationally important spa towns (Hévíz, Bük and Gyula) and those characteristics of them which make these settlements a perfect place for the rehabilitation and preparation of professional sportsmen.

1. Bevezetés

A Magyarország turizmusában kiemelkedő jelentőségű egészségturizmus egyre szélesebb rétegek körében válik népszerűvé, mivel a vendégek motivációjában egyre fontosabb szerepet kap az egészségi állapot megőrzése, javítása. A nemzetközi jelentőségű fürdővárosaink minőségi szolgáltatásaiknak köszönhetően magas bevételekhez jutnak, amelyek egy részét a sportturizmus és a sportberuházások bővítésére tudják fordítani.

A fürdővárosokban megjelenő sportberuházásoknak két eltérő ágát különböztethetjük meg. Egyrészt egyre gyakoribbak a különböző sportlétesítmények építése sportesemények rendezése céljából, amelyhez kapcsolódóan versenyzők és nézők érkeznek nagy számban a településekre. Ezeket kiegészítik a hivatásos sportolók

felkészülését és rehabilitációját segítő fejlesztések, amelyekhez sok esetben új létesítmények épülnek. Másrészt a magas életminőséget adó fürdővárosokban a helyi lakosság igényeit kielégítő sportközpontok folyamatos bővítése is kiemelt településfejlesztési stratégia.

A sportközpontok fejlesztésében tehát ideális helyszínek a fürdővárosok, mivel rendelkeznek a gyógyturizmusra épülő szükséges szakemberekkel és egészségügyi infrastruktúrával (sportorvosok, edzők, gyógytornászok). A gyógyszállodák szolgáltatásai jól kiegészítik a sportlétesítmények kínálatát.

A kínálat színesítése mellett azért is hasznosak az ilyen jellegű fejlesztések, mivel a fő turistaszézonokon kívül is jöhetnek sportolók (téli alapozó edzőtáborok) és a létesítményekhez kapcsolódó versenyek pedig külön vendégkört vonzhatnak a településekre.

2. Célkitűzések és módszertan

Kutatásomban három nemzetközi jelentőségű fürdőváros (Hévíz, Bük és Gyula) esettanulmányán keresztül mutatom be a megvalósult és tervezett sportfejlesztéseket, illetve azokat a jellemzőiket, amelyek alapján kiváló helyszínei lehetnek a professzionális sportolók felkészülésében és rehabilitációjában. Az esettanulmányok közül a Hévíz városában megvalósult és tervezett sportberuházások bemutatása a legrészletesebb, mivel itt terveznek megvalósítani egy olyan komplex sportturisztikai fejlesztési programot, amely a nemzetközi turisztikai piacon is versenyképes kínálatot képes kialakítani.

Nagyon fontos, hogy a sportfejlesztések a helyiek érdekeit is szolgálják, ezért megvizsgálom, hogy az új létesítmények mennyiben segítik a helyi utánpótlásképzés és a mindennapi sportolás lehetőségét. Elemzem a kutatásba bevont három fürdőváros nyilvános település- és turizmusfejlesztési stratégiáit az aktuális sportfejlesztések szempontjából, illetve azok településmarketingre gyakorolt hatásait.

Az elemzéseket egy kérdőíves kutatás is kiegészíti, amelynek keretében Hévízen, 2015 júliusában a turizmus helyi lakosságra gyakorolt hatásait vizsgáltam. Ennek részeként rákérdeztem a helyiek véleményére a megvalósult és tervezett sportfejlesztésekkel kapcsolatban, mennyire értenek egyet a beruházásokkal, mely sporthoz kapcsolódó területeket fontos szerintük fejleszteni a városban.

3. Fürdővárosok közös jellemzői

Nemzetközi jelentőségű fürdővárosaink a leglátogatottabb magyarországi települések közé tartoznak (1. táblázat). Ezek a fürdővárosok rendelkeznek olyan közös jellemzőkkel, amelyek révén általános fejlesztési tendenciák állapíthatók meg.

1. táblázat: A leglátogatottabb magyarországi települések, 2014
1. table: The most visited Hungarian cities, 2014

	Város	Vendégéjszakák száma
1.	Budapest	8 059 154
2.	Hévíz	982 760
3.	Hajdúszoboszló	806 076
4.	Siófok	700 611
5.	Bük	680 451
6.	Balatonfüred	543 801
7.	Sárvár	453 159
8.	Zalakaros	433 829
9.	Sopron	381 537
10.	Eger	374 709
11.	Gyula	353 489

Forrás: (KSH 2015 alapján saját szerkesztés) A leglátogatottabb magyarországi városok, 2014. Összes vendégforgalom (KSH)

„Az egészségturizmus a gyógy- és wellness-turizmust átfogó fogalom, a turizmusnak azon területét jelenti, ahol a turista utazásának fő motivációja az egészségi állapotának javítása és/vagy megőrzése, tehát a gyógyulás és/vagy a megelőzés és ennek megfelelően a célterületen tartózkodása alatt igénybe is vesz egészségturisztikai szolgáltatás(oka)t” (Országos Egészségturizmus Fejlesztési Stratégia, 2007:9). Az attrakció a gyógyvíz és az erre épülő minőségi gyógyturisztikai szolgáltatások, amelyek egész évben, azonos mértékben elérhetőek, így alig jellemző a szezonális, amely a hazai turizmus egyik nagy problémája. Ennek pozitív hatásai vannak a munkaerőpiacon, mivel a turizmusra jellemző szezonális munkahelyek száma alacsonyabb, illetve a turizusból származó bevételek pedig magasabbak, ezért egy erős és kiegyensúlyozott gazdasági struktúra alakult ki a településeken (Köbli 2013).

A nemzetközi jelentőségű fürdővárosaink stabil vendégkörrel rendelkeznek. Az egészséges életmód, alternatív gyógyászat egyre nagyobb szerepet kap a nemzetközi turizmusban, mint az utazás motivációja, különösen igaz ez a nyugati országokból (Németország, Ausztria, Skandináv államok) érkező szenior turistákra. A szenior korosztály mellett azonban az egészségtudatos életmód terjedésének és a wellness és gyógyászati elemek egyre szorosabb kapcsolódásának következtében, egyre több fiatal vendég érkezik megelőző (prevenció) és szórakozási, kikapcsolódási céllal.

Az egészségturizmusban a növekvő kereslet mellett a folyamatosan változó piacokkal is figyelembe kell venni. Az utóbbi években új, fizetőképes orosz, ukrán,

cseh vendégkör jelent meg jelentős számban a hazai fürdővárosokban, komoly társadalmi-gazdasági hatásokat okozva a településeken (Hajnal, Köbli 2014).

A vendégeket a fürdővárosokban hosszú tartózkodási idő jellemzi, amely több szempontból is fontos. „Egyrészt azt befolyásolja, hogy milyen kapcsolatot képes a turista kialakítani a helyi lakossággal (minél rövidebb a tartózkodási idő, annál nagyobb a felületes kapcsolat valószínűsége). Másrészt a desztinációban rövidebb ideig tartózkodó turisták egy főre eső költsége általában alacsonyabb” (Puczkó, Rátz 2001). A turisztikai szolgáltatók nagyon kedvelik azokat a vendégeket, akik hosszabb időt töltenek el egy adott térségben, hiszen többet is költenek, több programon vesznek részt, emellett több idejük van az adott térség megismerésére, eljutnak kevésbé ismert attrakciókhoz is. A fürdővárosok esetében a vendégek hosszabb ideig maradnak, ezért otthonosabban érzik magukat, tehát jobban vigyáznak a helyi környezetre. A fürdővárosok magasabb adóbevételek felett rendelkeznek, amelyet a települési környezet folyamatos megújítására, gondozására lehet fordítani, ezért ennek megőrzése különösen fontos.

Az egészségturizmus sikere mellett kiemelt cél ezeken a településeken a turisztikai kínálat folyamatos bővítése, a vendégek számára minél sokszínűbb turisztikai szolgáltatások kialakítása. A fürdővárosokban egyre fontosabb szerepet kapnak az utóbbi években az ökoturizmus, falusi turizmus és a sportturizmus kínálatát bővítő fejlesztések. Egyre több jelentős fürdőhely ismeri fel a sportfejlesztések jelentőségét, és fekteti be magas bevételeinek egy részét különböző sportberuházásokba. A fürdővárosoknak ideális szerepe van a sportberuházások szempontjából, mivel a nagy hagyományú és magas minőséget nyújtó gyógyturisztikai kezeléseikre és minőségi szálláshelykínálatukra alapozva egy sokszínű és professzionális sportkínálat alakítható ki. Ennek révén új vendégkör érhető el ezen egészségturisztikai desztinációk számára.

4. Esettanulmány: Hévíz

4.1. Hévízi sportberuházások szerepe

A legismertebb, legrégebbi és egyúttal a legnagyobb vendégforgalommal rendelkező hazai gyógyhely Hévíz, ahol a komplex gyógyturisztikai kínálat páratlan vízminőségen, történelmi gyógyászati hagyományokon és fürdőkultúráján alapul (Hajnal, Köbli 2014). A város elsődlegesen a gyógyszolgáltatásokra épít, bár egyre emelkedik a szépségápolás, a wellness és a medical turizmus (főleg fogászati, reumatológiai kezelések) miatt érkező vendégek aránya is. A turisták igényei megkövetelték a minőségi szállásokat, amelyek szállodai férőhelyekként épültek meg. Folyamatosan minőségi 3-4-5 csillagos szállodák létesültek az elmúlt évtizedekben és a nagyobb szállodákban a gyógykezelések legtöbb formája a vendégek rendelkezésére áll.

Hévízen a turizmus alapja a minőségi gyógyturizmus, de folyamatosan keresik azokat az új területeket, innovatív turisztikai termékeket, amelyekkel még színe-

sebbe tehetnék a város kínálatát. A jelenlegi cél két új turisztikai ágazat pozíciójának a megerősítése. Egyrészt a konferencia- és rendezvény turizmus, másrészt a sportturizmus infrastrukturális hátterének a fejlesztése. A sportturizmus területén két fő formát különböztethetünk meg: „passzív sportturizmus, amelyben a turista egy sporteseményre érkezik látogatás céllal, ahol maga nem végez sporttevékenységet. Mellette turisztikai szolgáltatásként étteremben étkezik, esetleg megnézi a rendező települést, és ott is száll meg; illetve aktív sportturizmus, amelyben a turista sporttevékenység céljából utazik lakhelyéről egy másik helyre és közben egyéb turisztikai szolgáltatást vesz igénybe” (Bánhidi, Leber 2011:10). A cél Hévízen, hogy a fürdőváros kedvező adottságaira építve egy európai szintű sport, rekreációs és versenyközpontot hozzanak létre, amely a helyi versenysport és tömegsport igényeit is kielégíti.

A sportinfrastruktúra egy része adott, de az igazi komplex kínálat kialakításához több új nagyszabású beruházás is szükséges. Hévíz város önkormányzata 2014-ben egy összefoglaló kiadványt adott ki „Hévíz Kiemelt Fejlesztései 2014-2020” címmel, amelyben részletesen bemutatják milyen új sportberuházások megvalósulása várható saját- és egyéb pályázati források függvényében a következő években.

2. táblázat: Hévízi célkitűzések a sport- és rendezvényturizmus területén
2. table: Aims at sports- and conference tourism in Hévíz

Indikátor megnevezése	Mértékegység	Kiindulási érték (2014)	Célérték (2020)
Látogatók számának növekedése	%	-	+5%
Átlagos tartózkodási idő	nap	5,2	6
Vendégéjszakák száma	db	1,05 millió	1,2 millió
Kifejezetten sportturisztikai céllal érkezők száma	fő	n.a.	150 000
Megrendezett, legalább 500 fős konferenciák	db	0	13
Megrendezett nagyrendezvények száma	db	0	12
Sportesemények száma	db	5	25
Új vagy felújított rekreációs parkok, zöldterületek nagysága	m ²	0	111 000

Forrás: (Hévíz Városfejlesztési Stratégiai Programterve 2014-2020:9 alapján saját szerkesztés)

A tervezett célok között szerepel az aktív és a passzív sportturizmus erősítése is, mindkét terület esetében a hivatásos és szabadidő turizmus is érintett. „Az aktív-passzív sportturisztikai célcsoportokon belül meg kell különböztetnünk egy speciális, Hévíz mint a mozgásszervi megbetegedések, sérülések kezelésében élen járó gyógyhely esetében különösen fontos szegmenst, a sporthoz kapcsolódó pre-

venciós, a gyógyvíz és a rehabilitációs kezelések végett ide érkezők körét” (Hévíz Városfejlesztési Stratégiai Programterve 2014-2020:5).

A rendezvény és sportfejlesztések Hévíz Városfejlesztési Stratégiai Programterve 2014-2020 kiadványban is kiemelt szerepet kapnak, a 2. táblázatban látható, milyen célkitűzések vannak a fürdővárosban 2020-ra, és hogy ebben milyen szerepet kapnak a sportturisztikai céllal érkező turisták, a rangos sportesemények, konferenciák. A jelenlegi állapotokat figyelembe véve évi 25 sportesemény és évi 150 ezer sportturisztikai céllal érkező turista lenne az ideális az önkormányzat tervei alapján az évtized végére.

4.2. Sportlétesítmények a helyi lakosság számára

Hévíz városában az elmúlt években több olyan sportberuházás is megvalósult, amelyek fő célközönsége a hévízi lakosok. Hévíz Városfejlesztési Stratégiájában kiemelt célként jelenik meg, hogy a helyi lakosság értékrendje mozduljon el az egészséges életmód felé és minél sokszínűbb módon biztosítsák a tömegsport intézményi hátterét a városban. Ezen fejlesztések révén a helyi fiatalok utánpótlás nevelése is biztosítottá válik. Az önkormányzat 2012 óta egyre több minőségi sportolásra és rekreációs tevékenységre alkalmas helyszínt alakított ki, többek között futballpályákat és egyéb sportpályákat épített és újított fel.

A legnagyobb fejlesztés a város központjában már meglévő, de rossz állapotú sportpályákra építve alakult ki. A Tavirózsa-Sport utcai sport- és szabadidős tömb magába foglal egy régi sportpálya felújításával létrehozott multifunkcionális sportpályát, illetve két új műfüves futballpályát (1. kép).

1. kép: Új sportpályák a helyi lakosság számára

1. picture: New sports field for local inhabitant

Forrás: (Köbli Á. 2014)

Szintén ezen a területen kapott helyet egy gördeszkapálya, illetve szabadtéri felnőtt edzőgépek, fitnesspark is. Jó állapotú, jól felszerelt sportpályák ezek, ráadásul mindegyik használata ingyenes a helyi lakosok számára. Az önkormányzat további célja ezen a területen a közösség számára szabadon használható közpark kialakí-

tása, ahol egy tervezett öltöző- és szertárhelyiség tovább emelheti a szolgáltatások színvonalát, és igazi közösségi találkozóhellyé alakíthatja a területet.

A hévízi lakosság számára kialakított sportfejlesztések között nagyon fontos szerepet kapnak a helyi diákokat megcélzó fejlesztések. A sportfejlesztések már a legkisebb korosztályoknál elkezdődnek, ennek kiváló példája az „Ovifoci” program, amelynek keretében a hévízi óvodások számára épült műfüves focipálya a városi óvoda udvarán. A helyi önkormányzat ingyenes sportkurzusokkal ösztönzi az iskolásokat, hogy minél többféle sportot kipróbáljanak, olyan különlegeseket is, mint például a golf. A legújabb fejlesztés a diákok számára egy a jelenleginél kisebb, az iskolai igényeknek hatékonyabban megfelelő új tornaterem építése. Ez a tornacsarnok kiegészül a jövőben egy térségi igényeket kielégítő tanuszodával is, amelynek külön érdekessége, hogy a tanuszoda tetejére tervezett zöldtetőt iskolaudvarként is hasznosítanak a tervek szerint. Az épület üzemeltetéséhez pedig megújuló energiaforrások kombinált felhasználását tervezik.

Az egyik legsikeresebb közösségi sportfejlesztésnek a télen üzemelő fedett jégpálya tekinthető, amely a térségben egyedülálló lehetőséget kínál a város kiemelt területén (városi nagyparkoló és termelői piac szomszédságában) a korcsolyázásra. A jégpálya ingyenes a helyi lakosoknak, illetve az összes Hévízen tanuló diáknak.

4.3. Új tervezett sportberuházások a versenysportban

Hévíz önkormányzata annak érdekében, hogy a nemzetközi turisztikai piacon is versenyképes sportturisztikai kínálatot tudjon kialakítani, egy új komplex sportcentrum kialakítását tervezi. A településközpont azonban olyan sűrűn beépítetté vált az elmúlt évtizedekben, hogy az egyetlen megfelelő terület az egregyi városrészben található. Az Önkormányzat által korábban megvásárolt, közel 5 hektárnyi „Hosszúföldek” elnevezésű terület a legalkalmasabb egy európai szintű sport, rekreációs és edzőközpont kialakítására. A fejlesztés keretében az alábbi létesítmények építését tervezik a területen:

- Két élőfüves szabvány méretű futballpálya kialakítása lelátóval és a szükséges kiszolgáló helyiségekkel
- Új multifunkciós sportcsarnok építése, amely kiváltja a lebontandó városi sportcsarnokot. Itt helyet kaphat kispályás futballpálya, kosár,- kézi,- röplabda,- és tollaslabda pálya, továbbá alkalmas lenne egyéb sportágak (pl. asztalitenisz, bokszt) elhelyezésére is.

(Hévíz Városfejlesztési Stratégiai Programterve 2014-2020:43)

A fejlesztések meghatározóak Hévíz nemzetközi sportturizmusban betöltött szerepének növelésében, és emellett a helyi sportegyesületek számára is korszerű helyszínt biztosítanak. Az új létesítmények hozzájárulhatnak az egregyi városrész fejlődéséhez is és a rendezvények által még hatékonyabban bekapcsolódhat ez az egyedi turisztikai kínálatú terület (kulturális emlékek, minőségi gasztronómia) a város turizmusába.

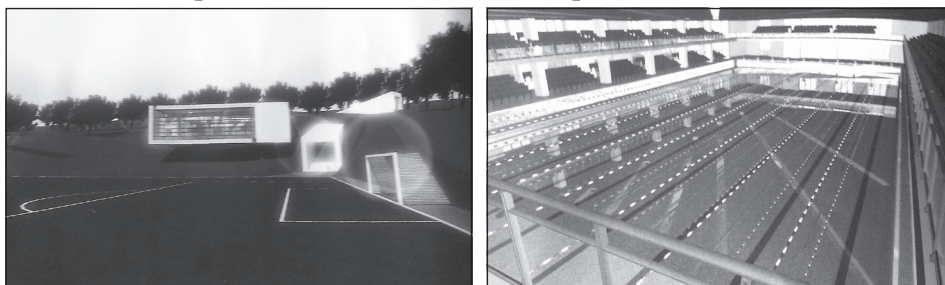

Ráadásul a régi futballpálya áthelyezésének köszönhetően felszabadul a város központjában egy kiemelten értékes terület (gyógyfürdőhöz, szállodákhoz is közel fekvő). Ez ideális helye lehetne „a város kulturális életének helyszínt biztosító, valamint nagy létszámú, nemzetközi színvonalú kulturális eseményeket, rendezvényeket, kiállításokat illetve akár konferenciákat is lebonyolítani képes központ kialakításának” (Hévíz Városfejlesztési Stratégiai Programterve 2014-2020:35). A tervezett konferenciaközpont mind befogadóképességét, mind technikai felszereltségét tekintve egyedülálló a régióban. Egy olyan multifunkcionális teret alakítanak ki, amely hazai és nemzetközi konferenciák, rendezvények, kiállítások számára is alkalmas és vonzó környezetet biztosítana.

A tervezett fejlesztések egyik legmeghatározóbb eleme a Hévízi-tó elfolyó meleg vizére tervezett élmény-és sportfürdő terve, amelynek részeként megvalósulhat egy 50 méteres, 10 pályás, nemzetközi szabványoknak megfelelő úszómedence építése. A tervezett uszoda professzionális háttérrel adna Hévízen különböző uszodai sportversenyek rendezéséhez a városban. A tervezett hévízi sportberuházások látványtervei közül kettő a 2. képen látható:

2. kép: Kiemelt sportberuházások látványtervei 2. picture: Visualization of new sports investments

Forrás: (Hévíz Kiemelt Fejlesztései 2014-2020)

4.4. Szállodákkal való együttműködés

A szállodák kiemelt szerepet kapnak a fürdővárosokban a sportfejlesztések szempontjából. Több sportpálya (tenisz-, és golfpálya, fallabda, bowling), és különböző élménymedencék a hévízi szállodák kínálatához tartozik, így fontos, hogy a szállodák sportfejlesztési irányai összhangban legyenek a városi koncepciókkal, azt megfelelő módon kiegészítsék, egyedivé tegyék.

A városba érkező hivatásos sportolók, sportegyesületek a minőségi 4 és 5 csillagos szálláshelyeket veszik igénybe, az ott megtalálható kezeléseket, wellness- és gyógyszolgáltatásokat is beillesztik felkészülésükbe, illetve alkalmazzák a rehabilitáció során. A sportolók esetében a gasztronómia is kiemelten fontos, a szállodák sokszínű kínálatával rendelkeznek a speciális étrendek, diéták szempontjából is.

A hévízi sportturizmus egészségügyi háttérének biztosításában elsősorban a Kórház és a gyógyszállók kapnak kiemelt szerepet, amelyek szakmai háttérrel rendelkeznek a sportolók prevenciós és gyógyító jellegű kezeléseikhez (orvosok, gyógytornászok, személyi edzők).

4.5. Hévízi kérdőíves felmérés

2015 júliusában komplex kérdőíves felmérést végeztem Hévízen a turizmus hatásairól a helyi lakosság szempontjából. Ennek keretében több kérdést is felvettem a már megvalósult, illetve újonnan tervezett sportberuházásokkal kapcsolatban, hogy megtudjam, milyen jellegű sportfejlesztéseket támogatnak, illetve az egyes fejlesztéseknek mekkora a népszerűsége. A kérdőívesítés során 152 fő hévízi lakost (a népesség közel 3,5%-a) személyesen kérdeztem meg, hogy fontos kiegészítő információkat is kaphassak.

A kérdőíveket kiegészítve, interjúkat készítettem helyi szakértőkkel (szállodaigazgatók, helyi turisztikai szakemberek, önkormányzati szereplők, civil szervezetek képviselői, helyi lakosok).

A 3. táblázat bemutatja, mennyire támogatják a hévíziek a már megvalósult, illetve jövőbeni sportberuházásokat. A válaszadók legnagyobb része pozitívan fogadja a város sportturizmusának fejlesztését célzó beruházásokat, közel kétharmaduk teljes mértékben támogatja az épülő létesítményeket. Mindössze 15% gondolja úgy, hogy nem lesz hosszútávon haszna a sportberuházásoknak.

3. táblázat: Hévízre tervezett sportberuházások támogatottsága

3. table: Support of the sport investments in Hévíz

Támogatja a Hévízre tervezett új sportberuházásokat?	Helyi lakosok 2015 (%)
Igen	60
Nem	15
Részben	25

Forrás: (Saját kutatás, 2015)

Ha megvizsgáljuk, hogy milyen irányú fejlesztéseket támogatnak leginkább a helyi lakosok, a válaszadók több mint fele egyszerre gondolja fontosnak a professzionális versenysport keretében megvalósuló, illetve a helyi tömegsportot fejlesztő beruházásokat. A válaszadók 22%-a mindenképp azokat a tömegsport fejlesztéseket támogatná, amelyeket a helyi lakosok, és az utánpótlás tud hatékonyan használni. A részletes eredmények a 4. táblázatban láthatóak.

Részleteiben megvizsgálva az egyes fejlesztések támogatottságát (1. ábra) látható, hogy a helyi lakosok igényeit kielégítő fejlesztések (új tornaterem, felújított városi sportpályák) elfogadottsága magasabb, mint a versenysportban tervezett

beruházásoké, bár szinte az összes létesítmény támogatottsága magasnak mondható. A legmagasabb értéket (4,8) a télen működő jégcsarnok kapta, amely egy igazi sikernek tekinthető, hiánypótló szolgáltatást kínálva a helyieknek és a turistáknak egyaránt.

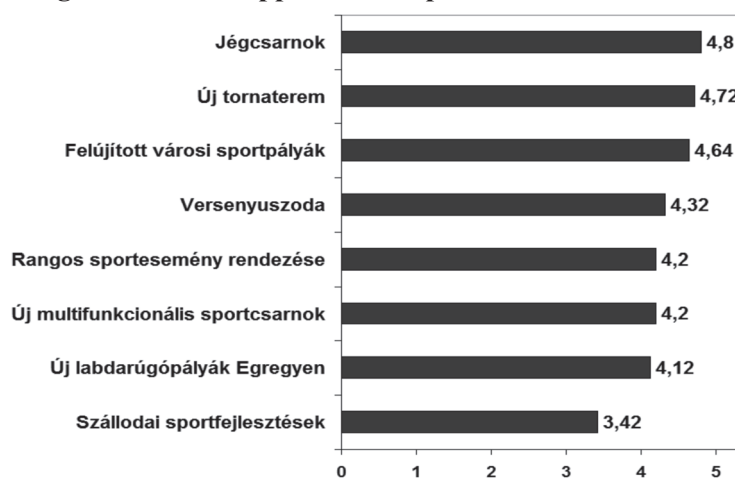
4. táblázat: Sportberuházások típusai
4. table: Types of sport investments

Milyen sportfejlesztések valósuljanak meg a városban?	Helyi lakosok 2015 (%)
Versenysport	14
Tömegsport	22
Mindkettő	52
Egyik sem	12

Forrás: (Saját kutatás, 2015)

Az új beruházások közül a versenyszoda (4,32) rendelkezik a legmagasabb népszerűséggel, illetve magas értéket (4,2) kapott a rangos sportesemény rendezésének lehetősége is. Az interjúk alapján sokan úgy gondolják, hogy Hévíz nemzetközi jelentőségű fürdővárosi rangjához méltó lenne, ha egy nagy sportesemény évenkénti megrendezésével összeforrna a város neve, ez a településmarketing és városimázs szempontból is kiemelt jelentőségű lenne.

1. ábra: A hévízi sportberuházások részletes támogatottsága
1. figure: Detailed support of the sport investments in Hévíz

Forrás: (Saját kutatás, 2015)

5. Bük és Gyula sportturizmusban betöltött szerepe

Több hazai fürdővárosunk is komoly fejlesztéseket valósított meg a sportturizmus terén az elmúlt években és új sportberuházásokkal próbálják turisztikai kínálatukat sokrétűbbé alakítani.

A sportfejlesztésekben élen jár Bük fürdővárosa, amely 1996 óta hivatalosan is viseli a Nemzet Sportvárosa címet. Bükön színvonalas, minőségi és komplex egészségturisztikai szolgáltatások állnak a vendégek rendelkezésére, és a sport egyre hangsúlyosabb szerepet kap a különböző csomagok kialakításában. A várost kiemelkedő sportélet jellemzi, több rangos nemzetközi sportversenyt (labdarúgó-torna, kosárlabda, röplabda verseny, boxgála) is rendeztek az elmúlt években. A helyi településfejlesztésben a sport kiemelt szerepet kap, a helyi igényekre alapozva, egyszerre figyelembe véve a fejlesztéseknél a helyi lakosok és a verseny-sport igényeit is.

Bük Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája több sporttal kapcsolatos fejlesztési irányt is meghatároz. A tervek között szerepel egy aktív szabadidő-, szórakoztató- és sportközpont kialakítása, a sportolási lehetőségek körének további szélesítése. A sportcsarnok minőségi fejlesztése is kiemelt cél, további edzőtáborok (kézilabda, boks, vívás, birkózás) és sporttáborok, illetve egyedi rendezvények szervezésében is fontos szerep juthat a felújított csarnoknak. (Bük Város IVS 2009)

A fürdővárosban több fontos közösségi fejlesztés is megvalósult a helyiek számára az utóbbi években. A bükfürdői sportparkban 12 darab egyedülálló kültéri fitness gép, illetve mozgáskorlátozottak által is használható speciális sporteszköz található. Nyaranként ingyenes sportprogramokon vehetnek részt a vendégek, szakértő animátorok vezetésével. A beruházásokban a környezeti elemek szerepe egyre nagyobb hangsúlyt kap (zöldtetők, megújuló energiaforrások, anyaghasználat).

Sportkínálatát tekintve a város teljes komplex szolgáltatásokat nyújt. Bükfürdőn nyílt meg Magyarország első és nemzetközi szintű pályájával rendelkező golfklubja. A golfpálya több mint 100 hektáron fekszik, ebből 7 hektárt víz borít és számos, köztük védett madárfajnak is otthont nyújt. A labdarúgást tekintve is minőségi infrastrukturális háttérrel rendelkezik a város, UEFA minősítésű élőlüveves, valamint minőségi műfüves pálya található a fürdővárosban. Bükön ezeken kívül található egy 1700 m²-es játszópark, ahol egész évben nyitva tartó korcsolyapálya, bowling pálya, fitness terem várja a vendégeket; egy egyedülálló háromszintes, kristályszerkezetű legmodernebb technikával felszerelt mászó és kalandpálya; egy három és egy hét kilométeres minősített nordic walking útvonal; a gyógyszállodák szomszédságában pedig egy testi és lelki felfrissülést szolgáló jógapark, Kneipp park és gyógy-és fűszernövénykert található. (visitbuk.hu) A sokszínű kínálatnak köszönhetően Bükön minden korosztály megtalálhatja a neki megfelelő sportolási lehetőséget, mindezek mellett a város további fejlesztéseket hajt végre a minőségi sportturizmus területén.

Gyula kulturális turisztikai kínálata mellett egészségturisztikai fejlesztéseinek köszönheti népszerűségét a hazai turizmusban. Erre építve az utóbbi években folyamatosan próbál nyitni a helyi kínálat a sportturizmus felé is. Speciális programcsomagokat alakítottak ki edzőtáborozó sportcsapatok számára, amelyekben a gyógyturisztikai szolgáltatások kiemelt szerephez jutnak. Gyula fekvéséből adódóan elsősorban a keleti piacok felé nyit a sportturizmus területén és évről évre népszerűbbé válik, főleg román és bolgár labdarúgó csapatok érkeznek nagy számban a fürdővárosba. A városban található a Grosics Gyula Futballakadémia, amely komoly szerephez jut az edzőtáborok, egészség-rehabilitációs és nevelő programok szervezésében.

Gyula városában aktív sportélet zajlik, több neves sportolót is adott a település Magyarországnak. A város 2013-ban elfogadta „Gyula Város Sportkoncepciója 2013-2020” című sportfejlesztési koncepciót, amelyben kiemelik, hogy: „A sportturizmus lehetőségeinek maximális kihasználáshoz szükség van együttműködésre, partnerség kialakítására, egységes sportirányításra, és összehangolt fejlesztésekre” (Gyula Város Sportkoncepciója 2013-2020:15). A város célja több rangos hazai és nemzetközi minőségi sportesemény, verseny és edzőtábor megrendezése a következő években, amelyek az egész város fejlődésére pozitív hatással lehetnek.

6. Összefoglalás

A sport- és rekreáció értéke hazánkban felértékelődött az utóbbi években, és a turizmus területén is egyre fontosabb szerepet kap. Azok az infrastrukturális sportberuházások lehetnek hosszútávon működőképesek és sikeresek, amelyek megfelelő keresleti igényekre épülnek. A hazai fürdővárosok nemzetközi jelentőségű egészségturizmusuknak köszönhetően magas bevételekhez jutnak, amelynek egy részét a turisztikai kínálat bővítésére fordítják, egyre több településen kiemelten a sportturizmusra fókuszálva.

Az új sportfejlesztések egyszerre veszik figyelembe a helyi igényeket és a nemzetközi trendeket és növelik az utánpótlás és a versenysport lehetőségeit is a fürdővárosokban, miközben új vendégköröket vonzanak. A sportberuházások által biztosítottá válik a tömegsport infrastrukturális és működési háttere, a rangos versenyek pedig kiemelt szerepet kapnak a településmarketingben, miközben identitás erősítő szerepük is van a helyi lakosság, főleg a fiatalok számára. Hévíz, Bük és Gyula példája is azt mutatja, hogyha a magas életminőség, egészségtudatos életmóddal társul, akkor a sportberuházások társadalmi támogatottsága is magas, amely alapvető fontosságú a sikeres, hosszú távú működtetés szempontjából. A lakosság egészségtudatosságának emelése, nevelése és a feltételrendszer biztosítása magas szinten teljesíti a társadalmi felelősségvállalás követelményeit is, amely egyúttal a városmarketing egyik eleme is lehet.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bánhidi Miklós - Leber Rudolf (2011): Sport, turizmus, környezet magyar és osztrák kontextusban, Győr, Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar, 80 p.
- Bük Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája (2009): Dexinvest Magyarország Kft. 2009, 132 p.
- Hajnal Klára - Köbli Ádám (2014): Hévíz turizmusának fejlődési irányai, MODERN GEOGRÁFIA (3) pp. 17-36.
- Hévíz Kiemelt Fejlesztései 2014-2020 (2014): Hévíz Város Önkormányzata, Felelős Kiadó: Papp Gábor polgármester, 13 p.
- Hévíz Városfejlesztési Stratégiai Programterve 2014-2020 (2014): Hétfá Elemző Központ 95 p.
- Gyula Város Sportkonceptiója 2013-2020 (2013): Elfogadva a 179/2013. (VI.27.) határozattal, Gyula 27 p.
- Köbli, Ádám (2013): Fürdőváros-fejlesztés és felelősségvállalás, In: Józsa Klára, Nagy Gyula, Dudás Renáta (szerk.) Geográfus Doktoranduszok XIII. Országos Konferenciája 2013. 12 p.
- Országos Egészségturizmus Fejlesztési Stratégia 2007-2013 (2007) - Aquaprofit Rt, Budapest.173p. nkfih.gov.hu/szakpolitika-strategia/egeszsegipar/orszagos
- Puczkó László - Rátz Tamara (2001): A turizmus hatásai, 2. átdolgozott kiadás. Aula Kiadó, Budapest, p.482.
- statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp
- www.visitbuk.hu/hu/info/sport/

A FOGYATÉKOS ÉS MEGVÁLTOZOTT MUNKAKÉPESSÉGŰ SZEMÉLYEK MUNKAERŐ- PIACI RÉSZVÉTELÉT BEFOLYÁSOLÓ JELLEMZŐK

*FACTORS INFLUENCING THE LABOUR MARKET PARTICIPATION
OF PEOPLE WITH DISABILITIES AND A REDUCED WORK
CAPACITY*

BALÁZS-FÖLDI EMESE PhD hallgató

Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar
Ihrig Károly Doktori Iskola

Dr. habil. DAJNOKI KRISZTINA intézetvezető egyetemi docens
Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar

ABSTRACT

In our country the employment issue of people with disabilities and a reduced work capacity came into the centre of attention in the years following the change of regime. Both the Hungarian and the international professional literature stress the importance of the employers' way of thinking, approach and attitude which play a crucial role in the increase of the target group's economic activity. Researches suggest that low academic qualification, age and other peculiarities of people with disabilities and a reduced work capacity influence their own employment rate.

Based on available Hungarian statistical surveys the study aims at examining the changes in demographic features that influence the labour market situation of people with disabilities and a reduced work capacity.

1. Bevezetés

Hazánkban a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásának kérdése a rendszerváltást követő években került a figyelem középpontjába. Mind a nemzetközi, mind a magyar szakirodalom kiemeli, hogy a munkáltatók gondolkodásmódja, szemlélete és hozzáállása kiemelkedő jelentőségű szerepet játszik a célcsoport gazdasági aktivitásának növelése terén. Kutatások rámutatnak, hogy a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatási rátájának alakulására hatással van maga az érintettek alacsony iskolai végzettsége, korszpecifikuma és egyéb jellemzői. A tanulmány azt vizsgálja a rendelkezésre álló magyarországi statisztikai felmérések adatainak tükrében, milyen

változások mutatkoznak a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek munkaerő-piaci helyzetét is befolyásoló demográfiai jellemzőkben.

2. A fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek száma

A fogyatékoság egy változó fogalom, mely nemcsak a társadalom szemléletétől és értékítéletétől függ, hanem az adott szakmai terület értelmezésétől is. Egy lényegi elem azonban minden fogyatékoság definíció alapvető jellemzője: a fogyatékoság állapot és nem betegség, ezért nagyon fontos, hogy a társadalom hogyan reagál, és milyen perspektívát kínál a fogyatékosággal élő személyek számára. A WHO 1997-es fogalomértelmezése ez utóbbi kérdéskörre hívja fel a figyelmet: egy fogyatékoság, károsodás önmagában nem hátrány, a társadalom tagjai viselkedése, viszonyulása erősíti fel és teszi azzá¹.

A fogyatékoság definiálása más szempontból is kardinális jelentőségű. A definíció tartalma meghatározza azok körét, akik az adott kategóriába sorolhatók, míg mások kívülrekedhetnek. Az Európai Bizottság (2002) arra hívja fel a figyelmet, hogy a fogyatékos személyekre vonatkozó gyakorisági mutatók országonként, nemzetenként eltérnek, melynek hátterében többek között az adott ország jogrendjében használt fogalmak és minősítési eljárások közötti különbségek állnak². Fentebbiek miatt nehézségekbe ütközik a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek számának meghatározása.

A WHO és a Világbank (2011) vizsgálata szerint a fogyatékos személyek száma a világban emelkedő tendenciát jelez, e szerint a korábbi 10%-os arány helyett ma már a világ lakosságának 15%-át érintő problémáról beszélhetünk³. Magyarországon a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) népszámlálási statisztikai alacsonyabb mértékű fogyatékos személyről adnak számot. Ez 1990 évi népszámlálási adatok alapján a lakosság 3,5%-a, 368 ezer fő, a 2001 évi adatok szerint 5,7%-a, 577 ezer fő⁴, a 2011 évi népszámlálás szerint 4,6%-a, 491 ezer fő él valamilyen fogyatékosággal⁵. A látszólagos csökkenés oka mögött vélhetően több tényező is áll. Egyrészt a tartós betegség és a fogyatékoság fogalmának különválasztása a népszámlálásban, másrészt a fogyatékoság kérdésköre a népszámlálási adatfelvételben önbevallás alapján történik, és az eltérő adatok mögött felfedezhető, a magyar jogrendben és az adott szakmapolitikában alkalmazott sokszínű fogalomhasználat is. Így például a rokkant, fogyatékos, megváltozott munkaképességű személy kifejezések, melyek részben átfedésben állnak, részben eltéréseket mutatnak. A gyógy-pedagógia sajátos nevelési igényűekként említi, a jogi nyelvezet fogyatékos vagy fogyatékkal élő személy kifejezést használja, az orvosi megközelítés rokkantként definiálja, a foglalkoztatáspolitikában pedig megváltozott munkaképességű személyek elnevezés az elterjedt. A közfelfogás szerint fogyatékosnak születünk, míg rokkanttá válunk az életünk folyamán, így a kettő közötti különbség a statisztikai adatokban is megjelenik, ezért a rokkant személyek jellemzően nem vallják magukat fogyatékosnak.

A fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyekre jellemző az alacsony gazdasági aktivitás. Sokan közülük a munkaerő-piacon történő elhelyezkedés nehézségei miatt az inaktivitást választják. Az OECD (2003) adatai szerint az öregségi és egészségügyi kiadások után a fogyatékossgal kapcsolatos kiadások az EU-tagállamok nemzeti szociális költségvetéseinek harmadik legnagyobb tételét képezik⁶. Ez pedig jelentősen megterheli a tagországok költségvetését. Az állami kiadások csökkentése érdekében Magyarországon is többször került sor a rokkant ellátási rendszer szigorítására és átalakítására.

Magyarországon a rendszerváltást követően jelentősen emelkedett a korhatár alatt rokkantnyugdíjasok száma, melyet a gazdaságban végbemenő kedvezőtlen folyamatok eredményeztek⁷. Ez a népesség a munkanélküliséget és annak következményeit igyekezett a jóléti ellátások igénybevételével elkerülni. A munkaerő-piacról való tartós távolmaradásuk azonban csökkentette annak esélyét, hogy újra sikeresen munkába állhassanak. A kormányzati szigorító intézkedések hatására az új rokkantnyugdíj megállapítások száma 2001 óta folyamatosan mérséklődik. A foglalkoztatási esélyeik növelése érdekében 2007-ben a megváltozott munkaképességű személyek ellátásait reformálták meg, 2012-ben pedig a rokkantnyugdíjazás rendszerét alakították át⁸. 2008-as adatok szerint, 2008-ban 433 ezer fő korhatár alatti rokkantnyugdíjas volt, 195 ezer fő pedig a megváltozott munkaképességűek járadékát kapta⁹. Ez utóbbit azoknak a munkahellyel nem rendelkező személyeknek folyósították, akik életkoruk vagy szolgálati idejük tartama miatt nyugellátásra, időskorúak járadékára nem váltak jogosulttá és a munkanélküli-ellátás rendszeréből is kiszorultak. 2012-től megszüntették a rokkantnyugdíjakat, és két ellátássá szűkítették az ellátási rendszert: rokkant ellátásra és rehabilitációs ellátásra¹⁰. 2014 januárjában korhatár alatti rokkantellátásra 198 ezer fő, rehabilitációs ellátásra 162 fő volt jogosult¹¹. Ez alapján látható, hogy az átalakítások hatására az aktív korú inaktív fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek száma alapvetően csökkenő tendenciát mutat, tehát valószínűsíthetően emelkedett azoknak az aránya, akik a munkaerő-piacon kell, hogy érvényesüljenek.

Az Európai Bizottság 2002-ben úgy döntött, hogy szükség van egy átfogó adatállományra, annak érdekében, hogy összehasonlítható információk álljanak rendelkezésre a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatási helyzetének rendezésére, a közösségi foglalkoztatási irányvonalak meghatározására és az esélyegyenlőség érvényesítésére. Ennek keretében eddig két alkalommal került sor a 15-64 év közötti célcsoport munkaerő felmérésére. Ezek mellett a KSH a 2011-es ad-hoc modul előkészítéseként 2008-ban vizsgálta a megváltozott munkaképességű személyek munkaerő-piaci helyzetét¹². A fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek munkaerő-felmérésének eredményei szerint 767 ezer fő – 354 ezer férfi (46%) és 413 ezer nő (54%), – aki a munkavállalásban, illetve munkavégzésben egészségi állapota miatt akadályozva érzi magát, ők tekinthetők tehát megváltozott munkaképességűeknek¹³.

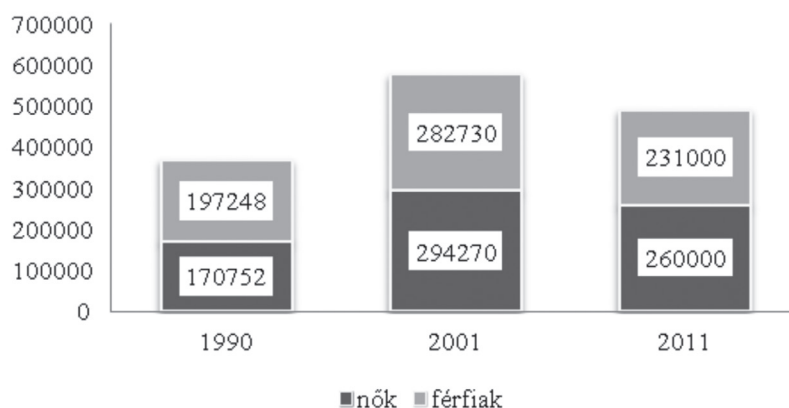

Ezek a nemek közötti arányok megegyezést mutatnak a 2001-es és 2011-es népszámlálási felmérésben kapott eredményekkel. A népszámlálásban nemek tekintetében az 1990-es években férfi dominancia (53,6%) mutatkozott, míg 2001-ben és 2011-ben már a nők aránya volt magasabb (51%, illetve 53%)¹⁴ (1. ábra).

1. ábra: A fogyatékossgal élők száma és nemek szerinti eloszlása 1990, 2001, 2011

Figure 1. Variations in the number of people with disabilities and distribution by gender in 1990, 2001, 2011

Forrás: Lakatos – Tausz 2009, KSH 2014a alapján saját szerkesztés

Ezek az arányszámok összefüggésbe hozhatók a rendszerváltás idején kialakuló munkaerő-piaci feszültségekkel, melyek jellemzően a férfiak számára munkalehetőséget kínáló bányászat, nehézipar területén jelentkeztek. A női lakosság későbbi dominanciája azzal magyarázható, hogy a fogyatékossgal problematikája az idősebb, 50 év feletti korosztály jellemzője, és a női nem aránya egyrészt nagyobb mértékű a magyar lakosság körében, másrészt a várható élettartamuk is magasabb, tehát az idősebb korosztályban jelentősen magasabb a nők száma.

3. A fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek demográfiai jellemzői

A korcsoport szerinti vizsgálatban látható, hogy a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek az idősebb korosztályból kerülnek ki. Az is szembeötlő, hogy a 60 év felettek száma minden egyes népszámlálásban növekvő értéket mutat. A 40 év feletti korosztályban változások következtek be, míg 1990 és 2001 közötti adatoknál emelkedő tendencia mutatkozott, addig a 2011-es adatokban 8%-os csökkenés történt (1. táblázat).

1. táblázat: A fogyatékos és nem fogyatékos személyek életkor szerinti megoszlása (%) 1990, 2001, 2011

Table no 1: Distribution of disabled and non-disabled persons by age group (%) in 1990, 2001, 2011

Kor-csoport (életév)	1990		2001		2011	
	fogyatékos	nem fogyatékos	fogyatékos	nem fogyatékos	fogyatékos	nem fogyatékos
0-14	9,1	21,0	5,0	17,3	4,7	14,6
15-39	22,6	35,8	14,6	36,3	14,0	34,3
40-59	30,6	24,9	35,6	27,5	29,2	27,7
60-	37,7	18,3	44,8	18,9	62,1	23,4
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Lakatos – Tausz 2009, KSH 2014a alapján saját szerkesztés

A munkaerő-piacon történő elhelyezkedés, az integráció esélyét növeli a megfelelő felkészítést nyújtó iskolai előmenetel. A statisztikai mutatók azonban azt jelzik, hogy a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek iskolai végzettsége jelentős mértékben elmarad a nem fogyatékos lakosságtól, bár 2011-ben javulás mutatkozik a korábbi évekhez viszonyítva, még mindig magasabb körükben a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és szakmunkás bizonyítvánnyal rendelkezők aránya (2. táblázat).

2. táblázat: A fogyatékos személyek iskolai végzettsége 1990, 2001, 2011 (%)

Table 2: Academic qualification of disabled persons in 1990, 2001, 2011 (%)

Iskolai végzettség	1990		2001		2011	
	fogyatékos	nem fogyatékos	fogyatékos	nem fogyatékos	fogyatékos	nem fogyatékos
általános iskola 8. évfolyamnál alacsonyabb	50,1	30,6	31,6	19,3	15,8	1,2
általános iskola	30,6	31,8	38,8	30,2	37,5	36,3
középiskola érettségi nélkül	5,7	3,2	10,3	17,1	17,4	19,5
középiskola érettségivel	9,7	17,0	14,3	23,3	20,3	27,5
egyetem, főiskola	4,0	7,4	5,0	10,2	9,0	15,5

Forrás: Lakatos – Tausz 2009, KSH 2014a alapján saját szerkesztés

Bánfalvy (2005) kiemeli, hogy a fogyatékos gyermekek iskolai képzése leggyakrabban izolált körülmények között történik, ami a munka világába történő adaptációt megnehezíti a célcsoport tanulói számára¹⁵. A szegregált körülmények között történő tanulmányok csökkentik a célcsoport munkavállalási hajlandóságát¹⁶. Kompetenciájuk, készségeik elsősorban a fogyatékos világhoz igazodik, emiatt tájékozódni, kiismerni magukat, problémákat megoldani a normál társadalomban nagyobb erőfeszítések mellett képesek. Tehát a szegregált oktatási rendszer elsősorban a védett munkahelyeken történő munkavégzésre készít fel. Ez szükségessé is teszi a védett munkahelyek, mint foglalkoztatási adaptációs lépcsőfok széleskörű működtetését. A védett foglalkoztatás fő célja, hogy a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyeket szegregált, izolált, biztonságos környezetben készítse fel a foglalkoztatási integrációra, azaz a nyílt munkaerő-piaci munkavégzésre. Azonban a védett foglalkoztatás ezt a feladatát nem látja el megfelelően, áteresztő képessége igen alacsony szintű¹⁷.

Az iskolai előmenetel elősegítése céljából 2004-ben „Több fogyatékos fiatalot a felsőoktatásban” címmel kormányzati kampány indult a fogyatékos fiatalok felsőoktatásba történő bekapcsolódása érdekében¹⁸. A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény lehetőséget ad, hogy a fogyatékos személyek a felvételi jelentkezés során hátrányaikat kompenzálva, előnyhöz jussanak, illetve nevesíti, hogy a fogyatékos hallgatók tanulmányaikhoz fogyatékoságuknak megfelelő ellátásban és segítségben részesüljenek. Valószínűleg ennek tudható be, hogy a 2011-es népszámlálás szerint több mint 13 ezer fővel emelkedett a felsőfokú végzettséget szerzett fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek száma¹⁹, de ez az arány még mindig jelentős mértékben elmarad a nem fogyatékos populációhoz képest.

4. Munkaerő-piaci jellemzők

A népszámlálási adatok rámutatnak, hogy a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek lakhelyük szerint elsősorban munkaerő-piaci szempontból hátrányos, észak-magyarországi és dél-alföldi régiókból származnak, és a nem fogyatékos lakossághoz képest nagyobb hányaduk él községben. Jellemzően a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek körében magasabb az egyedülélők aránya, ami összefügghet a célcsoport életkori jellegzetességeivel.

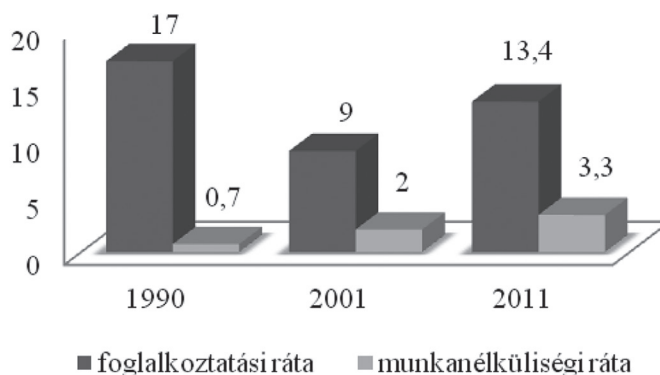
Fogyatékosági típus szerinti vizsgálat esetében megállapítható, hogy mind a népszámlálások, mind a munkaerő-piaci felmérések szerint elsősorban a mozgásszervvel kapcsolatos egészségkárosodások állnak a fogyatékos és megváltozott munkaképesség háttérében. E jellemzők miatt eleve nehezebb és akadályozottabb a munkaerő-piacra való bekerülésük. Az 1990-es népszámlálás 17% körüli foglalkoztatási rátát és 0,7% munkanélküliségi rátát mutat, a 2001-es adatok szerint ezek a mutatók tovább romlottak (9% foglalkoztatási és 2% munkanélküliségi ráta), csak a 2011-es adatok jeleznek kedvezőbb arányt (13,4% foglalkoztatási és 3,3% munkanélküliségi ráta) (2. ábra).

2. ábra: A fogyatékos lakosság foglalkoztatási és munkanélküli rátájának alakulása 1990, 2001, 2011 (százalék)

Figure 2: Variations in employment and unemployment rate of the disabled population in 1990, 2001, 2011 (percentage)

Forrás: Lakatos – Tausz 2009, KSH 2014a alapján saját szerkesztés

A 2008-as munkaerő-piaci felmérések ennél pozitívabb képről tanuskodnak: a foglalkoztatási ráta 23%, a munkanélküliségi ráta 16,3%, 27,4%-os aktivitási ráta mellett. 2011-es munkaerő-felmérés 24,1%-os aktivitási ráta mellett, 18,1%-os foglalkoztatási rátát és 24,3%-os munkanélküliségi rátát mutat²⁰.

Nemzetgazdasági ág szerint legtöbbször mind a nők, mind a férfiak esetében a feldolgozóiparban, másodsorban pedig a kereskedelem és gépjárműjavítás területén helyezkedtek el²¹. 2011-es adatok alapján foglalkozási főcsoport szerint kiemelt létszámban a szakképzettséget nem igénylő munkaköröket töltötték be.

A 2008-as munkaerő-felmérés adatai megerősítik az iskolai tanulmányok jelentőségét a munkavállalási lehetőségek terén. Minél magasabb egy fogyatékos és megváltozott munkaképességű személy iskolai végzettsége annál nagyobb az esélye az elhelyezkedésre.

A fogyatékos és megváltozott munkaképességű személy, ahhoz, hogy teljes értékű életet éljen és munkát tudjon végezni szüksége lehet segítségre a munkavégzésben. A fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvény rögzíti a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek ehhez fűződő jogát. A munkaerő-felmérésekhez kapcsolódóan vizsgálták a célcsoport munkavállalóinak erre vonatkozó igényét, illetve azt hogy mennyire érzik az érintettek e joguk teljesülését²². Az eredmények szerint a fogyatékos és megváltozott munkaképességű foglalkoztatottak 36%-a (78 ezer fő) érezte úgy, hogy munkavégzéséhez szüksége van segítségre, közel egyötödük ugyanakkor arról számolt be, hogy jelenlegi munkahelyén ezt nem kapják meg.

5. Összefoglalás

A rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján nehéz a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek pontos arányát meghatározni. A fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyekre vonatkozó gyakorisági mutatók országonként, nemzetenként eltérnek, melynek hátterében többek között az adott ország jogrendjében használt fogalmak és minősítési eljárások közötti különbségek állnak. Ebből fakadóan a WHO szerint a világ lakosságának 15%-a érintett a fogyatékos és megváltozott munkaképesség problémájában. Ez Magyarországon másfél millió embert jelentene, a munkaerő-felmérés statisztikai adatok szerint a megváltozott munkaképességű személyek száma ennek fele, a fogyatékos személyek aránya ennek harmada.

A fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek egy komplex hátrányokkal rendelkező munkavállalói csoport. A fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek gazdasági pozícióját nem csupán egészségi állapotuk gyengíti, hanem az is, hogy magas körökben az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők, a 60 év feletti aránya. Az alacsony iskolai végzettség a fogyatékos és megváltozott munkaképességű munkavállalót alacsony presztizsű, alacsony jövedelmet nyújtó, illetve fizikai munka végzésére predesztinálja, amit azonban akadályoznak a mozgásszervekkel kapcsolatos károsodások. További akadályként jelentkezik elhelyezkedésük során, hogy többségük hátrányos helyzetű régióban, illetve községben él. Ez amelllett, hogy a munkalehetőségek számát csökkenti, felerősíti az utazással és közlekedéssel kapcsolatos egyébként is jelentkező nehézségeiket.

JEGYZETEK

- 1 Kálmán Zsófia – Könczei György (2002): A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Osiris Kiadó, Budapest.
- 2 Európai Bizottság (2002): A fogyatékoság definíciója Európában. Összehasonlító elemzés. Foglalkoztatás és Szociális Ügyek. Letöltés: www.mek.oszk.hu, időpontja: 2015. 06. 15.
- 3 WHO – World Bank (2011): World report on disability. http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf, letöltés időpontja: 2014. 10. 21.
- 4 Lakatos Miklós – Tausz Katalin (2009): Fogyatékoságügyi statisztikák. 2001. Évi népszámlálás – 12. A fogyatékos emberek helyzete. Szöveggyűjtemény. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar. Budapest, 2009.
- 5 KSH (2013): 2011. Évi népszámlálás – 3. Országos adatok. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest.
- 6 Maschke, Michael (2011): Fogyatékoság az Európai Unióban. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar. Budapest
- 7 Balázs-Földi Emese (2014): The labour market position of people with disabilities and with a reduced work capacity after the change of regime. Abstract. Volume 8. (3-4). pp.89-98.
- 8 2007. évi LXXXIV. törvény a rehabilitációs járadékról
213/2007. (VIII.7.) kormányrendelet az Országos Rehabilitációs és Szakértői Intézetről, vala-

- mint eljárásának részletes szabályairól
321/2007. (XII. 5.) kormányrendelet a komplex rehabilitációról
2011. Évi CXCI. törvény a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról
7/2012. (II. 14.) NEFMI rendelet a komplex minősítésre vonatkozó részletes szabályokról
- 9 KSH (2008): Nyugdíjasok, nyugdíjak, 2008. Statisztikai Tükör. II. Évf.(139).
  - 10 2011. Évi CXCI. törvény a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról
  - 11 KSH (2014b): Nyugdíjak és egyéb ellátások, 2014. Központi Statisztikai Hivatal Letöltés: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/.../nyugdij/nyugdij14.pdf>, időpontja: 2015. 06.23.
  - 12 KSH (2009): Társadalmi jellemzők és ellátórendszerek, 2008. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest
  - 13 KSH (2012a): A megváltozott munkaképességűek munkaerő-piaci helyzete 2011. Központi Statisztikai Hivatal munkaerő felmérése. Budapest
  - 14 Lakatos Miklós – Tausz Katalin (2009): Fogyatékoságügyi statisztikák. 2001. Évi népszámlálás – 12. A fogyatékos emberek helyzete. Szöveggyűjtemény. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar. Budapest, 2009.
  - 15 Bánfalvy Csaba (2005): A fogyatékos emberek és a munka világa. Szakképzési Szemle XXI. évf. 2.
  - 16 Bánfalvy Csaba (2006): A fogyatékosok iskoláztatása és a gyógypedagógusok. In: Gerő Zsuzsa – Csanádi Gábor – Ladányi János: Mobilitási esélyek és a kisegítő iskola. Új Mandátum Könyvkiadó Budapest pp. 135-141.
Bánfalvy Csaba (1995): Életminőség a 90-es években. Három társadalmi csoport életminőség jellemzői. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola. Budapest
  - 17 Dajnoki Krisztina (2014): Helyet mindenkinek! Fogyatékos, illetve megváltozott munkaképességű munkavállalók HR sajátosságainak feltárása az Észak-alföldi Régióban. Közép-Európai Monográfiák No.12, Egyesület Közép-Európa Kutatására, Szeged
  - 18 Öry Mária (2005): Hátrányos helyzetű csoportok helyzete a munkaerő-piacon. Nemzeti Felnőttképzési Intézet. Budapest
  - 19 KSH (2014a): 2011. Évi Népszámlálás – 11. Fogyatékosággal élők. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest
  - 20 KSH (2009): Társadalmi jellemzők és ellátórendszerek, 2008. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest
KSH (2012): A megváltozott munkaképességűek munkaerő-piaci helyzete 2011. Központi Statisztikai Hivatal munkaerő felmérése. Budapest
  - 21 KSH (2014a): 2011. Évi Népszámlálás – 11. Fogyatékosággal élők. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest
  - 22 KSH (2009): Társadalmi jellemzők és ellátórendszerek, 2008. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Balázs-Földi Emese (2014): The labour market position of people with disabilities and with a reduced work capacity after the change of regime. Abstract. Volume 8. (3-4). pp.89-98.
- Bánfalvy Csaba (1995): Életminőség a 90-es években. Három társadalmi csoport életminőség jellemzői. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola. Budapest
- Bánfalvy Csaba (2005): A fogyatékos emberek és a munka világa. Szakképzési Szemle XXI. évf. 2.

- Bánfalvy Csaba (2006): A fogyatékosok iskoláztatása és a gyógypedagógusok. In: Gerő Zsuzsa – Csanádi Gábor – Ladányi János: Mobilitási esélyek és a kisegítő iskola. Új Mandátum Könyvkiadó Budapest pp. 135-141.
- Dajnoki Krisztina (2014): Helyet mindenkinek! Fogyatékos, illetve megváltozott munkaképességű munkavállalók HR sajátosságainak feltárása az Észak-alföldi Régióban. Közép-Európai Monográfiák No.12, Egyesület Közép-Európa Kutatására, Szeged
- Európai Bizottság (2002): A fogyatékoság definíciója Európában. Összehasonlító elemzés. Foglalkoztatás és Szociális Ügyek. Letöltés: www.mek.oszk.hu, időpontja: 2015.06.15.
- Kálmán Zsófia – Kőnczei György (2002): A Taigetosztól az esélyegyenlőségig. Osiris Kiadó, Budapest.
- KSH (2008): Nyugdíjasok, nyugdíjak, 2008. Statisztikai Tükör. II. Évf.(139).
- KSH (2009): Társadalmi jellemzők és ellátórendszerek, 2008. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest
- KSH (2012): A megváltozott munkaképességűek munkaerő-piaci helyzete 2011. Központi Statisztikai Hivatal munkaerő felmérése. Budapest
- KSH (2013): 2011. Évi népszámlálás – 3. Országos adatok. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest. ISBN 978-963-235-417-0.
- KSH (2014a): 2011. Évi Népszámlálás – 11. Fogyatékosokkal élők. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest ISBN 978-963-235-357-9
- KSH (2014b): Nyugdíjak és egyéb ellátások, 2014. Központi Statisztikai Hivatal Letöltés: <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regio/.../nyugdij/nyugdij14.pdf>, időpontja: 2015.06.23.
- Lakatos Miklós – Tausz Katalin (2009): Fogyatékoságügyi statisztikák. 2001. Évi népszámlálás – 12. A fogyatékos emberek helyzete. Szövegyűjtemény. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar. Budapest, 2009.
- Maschke, Michael (2011): Fogyatékoság az Európai Unióban. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar. Budapest
- Szabó Miklós – Berde Csaba (2007): Esélyegyenlőség az emberi erőforrás menedzsmentben. In: Esély Egyenlőségi Emberi Erőforrás Menedzsment. Szerk.: Berde Csaba – Dajnoki Krisztina. Campus Kiadó, Debrecen, pp.9-23.
- Öry Mária (2005): Hátrányos helyzetű csoportok helyzete a munkaerő-piacon. Nemzeti Felnttkepzési Intézet. Budapest
- WHO – World Bank (2011): World report on disability. http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf, letöltés időpontja: 2014.10.21.
1991. évi IV. Tv a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról 58§
2007. évi LXXXIV. törvény a rehabilitációs járadékról
- 213/2007. (VIII.7.) kormányrendelet az Országos Rehabilitációs és Szakértői Intézettről, valamint eljárásának részletes szabályairól
- 321/2007. (XII. 5.) kormányrendelet a komplex rehabilitációról
2011. Évi CXCI. törvény a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról
- 7/2012. (II. 14.) NEFMI rendelet a komplex minősítésre vonatkozó részletes szabályokról

RÉSZEREDMÉNYEK AZ EGÉSZSÉGI ÁLLAPOT ÉS A MUNKATELJESÍTMÉNY KÖLCSÖNHATÁSAIT VIZSGÁLÓ KISMINTÁS ONLINE KÉRŐÍVES FELMÉRÉSBŐL

*PARTIAL RESULTS OF THE SMALL SAMPLE ONLINE
QUESTIONNAIRE THAT EXAMINE THE HEALTH STATUS AND WORK
PERFORMANCE INTERACTIONS*

BAKOS IZABELLA MÁRIA PhD hallgató

Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar

ABSTRACT

The economic growth depend on the capital stock, on the workforce and on the productivity. The latter is highly influenced by human capital and by health status. The European Union recognizes that investing in human capital contributes to increased productivity and the health, such as the most important components of human capital has an impact on economic performance. Bloom and Canning (2005) estimates that one percentage point increase in the survival rate leads to a 2.8% increase in labor productivity. The international comparisons and experience have shown that among economic competitiveness, quality of health services and the labor force and the (public) health condition of the individual countries can be observed a strong correlation. In this study I examines these phenomena with primary and secondary research methods. Furthermore I examine the health effects on the economy and labor market participation based on an online small sample questionnaire results.

1. Bevezetés

A szubjektív egészség társadalmi-gazdasági meghatározóit Labonte (1993) modelljében nagyon jól megragadja. Meglátása szerint az egyén egészségi állapotát meghatározó kockázati tényezőknek tekinthetők a kockázatos életfeltételek (pl. jövedelmi helyzet, iskolázottság, munkakörnyezet), az életvitelbeli kockázatok (pl. káros szenvedélyek), a fiziológiai kockázatok (pl. betegségek) és a pszicho-szociális kockázatok (pl. önértékelési problémák). Ezek a pillérek közvetlenül és közvetve is hatnak az egészségi állapotra.

A 21-ik század első évtizedétől kezdődően az egészségpszichológia egyik domináns kutatási irányává vált az egészségi állapot munkával kapcsolatos aspektu-

sainak vizsgálata. (Kovács 2009) Kutatások bizonyították, hogy az egyén egészségi állapota jelentős mértékben befolyásolja munkaerő-kínálatát, meghatározza a nyugdíjba vonulása időpontját, hatással van az egyénnel egy háztartásban élők munkaerőpiaci helyzetére, a megtakarításai mértékére és az iskolázottságára. Az egészséges ember hatékonyabban dolgozik, kevesebb időt tölt betegállományban, későbbi életkoráig képes munkavégzésre, mint az, akinek rosszabb az egészségi állapota. Az általános egészségi állapot és a várható élettartam emelkedése arra ösztönzi az egyéneket, hogy minél több időt és erőforrást fordítsanak saját képzésükbe (Európai Bizottság 2005). Az egészség fogalmának definiálására a különféle tudományterületek eltérő értelmezéseket használnak. A WHO (2001) megfogalmazása szerint „Az egészség a teljes testi, lelki és társadalmi jólétet, és nem pusztán a betegség vagy fogyatékoság hiányát jelenti.” Közgazdaságtani megközelítésben „...az egészség egy különleges jószág, melynek sajátosságai befolyásolhatják a gazdaság hatékonyságát.” (Bognár 2011) A különböző egészségdefiníciók közös pontja, hogy elismerik, hogy az egészség közvetett és közvetlen gazdasági előnyökké alakítható mind az egyén, mind pedig a vállalatok és a nemzetgazdaságok szintjén. (Kollányi–Imecs 2007)

Az Európai Unió polgárai a korábbi generációkhoz képest egészségesebben és hosszabb ideig élnek viszont egyre nagyobb kihívást jelentenek a tagállamok közötti és az azokon belüli óriási eltérések az egészségi állapotot, egészségügyi kiadásokat, az aktivitást, az új és drága technológiák terjedését illetően (EB 2009). A népesség általános egészségi állapota négy fő közvetítő csatornán keresztül hat az egyéni, a vállalati, és az országos szintű gazdasági teljesítőképességre, melyek tételelesen a következők: munkaerőpiaci részvétel és termelékenység, oktatás, a fizikai tőke felhalmozása/megtakarítása és a demográfiai átmenet.

A születések és halálozások gyors csökkenésével párhuzamosan nő az aktívak aránya a társadalmon belül, ami lendületet ad a gazdaságnak. A csecsemőhalandóság csökkenésének következtében érdemes lesz a gyermekeket egészségben nevelni, iskoláztatni, ami a humántőke gyors és látványos felhalmozódását vonhatja maga után (Kollányi – Imecs 2007). Fontossá válik továbbá az aktív évekre való befektetés mellett az időskori előgondoskodás is megtakarítások formájában, mely hozzájárul a beruházások volumenének növekedéséhez és várhatóan a gazdasági növekedés generálásához (Malmberg – Andersson 2006). Egyszóval számos csatorna van, mely kapcsolódási pontot jelent az egészségi állapot és a gazdaság teljesítménye között, egyéni és makroszinten egyaránt.

Fontos megemlíteni a rossz egészségi állapot és a betegségek gazdasági terheit is, melyek mind az egyén mind pedig a nemzetgazdaságok szintjén komoly problémákat jelentenek napjainkban. Az Európai Unióban és Magyarországon is az egészségügyi kiadások folyamatos növekedése figyelhető meg. Az előregedő társadalom és a rossz egészségi állapot következtében romlik a jövedelemtermelő képesség, ami által csökken az egészségügyi járulékbérvétel, ami az ellátási színvonalat rontja és ördögi kör módjára ellehetetleníti az ellátásra szorulókat és az

egészségügyi rendszereket. A betegségeknek vannak továbbá közvetlen, közvetett és eszmei, kézelfoghatatlan költségei is. A betegségek közvetlen költségei alatt a betegséggel közvetlen kapcsolatban lévő kezelések, gyógyszerek és egyéb térítések értendők. Magyarországon ezeket a költségeket alapvetően az Országos Egészségügyi Pénztár finanszírozza. A közvetett terhek között túlnyomó részben olyan tételek tartoznak, amelyek a gazdaság vagy a társadalom számára veszteségként realizálódnak a betegség okozta munkavégzés-kiesés miatt, s ezeket egészségügyi ki a közvetlen költségeket kezelő OEP irányítási és egyéb költségeivel. (Ács-Hécs et. al. 2011). Az afrikai fejlődő országokkal ellentétben, Európában a nem fertőző megbetegedések jelentik a legnagyobb betegségterhet. Ezek közül is a szív-és érrendszeri betegségek, illetve a pszichés betegségek képezik a legfőbb problémát. A négy leggyakoribb kockázati tényező pedig a cukorbetegség, az elhízás, a dohányzás és az alkoholfogyasztás (EB, 2005).

Az eddig tárgyaltak alapján látható, hogy az egészség és a gazdasági teljesítőképesség közötti összefüggésrendszer igen komplex és sokrétű kutatási terület. Fontos a jelenlegi helyzet vizsgálata és a lehetséges beavatkozási pontok meghatározása a negatív folyamatok mérséklése és a pozitív irányvonalak kialakítása érdekében. Egyetértek Palócz és szerzőtársai véleményével (2006:14) akik szerint „Ma Magyarországon kulcsfontosságú feladat az ország versenyképességének fokozása, ami többek között a lakosság egészségi állapotának javításával érhető el”.

2. Anyag és módszer

Tanulmányomban a személyes egészségi állapot, a jövedelmi helyzet és a munkateljesítmény közötti, lehetséges kölcsönhatásokat kívánom vizsgálni online kérdőíves felmérésem részeredményeinek a tükrében. Ismertetem továbbá, hogy a megkérdezettek milyenek értékelték szubjektív egészségi állapotukat és a lakóhelyük szerinti egészségügyi ellátórendszert.

A kérdőíves felmérés 2015. október 10-én kezdődött el és jelenleg is folyamatban van az online típusú, magyarországi lekérdezés. A kutatás mintavételi módja önkényes és nem reprezentatív, ezért a kapott eredmények csupán jelzésértékűek és nem általánosíthatóak. Jelen kismintás kutatás (n=81 fő) megállapításai a további reprezentatív felméréshez kíván tanulságokkal szolgálni. A részeredmények kiértékeléséhez az SPSS statisztikai programcsomagot használtam. A válaszadók 69%-a nő és 31%-a férfi volt. A mintában szereplők átlagéletkora 31 év volt. A minta 22%-a a fővárosban, 11%-a megyeszékhelyen, 37%-a városban és 30%-a községben él.

3. Eredmények

A válaszadók jellemzően fontosnak tartják az egészségmegőrző, preventív intézkedéseket, a rendszeres testmozgást és alvást, a kiegyensúlyozott étkezést és a stressz mentes életet, viszont a férfi megkérdezettek a rendszeres szűrővizs-

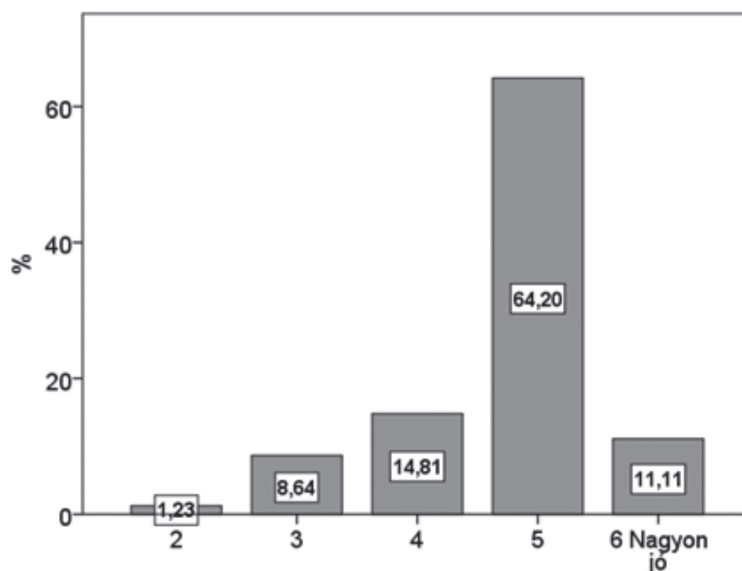

gálatoknak és a káros szenvedélyektől mentes életnek nem tulajdonítanak olyan nagy jelentőséget. A KSH 2014-es egészségfelmérésében a lakosság jelentős része bevallása szerint rendszeresen jár különféle szűrővizsgálatokra és gyakran ellenőriztetik vérnyomásukat, vércukor- és koleszterinszintjüket. A női válaszadók 60%-a vett már részt mammográfiás vizsgálaton és 84%-uk méhnyakrákszűrési célú citológiai vizsgálaton. Az egészségtelen életmód jelentős csoportot érint és bár a megkérdezettek többsége tisztában van azzal, hogy saját maga is felelős az egészségéért, mégis nagy arányban preferálják a káros szenvedélyeket. Dohányzik 29%-uk, 5,4%-uk önbevallása alapján „nagyivó”, 67%-uk pedig egyáltalán nem sportol. A felnőtt lakosság 54%-a túlsúlyos és elhízással küzd.

A KSH felmérése szerint a felnőtt magyar lakosság 89%-a elégedett az egészségi állapotával, vagy legalábbis kielégítőnek tartja azt. A kérdőíves felmérés során én is hasonló eredményeket kaptam. A megkérdezettek 11,11%-a nagyon jónak, míg 64,20%-uk jóra értékelte az egészségi állapotát (1. diagram).

1. diagram: Az egészségi állapot szubjektív értékelése

1. diagram: The subjective assessment of health status

Forrás: (Saját kérdőíves kutatás 2015, n=81)

Szignifikáns kapcsolat mutatható ki a szubjektív egészség megítélése és a munkahelyi/iskolai teljesítmény között. Azok, akik jobbra értékelték egészségi állapotukat, azok bevallásuk szerint hatékonyabban, jobban tudnak dolgozni és főnökeik/tanáraik is elégedettebbek a munkájukkal, illetve az elmúlt időszakban nőtt a keresetük/ösztöndíjuk. Az egészségi állapotukat a megyeszékhelyen élők értékelték a legjobbra, míg a legrosszabbra a városban élők. Megközelítőleg éves szinten

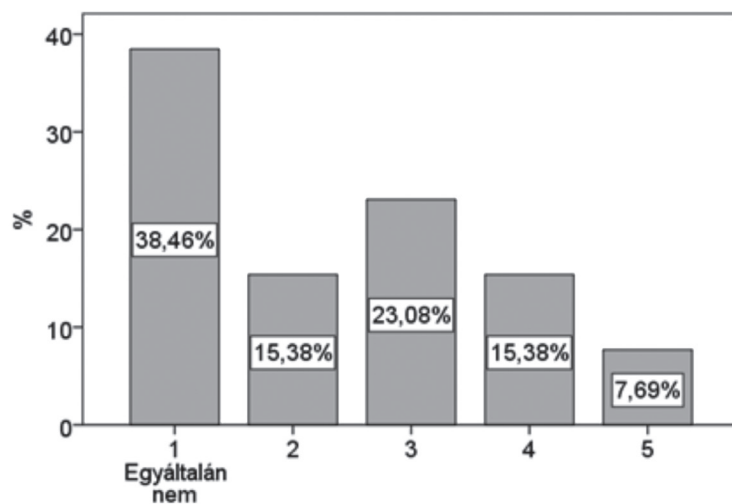

5-6 napot hiányoztak a válaszadók a munkahelyükről betegség miatt. A mintára vonatkozóan megállapítható, hogy a jó egészség valóban nagymértékben hozzájárul a jobb teljesítőképességhez.

A tartós egészségügyi problémával (pl. súlyos látássérülés, cukorbetegség, túlsúly, krónikus betegség stb.) rendelkező válaszadók csupán 23,07%-a mondta azt, hogy ez nagymértékben korlátozta/korlátozza a munkahelykeresésben/oktatási intézménybe való bejutásban (2. diagram).

2. diagram: A munkahelykeresés korlátainak mértéke tartós betegség miatt

2. diagram: The long-term illness limitations rate in finding employment

Forrás: (Saját kérdőíves kutatás 2015, n=81)

A munkavégzésben és tanulásban viszont már annál inkább akadályozza őket. A KSH felmérése szerint a lakosság 9,2%-a súlyosan, míg 20%-a mérsékelten korlátozottan vallotta magát tartós betegsége miatt a mindennapi életben. A KSH kutatásából kiderült az is, hogy Magyarországon jelentős azoknak az aránya, akik valamilyen tartós betegséggel küzdenek. A megkérdezettek 55%-a számolt be különféle krónikus betegségeiről. Kiemelkedő a magas vérnyomás (31%), valamint más szív- és érrendszeri betegségek, a mozgásszervi betegségek –különösen a hát- és gerincfájás (21%), az ízületi kopás (17%) – és az anyagcsere-betegségek (pl. cukorbetegség: 8%) gyakorisága. A mentális betegségek is nagy terhet jelentenek, például a krónikus depresszió a lakosság 4%-át érinti a felmérés szerint.

Az úgynevezett egészségügyi prevenciót a megkérdezettek 62,96%-nak a munkahelye semmilyen formában nem támogatja. Ezen válaszadók között voltak nagy és kis cégnél foglalkoztatottak illetve szellemi és fizikai munkát végzők egyaránt. Tehát a mintábanszereplők munkahelyei alapján nem mondható el, hogy ezek az egészségbarát intézkedések csupán bizonyos munkahelytípusokra lennének jel-

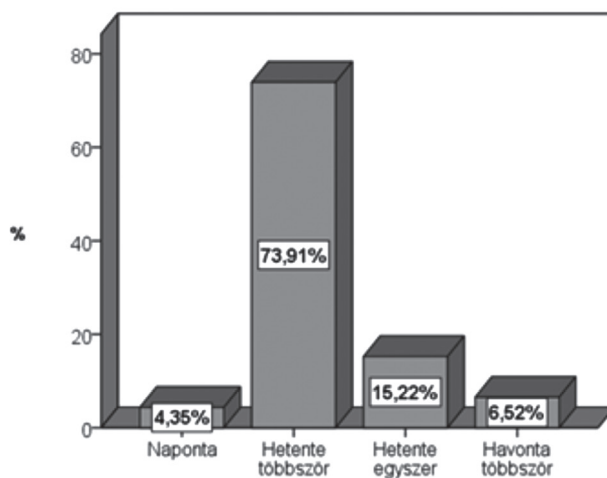

lemzőek. A következő egészséggel kapcsolatos támogatásokat említették a válaszadók: üzemorvosi szolgáltatás, rendszeres szűrővizsgálatok támogatása, edzőtermi bérlet biztosítása, sportnapok és munkahelyi sportkupa szervezése, SZÉP kártya. Egy válaszadó megemlítette, hogy munkahelyén rendszeresen tartanak különféle felvilágosító bemutatókat különböző betegségekről és azok megelőzési lehetőségeiről, szűrővizsgálatokról és a kezelési lehetőségekről. Egy másik megkérdezett munkahelyén egészségkonyhai étkeztetés folyik és térítésmentesen kapnak gyümölcsöt és igény szerint vitaminokat.

A válaszadók 73,91%-a bevallása szerint hetente többször is sportol. A női megkérdezettek szignifikánsan többet sportolnak, ami valószínűleg az egészségtudatosabb életstílusuknak is köszönhető (3. diagramm).

3. diagram: A sportolás gyakorisága
3. diagram: The frequency of doing sports

Forrás: (Saját kérdőíves kutatás 2015, n=81)

Elmondásuk szerint a rendszeres sportolás hatására jobb a munkahelyi állóképességük és a kedvük, illetve a mozgás pozitívan hat a munkahatékonyságukra, ritkábban betegszenek meg és jobban tudnak koncentrálni azon társaikkal szemben, akik egyáltalán nem végeznek rendszeres testmozgást. A megkérdezettek szerint az anyagi helyzet markánsan kihat az egészségi állapotra. Feltételezhetően a magasabb jövedelemmel rendelkezők megengedhetik maguknak a kicsit drágább minőségi és egészséges élelmiszereket/étrend kiegészítőket, többet tudnak fordítani rekreációs tevékenységre és akár színvonalasabb egészségügyi szolgáltatást is igénybe vehetnek. Az egészségi állapot viszont a megkérdezettek szerint már nincs olyan nagy hatással az anyagi helyzet alakulására (1. táblázat).

1. táblázat: Kölcsönhatások
Table 1.: Interactions

A sport hatására...	Átlag
jobb az állóképességem.	5,35
jobb a kedvem.	5,43
a munkahatékonyságom egyre jobb.	4,83
ritkábban betegszem meg.	4,91
jobban tudok koncentrálni az iskolában/egyetemen/munkahelyen is.	4,93
Mit gondol, anyagi helyzete hatással van egészségi állapotára?	4,65
Mit gondol, egészségi állapota hatással van anyagi helyzetére?	4,14
<i>1-Egyáltalán nem...6-Határozottan igen</i>	

Forrás: (Saját kérdőíves kutatás 2015, n=81)

A megkérdezettek a lakóhelyük szerinti egészségügyi szolgáltatásokkal nem igazán vannak megelégedve viszont a gyógyszertárakról jó véleménnyel vannak. Leginkább a szakorvosi rendeléssel és járóbeteg ellátással van problémájuk (2. táblázat). Nehezményezték a hosszú várólistákat a nem sürgősségi rendeléseknél.

2. táblázat: A lakóhely szerinti egészségügyi szolgáltatások megítélése
Table 2.: Perception of the health services by residence

Megnevezés	Átlag	Szórás
Háziorvos	3,86	1,62
Sürgősségi mentőszolgálat	3,77	1,43
Fogorvos	3,96	1,60
Szakorvos, járóbeteg ellátásban	3,18	1,42
Gyógyszertár	5,00	1,20
<i>1-Egyáltalán nem vagyok elégedett...6-Teljes mértékben elégedett vagyok</i>		

Forrás: (Saját kérdőíves kutatás 2015, n=81)

4. Következtetések és javaslatok

Kérdőíves felmérésem részeredményeinek tükrében megállapítható, hogy a minta esetében összefüggés azonosítható a szubjektív egészség és a munka/iskolai teljesítmény megítélése között. A jelenlegi kis mintaszámra való tekintettel a lakóhelytípus szerinti eltérések a megkérdezettek válaszai között csak néhány esetben voltak statisztikailag igazolhatóak, ezért ezen hipotézis tesztelésére további kutatások elvégzésére fog sor kerülni és a jelenlegi összefüggés vizsgálataimat a

folyamatban lévő kérdőíves felmérés nagyobb elemszámú mintáján is el fogom végezni. A részeredményeim több ponton hasonlóságot mutatnak a KSH 2014-es lakossági egészségfelmérésének az eredményeivel. A válaszadók munkahelyének a többsége nem támogatja az úgynevezett egészségügyi prevenciót és nem ösztönzi a munkavállalókat az egészséges életmódra. Az egészségügyi szolgáltatókkal a megkérdezettek nem igazán vannak megelégedve, leginkább a hosszú várakozási idők miatt.

Kérdőíves részeredményeim rávilágítottak arra, hogy további, nagy mintán történő kérdőíves felmérések indokoltak, amelyek segítségével reprezentatív módon is vizsgálhatóak a magyar lakosság körében az egészségi állapot és a munkateljesítmény közötti kölcsönhatások, melyek keretében olyan információkhoz juthatunk, amelyekkel a diagnózisok felállítása mellett segíthetjük az egészségügyi prevenciót támogató intézkedések javítását és újabbak kialakítását.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ács P. – Hécz R. – Paár D. – Stocker M. (2011): A fittség (m)értéke. A fizikai inaktivitás nemzetgazdasági terhei Magyarországon. Közgazdasági Szemle, LVIII. évf., 2011. július–augusztus, 689–708 pp.
- Bloom, D – Canning, D. (2005): Health and economic growth: Reconciling the Micro and Macro Evidence. CDDRL Working Papers, Center on Democracy, Development and the Rule of Law, Stanford Institute on International Studies, http://iis-db.stanford.edu/pubs/20924/BloomCanning_42.pdf. Adatok letöltve: 2015 szeptember.
- Bognár E. (2011): Egészséges társadalom – helyzetkép a magyar népesség egészségi állapotáról. Empirica Gazdasági és Társadalomkutató Intézet Kft., Sopron. 12 p.
- Európai Bizottság (2009): Szolidaritás az egészségügyben: Az egészség terén mutatkozó egyenlőtlenségek csökkentése az Európai Unióban. http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/socio_economics/documents/com2009_hu.pdf. Adatok letöltve: 2015 szeptember.
- European Commission – Health and Consumer Protection Directorate-General: The contribution of the health to the economy in the European Union. European Communities, 2005.
<http://www.vg.hu/kozelet/tarsadalom/ksh-a-magyarok-89-szazaleka-elegedett-az-egeszsegi-allapoval-449179> Adatok letöltve: 2015 szeptember.
- Kollányi Zs. – Imecs O. (2007): Az egészség – befektetés. Az egészségi állapot hatása a gazdasági teljesítőképességre és az életminőségre. Demos Magyarország Alapítvány, Budapest. ISBN: 978-963-8764-9-3-5, 118 p.
- Kovács K. (2009): Munkapiac, munkakörülmények és egészség. KSH Népeségtudományi Kutatóintézetének Kutatási Jelentései 87, Budapest, 123 p.
- Labonte, R. (1993): Health Promotion & Empowerment: Practice Frameworks. Issues in Health Promotion Series HP-10-0102. <http://www.globalhealthequity.ca/electronic%20library/Labonte%20Health%20Promotion%20and%20Empowerment%20Report.pdf>. Adatok letöltve: 2015 szeptember.
- Malmberg, B. – Andersson, E. (2006): Health as a factor in regional economic development. Arbetsrapport, Institutet för Framtidsstudier - Institute for Futures Studies No. 2006:4, file:///C:/Users/Dell/Downloads/20060428104817fi17vf0kHdEx63nlUDTD3MG.pdf. Adatok letöltve: 2015 szeptember.
- Palócz É. – Szörfi B. – Bachné H. M. – Kopint D. (2006): Az egészségügy és a versenyképesség kapcsolata. IME V. évf. 3. szám, április. 14-17 pp.
- WHO (2001): National Mental Health Policy 2001-2005.

MUNKAERŐ-PIACI FOLYAMATOK AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓBAN, HUMÁNERŐFORRÁS FEJLESZTÉS, MINT A VERSENYKÉPESSÉG ZÁLOGA

*LABOUR MARKET PROCESSES IN THE NORTHERN GREAT PLAIN
REGION, HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT AS SINE QUA NON
OF THE COMPETITIVENESS*

NAGY TÜNDE ORSOLYA tudományos segédmunkatárs
Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar

ABSTRACT

In recent years, the competitive disadvantage of Northern Great Plain region is increasingly growing compared to the more developed regions of our country. Cause of the lag is extremely complex; the unfavourable infrastructural conditions can be regarded as one of the major causes, including, within that, the inappropriate quality of the available human resource has an outstanding importance. The unfavourable economic situation can also be detected through the labour market processes. Stopping the lagging process of the region and later setting the region on a developing course largely depend on the quality of human resource. The ability to amass and apply the knowledge, information and innovation has become the most important source of the competitive advantage. Those countries and regions could be beneficiary of the changed economic processes which possess the ability mentioned above. Aim of this treatise is to expound the labour market situation and ongoing processes being specific to the region and, after that, to designate a possible route of human resource development.

1. Regionális egyenlőtlenségek Magyarországon

A tőkés termelési rendszer mentén újraszerveződő európai gazdaságban a kezdetektől fogva jelen van kelet és nyugat kettőssége. A 16. században lejátszódó folyamatok következtében máig él a centrum-periféria viszony, Kelet-Európa munkamegosztásban betöltött szerepe végérvényesen megváltozott. 1867-ben, az Osztrák Birodalom és a Magyar Királyság közötti politikai, jogi és gazdasági kapcsolatok rendezésekor hazánk számára lehetővé vált a Nyugat-Európához történő felzárkózás. A felzárkózási folyamat azonban az első világháború következtében megtört, az országon belül is létrejöttek úgynevezett belső perifériák, melyek az átlagosnál koncentráltabban viselték magukon a hátrányos helyzet következményeit (Baranyi,

2013). A trianoni békeszerződés a keleti határ mentén szervesen összekapcsolódó, egymásra épülő gazdasági egységeket tett tönkre. A határmentiség nem jelent törvényszerűen kedvezőtlen gazdasági helyzetet, ugyanakkor Kelet-Magyarország esetében mégis ezt hozta magával, mivel sok gazdaságilag meghatározó település veszítette le vonzáskörzetét, így jelentőségét. A határmentiség és az újonnan kialakult hátrányos gazdasági helyzet egymás hatását erősítve volt jelen, így váltak Magyarország keleti területei periféria területekké (Baranyi, 2004).

A szocializmus tovább alakította a centrum-periféria viszonyrendszert. Az északi területek az akkori iparosítási politika révén gazdaságilag előnyösebb helyzetbe kerültek a déli területekkel szemben. Észak-Dunántúl felől a Sopron – Győr – Veszprém – Székesfehérvár – Esztergom – Kecskemét – Szeged vonal mentén létrejött egy dinamikusan fejlődő övezet (Faragó, 1999). Hazánk területi folyamatai a rendszerváltozás után alapvetően átalakultak. A gazdasági, társadalmi átalakulás nyomán jelentősen növekedtek a területi egyenlőtlenségek. Bekövetkezett az agrárövezetek gazdasági hanyatlása, a vidéki ipari körzetek leépülése. Az ipari körzetek egy részén csak átmeneti visszaesés volt tapasztalható, ezzel szemben főként Észak-Magyarországon tartós hanyatlás következett (Enyedi, 1996).

Megállapítható, hogy mind a történelmi, mind pedig a szocialista fejlődés kedvezőtlenül alakította az Észak-alföldi régió helyzetét, gazdasági, társadalmi szempontból egyaránt korszerűtlen szerkezet jellemzi. A legfrissebb, 2013-as adatok szerint az Észak-alföldi régió versenyképességi rangsorban elfoglalt helye nem változott számottevően, máig az utolsók között szerepel, ahogyan azt az 1. táblázat mutatja.

1. táblázat: Az egy lakosra jutó GDP alakulása régiók szerint
Table 1: Changes in GDP per capita by regions

Régió	E Ft	Országos átlag %-ában	E Ft	Országos átlag %-ában	E Ft	Országos átlag %-ában
	2001		2007		2013	
Közép-Magyarország	2 370	157,48	4 196	165,78	4 824	159,89
Nyugat-Dunántúl	1 545	102,66	2 482	98,06	3 106	102,95
Közép-Dunántúl	1 395	92,69	2 344	92,61	2 712	89,89
Dél-Alföld	1 112	73,89	1 660	65,59	2 086	69,14
Dél-Dunántúl	1 106	73,49	1 702	67,25	2 038	67,55
Észak-Alföld	1 022	67,91	1 580	62,43	1 916	63,51
Észak-Magyarország	989	65,71	1 615	63,81	1 857	61,55
Ország összesen	1 505	100,00	2 531	100,00	3 017	100,00

Forrás: Saját szerkesztésű táblázat a (KSHa) alapján

2001-ben Közép-Magyarország és az utolsó előtti helyen álló Észak-Alföld fajlagos mutatója közötti különbség 2,3-szoros volt. 2007-ben a különbség 2,6-szeresére növekedett, ekkor az Észak-alföldi régió a versenyképességi sorrendben utolsó helyre került, az egy lakosra jutó GDP értéke az országos átlag százalékában csupán 62,43% volt. 2013-ben az Észak-magyarországi régiót megelőzve utolsó előtti helyre került, azonban az egy lakosra jutó GDP országos átlag százalékában kifejezett értéke nem emelkedett jelentősen.

2. Az Észak-alföldi régió munkaerő-piaci jellemzői

Az idők folyamán jó néhány definíció született a munkaerő-piacra vonatkozóan, az egyik, talán a lényegét leginkább megragadó definíció szerint a munkaerő-piac az a gazdasági intézmény, ahol a munkaerő allokációja megvalósul (Galasi, 1994). A munkaerő-piac alapvető kategóriái a munkabér, a munkaerő-kereslet és a munkaerő-kínálat. Ezek egymáshoz való viszonyától függ a munkaerő-piac egyensúlyi állapota. A kereslet adott bér mellett a munkáltatók által megvásárolni, a kínálat pedig a munkavállalók által eladni kívánt munkamennyiség. Az elméleti közgazdaságtan megközelítése szerint a munkaerő-piacon is tökéletes egyensúly van, tehát a kialakuló bérszinteken képes a munkavállaló megfelelő munkaalkalmat találni, a munkaadó pedig megfelelő munkaerőt. A gyakorlatban azonban ez a tökéletes egyensúly szinte soha nem valósul meg, mivel a munkaerő nem homogén termelési tényező, valamint korlátozott mobilitás jellemző a munkaerő-piacra (Hall – Taylor, 1997).

A munkaerő-piaccal összefüggésben meghatározható népességkategóriák kiindulópontjának a teljes népességet, a populációt (Pop) tekintjük. Ezen belül megkülönböztetjük a munkaerőforrást alkotókat és a munkaerőforráson kívülieket. A gazdaság fő munkaerőforrása a munkaképes korú lakosság köréből kerül ki. Az Európai Unió országaiban általában a 15-64 év közöttieket tekintik munkaképes korúnak, természetesen számításba kell venni azokat is, akik ugyan nem tartoznak ebbe a sávba, de gazdaságilag aktívak. A másik oldalon a munkaerőforráson kívüliek állnak, az inaktív keresők és az eltartottak. Az eltartottak között olyanokat tartunk számon, akik jóllehet gazdaságilag aktív korúak, de mégsem kívánnak elhelyezkedni, az inaktív keresők pedig a nyugdíjasok és a nappali tagozaton tanulmányokat folytatók (Gábor, 1990). A munkaerő-állományt (L), a gazdaságilag aktív népességet (a munkaerő-piac kínálati oldalát) együttesen alkotják a munkanélküliek (U) és a foglalkoztatottak (E).

A munkaerő-piac jellemzéséhez számított legfontosabb mutatószámok a tanulmányban:

- Munkaerő-részvételi hányad ($l = L / \text{Pop}$): a gazdaság aktivitási rátája, a gazdaságilag aktívak aránya a munkaképes korú népességben belül.
- Foglalkoztatási arány ($e = E / \text{Pop}$): a foglalkoztatottak munkaképes korú népességben belüli aránya.

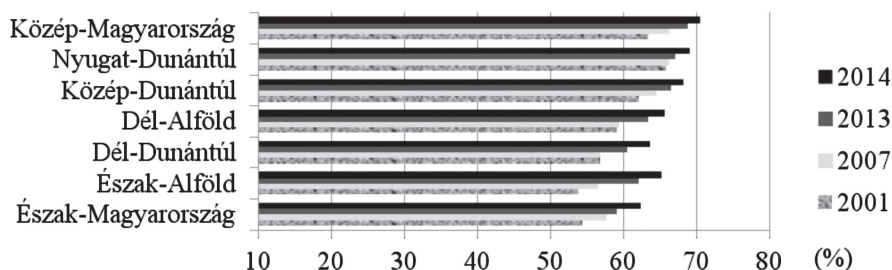
- Munkanélküliségi ráta ($u = U/L$): a munkanélküliek munkaerő-állományon belüli aránya.

A tanulmányban az Észak-alföldi régió munkaerő-piaci jellemzőinek bemutatása a KSH által készített szakstatisztikák alapján történik. Az adatforrást negyedéves mintán alapuló, folyamatos lakossági felvétel jelenti. A munkaerő-felmérés az International Labour Organization (ILO) kritériumainak megfelelően a 15-64 év közötti vizsgált népességet egy meghatározott időszakban a kikérdezés hetét megelőző héten végzett tevékenységük alapján osztályozza. A munkaerő-felmérés definíciója szerint foglalkoztatottnak tekinthető mindenki, aki a vonatkozási héten legalább egyórányi, jövedelmet biztosító munkát végzett, vagy rendszeres munkájától csak átmenetileg volt távol. Munkanélkülinek pedig az a személy minősül, aki az év nagyobbik részében nem dolgozott, és nincs is olyan munkája, amelytől csak átmenetileg volt távol. A kikérdezést megelőző négy hét folyamán aktívan keresett munkát, a kikérdezés időpontjában rendelkezésre állt, azaz két héten belül munkába tudna állni, ha megfelelő állás kínálkozna számára (Oroszi, 1999).

2.1. A 15-64 éves népesség száma, aktivitásuk alakulása

Magyarország népessége a '80-as években még jóval 10 millió fő felett volt, a következő évtizedtől azonban dinamikus csökkenés tapasztalható, mely eredményeként hazánk népessége 2011-ben már nem érte el a 10 millió főt. A munkaerőforrást jelentő 15-64 éves népesség száma 2014-ben már alig haladta meg a 6,5 millió főt (Kshb). A Közép-magyarországi régió kivételével valamennyi régióban csökkenés volt tapasztalható, természetesen a kedvezőbb gazdasági helyzetben lévő dunántúli területek esetén kisebb mértékben, mivel ezeknek a területeknek jelentős a népességmegtartó ereje. Nem meglepő módon a legkedvezőtlenebb gazdasági helyzetű Észak-magyarországi régióban csökkent leginkább a 15-64 éves korosztály száma, népességen belüli aránya. Az Észak-alföldi régióban 3,94%-os, az országos átlagnak megfelelő csökkenés történt.

1. ábra: A gazdasági aktivitás az egyes régiókba, %
Figure 1: Changes in economic activity in the single regions

Forrás: Saját szerkesztésű ábra a (KSHc) alapján

A kedvezőtlen demográfiai folyamatok mellett, a KSH által készített munkaerő-felmérés adatai alapján 2001 és 2014 között valamennyi régióban emelkedő gazdasági aktivitás volt jellemző, ahogyan azt a 1. ábra is mutatja. A növekedés mértéke az egyes régiókban eltérő mértékű volt. Két szélsőséges érték figyelhető meg, Nyugat-Dunántúlon az átlagos növekedés 2001 és 2014 között csupán 1,06%, míg az Észak-Alföldön 6,65%. A Nyugat-dunántúli régióban már 2001-ben magas, 65,8%-os volt a gazdasági aktivitás, magasabb, mint a Közép-magyarországi régióban. Ezzel szemben az Észak-alföldi területeket jellemezte a legalacsonyabb gazdasági aktivitás 2001-ben, értéke jóval az országos átlag alatt maradt. Még a 6,65%-os átlagos növekedési ütem sem volt elegendő ahhoz, hogy az Észak-alföldi régió elérje a 2014-es évi országos átlagot (66,29%). A munkaerő-piacra visszaáramló inaktívák számának nagyarányú emelkedése ebben a régióban főként a közmunkaprogramoknak volt köszönhető. A 2014-es adatok alapján az említett Nyugat-dunántúli régióban, valamint a Közép-magyarországi régióban volt a legmagasabb a gazdasági aktivitás. Emellett a Közép-dunántúli területekre volt jellemző az országos átlagot meghaladó gazdasági aktivitás, a fejletlenebb régiók közül Dél-Dunántúl, valamint Észak-Magyarország rendelkezett a legalacsonyabb értékekkel 2014-ben.

2.2. A foglalkoztatottság, munkanélküliség alakulása

A növekvő gazdasági aktivitás 2001 és 2014 között valamennyi régióban bővülő foglalkoztatottsággal párosult, azonban a bővülés nem volt folyamatos, ingadozások figyelhetők meg, ahogyan azt a 2. táblázat is szemlélteti.

2. táblázat: A foglalkoztatottsági ráta és a munkanélküliségi ráta alakulása az egyes régiókban

Table 2: Changes in employment rate and unemployment rate in the single regions

Régió	2001		2007		2013		2014	
	e, %	u, %	e, %	u, %	e, %	u, %	e, %	u, %
Közép-Magyarország	60,6	4,3	62,9	4,8	62,7	8,8	66	6,2
Nyugat-Dunántúl	63,1	4,2	62,8	5,1	61,8	7,7	65,8	4,6
Közép-Dunántúl	59,3	4,4	61,4	4,9	60,7	8,8	64,3	5,6
Dél-Alföld	55,8	5,4	54,5	8,1	56,3	11,1	59,7	9
Dél-Dunántúl	52,3	7,8	51	10	54,8	9,3	58,6	7,9
Észak-Alföld	49,5	7,8	50,3	10,8	53,2	14,3	57,3	11,9
Észak-Magyarország	49,7	8,5	50,4	12,6	51,6	12,6	55,7	10,5
Ország összesen	55,76	6,06	56,19	8,04	57,30	10,37	61,06	7,96

Forrás: Saját szerkesztésű táblázat (KSHc) alapján

A foglalkoztatási arány területi különbségei a vizsgált években lényegében nem változtak. Közép-Magyarországra, valamint a fejlettebb dunántúli területekre jellemző foglalkoztatási arányok lényegesen kedvezőbbek, hiszen a foglalkoztatási színvonal szorosan összefügg a gazdaság teljesítő képességével. A három legfejlettebb régióra egységesen jellemző volt a foglalkoztatás 2013-as csekély mértékű visszaesése, szemben a hátrányos gazdasági helyzetű régiókkal. A foglalkoztatás folyamatos bővülése ezekben az években kizárólag az Észak-alföldi és az Észak-magyarországi régióra volt jellemző, mivel a közmunkaprogramok keretében munkaerő-piacra visszaáramló inaktívak teljes bizonyossággal foglalkoztatottakká váltak. A közmunkaprogramok ellenére a foglalkoztatottsági színvonal még így is jelentősen elmarad az országos átlagtól. A népesség iskolázottsági szintje folyamatosan emelkedik, ennek megfelelően a foglalkoztatottak iskolai végzettség szerinti struktúrája is változik (KSHd). Valamennyi régióban emelkedett a foglalkoztatottak iskolai végzettsége. A legnagyobb területi egyenetlenséget a legfeljebb 8. osztályt végzettek számának változása mutatta. Arányuk országos átlagban 12%-ra csökkent. A fejlettebb régiókban országos átlagot meghaladó csökkenés volt jellemző 2001 és 2014 között (3,45%). A két legfejletlenebb régióban ezzel szemben számottevően nem változott a legfeljebb 8. osztályt végzettek foglalkoztatottakon belüli aránya. A szakmunkás, szakiskolai bizonyítvánnyal rendelkezők száma, foglalkoztatottakon belüli aránya egyik régióban sem változott jelentősen. A főiskolai, egyetemi végzettségűek száma ezzel szemben jelentősen növekedett 2001 és 2014 között, foglalkoztatottakon belüli arányuk országos átlagban elérte a 23%-ot. Papírforma szerint a fejlett régiókban az országos átlagot meghaladó növekedés volt tapasztalható. Az Észak-alföldi régió az országos átlagnak megfelelő, 4,1%-os növekedést hozta. A diplomás létszám területileg differenciált bővülése a munkavállalók e csoportjának nagyobb mobilitásával magyarázható. Jelentős vonzerőt jelentenek számukra a dunántúli, illetve a Közép-magyarországi, Dél-alföldi autópári központok.

A foglalkoztatottak számának ingadozása a munkanélküliek számának emelkedésével járt együtt, 2001-től gyakorlatilag 2013-ig minden régióban a munkanélküliek számának folyamatos emelkedése volt megfigyelhető, kivéve a Dél-dunántúli területeket. 2013-ra Közép-Dunántúlon és Közép-Magyarországon a munkanélküliségi ráta elérte a 8,8%-ot, Nyugat-Dunántúlon pedig a 7,7%-ot. Az ország többi régiójában, átlagban 11,8%-os munkanélküliségi ráta volt megfigyelhető. Az Észak-alföldi régióban volt a legkedvezőtlenebb a munkanélküliségi helyzet, a mutató értéke elérte a 14,3%-ot. 2014-ban kedvező munkaerő-piaci folyamatok hatására minden régióban csökkent a munkanélküliség, leginkább természetesen Közép-Magyarországon, illetve a fejlettebb dunántúli régiókban. A munkanélküliség csökkenése ezekben a régiókban leginkább a válság hatására megingott iparágak helyreállításának volt köszönhető. A kedvezőtlenebb gazdasági helyzetű régiókban a munkanélküliek számának csökkenése elsősorban a közfoglalkoztatás kiszélesedésével összefüggésben valósult meg. A munkanélküliségi

rata 2014-ben is Észak-Magyarországon (10,5%), valamint Észak-alföldi régióban (11,9%) volt a legmagasabb, ezekben a régiókban a közmunkaprogramok ellenére sem volt tapasztalható olyan arányú csökkenés, mint a fejlettebb régiókban. Nem meglepő, hogy ezekben a régiókban a legmagasabb a munkanélkülieken belül is a legfeljebb az általános iskola 8. osztályát elvégzettek aránya. 2013-ra a legalacsonyabb végzettségűek munkanélkülieken belüli aránya országosan 2,5%ponttal csökken. A főiskolai, egyetemi végzettségűek aránya a vizsgált időszakban átlagosan 1,73%ponttal emelkedett. Az Észak-alföldi régió megközelítőleg a fejlett régiókra jellemző arányokat mutatta (KSHe).

2015 első negyedében készült munkaerő-felmérés adatai szerint a foglalkoztatottak száma hazánkban 4117,2 ezerre emelkedett, közel 80 ezerrel dolgoztak többen, mint az előző év azonos időszakában. Közép-Dunántúlon volt a legjelentősebb foglalkoztatás-bővülés, a 15-64 évesekre számított 66,4%-os foglalkoztatási rátájával Közép-Dunántúl beérte Közép-Magyarországot. A régiók sorrendjében utolsó helyen, 57%-kal – 0,1 százalékponttal lemaradva Észak-Magyarországtól – Észak-Alföld áll. A munkanélküliek száma országos szinten 16,5 ezerrel volt alacsonyabb az egy évvel korábnál. A munkanélküliség esetében még markánsabb területi különbségek tapasztalhatóak, Nyugat-Dunántúl 4,9%-os rátájával szemben Észak-Alföldön 11,9%, Észak-Magyarországon 10,8% volt a munkanélküliségi arány, annak ellenére, hogy a közfoglalkoztatásra szánt pénzforrások a hátrányos helyzetű térségekre koncentrálnak elosztásra (Statisztikai Tükör, 2015).

3. Humán erőforrás fejlesztés az EFOP keretében

Az európai integrációs folyamat eredményeként kezdetben mérséklődtek az egyes országok és régiók között fennálló fejlettségbeli különbségek, a mélyülő integráció azonban a fejlettségbeli különbségek növekedését, tartóssá válását eredményezte. Új típus szakadék kezd kialakulni fejlett és fejletlen régiók között, egyre fontosabbnak tartják a tudás alapú megújulás képességét. Egy régió versenyképessége azon áll vagy bukik, hogy képes-e a globális kihívásokra sikeresen felelni lokális válaszokkal. E tekintetben sajnos az Észak-alföldi régió helyzete nagyon kedvezőtlen, a városok többsége jelentős lemaradással küszködik, egyáltalán nem rendelkezik a lokális jellegű megújulási folyamatokat megalapozó gazdasági, társadalmi, oktatási és kulturális adottságokkal. Az EU régióinak a munkaerő-piaci viszonyai is jól tükrözik ezeket a társadalmi és gazdasági különbségeket.

A tagországok közötti jóléti különbségek jelentős politikai feszültséget is gerjeszhetnek, ami akár az Unió létét is veszélyeztetheti, a regionális különbségek mérséklése elsődleges fontosságú. Az Európai Unió ennek szellemében jelentős pénzügyi forrásokat áldoz a gazdaságilag elmaradottabb területek felzárkóztatására. Ezekből a forrásokból Magyarország kiemelt mértékben részesül, 2020-ig minden magyar állampolgárra 712 ezer forint támogatási összeg jut, 50 ezer forinttal több, mint az előző fejlesztési ciklusban. Az Európa 2020 stratégiai céljai között kiemel-

ten szerepel a humánerőforrás fejlesztés, az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program (EFOP) célja ennek komplex módon történő megvalósítása, az EU által biztosított pénzügyi kerete a teljes Magyarországra jutó uniós támogatási keret több mint 11%-a, 2.612.789.000 euró (EFOP, 2013). Az EFOP egyik prioritási tengelyét képezik az infrastrukturális beruházások a gyarapodó tudástőke érdekében, hiszen az oktatás és képzés színvonalának, infrastruktúrájának javítása, minőségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférés előmozdítása a tudásalapú társadalom és a szociális jólét megteremtésének legfontosabb eszközei. Cél a gazdasági aktivitás fokozása a végzettség nélküli iskolaelhagyás csökkentése és kompetenciafejlesztés révén a foglalkoztatás bővülésére épülő gazdasági növekedés elérése. A gazdasági növekedés és a felsőfokú végzettségűek aránya között fennálló nagyon erős, pozitív kapcsolat indokolja a felsőfokú vagy annak megfelelő szintű oktatás minőségének, hatékonyságának és hozzáférhetőségének javítását is. Az EFOP célja a felsőfokú végzettséggel rendelkezők számának növelése (nemzeti reformprogram célkitűzése, hogy arányuk érje el a 30,3%-ot a 30-34 éves korcsoportban 2020-ra), valamint a kutatói utánpótlás megerősítése. Jelentős problémát jelent a kutatói állomány stagnálása, illetve az elvándorlás. A 10.000 foglalkoztatottra jutó kutatók száma jelentősen elmarad az OECD átlagtól. A gazdaság versenyképességének alapvető feltétele, hogy a gazdasági igényeknek megfelelő képzettséggel rendelkező munkaerő álljon rendelkezésre. A gazdasági szektortól kapott visszajelzések alapján azonban az iskolarendszerből kikerülők sem szerkezetben, sem mennyiségben nem felelnek meg a munkaadók valós igényeinek. Ezen is kíván változtatni az EFOP 2020-ig, annak érdekében, hogy a megfelelően képzett szakemberek és a valós igények találkozzanak a munkaerő-piacon. A munkaerő megfelelése annak jó egészségi állapotát is jelenti. Az EFOP-nak célja népegészségügyi szolgáltatásokhoz való általános hozzáférés javítása, az egészségkultúra fejlesztése, az egészségtudatosság növelése, vagyis az egészségügyi ellátórendszer prevenció fókuszú áthangolása.

4. Összegzés

A tanulmány rámutatott arra, hogy hazánk hét régiója közül az egyik leghátrányosabb helyzetű területet az Észak-alföldi régió jelenti. Az egy lakosra jutó GDP értéke jelentősen elmarad az országos átlagtól. A jövedelmi különbségeknek azonban csak 6-8%-a magyarázható a NUTS 2-es hovatartozással. Más szempontok, például a régió belüli lakóhely, a munkalehetőségek és a munkaerőforrás képzettsége a meghatározó (Barca, 2009). A gazdasági elmaradottság a régióra jellemző munkaerő-piaci folyamatokban is nyomon követhető. Összességében az Észak-alföldi régió munkaerő-piacát az országos átlagnál jóval rosszabb foglalkoztatottsági, munkanélküliségi mutatók és a régió belüli is számottevő területi-települési eltérések jellemzik. A munkaerő-piaci pozíciót az iskolai végzettség erősen befolyásolja, ezzel összefüggésben a versenyképességet részben a tudástársadalom

építése szolgálhatja. A régióra jellemző „leszakadási” folyamat megállításának, későbbiekben pedig fejlődési pályára állításának egyik legfontosabb módja lehet az uniós források hosszú távú humán erőforrás fejlesztést szolgáló felhasználása. A tudás alapú szakadék ily módon fejlett és fejletlen régiók között csökkenthető, az Észak-alföldi régióban megteremtődhetnek a lokális válaszadás feltételei, hiszen mindennek az alapja az ember, mégpedig a folyamatos megújulásra képes ember. Az Unió által nyújtott támogatások azonban nem elegendőek egy ország, régió gazdasági versenyképességének helyreállításához. A siker nagymértékben függ az adott ország által folytatott gazdaságpolitikától, illetve, hogy milyen környezetet biztosít az üzleti tevékenység végzéséhez. Kiszámítható gazdaságpolitikai környezet nélkül nem számíthatunk a magyar, külföldi tőkebefektetések fokozódására. A hosszú távon fenntartható nemzeti, regionális gazdasági fejlődés alapját a szigorú makrogazdasági politika teremti meg.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Baranyi Béla (2013): Integrált területfejlesztés. Debreceni Egyetem AGTC, Debrecen. p. 178
- Baranyi Béla (2004): A határmentiség dimenziói. Magyarország és keleti államhatárai. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs. p. 310
- Barca, F.: (2009): An agenda for a reformed cohesion policy. A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations. http://81.47.175.201/flagship/attachments/report_barca_v0306.pdf. Adatok letöltve: 2015 szeptember.
- Enyedi György (1996): Regionális folyamatok Magyarországon az átmenet időszakában. Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest. p. 138
- EFOP (2013): Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program. http://palyazat.gov.hu/forum_topic_pate/766. Adatok letöltve: 2015 szeptember.
- Faragó László (1999): Regional winners and losers. In: Hajdú Zoltán szerk. (1999): Regional Processes and Spatial Structures in Hungary in the 1990's. Centre for Regional Studies of the Hungarian Academy of Sciences, Pécs. pp. 316-327.
- Galasi Péter (1994): A munkanélküliség gazdaságtana. Aula Kiadó, Budapest. p. 170.
- Gábor R. István (1990): A munkagazdaságtan alapjai II. füzet - A munkaerőpiac makroökonómiaja. Aula Kiadó, Budapest. p. 27
- Hall, R. E. – Taylor, J. B. (1997): Makroökonómia. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Kft, Budapest. p. 639
- KSHa Táblák (STADAT): Idősoros éves, területi adatok. Egy főre jutó bruttó hazai termék. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qpt014.html. Adatok letöltve: 2015 szeptember.
- KSHb Táblák (STADAT): Idősoros éves adatok. Népesség, népmozgalom. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001a.html. Adatok letöltve: 2015 szeptember.
- KSHc Táblák (STADAT): Hosszú idősorok. A munkaerő-piaci tendenciák Magyarország régióiban. A 15–64 éves népesség gazdasági aktivitása megyénként és régióként. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/mpal9807_05_02a.html. Adatok letöltve: 2015 szeptember.

- KSHd Táblák (STADAT): Hosszú idősorok. A munkaerő-piaci tendenciák Magyarország régióiban. A foglalkoztatottak száma legmagasabb iskolai végzettségük szerint, nemenként. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/mpal9807_02_08a.html
- KSHe Táblák (STADAT): Hosszú idősorok. A munkaerő-piaci tendenciák Magyarország régióiban. A munkanélküliek száma legmagasabb iskolai végzettségük szerint, nemenként. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_qlf011a.html. Adatok letöltve: 2015 szeptember.
- Statisztikai Tükör (2015): Munkaerő-piaci folyamatok. 2015. I. negyedév. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mpf/mpf1503.pdf>. Adatok letöltve: 2015 szeptember.
- Oroszi Sándor (1999): A munkaerőpiac gazdaságtana I. JPTE Felnőttképzési és Emberi erőforrás Fejlesztési Intézet, Pécs. p. 238

